

Izvorul Someșului

Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț

Director fondator: GRIGORE COTUL

Redactor-șef: LEON-IOSIF GRAPINI

ANUL V, Nr. 15 *** MARTIE 2025 *** 126 PAGINI *** www.acris.ro

Parteneriat media cu Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR)

Laura Poantă: *Oglinda triplă*

♦ **Proză:** Radu Țuculescu, Melania Cuc, Radu-Illarion Munteanu, Icu Crăciun, Alexandru Jurcan, Damaschin Pop-Buia, Viorel Dădulescu, Adela Cotul, Iulian Patca, Marian Danci, Valer Pop, Dan Filipoi, Lucian Claudiu Grapini, Leon-Iosif Grapini ♦
Poezie: Ioan Pinteă, Dumitru Cerna, Menuț Maximilian, Elena M. Cîmpan, Damaschin Pop-Buia, Cristina Horotan, Melania Cuc, Radu-Illarion Munteanu, Al. D. Funduianu, Liviu Ioan Mureșan, Emil Almășan, Aurel Domide-Șanțanu, Valer Pop, Grigore Cotul ♦ *În căutarea aventurii într-o lume fără sfârșit* ♦ *Reviste de elită* ♦ *File de jurnal* ♦ *Teatrul lui Cezar Petrescu* ♦ Cronică literară ♦ Pagina elevului ♦ *Vorbe de la Șanț* ♦ Folclor și tradiții ♦ **Restituiri** ♦ Din presa vremii ♦ Cărți și divertisment

ASOCIAȚIA CULTURALĂ REVISTA „IZVORUL SOMEȘULUI”

Cuprins

Laura Poantă: Oglinda triplă/1	Elena M. Cîmpan: Reviste de elită, recunoscute de Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR)/65
Radu Țuculescu: Răzbunarea/3	Radu-Ilarion Munteanu: Proza unui critic/66
Melania Cuc: Iisus cel bătut în cuie de cositor/8	Icu Crăciun: O nouă carte despre Liviu Rebreanu/68
Radu-Ilarion Munteanu: Concierto d'Aranjuez/11	Alexandru Jurcan: „Sigur va veni și pasărea mea”/69
Icu Crăciun: Cine rupea lozincile?/15	Icu Crăciun: O nouă ediție din opera lui Pavel Dan/70
Alexandru Jurcan: Noapte la Bancomat; Pantaloni de rezervă/17	Damaschin Pop-Buia: Marco Balzano, Quando tornerò (Când mă voi întoarce)/71
Damaschin Pop-Buia: Valentin/18	Mircea Daroși: Cu drag, despre profesorul universitar Gavril Istrate/72
Viorel Dădulescu: Cu fetele nu poți ști niciodată/21	Icu Crăciun: Teatrul lui Cezar Petrescu/74
Adela Cotul: După douăzeci de ani/24	Grigore Cotul: „Cuiul lui Pepelea” redivivus/76
Iulian Patca: O după-amiază de vară/26	Laura Poantă: Creativitate înseamnă și satisfacția unui diagnostic corect, și o operație reușită, și o pictură frumoasă, și un eseu inteligent/77
Marian Danci: Mâna prin ușă/31	Dănilă Filipoi: Bozgonitoarea călare pe meliță/87
Valer Pop: Cercel, Buzzy și cloșca/32; Doamna Virginica/33	Liviu Păiuș: Doi feciori beți/88
Dan Filipoi: Moș Vasile aprinde casa/34	Valer Pop: De ce roșim ouăle de Paști; Îi străcată/90
Lucian Claudiu Grapini: Capul Beneșului/36	Iulian Patca: Jocul la șură sau în ocol/91
Leon-Iosif Grapini: DEX 306-307/38	Dănilă Filipoi: Păstoritul la Șanț/93
Ioan Pinte: Poezii/43	Valer Pop: Zicale populare istorice/95
Dumitru Cerna: Poezii/44	Lucian Claudiu Grapini: Bufnițele/96
Menuț Maximilian: Poezii/45	Toader Dorel Bazga: Hibernale/98
Elena M. Cîmpan: Poezie/46	Vasile Tutula: Colegiul Național „George Coșbuc” din Năsăud – 160 de ani de la înființare/99
Damaschin Pop-Buia: Poezie/47	Valer Pop: Despre cerșetori/100
Cristina Horotan: Poezie/47	Alexandru Dărăban: Cununații din Șanț din anii 1877-1878/102
Melania Cuc: Poezii/48	Conspect statistic-sanitar din cercul Rodnei al comitatului Bistrița-Năsăud/109
Radu-Ilarion Munteanu: Poezie/48	Valer Pop: Cum educăm copiii în familie?/111
Al. D. Funduianu: Poezii/49	Alexandru Dărăban: Restituiri/112
Emil Almășan: Poezii/50	Lucian Claudiu Grapini: Vorbe de la Șanț/119
Liviu Ioan Mureșan: Poezii/51	Grigore Cotul: Definiții în rime/123
Aurel Domide-Șanțanu: Poezii/52	Epigrebus/124
Valer Pop: Poezii/53	Divertisment/125
Grigore Cotul: Poezii/54	Comuna Șanț în imagini/126
Grigore Cotul: Epigrame/55	
Veronica Georgiana Hodoroga: Literatură sau matematică?/57	
Octavian Florin Boanchiș: În căutarea dorului/60	
Maria Octavia Miha: Poezie/61	
Silviu Iustin Gabriel Grapini: Poezii/61	
Olimpiu Nușfelean: În căutarea aventurii într-o lume fără sfârșit/62	
Iacob Naroș: Februarie – prima decadă; Februarie – a doua decadă/64	

Laura Poantă

Oglinda triplă

Ani la rând am avut grijă de *Salonul Medicilor*, adică de medicii-plasticieni, sau altfel spus de oameni care au mai multe valențe active, așa cum era de altfel „moda” cu ani în urmă, când medicul era o personalitate artistică, umanistă; am pomenit de acest lucru ca să încerc un autoportret succint – medic-grafician-traducător. Am spus încă de la început, atât în scris, cât și la vernisaje, că, deși s-a vorbit adesea despre refugiul în artă, necesar după ore lungi petrecute în teritoriul stresant al bolii și al spitalului, eu cred că e vorba mai degrabă de complementaritate. Arta de a vindeca, de a ameliora disfuncții ale trupului omenesc în spațiul aseptice al clinicii ori al cabinetului nu exclude, ci presupune admirația, dar mai ales respectul pentru trupul omenesc sănătos, pentru peisajul natural exuberant și pentru metafora plastică. Să fii medic și pictor în același timp înseamnă să încerci un echilibru, să ocolești perspectiva monotonă și monocordă, să exersezi diversitatea. Dacă reușești cumva să exprimi aceste lucruri și în scris, cu atât mai bine. De exemplu, când îmi iese bine o lucrare, apare o stare de bine, de satisfacție, din cauza căreia sunt convinsă că desenul și pictura nu sunt *hobby*-uri, așa cum îmi spune toată lumea. Ai o meserie, deci ceea ce faci pe lângă ea e un *hobby*. Eu cred că este, mai degrabă, o altă valență. Fără a discredita ideea de *hobby*, care oricum a creat multe dezbateri. Un *hobby* este o modalitate de a petrece timpul liber, dar care presupune și un efort, urmărirea unei plăceri, dar și a unui scop. În secolul XX, activități precum filatelia, brodatul, croșetatul, dar și pictatul au fost catalogate drept *hobby*-uri, dar nu și cititul, ascultatul muzicii sau privitul la TV, cele din urmă oferind doar plăcere, nefiind structurate, neavând vreun scop. Dar pictatul, pe această listă, are doar sensul de copiat acuarele după modele sau colorat forme geometrice (cel puțin așa văd eu lucrurile).

Desenez de la trei ani, nici nu îmi amintesc copilăria altfel decât cu un creion în mână, desenând zeci de pagini de cai și prințese sau mângă-

lind pe absolut toate cărțile ce îmi cădeau în mână, completând povestea sau ilustrațiile. Tot așa, cu cărțile copilăriei în brațe, am început și să scriu – cărțile naive cu litere de tipar, evident tot cu prințese (și niște prinți cam dezamăgitori, fapt psihanalizabil, cred); tot atunci completam și prin scris, nu doar prin desene, cărțile – am regăsit acum, făcând curat, mostre de desene suprapuse pe ilustrația cărții și povești terminate pe ultima pagină, după dorință. Tot la vârsta preșcolară aveam obiceiul să notez câte un eveniment scurt cu data respectivă, ca să rămână amintire. Mi se părea că e aproape imposibil să ajung la groaznica vârstă de 50 de ani, de exemplu, ca să mai pot citi ceea ce am scris, și mă amuzam ghicind cine o să le găsească. Însemnările zilnice s-au mutat repede în „jurnal”. Am început să scriu un jurnal de foarte mică, cu litere amestecate, de tipar și cursive, la îndemnul mamei. Era un exercițiu de scriere corectă, dar și de exprimare. Deși aveam câțiva ani doar, înainte de clasa întâia, după cum spuneam, și evenimentele zilnice erau departe de a fi senzaționale, fiind și un copil cuminte, aveam deja senzația, vag definită, că trebuie să scriu frumos, pentru alți ochi, pentru cineva care va citi poate, cândva, acele povești. Am mai ținut un jurnal prin liceu, în anii aceia în care o fată adolescentă este cea mai enervată ființă posibilă, și am citit acum câțiva ani textele cu oarecare duioșie – scriam ca un adolescent rus aflat în mizerie și copleșit de probleme existențiale – deși cea mai gravă dintre ele era că X de pe strada mea nu prea mă băga în seamă, sau că actorii din Liceeni erau caraghioși (de fapt nu erau, toți ne doream să fim ca ei...). Multe pasaje din adolescență erau, însă, descrieri ale unor vise sau ale cărților citite, cu tentative de interpretare, dominate tot de literatura rusă pe care o devoram cu toții din clasă, în liceu. Nu aveam atunci probleme de identitate, nici de integrare în

colectivitate, deși existau certuri, cu duiumul chiar, existau porecle, existau de toate. Dar ele nu erau încă definite, nu existau termenii de *bullying*, de hărțuire, de rasism, homofobia ș.a.m.d., astfel încât nu ne oprimau deloc. Spun asta pentru că erau remarcabil de puține și de naive conflictele abordate

în jurnalul adolescenței. Revenind la scris, tot atunci am fost olimpică la română și îmi amintesc de comentariile de la limba și literatura română din vremea noastră, care se bazau exclusiv pe lectură și imaginație, nicidecum pe învățat pe de rost texte gata scrise, luate de pe net (sic!). Dar asta pornea din faptul că citeam enorm și că ideile, capacitatea de a interpreta un text citit, erau la îndemână, era de la sine înțeles că ni se cere și o analiză. Scrisul, pentru noi, era mult mai ușor pentru că citeam mult și aveam vocabularul necesar, uneori și ideile care meritau exprimate. Făceam filosofie, și am avut norocul să dăm peste profesori care, dincolo de *tezele din aprilie*, ne dădeau să citim autori „adevărați” și ne obligau să gândim. Scrisul era cumva o prelungire a ceea ce oricum făceam la acea vreme; având la îndemână și pictura, care apăruse firesc la trei ani, fără să pot explica de ce și cum, am ales... medicina. În anul întâi de facultate eram vedeta seriei la anatomie și la biologie celulară, dar nu am renunțat la grafică, deși era din ce în ce mai greu. Ajungând în prezent cu scrisul, am devenit și traducătoare. Lucrurile s-au legat, trăind și crescând printre cărți, cu părinți scriitori și, la un moment dat, a fost chiar o necesitate. M-am obiș-

nuit să citesc în engleză pentru toate lucrările de specialitate din medicină, dar literatura e altceva. Am avut o experiență interesantă cu un tratat de medicină, tradus de un filolog. Lucrarea nu avea nicio legătură cu textul medical. E valabilă și situația inversă. Mi-am dat seama cât de atent trebuie să fii la toate detaliile și nuanțele și la cât de diferite sunt limbajele feluritelor domenii. Cât de important e, în cazul operelor literare, să respecti atmosfera epocii sau frumusețea originalului. Dar încercările de traducere literară au mers bine pentru că am trăit printre cărți, după cum am mai spus, am citit mult, am asimilat de mică literatură de cea mai bună calitate. Am tradus piese de teatru, proză, cărți mai tehnice despre cum să scriem corect academic, spre exemplu, cărți pentru copii. În legătură cu valențele multiple, sigur că aici există o foarte mare complexitate a situațiilor, care determină în special timpul pe care îl ai la îndemână ca să mai poți da curs și altor preocupări, pe lângă meseria de bază. E valabil nu doar la medici, ci la oricare meserie făcută nu doar „to pay the rent”. Ritmul

vieții e cu totul altul în zilele noastre, astfel încât problema timpului liber e tot mai complicată. Poate de aceea unele talente lăsate în urmă sunt definite drept *hobby-uri*, adică doar metode de umplere a timpului liber. Să ne uităm la Cehov – toată cariera lui literară a practicat și medicina, din care se pare că a câștigat foarte puțin, oferind și consultații gratuite oamenilor săraci, și devenind în același timp unul dintre cei mai cunoscuți scriitori. Medicina este soția mea legitimă, iar literatura este amanta mea, spunea el într-o scrisoare. Putem spune că nu alerga prin UPU și nu suferea de *Burn-Out*, deci avea timp să scrie. Dar cum ar suna o astfel de afirmație? Ar însemna că într-un an sabatic am deveni cu toții urmași ai unui Cehov, singurul impediment de până atunci fiind timpul liber. Evident că nu e așa, dar nici nu trebuie să fie. Creativitate înseamnă și satisfacția unui diagnostic corect, pornind de la o serie de informații disparate, și o operație reușită, și o pictură frumoasă, și un eseu inteligent.

Text apărut în antologia *Autoportrete în oglindă*,
gândită de Irina Petraș,
Editura Școala Ardeleană, 2021

Continuare în pagina 77

Radu Tculescu

Răzbunarea

Georgiana Vulturescu are o singură pasiune: să mănânce. Încă de pe când era elevă, apetitul ei gastronomic producea uimire în rîndul colegilor și birfe amuzante în rîndul colegelor. Avea un chip plăcut, chiar frumos. O față ovală, ochi migdalați, un nas drept, buze bine conturate și-un păr castaniu, cu fir gros. Destul de înaltă, corpul ei împlinit, cu sîinii mai dezvoltăți decît ai celorlalte fete de vîrsta ei, atrăgea privirile colegilor și ale bărbatilor. Dacă ar fi interesat-o cît de cît toate acestea, s-ar fi îngrijit de propria-i persoană. Putea rămîne o femeie plăcută, chiar frumoasă, ceva mai plinuță decît altele, dar cu atît mai provocatoare după gustul multor bărbăți. Era însă un capitol pe care Georgiana îl încheiase în penultimul an de școală, cînd Relu se îndrăgostise de ea atît de vizibil, încît Georgiana se convinsese că el era idealul de soț pe care avea să-l poată întîlni vreodată. Prin urmare, îi promisese ferm mîna, după ce avea să absolve școala.

Relu era un tînăr șofer pe tir, subțirel și înalt, cu ochi albaștri, palme mari și degete puternice. Avea umor și-un suflet bun, apreciat de toți colegii în ajutorul cărora sărea ori de cîte ori era nevoie. A fost în culmea fericirii cînd Georgiana i-a promis categoric să-i devină soție, în nici mai puțin de doi ani. I-a intuit firea hotărîtă, echilibrată, chiar ușor dominatoare. Normal, la formele ei, își putea permite. Se sărutau pătimaș pe băncile din parcuri unde aveau mereu cu ei sandviciuri, sticle cu suc, cîrnaț prăjit, bucățele de slănină. Cumpărate de Relu (care cîștiga bine) pentru viitoarea lui soție. Între două îmbucături, aceasta îi oferea generoasă buzele ei bine conturate, gîtul ei alb bine conturat, sîinii ei mari, gata să plesnească sub bluză. Atît și nimic mai mult. Restul urma după oficializarea legăturii lor. Astfel, tînărul șofer nu mai visa altceva decît noaptea nunții, în timp ce parcurgea mii de kilometri pe șoselele patriei și pe alte șosele internaționale. Georgiana era zîna lui protectoare. Poza ei mare, colorată o avea lipită de bord. De cîteva ori fu cît pe ce să producă accidente, uitîndu-și privirile prea multă vreme scufundate în ochii migdalați din imagine. Așa cum se întîmplă în general (cu Relu în special) în această perioadă, îndrăgostiții își descoperă doar calitățile. Niciunul nu e capabil să vadă la celălalt vreun defect, vreo imperfecțiune.

Georgiana, după ce puse punct unui important capitol al vieții, și-a concentrat întreaga atenție asu-

pra marii sale pasiuni: mîncarea. E adevărat, îi plăcea și să se îmbrace elegant, cu haine scumpe. Fiind unicul copil la părinți, aceștia o răsfățau din belșug. Relu îi aducea, din peregrinările sale, inele și cercei de aur. La început, adică în timpul școlii, mai exact în timpul ultimei clase de liceu, purta inele doar pe două degete, iar cerceii și-i schimba o dată pe lună. După căsătorie, degetele ei (devenite mult mai groase) se încărcară toate cu inele, iar în urechi îi atîrna zilnic o altă pereche de cercei, de unde se vedea că dragostea lui Relu, în loc să scadă, creștea direct proporțional cu greutatea soției.

Cînd colegii de clasă își serbau zilele de naștere, Georgiana se angaja întotdeauna voluntar să ajute la bucătărie, la pregătirea mesei, spre amuzamentul tinerilor care știau ce-o roade. Dădea sfaturi, altfel binevenite, se pricepea efectiv într-ale gătitului. Ajuta la punerea mesei, care nu putea, după opinia ei, să arate oricum, ci trebuia, de la bun început, să atragă privirile și să-ți producă un gol în stomac. Aranja artistic sandviciurile, pateurile, ouăle umplute, salata, bucățile de friptură, prăjiturile, saleurile. Participa doar la zilele onomastice și la cele de naștere unde știa că mesele vor fi bogate. În general, părinții se străduiau ca pentru aniversarea acestor zile ale copiilor să adune bani, să facă față onorabil. Cei mai mulți reușeau. Georgiana întreba fără ocolișuri, atunci cînd era invitată, cam ce meniu se va servi. I se dusesse faima în toată școala, nici n-ar mai fi trebuit să întrebe. I se spunea în amănunt, pe tineri amuzîndu-i copios această meteahnă a ei. Georgiana rămînea imună la ironiile lor, la tonul lor persiflant. Ba chiar le răspundea cu un suris superior în timp ce -și clătina cerceii de aur, sînteți încă verzi pe la nas, pușorilor, mai aveți pînă să vă maturizați, asta se vede după cum vă hliziți din orice fleac. Fetele o invidiau pentru bijuteriile și hainele pe care le purta, dar, observîndu-i proporțiile ce continuau să crească, invidia lor scădea considerabil.

După ce se adunau toți invitații, Georgiana se așeza direct la masă și începea să guste. Așa, ca din întîmplare. Fără grabă. Îi privea pe ceilalți cum dansau (ea refuza, fiind deja logodită), cum ciocneau paharele (ceea ce făcea și ea, dar abia-și înmuia buzele în alcool, mai mult pentru poftă de mîncare...), cum inventau jocuri de societate, cum spuneau bancuri. După un timp, simțind că a gustat îndeajuns și i-a crescut apetitul, dădea semnalul. Toată lumea la

masă! Tinerii se repezeau haotic, de-a valma, asupra preparatelor. Georgiana încerca să-i potolească. Le explica cât de nesănătos este să te îndopi în grabă, fără a mesteca. Vorbea cam în van, colegii ei fiind mult mai dornici să-și continue dansul și jocurile de societate și-o lăsau singură la masă, ceea ce-i convenea. Se simțea mult mai în largul ei. Mînca încet, savurînd fiecare înghițitură, lipsită de privirile amuzate ale tinerilor. Cînd simțea că i se umple stomacul, făcea o pauză, în care sorbea, în fine, un pahar cu vin. Îi plăcea alcoolul, dar paharul cu vin avea un efect benefic. Dilua mîncarea, o așeza mai bine, făcea loc pentru noi porții. După ce se sătura, în sfîrșit, rămînea o vreme încremenită în scaun, cu ochii pe jumătate închiși. Răsuflea adînc, satisfăcută. Apoi se trezea lent din letargia culinară, arunca o privire disprețuitoare către colegii care se zbenguiau în jurul ei și se ridica de la masă. Fără sfială, considerînd gestul normal, firesc, aduna de pe platouri sandvi-ciuri, felii de carne, prăjituri și ce mai rămînea și își umplea o plasă voluminoasă pe care o avea întotdeauna la ea. Își lua rămas-bun și pleca spre casă pe jos. Mișcarea îi făcea bine, spunea, ajuta digestia. Deseori, cînd ajungea acasă, mai gusta cîte ceva din cele adunate cu ocazia zilei de naștere a colegului sau colegei de clasă.

Nunta Georgiane și a lui Relu fu o nuntă cu puțini invitați, fără mare zgomot, cu muzică discretă, în schimb, abundentă în mîncăruri comandate chiar de Georgiana, multe gătite sub ochiul ei sever. Devenise o adevărată expertă, o rafinată, plăcîndu-i și felurile de mîncare *gîndite*, nu doar pur și simplu preparate. În rochia de mireasă, alături de subțirelul ei soț îmbrăcat într-un costum albastru, arăta și mai masivă, mai impetuoasă. Relu era transpirat de admirație. Georgiana se abținu multă vreme, spre stupefarea colegilor și a părinților. Își pusese în gînd să facă asta, era nunta ei, urma noaptea nunții, așteptată atît de mult, mai ales de Relu, și nu-și dorea să se trîntească alături de el în pat cu stomacul umflat și, din această cauză, să adoarmă pe loc. S-a abținut cîteva ore. A dansat cu toți colegii. Așa se cade, dacă oaspeții își manifestă dorința. A dansat mult, în speranța că-și va potoli pofa de mîncare, că va uita de cîte feluri zac pe masă. Spre miezul nopții, hotărî să înghită ceva, puțin, altfel o lua cu leșin. A fost un adevărat semnal de alarmă, iar Georgiana nu s-a mai oprit timp de o oră, înfulecînd tot ce-i trecea prin mînă.

Cînd s-au retras în dormitor, Relu a trebuit s-o ajute la dezbrăcat. Era amețit și încîntat de formele tinerei și proaspetei sale soții. Aceasta se rostogoli în cele din urmă pe spate și adormi instantaneu. Relu se strădui să o trezească, sărutînd-o pătimaș peste tot, mușcînd-o chiar de cîteva ori, în avîntul său năvalnic, dar eforturile sale fură zadarnice. Georgiana sforăia netulburată de vreun vis. În cele din urmă renunță, fără supărare, era și el obosit, frînt după

nuntă, mai ales că făcuse și un drum lung și epuizant cu tirul pentru a ajunge la timp. Adormi, hotărît să desăvîrșească treaba a doua noapte. Avea timp berechet în luna de miere.

Georgiana n-a încercat să urmeze o facultate după absolvirea școlii. Fiind deja o femeie măritată, afirma că avea, de acum, cu totul alte obligații decît o tînră oarecare. În realitate, învățatul, studiul, o plictisea îngrozitor, chiar dacă avea o minte ageră. Mai mult speculativă, de-o agilitate primitivă. Lipsită complet de emoții sentimentale. Prin urmare, părinții i-au găsit un loc de funcționară la contabilitatea întreprinderii unde lucra Relu. De fapt, la angajarea ei aici, a afîrnat greu în balanță și persoana soțului, care era apreciat și îndrăgit de conducere. Un birou și-un scaun pe care să șadă opt ore, să învîrtească hîrtii, să facă unele calcule, să completeze fișe erau un loc ideal pentru Georgiana. În aceeași încăpere mai lucrau două femei tinere în fața calculatoarelor. Una divorțată, cealaltă cam de vîrsta Georgiane. S-a împrietenit repede cu ele și, în scurt timp, din biroul lor au început să se împrăstie pe sub ușă, în hol, mirosuri de mîncare. La ora zece, la ora două și, în general, cam pe tot parcursul celor opt ore de lucru. Zacuscă, brînzeturi, salamuri, cîrnaț prăjit, ceapă...

Relu, ca un șofer de nădejde, priceput și devotat, ca un proaspăt însurat cu perspective de a-și mări numărul membrilor familiei, achiziționă un apartament cu două camere într-un bloc gigant, răsărit la marginea orașului, pe malul rîului. Se bucură Georgiana cînd află de surpriză. Acasă, părinții începuseră să o cam agaseze cu observațiile lor. Mai ales mama, care îi atrăgea mereu atenția că se îngrașa peste măsură, era încă femeie tînră, ar fi trebuit să aibă mai multă grijă. Avea grijă Georgiana! Așa cum credea ea. Cum îi plăcea. Cum se simțea mai bine. Împodobită cu giuvaieruri de aur, îmbrăcată-n haine scumpe, coafată-n fel și chip și sătulă. Asta, în primul rînd. Se mută, prin urmare, cu bucurie, răsuflînd ușurată cînd se văzu în noul apartament, departe de cicălele materne.

Pentru Relu, care continua să o iubească și să-i aprecieze formele din ce în ce mai umflate, viața nu se prea schimbă, chiar dacă acum, cînd se întorcea acasă după zile și nopți de șofat, nu mai era singur. Suferea cu stomacul încă din vremea burlăciei. Normal, avea un regim alimentar haotic. Înfulca pe apucate conserve, sandviciuri, rareori mîncare gătită, caldă. Totul la ore nefirești. După ce se însurase, crezuse că această situație avea să se îmbunătățească. Să se remedieze. Dar Georgiana era practic incapabilă să suporte ca într-o oală, cratiță ori farfurie să existe o mîncare gătită care să aștepte ore-n șir pînă cînd vine cineva s-o mănînce. Orele de întoarcere acasă ale lui Relu erau imprevizibile. Georgiana gătea pentru amîndoi, avînd, de fiecare dată, cele mai bune intenții. După ce-și mînca porția, o pune deo-

parte pe cea a soțului. Timpul trecea, iar Relu nu-și făcea apariția. Georgiana începea să se învîrtească prin bucătărie neliniștită, cuprinsă de o inexplicabilă stare de tensiune. În cele din urmă, înlătura orice rețineră și începea să mănînce și porția soțului. De multe ori se întâmpla ca exact cînd înghițea ultima îmbucătură el să își facă apariția, obosit și prăfuit, dar fericit că era, în sfîrșit, acasă. Îl îmbrățișa călduros, șoptindu-i, iartă-mă, tocmai am terminat și porția ta, se sleia, nu știam cînd vei veni, dar îți pregătesc repede cîteva ouă și-ți fac niște sandviciuri, desfac o conservă. Lasă, dragă, îngăima Relu emoționat de căldura cu care era întîmpinat, de dragostea ei nestăvilită. Și mînca, iarăși, ca pe teren, doar că, în locul bordului mașinii, folosea masa curată din bucătărie.

Uneori, Georgiana îi propunea, cu jumătate de glas, să renunțe la tir, să treacă pe-o mașină în oraș, ori pe una mică, la vreo altă instituție, ar primi referințe bune, iar directorul ar înțelege. Cu jumătate de glas șoptea Georgiana toate acestea. Salariul lui Relu era foarte bun. Dacă renunța la tir, el ar fi scăzut considerabil. Și cadourile aduse de prin țările pe unde circula. Relu se simțea fericit, înțelegea cît de mult ținea soția la el.

Apoi veniră ultimii ani ai dictaturii comuniste. Apărură cartelele. Porțiile. Apăru gîndirea alimentației raționale. Începu goana, lupta pentru un ou în plus, o bucată de salam primit cu bani grei, pe sub mînă, o bucată de carne în plus față de rație, cozile interminabile începute cu noaptea în cap. Așteptai ore în șir, fără siguranța că venea marfă. Iar dacă se aducea, ea ajungea doar pentru o treime din persoanele copleșite de înfrigurarea așteptării. Pînă și pîinea începu să se vîndă în doze raționale, untul, laptele. Georgiana plonjă într-o permanentă tensiune nervoasă. Relu trebuia să aducă acum, din peregrinările sale, conserve cu carne, salamuri, orez, cașcaval... Dar drumurile în străinătate începuseră și ele să devină din ce în ce mai rare, vama tot mai aspră, iar neliniștea Georgianeii tot mai intensă. O cuprindea deseori o adevărată bulimie nervoasă. Mînca multă slănină cu ceapă, pîine cu untură, macaroane cu zahăr ori pur și simplu goale, ciorbă de fasole, cartofi copti, fierți, mai rar prăjiți, din lipsă de ulei. Începu să bea cantități mari de cafea de proastă calitate, pentru a-și mai potoli foamea. Și să fumeze, ea care nu suportase, pînă atunci, fumul de țigară.

Într-o seară, în timp ce-l aștepta pe Relu din delegație și visa la alimentele pe care avea să le aducă, Georgiana înghiți o tablă de slănină, mai mult de jumătate fără pîine. Atunci simți, pentru prima oară în viața ei, cum o cuprind amețelile. Din stomacul greu ca un bolovan se-mprăstiau frisoane prin tot corpul. Se tîrî pînă-n dormitor, prăbușindu-se pe pat cu ochii larg deschiși. Deodată văzu cum pe pereți coboară încet reptilele ce lăsau dîre în urma lor, adunîndu-se pe podea. Șerpi și șopîrle și iguane și

alte, nemaivăzute și nemaîntîlnite, colcăiau în jurul patului. Apoi apăru o ființă învelită-n ceață în mijlocul reptilelor și spuse cu voce sonoră: *Nu mai mînca atîta!* După această replică, dispăru împreună cu tot cortegiul de reptile.

Georgiana își frecă ochii înspăimîntată. Aprinse veioza. Totul era în ordine, nicio urmă pe pereți ori pe podea. A fost o viziune, își spuse, un vis cu ochii deschiși. Concluzia Georgianeii fu rapidă și fermă. Lipsa pîinii provocase întreaga halucinație. Să ajungă să mănînce slănină goală! Așa ceva nu i se mai întîmplase vreodată. Ea știa cum trebuia să mănînce! Furia Georgianeii împotriva regimului se amplifică atunci considerabil. Era în stare să meargă pînă-n capitală și să-l strîngă de gît pe dictatorul pitic, pe hîda de nevastă-sa, pe toată gașca de servitori din jurul lor.

Relu căzu bolnav la pat într-o frumoasă zi de primăvară. Gemea, făcut covrig, ținîndu-se cu mîinile de burtă. De mai multă vreme li se plîngea colegilor de dureri de stomac. Viața noastră dezordonată, îl lămureau colegii, mîncatul pe apucate, în grabă, mai mult mîncare rece decît caldă. Georgianeii nu i se plînsese niciodată, menajînd-o de spaime inutile. Dar prima criză serioasă l-a prins acasă, chiar în dormitor.

– Dumnezeule, Relule, ce-i cu tine?, exclamă Georgiana vizibil speriată.

– Stomacul... cred, gemu Relu strîngîndu-și burta cu ambele mîini.

– Stomacul?, se miră Georgiana.

– Așa cred...

– Ai refuzat să mănînci, doar te-am îmbiat de atîtea ori..., se bîlbîi Georgiana, învîrtindu-se prin cameră derutată. – N-ai nicio vină... draga mea, șopti Relu printre gîfiieli.

– Am...

– Trebuia să te oblig, se acuză Georgiana cu jumătate de glas.

– N-ai nicio vină, repetă Relu înăbușit.

– Ce să-ți dau?, întrebă Georgiana.

– Am niște pastile... în geanta de călătorie..., bolborosi Relu.

Georgiana cotrobăi prin geantă cu febrilitate, dădu de flacon, scoase două pastile, umplu un pahar cu apă și se așeză pe marginea patului.

– Uite, am adus două, îl anunță pe Relu.

În timp ce acesta se străduia să le înghită, Georgiana fu străbătută de un gînd care-i produse o mirare revoltătoare.

– Cum adică, începu ea să-și apostrofeze bărbatul făcut covrig lîngă ea, tu porți în geantă medicamente?! Deci... nu-i prima oară cînd ți se întîmplă așa ceva, iar eu habar n-am!

– Mi le-a dat un coleg..., mormăi Relu.

– Te-am întrebat altceva, dragule, zise Georgiana fără a ridica tonul, simțind cum o podidesc lacrimile.

– Uneori... mă mai durea... stomacul, așa... și n-am vrut să te necăjesc..., explică Relu înfundat.

Georgiana izbucni în plîns, îi era imposibil să se mai abțină.

– Lasă, dragă, o să-mi treacă, încercă Relu să o liniștească.

– Eu n-am știut pînă acum, se lamentă Georgiana, te-ai ferit de mine și de medic. Dacă mori... ce mă fac singură, Relule?!

– Iarba rea nu pierde, mormăi Relu, străduindu-se să zîmbească.

Începu să tușească din ce în ce mai puternic. În accese care-i zguduiau întreg trupul subțire. În cele din urmă, scuipe sînge.

– Dumnezeu, ce înseamnă asta?! întrebă Georgiana înspăimîntată.

Lui Relu îi fu imposibil să răspundă. Nu putea și nici nu știa. Accesele de tuse deveniră parcă interminabile, și atunci Georgiana fugi la vecini și îi întrebă printre lacrimi ce să facă, iar aceștia o sfătuiră să cheme salvarea. În cele din urmă o chemară ei, Georgiana era incapabilă, tremura îngrozitor.

Relu fu internat. După numeroase analize (ori mai puțin numeroase decît s-ar părea), medicii îi spuseră Georgianeii deschis că sotul ei mai avea puțin de trăit. Avea să rămînă în continuare în spital, ei încercau tot posibilul, dar prea puține speranțe existau, eventual o minune.

Georgiana a plîns o zi și o noapte, uitînd chiar și de mîncare. De dimineață și-a șters lacrimile, s-a spălat bine pe față și a oftat o dată adînc. Și-a făcut papară din ouă cu cașcaval, a băut cîteva căni cu cafea cu lapte însoțite de felii de pîine unse cu gem și, în timp ce înfuleca, și-a spus: așa a fost să fie, bietul de el și biata de mine. Din nou vor trebui să mă ajute părinții, din salariul meu amărit ce pot eu? Eh, o să mai vedem. Acum, ultimele zile ale sărmanului Relu să fie luminoase, să vadă cît de mult l-am iubit... îl iubesc... Fu cît pe ce să izbucnească din nou în plîns, dar își înfrînă cu fermitate această pornire. N-avea niciun rost. Era inutil, nu rezolva nimic lamentîndu-se. Sună la serviciu și le spuse deschis diagnosticul lui Relu și că ea dorea să fie alături de el pînă la sfîrșit. Va lipsi cîteva zile. Unora li s-au umezit ochii cînd au înțeles că unul dintre cei mai buni colegi de-ai lor urma să lipsească de-acum pentru totdeauna. Au compătimit-o.

I-a așezat pe noptieră cu atenție sufertașul cu supă și l-a privit cu multă duioșie. Din Relu nu mai rămăseseră decît ochii. Mari, albaștri, încercănați. Zîmbeau.

– Ți-am adus supă bună, e caldă încă, îi spuse Georgiana.

– Îți mulțumesc, draga mea, dar nu mi-e foame, îi răspunse el.

– Așa zici mereu. Are să-ți facă bine.

– N-am să mă mai fac bine niciodată...

– Doamne, ce prostii vorbești!

În cîteva zile ești pe picioare.

– A fost frumos cu tine, Georgiana. Păcat c-am lipsit atît de des de-acasă. Trebuia să fi stat mai mult timp împreună.

– Încetează cu prostiile. Mă îmbolnăvești și pe mine.

– Mă gîndesc doar ce vei face singură, te vei descurca? Averea pe care ți-o las e mai nimic.

– Încetează, Relule, altfel mă ridic și plec.

– Iartă-mă, Georgiana. Te iubesc.

– Și eu. Iar dacă mă iubești... mănîncă supă pînă-i caldă. Să vezi cît e de bună... și ce bine-ți va face.

– Sînt convins că-i foarte gustoasă... Tu ești o gospodină deosebită... Dar, crede-mă, mi-e imposibil....

Știa. Îl privea cu duioșie cum stătea scufundat în pernă, doar piele și os. Doar ochi. Oftînd adînc de cîteva ori, clătină din cap ca în fața unui băiețel neascultător și întinse mîna. Apucă sufertașul și limba și mîncă supa caldă, atît de gustoasă. Relu zîmbea, fericit că-i putea face o ultimă bucurie.

Acum, Georgiana e singură de cîteva ani. Văduvă. Nu are de gînd să se recăsătorească, chiar de s-ar găsi, întîmplător, vreun pretendent. Și s-ar găsi, cu toate formele exagerate pe care le are. Posedă un apartament proprietate personală, fapt deloc lipsit de importanță. Dar pentru ea acest capitol e încheiat definitiv. A rămas cu prima ei pasiune: mîncatul. După Revoluție, magazinele s-au umplut cu marfă. De toate sortimentele. Îți lasă gura apă. Cele alimentare, evident. Problema era acum alta. Bani. Prea puțini își puteau permite să cumpere tot ce le dorea inima și stomacul. Georgiana nu se afla printre cei fericiți. O mai ajutau părinții, cu care se-mpăcase la înmormîntarea lui Relu. O ajutau constant, ei mulțumindu-se cu puțin. Dar pofta Georgianeii era greu de potolit. Mereu dorea și altceva decît ceea ce cumpăra, ceea ce gătea. Și atunci avea accese de furie, accese ce o apucau adesea la sfîrșitul mesei luate în bucătăria din apartamentul proprietate personală. În mod de-a dreptul caraghios, hilar, furia Georgianeii se revărsa asupra frigiderului! Îl lovea cu pumnii ei mari cît două mingi de handbal și cu picioarele ei groase, șuierînd aceleași cuvinte pline de venin: „Niciodată nu ești plin, nenorocitul!”

Era felul ei de a se răzbuna. Cu piciorul dădea în el zilnic într-un anumit loc, unde se vedea deja o urmă clară. Îi sărise vopseaua și se îndoise tabla. Însă nu-i păsa Georgianeii. De cum intra în bucătărie cu cele cumpărate, îl lovea zicînd: „Nenorocitul! Nici azi n-ai să te umpli!”

Punea tot ce avea prin plase, închidea ușa și-l lovea din nou cu piciorul, în același loc, zbierînd: „Niciodată nu ești plin, nenorocitul!”

Cu pumnii tăbăra asupra lui mai rar. Cînd era pe terminate cu masa, își amintea brusc cum i-ar fi plăcut să cumpere și o bucată de cîrnaț de casă și

măcar o pulpă de iepure și-un piept de fazan, da' de unde atîția bani? La dracu' cu viața asta, nici o bucurie să nu ai?! Și atunci tăbăra asupra frigiderului cu pumnii și picioarele, îl înjura birjărește pînă ce furia i se-neca într-un oftat adînc, hîrîitor. Semăna cu hîrîitul frigiderului. Îi mai dădea o lovitură, *nenorocitul*, și pleca din bucătărie foarte tristă. Se prăvălea pe dormeaza largă unde adormea imediat.

Una dintre preferințele ei era ficatul proaspăt de porc ori de pasăre, pe care știa să-l prepare în fel și chip. Se mira cînd își auzea colegele de birou afirmînd, da, e bun, într-adevăr, dar e foarte sățios, cade greu la stomac dacă mănînci prea mult. Ea nu îl simțise niciodată greu. Nici rău nu îi fusese.

Și-a cumpărat într-o zi ficat de porc (o bucată mare) și un colac de cîrnaț proaspăt. Acasă a tăiat o porție din ficat și una din cîrnaț. Restul îl puse în frigider. Ca de obicei, după ce închise ușa, îi aplică un șut cu piciorul. „Nenorocitul!”

Prepară o tocăniță din bucățele de cîrnaț și de ficat cu ceapă multă, cu mămăliguță. Pe masă trona un borcan cu murături. Îi plăcea să gătească, neavînd altă preocupare. Mîncă întîi o farfurie plină cu ciorbă acrișoară de perișoare, rămasă din ziua precedentă. Ciorbe și supe făcea pentru două-trei zile. Felul doi, în schimb, îl prepara întotdeauna proaspăt. Mîncă apoi tocănița cu mămăliguță și piine, scoțînd murăturile cu mîna, direct din borcan. Urmară două prăjituri cu frișcă și sirop, cumpărate în drum spre casă. Înainte de a ieși din bucătărie, dădu un picior frigiderului, fără să mai spună, de data asta, ceva.

Își făcu somnul de după-amiază. Cînd se trezi, simți cum o roade vag în stomac. Așa-i, se gîndi Georgiana, dacă mi-am făcut o porție atît de mică. Ia să gătim ceva, fetițo.

Coborî din pat veselă. Avea de lucru pînă diseară. Va face o nouă tocăniță asortată, acum fără mămăliguță. Seara, se spune, e indicat să mănînci mai puțin.

Deschise ușa frigiderului și clipi des de cîteva ori. Ce naiba? Ea mîncase la amiază și ficat, nu doar cîrnaț. Scoase farfuria cu ficat și se holbă la el. Era întreg. Așa cum îl cumpărase. M-am sclerozat?, se întrebă Georgiana neliniștită. Cercetă cratița în care făcuse tocănița, rămasă în chiuvetă nespălată. O mirosi îndelung. Aici au fost și bucăți de ficat, își spuse Georgiana. Privi iarăși farfuria de pe frigider, pe care ficatul lucios, mare, era întreg, revărsîndu-se pe margini. Atunci... doar am vrut și ficat și-am renunțat în ultimul moment... presupuse Georgiana. De ce -mi fac atîtea probleme dintr-un nimic?, se-ntrebă imediat. Asta-i culmea, să mă-mbolnăvesc de nervi, dintr-un fleac. Bine că-i întreg, drăguțul de el. Îmi voi prepara o porție mai zdravănă. Deja simt un gol grozav în stomac.

Tăie jumătate din ficat, cealaltă jumătate o aranjă în mijlocul farfuriei, să nu alunece. Puse farfuria la loc în frigider. Renunță la ceapă, meniul tre-

buia schimbat. Prin urmare, bătu două ouă, muie bucăți de ficat în ou și făină și le prăji cu atenție, să nu se ardă. Adună o adevărată piramidă din ficat pané. Cîteva bucățele de cîrnaț prăjit, o cană mare cu ceai și un borcan cu dulceață de vișine completară meniul serii.

Cu toate că-i erau nesuferite vasele nespălate, de data asta făcu o excepție. O cuprinsese lenea, mo-leșeala. Se ridică încet de la masă și puse farfuriile, cana, și borcanul în chiuvetă, oftînd satisfăcută. Se simțea foarte bine.

Dădu drumul televizorului.

Scufundată în fotoliul din piele, simțea cum încet i se-nmuiau pînă și oasele, iar pleoapele pe jumătate închise o împiedicau să vadă serialul. Trupul o invita la culcare, de ce să se chinuie în fața micului ecran? Aveau să îi povestească colegele de la birou ce-au mai făcut eroii din film. Cam așa se întîmpla de obicei. Colegilor le plăcea foarte mult să povestească, se completau una pe alta în timp ce ea asculta atent și suga o bomboană ori mesteca o bucată de ciocolată. Prin urmare, le producea o bucurie dacă nu vedea filmul.

Își făcu patul și se vîrî sub plapumă, aranjîndu-și capul pe o perină mare, de culoare roșu-închis. Era una dintre culorile ei preferate. Adormi repede, ca un om fără probleme, fără gînduri, cu o viață simplă.

Către miezul nopții, în bucătărie, ușa frigiderului se deschise cu o pocnitură surdă. Din frigider se scurse pe linoleum o masă gelatinoasă, tremurătoare, de-un roșu-închis, brăzdat de vinișoare vineții. Un ficat uriaș care creștea continuu. Cuprinse, rapid, întreaga bucătărie, tîrîndu-se ca o reptilă preistorică umedă și hidoasă. După ce înghiți toate obiectele din încăpere cu plescăituri înfundate, începu scurgerea în hol, în căutarea de spații goale în care să-și reverse trupul tot mai voluminos.

Ușa întredeschisă a dormitorului se dădu la o parte fără zgomot. Plescăitul era vag perceptibil, chiar și pentru un om treaz. Ficatul înțelea covorul, picioarele patului, ale dulapului, ale noptierei... Începu să se umfle, să dospească. Înghiți papucii de casă, taburetul din fața oglinzii... pregătindu-se să îngurgiteze dulapul, patul...

Georgiana dormea adînc, pe spate, cu capul ridicat pe pernă, respirînd zgomotos pe gură. Nu tresări cînd masa gelatinoasă acapără plapuma.

Patul fu complet acoperit, doar capul Georgiane se mai zărea, cu buzele întredeschise, tremurătoare. Oare avea vreun vis în momentul acela?

Bărbia ei dublă tremură la atingerea rece, lipicioasă. Atunci avu o tresărire, dar nu se trezi.

Abia cînd o bucată din masa sîngerie îi umplu gura deschise ochii larg.

Fu prea tîrziu.

Peste oraș se-ntindea o minunată noapte înstelată.

Melania Cuc

Iisus cel bătut în cuie de cositor

Maestre,
sigur scrisul de *noapte* are efect de drog!

Deși nu se mai auzea nici bâzâitul computerului, nici clocotul visceral al orașului, în noaptea care a trecut nu am reușit să intru în somn mai deloc.

Odată ce credeam, naiva de mine, că-L clin-tisem pe El, fie și numai cât cu un fir de păr din nimicnicia nepăsării umane, Iisus al meu, cel din podul bisericii, nu doar că-mi iertase neobrăzarea, mă și chemase la el, pentru ca mai apoi, să mă arunce iar și iar în hău, în vălmășagul unor imagini crescute ca rădăcinile prunilor de pe ruinele Sarmizegetusei, așa, contorsionate, osificate, intrate unele în altele, de nu mai știau care erau vii și care erau moarte.

Viața se dovedise până la urmă mai puternică decât somnul din somn, care se încăpățâna să reziste ispitei de a-mi irosi clipele cele numărate, inventariate de divinitate pentru o lucrare care nu va fi în veci știre ziar de împachetat în el pita și slănina.

Nu înțelegeam totul perfect, dar simțeam, știam că evadasem din Timp și din Regn. Levitam fără frică de frig general, de tsunami sau gripă avi-ară... La un milimetru treceam, razant de prezent, de pământ și cu siguranță privilegiată fiind; eram și nu eram deasupra mulțimii adunate, turmă, în Piața Nemulțumirii. Nu, nu lucrez pentru o carte anume. Încerc să slujesc unui *oarece* fără funcții, nici nume. Nu mi-e greu nici ușor să mă *omor* tot plivind pe silabe ca pălămida-n ogor. Pentru că memoria mea ar avea nevoie de noi neuroni, continui să merg ca ologul între două cârje: ficțiunea și realitatea; prima mă trage în stânga, a doua în dreapta; între noi, limes rămâne doar șanțul.

Văd că iar mă tentează *fondanta* metaforei. Oare mă voi dedulci iremediabil cu jocul de-a creația? Nu știu și nu-mi pasă, adică nu-mi mai pasă! Pe bordura tastaturii computerului am scris cu carioca albastră: *Scriu pentru cei ce au fost. Asta-i!! Găselnița mea norocoasă!*

Sunt norocoasă, am la îndemână și pe gratis modelul bunătății, atâta cât mai este în lume.

Înspre acolo vanitatea mea se bulucește toată, apoi se sperie de îndrăzneala-i porcească, dă îndărăt ca mercurul în tubul termometrului uitat în zăpadă. Îngheață de spaimă.

Vreau, trebuie să fiu rațională! Dar dacă tot ce fac nu-i decât simulacru ?!!!

Cum se obține garanție pe ceea ce rămâne din tine după tine..., mă întreb fără să mă privesc în oglindă. Îmi revin la timp, nu disper și mă asigur că mai există oameni cărora chiar le pasă de mine. Lista nu-i alarmant de densă, mizez pe unu', doi, trei... pe cei mai buni dintre ai mei.

Acum, totu-i aproape perfect. Pot scrie cu bucurie nativă despre păcat, despre osândă și lam-pa care fumează în grindă.

Dar, chiar dacă nu ar fi decât zvon ceea ce reușesc să trăiesc, știu că, de acolo, din podul bisericii mele interioare, Iisus al meu mă așteaptă să-l mărturisesc prin spovedanie, fie ea și una de profană care își recunoaște și-și iartă păcatele fără să bată mătânii prin ruperi de șale.

Întâlnirile mele de dragoste necondiționată cu Iisus nu au fost puține, nici multe, dar sigur au fost neîntâmplătoare, precum cele din vremea în care bunicul îmi spunea, îmi repeta pentru a nu știu câta oară *povestea* lui Oedip.

Nu vă vine să credeți că, în anii '50, când țărănul român își frângea oasele tot ridicând sacii cu grânele ce trebuiau să acopere *datoriile de război* față de înfometata Uniune Sovietică, lui, bunicului, îi mai ardea de *basm* de adormit nepoții?

Era un țăran drept în umeri, cu mijloc îngust, mustață retezată din foarfece și *naționala* arzându-i în colțul gurii. Ce chimir mai avea, unul din piele adevărată, cusut cu fir din intestin de miel neîntărcat, dar... cam scorjit, ros de sudoarea cu care plătise taxele școlilor înalte, unde-și ținuse feciorii, ajunși mai apoi domni între domni!

Bunicul făcuse *Mondialul* sub comandă germană și-n uniformă ungurească, pe câmpurile de bătaie din Galiția și Tirol fără să crâcnească, așa cum, mai apoi, în plină colectivizare, se încăpățâna să rămână pe loc, ca un stejar cu rădăcini răsucite

în chiar pânda freatică, pe când alții ca el, *dezertau* din brazdă, dădeau iama în iureșul șantierelor naționale pentru un buletin de capitală raională. Bunicul Simion a continuat, imperturbabil, să altoiască butași de viță de vie și nuci în meșda sa unde habar nu avea că, după moartea sa, se va întemeia cel mai frumos cimitir din Ardeal.

Avea obiceiul să-mi vorbească de la egal la egal, punându-mi întrebări și așteptând răspuns clar de la mine, un copil care nu atinsesem încă înălțimea mesei cu creștetul capului împodobit de cosițe împletite în șuvițe ca fuiorul de cânepă.

Pe vremea aceea nu știam nimic nici despre Creație, nici despre păcatul femeii dintâi expulzată de Dumnezeu pe pământ, nu știam nimic despre nimic, pe vremea aceea – zic – când bunicul îmi vorbea despre... complexul lui Oedip. Sigur, povestea lui era numai o reminiscență din tragedia greacă, una cam vulgarizată, simplificată destul ca să o priceapă un copil, dar și Agneș-neni, vecina, o unguroaică sadea, care venea la noi, se așeza lângă mine, pe prag, și asculta *povestea* plângând întruna într-un colț de broboadă neagră.

„Noa, cum o aflat regele că mumă-sa o fost ai’ de-o intrat cu ea în păcat, numa’ ce și-o chemat robii cu cântaru’. Pe un talger n-o pus nimic, pe celălalt numai o scârână de la câine. Noa...”

Bunicul povestea, gesticula ca și cum ne-ar fi citit, declamat un text dramatic. Ducea firul narațiunii cu tact, cu suspans chiar, în timp ce Agneș-neni se îneca în sughițuri, iar eu, un țănc acolo, aproape sugrumat de emoție, abia mai scăpam câte un *și, și, mai departe?*

Nu reușeam niciodată să-i stric ritmul poveștii, care era cel al inimii lui, unul care făcea parte din tipicul metronomic, ciclic ca ziua și noaptea, ca generațiile și ca anotimpurile.

Pentru bunicul nu existau timp sau spații fără destinație precisă, nici filozofie pe care să nu o înțeleagă măcar *o țără*. El venea de undeva din toate și cred că de aceea se înțelegea cu noi, cu fiecare, fie că eram copii sau oameni în etate. Cunoștea secretele solomonarilor, pătrările Lunii, ne vorbea despre tărâmurile virgine și altele înglodate în păcate de moarte, ne vorbea fără spaimă și fără înfumurare, cu convingerea că noi am fost aici mereu și vom stăpâni întotdeauna pământul ăsta, tare ca sâmburele migdalei. Ilustra, fluierând sau doinind, momentele peste care prefera să treacă cu tălc; umbla lin sau tropotind prin casă, după cum i se păreau a fi meserii și evenimentele, cu importanță.

Vorbea de Dumnezeu însuși ca și cum s-ar fi referit la o rudă de sânge, sau la cătanele în su-

mane, românii cu care făcuse cei șapte ani de oaste crăiască la Curtea Austro-Ungară.

Se simțea, era liber și sigur pe toate cele ale Lumii văzute, dar mai ales nevăzute. Găsea soluții în situații limită, da sfaturi potrivite de credeam că fără el nu ar fi putut conviețui în bună vecinătate atâtea nații câte erau adunate cu casele, pălant în pălant, pe ulița noastră.

Când povestea despre Oedip, venele de la gât i se umflau de îndârjirea cu care ținea în echilibru imaginar cele două tasuri de aur ale balanței dreptății.

Avea degete puternice, de țăran, noduroase, deformate de munca grea și de reumatisme. Ele, degetele alea, nu tremurau nici când spărgeau piatră în cariera din deal, nici când țineau cu măreție cântarul cu *păcatul* Iocastei!

Până în vremea aceea, eu nu văzusem prea multe filme pe ecran și, deși citisem câteva cărți bunicile, tot nu-mi puteam imagina cetatea Tebei decât așa, ca pe un sat ceva mai măricel, cu bordeie de robi în jurul pieței prin care se preumblau *domni* și *doamne*, personaje aidoma celor pe care le văzusem la târgul de toamnă din Reghin, orașelul cel mai apropiat de satul meu și care mi se părea a fi un soi de Rai și Iad fără margini.

Bunica, evlavioasă și supusă ca toate femeile din neamul ei, nu și-ar fi oprit omul din vorbă nici dacă i-ar fi luat casa foc. Se ruga numai cu ochii la crucifixul de pe peretele dat în var alb, la lemnul afumat pe care Iisus al casei – cel turnat din aliaj de cositor și arginturi – își săvârșea sub privirile noastre cam nepăsătoare, e drept, supliciul. Ca om, El era sigur convins de talentul nativ ce-l chinuia pe bunicul. Ca sfânt, cred că se abținea, nu se prea amesteca, nu da sfaturi în problemele pe care ni le puteam rezolva și singuri.

Iisus al casei ne privea doar; uneori cu blândețe, alteori fulgerându-ne cu junghiuri în măsele sau coaste, de o chemam repede pe moașa Parascchiva, care ne trata după vârstă și *caz*, cu lipitori sau ventuze aprinse cu țuică.

Iisus era între noi, la locul Lui, pentru a ne privi cum păcătuim în neștire și a ne ierta mai apoi cu o înțelegere aproape lumească, neieșindu-și niciodată din fire.

Uneori, credeam că trăgea cu urechea la ce se vorbea în șoaptă, prin casă. Când ne certam din te miri ce, atunci devenea leu, întotdeauna gata să sară din cuie, dar se răzgândea imediat, ne zâmbea trist și știam că trebuia să ne împăcăm, să ne iertăm între noi așa cum fac îngerii.

Pentru că pe atunci eram singurul copil printre adulții familiei, pe mine mă muștraluia cel mai mult, dar îmi și ținea *partea* în nu mai știu care pricină, de eram sau nu eram de vină. El era singurul care se putea lăuda că știa absolut totul despre orice, despre oricine.

Nu doar eu, toți eram sau doar făceam pe artiștii în casa aceea, numai că bunicul era maestrul incontestabil.

„No, tot cântărind și socotind cum ar fi ăi mai bine, numa' ce zăce craiul Oedip, zăce tare să se cutremure Everestu': *Ni, balanța! Până și o scârnă de câine trage mai mult ca mintea femeii buiece!*

Când ajungea acolo cu vorba, țăranul se ridica triumfal în picioare, lovea cu dosul palmei în masa acoperită cu mușama cumpărată pe cartela nurorii sale, o moțoaică aprigă, care era profesoară de *rusă* și deputat la Regională.

Bunica, atunci, uita să se mai închine, râdea cu obrazul ascuns în veșnicul ei caier de cânepă. Uneori, la un semn numai de ei doi cunoscut, ea își abandona furca și fusul, trecea în cămară, de unde se întorcea cu ulciorul plin cu *oltoan* cum e chihlimbarul. Îi turna ca unui voievod vinul fără de care lumea aceea ar fi fost sigur mai săracă în dragoste, prunci sănătoși și povești. Era o băutură falnică prin vechime, cam zurbagie la primul fiert, dar care nu i-a îndobitocit furându-le mințile. Ca la nunta din Cana Galilea, pâinea și vinul nu au lipsit de pe masa bunicilor mei, masă strașnică în jurul căreia se adunau la Paști și la Crăciun prietenii, neamurile și vecinii; români, unguri, sași, țigani, evrei... ca într-un Turn Babel.

Iisus al meu, cel bătut în cuie cositorite, gata anesteziat la durerea lumească, se obișnuise cu râsul și cu plânsul, cu nunțile și cu înmormântările care trecuseră firesc și-n cascade și prin casa aceea, una obișnuită, de români plugari.

Bărbați și femei, profesori cu diplome universitare sau numai țărani cu șapte clase, ai mei, toți I se rugau Lui și seara și dimineața. Cei mai mulți Îi pretindeau de la obraz bani în pungă, apoi, sănătate, minte la copii și să le ocolească grindina postata de cucuruz, să nu cadă bruma primăvara târziu și nici toamna devreme... Spre deosebire de cei tineri, vârstnicii Îl mai și lăudau în duminici, î-I promiteau posturi lungi și troițe la răscruce de drum; știau cum să-L ia cu *frumosul* când vedeau că ceva nu merge în lumea lor cum i-ar fi fost rostul. De la mic la mare, L-ar fi exploatat la sânge de -ar fi aflat cum să-i între sub *piele*, dar... mai nici unul din ei nu îndrăznea să și-L ia de prieten. Nu-I

vorbea deschis privind-L în ochi, nu-l întreba de *sănătate*, nici nu I se destăinuia de la egal la egal.

Numai mie mi se părea că-mi vorbea pe șleau. Chiar Îl auzeam cum tușea convulsiv de la igrasia rece din zid, și-mi astupam urechile când mă certa că foloseam cuvântul acela *urât*. Și totuși, Iisus al meu, cel bătut în cuie cositorite, mă înțelegea cel mai bine, avea mereu timp să vorbim, altminteri cum ar fi putut face față hotărârii mele decisive de-a nu memora nici până azi tabla înmulțirii? Cum ar fi rezistat fără să caște de plictiseală în ceasurile în care mătușa mea, profesoara, lua lecții particulare de *rusă* cu clopotarul de la biserica ungurească, un ins cu ficatul uscat de ciroza cu care se pricopsise pe vremea în care – cum ni se lăuda ca prostu' – băuse vedre de *cvas* stors din tulpina mestecenilor de Siberia, acolo unde-și petrecuse prizonieratul.

Seara, în lumina lămpii cu petrol, El, Isus al nostru, nu doar mi se părea mie, dar era cu adevărat un bărbat sfâșietor de frumos.

Bunica făcea lampa mai mică, să-i umbrească întrucâtva spinii coroanei, și așa, în cămașa ei lungă și albă, sta în uitare de sine dinaintea Lui, rugându-se pe rozariu, un șirag de bobite de mirt adus de episcopul nostru de la Roma. Bunica se ruga fără cuvinte, cu ochii închiși, așa cum face privighetoarea când moare de vrajă și boală în propriul ei cântec. Bunicul, în schimb, se ruga zgomoș, în timp ce își lepăda cămașa de lucru, își ascuțea briciul și se rădea duminica dimineată, dinaintea oglinzii. Nu-L lăuda pentru te miri ce, dar îi spunea *ce* și *cum* mai era dincolo de cei patru pereți, spațiu din care Iisus cel nituit în cositor și argint nu ieșea decât cu ocazia celor două mari primeniri din an, de Crăciun și de Sfintele Paști.

În genunchi, ochi în ochi cu El, eu îi *recitam* rugăciunea rapid, ca purtată de un mecanism tâmp, care țacănește fără să-și bată capul pentru ce a fost inventat de fapt. Apoi, împăcată, fericită aproape, adormeam cu „Krestianka” în brațe, singura revistă cu fotografii colorate din tot satul, pe care poștașul ne-o aducea cu abonament gratuit, lună de lună, la poartă.

Mătușa, profesoara de *rusă*, nici nu mă iubea, nici nu mă ura; observa că exist doar atunci când îi șterpeleam gazeta tipărită la Moscova, o boțeam, le făceam paginilor ei preferate *urechi de măgar*. Urât obicei, de care Iisus al meu cel bătut în piroane jumătate argint, jumătate cositor nu s-a îndurat să mă vindece de tot nici până în ziua de azi.

Radu-Flarion Munteanu

Concierto d'Aranjuez

Nostalgiei candorii pierdute

– Nu, aceasta nu e piesa originală, concertul a fost scris pentru chitară clasică, așa-numita alejandră. Mai întâi, au făcut din el muzică ușoară, textul nu e rău, ca orice text franțuzesc (*Mon amour*, ritmat pe cele trei note ale temei principale din partea a doua, *Mon amour seche les fontanes, mon amour*). Apoi, un quartet de jazz s-a deplasat special în Spania și au angajat un Spanishman pentru instrument. A rezultat discul ăsta. Eu l-am transcris pentru pian și, până una, alta, am să vi-l cânt. Încercați să vă acomodați cumva. Da, bineînțeles, barul e în spatele panoului cu oglindă, apasă binișor pe ornamentele alea ca să se deschidă, OK.

Pălăvrăgea tot timpul, pe un ton degajat, monden, până la amabil. O anume nuanță de falsitate reieșea mai degrabă din context, dar nu imediat. Susținea aproape singur conversația și, totuși, parcă altcineva adusesese vorba de concert. Sau nu, subiectul lunecase de la sine, persoana aceea taciturnă adusesese un disc, el părea să sugereze că poate face față oricărui subiect, are replică la orice, și că face un gest de politețe rafinată. Lăsând, bineînțeles, impresia că, din întâmplare, sau din pură coincidență, îi plăcuse tocmai bucata asta și o prelucrase, distrându-se. Era construit în întregime din nuanțe, penumbre și semitonuri, delicat și aponderal, cu gesturi hieratice, de Mare Maestru. Fără ca toate astea să lase impresia de efeminare. Începuse deja să cânte, cu totul pe nesimțite, când, în semiobscuritatea ce deja se instalase în ciudata încăpere, apărură, pe măsuta joasă, pahare înalte și grele, fără incrustații sau desene, cu sclipire de metal incandescent, un lichid chihlimburiu se prelinse în ele, fură luate în mâini, cu gesturi la fel de aeriene, parcă, totuși, subtil rigide. Muzica te silea să mimezi, probabil fără să vrei, aerul discret al gazdei, totul începuse să se desfășoare ca un balet ritual. Încăperea lungă și relativ îngustă nu era luminată decât de cele două ferestre înalte, aproape de tavan, la rasul trotuarului. Întreg peretele cu ferestre era acoperit cu o construcție asimetrică, nișe, rafturi, panouri și ușițe, pe semne un fel de bibliotecă. Acolo unde ar fi trebuit să fie a treia fereastră, construcția era mai înaltă, până la nivelul galeriei ferestrelor, pe trei etaje. La parter, barul, disimulat în spatele oglinzii, în care te puteai privi, comod, din fotoliul de ală-

turi, deasupra, o nișă, cu altă oglindă, în fundal, la perete, în nișă, un vas greu, sferic, de sticlă neagră, conținea o singură floare, amintind vag un crin. Sus de tot, între cărți, discretă, greu observabilă la prima vedere, altă floare, mult mai mică, părea că țâșnește dintr-un bloc de sare.

Mâinile albe, care manevraseră barul, plutiră de-a lungul barului, cu încă un pahar, spre pian. Îl lăsară, fără zgomot, pe suportul pentru lumânări. Respectând, cu un fel de mimetism, regula tacită a jocului, gesturile, la fel de ușoare, ale posesoarei mâinilor, erau, în același timp, mate, ferme, respirând, parcă, siguranța unei senzualități calme, împăcate. Mergând pe firul gesturilor, priveai o ființă aidoma lor. Când s-a aplecat să așeze paharele pe măsută, jocul de-o clipă al oglinzii i-a luminat părul neted, blond. Trebuie să fie doctoriță, își spuse puștoaica, jucându-se, la capătul celălalt al măsutei, dintr-un fotoliu jos, simetric, cu franjurile desuete de pe brațul dinspre ea al canapelei. Canapeaua rămăsese liberă, a treia persoană se așezase în spațiile măsutei, pe un scaun fantezie, îmbrăcat într-un material care-i dădea o formă de ciupercă, sau meduză. Piciorul scaunului, din lemn sculptat, lăcuit, depășind mult diametrul acestuia, sugera un crustaceu marin. Poziția era, desigur, privilegiată, ca un balcon princiar, puștoaica ar fi dorit să se așeze, de la început, acolo, întârziase cu privirea pe coperta discului, nu mai găsisese locul liber. Degete lungi, flexibile, expresive, având un aer mai degrabă de caracatiță decât de păianjen, comentau, pe clape, un lung șir de improvizații, tema părea cu totul uitată, și puștoaica înregistra fiorul surprinderii. Venise curioasă să-i cunoască prietenii, nu înțelesese prea bine motivul reuniunii, el nu-i spusese, de la început, pe cine mai aștepta, când o invitase, cu același ton incert, și, iată, ședința, odată deschisă, efectivul părea inegal distribuit, nu mai apăruse niciun bărbat. N-ar fi remarcat, neapărat, amănuntul, dar, asimetria situației o făcea să-și aducă aminte, printr-un recul ciudat, de frazele neutre ale invitației, inutil de protocolare, inutil, dar ireproșabil, creând un efect de contrast, nu lipsit de o anume notă amuzantă. Dar abia acum i se păru că sesizează, în memorie, sub cuvintele degajate, freamătul unei tensiuni. Din nou izbită de valul mirării, se

întrebă de ce-și adusese aminte tocmai acum de asta, ce legătură făcuse și, mai ales, ce legătură era. Fu, de-o dată sigură că n-o să mai vină nimeni. În volubilitatea spumoasă a debutului după-amiezii, el se purtase ca și cum ar mai fi fost așteptați și alții, care, în fond, n-aveau decât să-și ia locul, pe tăcute, dar, cu cât se gândea mai bine, era mai convinsă că n-o să mai vină nimeni, că nimeni nu trebuia să vină și, probabil, nimeni nu mai fusese invitat. Cunoștea doar câțiva dintre prietenii lui, intuia că nu sunt cei mai semnificativi, despre alții, mai mult auzise, societatea de aici îi era cu totul inedită. Probabil că era la fel pentru fiecare dintre celelalte două persoane. Zâmbi ușor, nevăzut, în penumbră. Folosise, automat, un eufemism, „societate”. Era foarte puțin stilul ei. Din acesta făcea parte, mai ales, tendința juvenilă și impertinent manifestată, de a și-l păstra. Era, mai degrabă, stilul lui și se simți provocată. Stilul lui era și societatea asta, sigur, imprima întotdeauna o nuanță de farsă tuturor acțiunilor. Farsa rezulta dintr-o incertitudine permanentă, o ambiguitate, un spectru amplu de posibilități deschise. De posibilități posibile, cum ar fi spus-o el, cu un zâmbet scurt, perlat.

O nouă uimire, de data asta provocată de felul ciudat în care interpreta concertul, cu pauze între frazele muzicale, pauze în care cu un ritual cumva mecanic, ducea paharul la gură, apoi rămânea un moment nemișcat, stranie proiecție în trei dimensiuni a unei posibile pânze a unui pictor din Montmartre, de ce, oare, imaginea asta complicată și, oarecum, prețioasă, iarăși în maniera lui. Desigur, el ar fi știut și numele pictorului. De vină nu putea fi decât muzica. Dar, parcă, nu atât substanța muzicală în sine, cât, mai ales, modul particular în care era povestită. El părea să rămână cu totul în afara sferei muzicii, dar pe semne că frazele melodice trec peste zone inerte ale memoriei, ca un fascicul radar. Le luminează, le localizează, dar le și activează, le trezesc, printr-un soi de rezonanță. Asta trebuie să fie, cum drakku s-o fi zicând, substanța, ba nu, suportul, bineînțeles, suportul, suportul mecanismului prin care, o parte din personalitatea lui i se comunică, i se insinuează, i se substituie, tot cuvintele lui sunt și astea, gândi amuzată și, cumva, împăcată. Acceptase jocul. Privi în jur, pentru prima oară destinsă, de la începutul vizitei, desprinsă pentru moment. Cele trei note ale temei plutiră, din nou, peste și printre gânduri. În semi-obscuritatea din ce în ce mai accentuată, traficul străzii arunca umbre mai adânci, trecătoare, mute, împrumutând încăperii ceva de vehicul submersibil. Frazele rare ale concertului de abia subliniau liniștea densă. Celelalte păreau la fel de prinse, le privi pe față, păreau să nu observe. Era acum sigură că se întâmpla, în linii mari, cam același lucru cu

fiecare și observă, nu fără un orgoliu amuzat, că celelalte nu acceptaseră jocul, se luptau încă, deci nu-l înțeleseseră. Persoana blondă, care se ocupase de băuturi, trebuie să fie doctoriță, după siguranța mișcărilor, era a doua oară că se surprinsese gândind asta, niciodată n-ar fi observat singură așa ceva, de altfel, n-avea, de loc, spirit de observație, oare gândurile noi, surprinzătoare, erau consecința firească a cadrului, a regiei... Nu pronunță, în gând, cuvântul telepatie, i se părea vulgar de burghez, plus că nici nu exprima bine starea, să admitem, doar, că el are de transmis ceva important, și comunicarea nu se poate stabili, decât în contextul regiei. Ajutată și de subiecți, bineînțeles. Subiecții. Aproape ca și cum ai spune: cobaii. Niște mumii, instalate, comod, în fotolii, prinse în pânjeniișul firelor conductoare, cu o sumedenie de electrozi, înfipți în minte, în suflet și peste tot. Nu, în nici un caz, nici asta nu exprimă bine relațiile. Plus că imaginea e livrescă, un loc comun, chiar. Și încă unul facil, ar fi precizat el, cu un zâmbet malițios, dar încurajator, în colțul ochilor. Nu, firele trebuie să rămână, altceva, nici nu se simțea încătușată, doar mișcările limitate și, cumva, canalizate. Și nu prea auzea nimic ce... Când era mică, o ducea uneori la discoteca Bibliotecii Centrale Universitare, ascultau muzică clasică, în fotolii de piele, cu căștile pe urechi, era student, acum discotecă înseamnă, deja, cu totul altceva. Ce-ar fi să-l ducă, măcar odată, la o discotecă, într-un soi de revanșă, da, asta-i, sigur, e cea mai fericită imagine, ce se întâmplă aici e ca într-un laborator lingvistic, celule cu pereții etanși, toți cursanții, cu magnetofonul în față, conectați numai cu catedra, repetă aceleași lucruri, nu se aud unii pe alții și sunt în mod indubitabil singuri. Odată mulțumită de metaforă, aceasta se instalează, până la senzații. Dar oare lor avea el să le comunice, sau fiecareia în parte, același lucru, sau lucruri diferite, sau, de ce nu, poate, prin ele avea ceva de comunicat întregii lumi, ce păcat că n-are talent de scriitoare, ce păcat! Sub impresia imaginii, încercă să pătrundă în celulele celorlalte, intui că ele nu voiau, păreau să fie mereu în urmă cu o fază. Subiecții. Trebuiau aleși după anumite criterii, probabil, primul o fi fost preexistența unor făgașe afective sau/și spirituale. Își aminti, aparent fără legătură, o frază idioată, citită cu ceva vreme în urmă, într-o carte, desigur, o carte de la el, sau a lui, n-o prea înțelesese, dar știa că el avea o dedicație de la autor, eroul susținea, cu o doză de humor insolent și o imperceptibilă tristețe, că el poate spune la trei fete, trei povești diferite ale vieții lui, toate adevărate.

O nouă tăcere, paharul nu mai fu atins, o tăcere mai scurtă, apoi tema sună obsedant, într-o altă tonalitate, ceva părea deosebit, nu cunoștea concertul, oricum nu era pentru pian, ci pentru chi-

tară, doar le spusese, de la început, că le va cânta transcrierea lui pentru pian. Doamne, ce proastă pot fi, dar un concert, în fine, o piesă pentru chitară clasică, se poate transcrie pentru pian? Ce le tot aburise el? Și asta nu poate fi decât partea a doua! Unde-s partea întâia și a treia? De ce discul nu înregistrase decât partea a doua? Ce farsă era asta? Cine o montase?

Dar, doamne iartă-mă, cum o să aburească Dan pe cineva? El face talente, dar nu minte. Ce înseamnă să nu depășești pop-ul în materie de muzică! Probabil, povestea e acum aceeași și nu e a vieții lui și n-are nicio importanță dacă e adevărată sau nu. Trebuie, doar, să fie mai importantă decât tot ce le spusese vreo dată fiecăreia.

Doctorița se decisese să-i spună, provizoriu, așa, își aprinse o țigară. Doctorița (cum i-am putea spune, altfel?) se gândea, la rândul ei, la o carte, la alta, un roman, clasic, de science-fiction, scris de un renumit om de știință, coautorul uneia dintre cele mai la modă teorii cosmogonice, o poveste dramatică, în care se primea un mesaj din cosmos, prin intermediul unui radiotelescop proaspăt construit, un mesaj lung și complicat, pe care eroul romanului a reușit, nu să-l descifreze, ci, măcar, să-i stabilească natura. Era proiectul, în termeni universali, absoluți, în limbaj binar, firește, al unei uriașe mașini de calcul, dificil de imaginat, dar mite de construit de oameni, la acel nivel tehnologic, apoi programul acestei mașini și datele care trebuiau introduse, prin urmare cadrul și suportul, adică regia adevăratului mesaj. Oamenii nu l-au înțeles. Fiecare factor de decizie a încercat să folosească mașina pentru scopurile imediate ale resortului respectiv, căzând în capcanele întinse de noua inteligență, care nu era decât coloana a cincea a civilizației care trimisese mesajul prin spațiu. Și atunci, eroul a fost nevoit s-o distrugă.

Le privi, la rândul ei, pe celelalte. Cu discreție. Inutilă, de altfel, erau cufundate în propriile gânduri.

Nu se mai vedea aproape nimic, doar jarul țigării și reflexul lui în oglindă împrumutau paharelor o sclipire care potența atmosfera. Se întrebă dacă celelalte își dăduseră seama că Dan nu mai cântă, de o bună bucată de vreme, concertul anunțat. Chiar partea lui a doua.

Puștoaica își dăduse seama încă de când sesizase schimbarea tonalității, dar, până să fie sigură, durase o vreme și destule gânduri. Acum era deja sigură că ascultă o repovestire a concertului, un comentariu, în termeni muzicali. Nu se mai mira că „știa” în cuvintele lui. Totuși, fără să-și poată explica, era la fel de sigură că această ultimă concluzie fusese rodul propriei gândiri, nu i se sugerasese în niciun fel. Probabil, e penultima treaptă, o

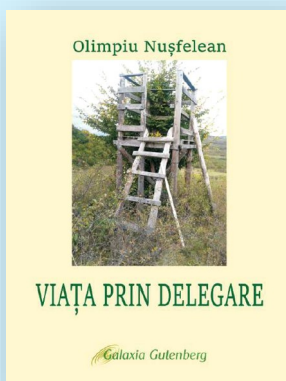
străfulgeră, când recunosc floarea ce creștea din micul munte de sare. Era o imortelă, explozie colorată și uscată, nehotărâtă, parcă, între condiția ei fundamentală și regnul mineral, mai înțelept, mai expresiv, în formele concentrate. Privirea îi fusese, de la început, atrasă de acel cuplu de obiecte, evident, mai mult decât un decor. Care se lăsase decodificat la momentul potrivit, pentru a potența o anumită treaptă a comunicării. Regia fusese încă o dată perfectă, compoziția atmosferei ideal dozată.

Transă lucidă, se auzi pronunțând clar, în gând și, chiar dacă nu înțelegea 100 % sensul expresiei, descoperi abia acum, deodată, toate micile obiecte risipite pe pian și în nișele peretelui-biblioteca, se opri o clipă asupra melcului uriaș, lăcuit, așezat pe capacul pick-up-ului, privirea ricoșă, se pierdu în obscuritate, bine, eu nu cunosc concertul, dar tipa care a adus discul? În afară de momentul prezentărilor, când a murmurat ceva imperceptibil, a tăcut tot timpul, dreaptă, imobilă, fără privire. Ce drakku e-n capul și-n sufletul ei și de ce drakku a adus tocmai discul ăsta, altfel de ce incomplet? Oare făcea parte din regie, sau l-a adus fără să știe cum va fi folosit? Totul cerea, din ce în ce mai clar, ca întregul public să fi fost pe același plan de ignoranță inițială. Dar, dacă ar fi rugat-o pe ea, tocmai pe ea, să aducă un disc, pentru show-ul ăsta, ce ar fi adus? Johnny Cash, Jimi Hendrix, Jethro Tull? Oricum, nu partea a doua a concertului Aranjuez. Cum putea cineva să asculte chitară rece? Oare ar fi reușit el să regizeze totul aidoma? Balada lui John și Yoko se putea cânta și povești la pian? Cum o fi cerut el ce-i trebuia, fără să piardă efectul? Desigur, n-a cerut nimic. A procedat ca întotdeauna când avea nevoie de ceva. Știa că taciturna are discul, i-o fi vorbit, așa cum știe atât de bine, în același timp învâluitor și provocator despre concertul ăsta, de ce drakku i-o fi zicând Aranjuez, când pe autor îl cheamă Joaquin Rodrigo? Cel puțin așa scrie pe coperta discului. Știa că taciturna o să i-l aducă. Spusese, de data asta, două povești, aceleași fete, dar nu despre viața lui, ci despre a unui domn, numit Aranjuez.

Era seară de-a binelea și, ultima pauză, ultima tăcere se prelungise mai mult decât celelalte. Aproape nu mai știa la ce se gândise în timpul ăsta, fără să simtă nevoia să facă un gest, într-o împăcare armonică. Luase și unele hotărâri, nu-și amintea de loc care anume, dar, cu siguranță, își va aminti, atunci când condițiile implicate se vor materializa.

Doctorița se ridică, parcă, în intenția de a-i umple lui Dan paharul, lăsă paharul neatins, luă mâna de pe clape, ca într-un impuls de tandrețe, o ținu o doară, cât o respirație lungă, apoi întoarse capul spre interior, cu privirea fixă, dincolo de cei prezenți...

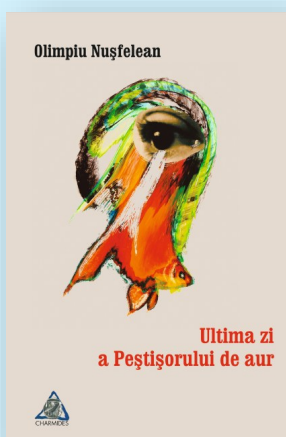
Cărți primite la redacție

Olimpiu Nușfelean, *Viața prin delegare*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2024

Dumitru Cerna, *Însoțirea. Micropoeme adâncate*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2016

Olimpiu Nușfelean, *Ultima zi a Peștișorului de aur*, Editura Charmides, Bistrița, 2021

Puștoaica înțelesese totul de la al doilea pas. Știa că doctorița se va duce, neauzit, să-i ia pulsul lui Dan, că nu va spune nimic. Să nu rupă vraja...

Înțelesese de mult, dar rămăsese nemișcată, sub puterea hipnotică a atmosferei. O privi cu teamă pe vecina ei, aceasta părea să fi înțeles de abia acum. Cumplită furtună se iscă pe dinăuntru, toate se ciocneau cu toate, gânduri răzlețe, alergând, de colo-colo, prin minte și suflet, ca o haită de câini părășiți, cărora le-a murit dresorul și le-a luat casa foc. Încă nu simțea nimic, nu se întreba cum va concepe de acum lumea, nu voia, pentru moment, decât să-și explice. În mintea ei cineva bătu cu creionul în masă, ca într-o sală de ședințe, și i se preciză cu claritate: Inima lui Dan a încetat să mai bată, la comanda propriei voințe. Și nu va reîncepe s-o facă vreodată, deoarece voința care, prin absurd, ar fi putut face asta, nu mai există. Cine îi transmisese gândul ăsta? Și comentariul ăsta, de altfel, nu lipsit de un anume humor? Fie și negru. Dan nu putea s-o facă. Nu mai putea.

Puștoaica încremeni, sub o nouă bănuială: Dar dacă taci-turna condusesese, de fapt, tot jocul? Dacă ea era un înger exterminator? Dar Dan nu avea de ce să fie exterminat. Era absurd. Rămase în cumpănă, sub puternica impresie a figurii imobile și, parcă, fără privire.

Trăirile ei erau chezașia, transformările acceptate, uriașul drum parcurs într-o după-amiază nu putea fi o iluzie. Toate lucrurile cu care se simțea acum mai bogată nu puteau fi false! Totul era foarte absurd, prea absurd, dincolo de absurdul, din păcate real, al expierii lui Dan, prea absurd, dacă nu admitea că fuseseră, toate trei, pe același plan, iar ceea ce putuse, de bine, de rău, să înțeleagă, răsucindu-și mintea și sufletul, nu putea fi absurd. Ochii li se întâlniră, surprinse în ceilalți cu uimire, spaimă, o umbră de zâmbet. Era primul moment când priveau, când căpătaseră expresie. Înțelegă cu claritate ceea ce, după câte își amintea, intuise, pe parcursul jocului, cel puțin parțial, anume că avuseseră, defazat, aceleași suspiciuni.

Celulele sălii de seminar își pierdeau, treptat, opacitatea, pereții lor se topeau, în valul de căldură ce le inunda pieptul, urcând în gat. Atunci, doctorița lăsă mâna, inertă, înapoi, pe clape, ușor.

Un timp nimeni nu mai rosti un cuvânt, apoi se auzi zgomot la intrare. Își făcu apariția Andrei, zăpăcitul de Andrei, îl cunoșteau toate, întotdeauna încurca ceva, cine știe cum ajunsese la el o invitație care nu-i era deloc destinată, sau cine știe prin ce întâmplare nimerise.

Cuvinte, șuvoi de cuvinte banale, spărgeau atmosfera, până la durere fizică. Începu, deodată, să se audă zgomotul străzii. Lumina arunca toate obiectele în infinitul dimensiunii lor reale și derizorii.

Taciturna se ridică și glăsui: Stai jos, Andrei. Noi tocmai ascultam Concierto d'Aranjuez, scris în 1940, pentru chitară clasică, de Joaquín Rodrigo. Luă discul de pe pian, dădu melcul la o parte, deschise pick-up-ul, așeză acul.

Andrei primi între mâini un pahar înalt, greu, de sticlă masivă, cu reflexe de metal topit, fără niciun ornament, pe jumătate plin cu lichid chilimbăriu, parfumat, pe care-l privea nedumerit.

Icu Grăciun

Cine rupea lozincile?

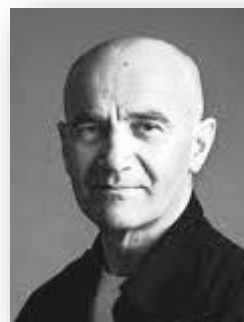
Sloganurile și lozincile erau scrise cu vopsea roșie pe toate gardurile, fie că acestea erau din scânduri, fie din lătunoaie. La întrunirile tovărășești erau și scandate din toți bojocii pentru ca fiecare participant să-și dovedească public adeziunea la politica partidului unic, deși s-ar fi putut ca unii în forul lor sufletesc să gândească altceva. De obicei, ședințele se încheiau cu întrebarea „Unde sînt americanii?”, rostită cu seriozitate și aplomb de tovarășul secretar al B.O.B-ului pe comună, iar ascultătorii răspundeau în cor: „S-au ascuns ca șobolanii!” Asta, ca să înfiereze orânduirea capitalistă care și așa era deja cu un picior în prăpastie, dar și să anuleze speranțele celor cu gânduri ascunse. Concluzia era una sigură: lozincile circulau atât pe cale scrisă, cât și pe cale orală, exact cum învățau pionerii la școală despre folclor. Deseori apăreau pe pereții caselor de la stradă, cu încăperile lor înalte, sau, de pildă, pe pereții celor două biserici, pe care s-a scris cu litere de o jumătate de metru: „Stalin și poporul rus/Libertate ne-au adus!” și „Imperialist american./ Căde-ți-ar bomba în ocean!”. Până și în „Scânțea” s-a scris că „oamenii muncii au clocotit de indignare și mânie în fața ticăloșiilor săvârșite de uneltele imperialiste”. Nimeni nu avea curajul să strâmbe din nas, sau, mai rău, să comenteze. Un-doi te trezeai cu duba neagră la poartă și te ridicau de nu mai vedeai lumina soarelui cu anii. În cel mai bun caz erai înfierat la gazeta de perete. Mâna zeloasă și pricepută a tovarășului director a scris și în baraca din stația de autobuz, unde se mai aciuiu noaptea, din când în când, câte o mătă alungată de acasă, că nu-și făcea datoria, câte un câine gunoier ori câte o găină ulicarniță care uita să se retragă la timp în coteț. De data aceasta, pătruns de neconținut avânt spre culmile cunoașterii, a scris: „Trăiască URSS, bastionul păcii în lume!”, iar alături „Țărani, predați-vă cotele cel mult trei zile după secerat!”. Numai că aici, scândura era învelită cu hârtie roșie ca sângele vărsat de clasa muncitoare în lupta împotriva burghezo-moșierimii, întrucât era apărată de intemperii. După cum se putea vedea, același slujitor al școlii scria cu creta câte o lozincă, dar și câte un îndemn tovarășesc pentru localnici. Avea un scris ca la carte conducătorul școlii. Nimeni nu-l întrecea. Secretarul de partid pe comună și secretarul

U.T.M., niște mîncăi cu ceafa groasă, erau foarte mulțumiți de munca și râvna lui, de propaganda vizuală desfășurată cu sîrg de tovarășul director și nu uitau să-l laude în ședințele de partid organizate la căminul cultural; în plus, acesta făcea și economie în folosul statului: nu cheltuia din banii alocați pentru școală decât jumătate, zugrăvea cu echipa cooperației doar clasele cu pereții murdari, renovările externe le făcea rar, iar înlocuirea geamurilor sparte intra în atribuțiile adjunctului, care verifica și planurile de lecții ale învățătoarelor; șeful cel mare pe ale profesorilor. Nu le aveai, erai criticat cu fermitate în ședințele consiliului profesoral, dar și la învățământ politic, unde erai provocat să răspunzi din plinare și congrese ori din cuvântările conducătorilor. Cei doi, directorul coordonator și directorul adjunct, plini de înflăcărare și consens, formau un cuplu de nezdruncinat. Când aveau loc alegerile de directori, secretarul organizației de bază, un tip cu fruntea brăzdată de niște cute adânci, de care toată comunitatea se temea ca dracul de tămâie, desemna dinainte cine să-i propună pentru un nou mandat. Nu aveau contracandidați. Unanimitatea se citea pe fețele tuturor celor prezenți, care, foarte ascultători, ridicau mâna ca la comandă, niciunul neieșind din front, cu toții stînd parcă pe motociclete. Despre manageriatul lor se vorbește la superlativ și astăzi. Angajații primăriei, în frunte cu primarul cel impunător prin statură, șeful de post cu fidelele sale ajutoare, casta cooperației de consum, adică gestionarii și vânzătorii, apoi dirigintele poștei, telefonistele, pădurarii, jocarii și zapciul trăiau bine, doar oamenii de rând o duceau de azi pe mâine. Cotele erau prea împovărătoare; vițelul, porcul, lâna, brînză și fînul erau obligatorii pentru ei. Statul, prin reprezentanții săi, îi lăuda pe aceia care reușeau să se achite de aceste dări, însă ei erau foarte puțini. Cei mai mulți nu reușeau nicicum să răspundă cerințelor sale, iar planul pe comună nu putea fi atins, deși se ducea muncă de lămurire de dimineața până seara. Nu o dată vedeai casierul și câte un milițian-doi cu căruța lui Cîprulea și caii săi costelivi, pornind de la marginea satului, când noaptea era pe sfârșite, să confişte ce avea omul datornic mai de preț în casă: așternuturi de pat, perine, foale, căputuri, pânzături, bundițe ori cununile de cucuruzi din pod.

Apoi s-a întâmplat ceva straniu în sat. Într-o dimineață, vigilentul director adjunct a constatat că lozinca scrisă pe hârtia roșie ca sângele vărsat al clasei muncitoare în alianță cu țărănimea era ruptă pe mijloc, rămânând doar începutul primei cu „Trăiască U.R.S.S...” și finalul îndemnului: „cel mult trei zile după secerat!” Când a citit și a legat cuvintele unele cu altele, s-a făcut alb ca varul, sângele i-a înghețat în vene, doar pe șira spinării a simțit că ceva rece i se scurge încet ca o rămă proaspătă. Înlemnise. Doi ochi stranii se holbau cu obrăznicie la el. Nu încăpea nicio îndoaială acolo acționase o mână criminală. De-abia își stăpânise emoțiile. Plin de o nervozitate de-abia stăpânită, cu vocea găuită, trimise rapid vorbă președintelui sfatului popular să se prezinte de urgență în stația de autobuz. Într-un sfert de oră s-a alertat întreg B. O. B.-ul. Era clar: un dușman al poporului le pusese gând rău, iar ei riscau să fie sancționați, dacă s-ar fi aflat sus. De ce n-au putut preveni acțiunile dușmănoase și samavolnice, de ce s-a ajuns la astfel de manifestări în rândul sătenilor pentru care ei se străduiesc din răspuțeri să le creeze un viitor luminos? Revoltat, vicele, cu șapca tip Lenin pe cap să nu i se vadă strălucitoarea chelie, a rupt hârtia ciuntită, a împăturit-o cu grijă, i-a ordonat omului de serviciu să ia scândura și s-o ducă la primărie. În aceeași seară a fost convocată o ședință extraordinară. Șto delati? S-a iscat o larmă indescritibilă de nu se mai înțelegea – cum se zice – om cu persoană. Inițial, părerile lor erau împărțite. Zarva glasurilor a încetat când însuși președintele, iritat peste măsură, a ținut o alocuțiune de nu s-a auzit nici musca. Sala, sânguincioasă, îi sorbea cuvintele de pe buze. În final, presați de timp, s-a hotărât în unanimitate să ancheteze cazul însuși B.O.B.-ul și, doar dacă nu se va descoperi făptașul, să se anunțe organele. La propunerea fermă a adjunctului cel destoinic, căruia îi făcea plăcere să vorbească despre lucruri simple și cu folos, s-a scris aceeași lozincă pe scândura învelită cu altă hârtie roșie ca sângele vărsat de clasa muncitoare, care să fie amplasată în același loc, și să facă pază, pe rând, noapte de noapte, câte doi, convinși că „dușmanul de clasă va acționa din nou, dar vigilența nu va mai fi scăzută”. Cu toții și-au dat asentimentul și au scos un mormăit de încuviințare, fiind decizi să prindă dușmanul în flagrant. Zis și făcut. Seara s-a lăsat pe nesimțite. Obosit, satul a intrat treptat în adormire, și luna, stânjenită, s-a ivit ca o bucătărea-să durdulie, roșie la față; cu excepția furnicilor, toate vietățile pământului se odihneau, doar B. O. B.-ul încă mai rămăsese treaz ca lumina de la răsărit. În prima noapte, au vegheat vicele și președintele, firi hotărâte, în porumbul de vizavi de stație,

fără să scoată un cuvânt, nepunând geană pe geană, cu nervii suprasolicitați, dar, în intervalul acesta, lung și monoton, nu s-a întâmplat nimic deosebit. Firește, au luat cu ei o funie să imobilizeze infractorul în caz de împotrivire violentă. Cu urechile ciulite, au rezistat până în zori ca Prâslea cel voinic și merele de aur, nici măcar n-au moțăit. De-atâta încordare, ochii li se bulbucaseră mai să le iasă din orbite. Dimineața, au înaintat ostentativ spre baracă și, total descumpăniți, au constatat că lozinca era intactă. În noaptea a doua, a venit rândul celor doi directori, tovarăși respectabili, spirite mai subțiri, dar și mai vigilente, cu auzul și mai ascuțit. Au îmbucut ceva în mare grabă și au pornit în misiune. Stăpâni pe situație, ca să nu adoarmă, cu gândurile limpezite și ochii-n patru, au șoșotit câte în lună și stele până pe la primul cântat al cocoșilor. Din depărtare, răzbătea până la ei lătratul unui dulău atent. Se așezase o liniște de inox. Dintr-o dată s-a auzit un tropot sinistru care venea dinspre partea din sus a satului. Sunetul se intensifica și se apropia ca un tren așteptat în gară. La lumina lunii, o umbră uriașă de animal fantastic cu niște coarne lungi s-a întins amenințătoare până pe acoperișul stației de autobuz. Asta i-a smuls din somnolența care începuse să-i toropească. Membri de partid în toată firea, cei doi, cu răsuflarea anevoioasă, s-au înfiorat mai să se scape pe ei. Încurajându-se, din priviri, unul pe celălalt, s-au tupilat mai tare să nu fie zăriți și devorați de către ființa aceea supranaturală. Pielea li se făcuse ca de găină. Le venea să spele putina, dar au rezistat. După momentele acelea de derută, în vizorul lor s-a arătat nimeni altul decât bătrânul Bobby, măgarul lui nea Moisé, care, de la o vreme, cu mintea zburătăcită ca un hodorog decrepit, o lua teleleu la plimbare de-a lungul drumului, pășind rar și legănat ca și când ar inspecta bunul mers al circulației pe șoseaua principală, în timp ce milițienii sforăiau îmbunați la ora aceea târzie alături de dolofanele lor neveste. A intrat în adăpostul stației, dar n-a zăbovit decât preț de un minut, apoi a luat-o agale în pas de voie, pașnic, pe mijlocul drumului spre celălalt capăt al satului, la casa veche și dărăpănată a lui Ciprulea. Când s-a luminat de ziuă, vajnicii apărători ai prieteniei româno-sovietice au sărit gardul și s-au îndreptat ată spre stația de autobuz. Stupoare. Hârtia cu lozinci cu tot dispăruse, de parcă o altă mână nevăzută, străină, a șterpelit-o, lăsându-i în ceață. Nici urmă de ele. Pe jos rămăseseră doar piunezele. Nu le-a venit să creadă. Stupefiați și deprimați, rămăseră fără grai. Cu mutrele abătute, descumpăniți, se uitau uluiți unul la altul cu gura uscată și pulsul peste limită. Să fi ațipit fără să știe? Ipoteza asta trebuia exclusă. Atunci?

Alexandru Furcan

Noapte la bancomat

Orice s-ar spune, Adrian e băiat la locul lui. Deși are 24 de ani, nu are un loc de muncă stabil. Mai este timp să aleagă ceva ce i se potrivește. Părinții nu-l grăbesc, nu-l stresează. Adrian citește multă literatură, se deosebește radical de amicii săi vulgari și superficiali. Câteodată se transpune în pielea diverselor personaje din romanele preferate, iar amicii îl consideră dus cu pluta. Acum citește intens *Crimă și pedeapsă*. Îl fascinează Raskolnikov, cel care-și depășește limitele prin fapta lui.

Adrian a decis să-și verifice curajul, să vadă dacă poate deveni erou sau chiar antierou. A pus în rucsac un ciocan. Spre ora zece seara a ieșit în orașul aproape pustiu cu gândul unei fapte nemaipomenite. A stat pe o bancă din micul parc, privind strada pustie. Era sfârșit de aprilie și simțea parfum de liliac înflorit. Deodată a zărit o persoană la bancomatul din partea stângă a parcului. Tiptil, s-a deplasat acolo. Era o bătrână... Ca la Dostoievski? Femeia încerca să scoată ceva bani. Adrian, în spatele ei, părea că stă la coadă. A scos ciocanul și a izbit-o pe femeie în moalele capului. Când bătrânică s-a prăbușit pe asfalt, Adrian a recunoscut-o imediat pe bunica lui.

Pantaloni de rezervă

Mătușa mi-a spus că se supără dacă scriu despre episodul cu unchiul Ștefan, soțul ei de o viață. Numai că tocmai asta m-a incitat: nu-mi place să mi se interzică vreodată ceva. E clar că unchiul suferă de incontinență rectală (să nu-i zicem tocmai... fecală). Să ne ferească sfântul pe oricare, e ceva oribil! Nu înțeleg de ce nu merge la doctor – în curând va face o depresie de durată. La vârsta lui, nu e ceva rușinos, corpul se uzează. Mătușa îi ține isonul, de parcă ar trebui să mărturisească vreun păcat crunt. Eu i-am invitat săptămâna trecută la cinema. De multă vreme ei n-au mai văzut un film pe marele ecran. Unchiul și-a adus în sală o cafea cappuccino, s-o savureze pe îndelete. Pe la jumătatea filmului, intestinalele lui au început o simfonie ce anunța dezastrul. Fugi repede! – i-a șoptit mătușa, dar era deja prea târziu și, oricum, el nu s-ar fi descurcat în labirintul de la Mall. O putoare morbidă ne-a asaltat pe cei din jur. Unchiul a început să plângă. Am ieșit toți trei din sală, la lumina ecranului. Pantalonii lui erau uzi și lăsau un lichid galben la fiecare pas. Le-am arătat primul Wc apropiat. Mătușa a intrat în cabină cu el, eu așteptam ordine în fața ușii. Da, trebuiau niște chiloți curați și pantaloni. Am coborât scările metalice și am intrat în primul magazin de lux. Am plătit cu cardul o sumă destul de ridicată, asta e. Mătușa a deschis ușa, m-a criticat, că adică erau pantaloni de fițe, cam strâmți, cam tinerești. Mi-a dat o pungă cu pantaloni infectați. Am dus-o la pubelă, drept pentru care din nou mi-am primit peste nas, că doar ea i-ar fi spălat, oricum. Coboram toți trei scara rulantă, când, deodată, s-a repetat căcăraia... pardon... incontinența. Poate cafeaua aceea? Mătușa zicea că acasă a mâncat multe roșii, apoi a băut lapte rece din frigider și a gustat dulceață de prune. La etajul de jos – alt WC, alt magazin. Am găsit pantaloni mai largi, dar chiloții erau roșu-aprins. Cine să-i vadă? Ultima cascadă a fost în taxi. Șoferul ne-a dat urgent jos. Unchiul s-a dus după un imobil și s-a ușurat în voie. Era noapte calmă de sfârșit de septembrie. Cineva, de la un etaj, a aruncat un lighean cu apă peste bietul unchi, atât de încercat de viață. Mai aveam vreo trei kilometri până acasă. Precaut ce sunt, am cumpărat o pereche de pantaloni de rezervă.

Damaschin Pop-Buia

Valentin

Într-o zi de duminică, vreme de amiază, Tecla a început să aibă dureri, care, așa cum le descrise soacrei sale, păreau cele care anunțau nașterea. Au intrat aproape toți într-o stare de semi-panică, deși, mental, tinerii își promisese că atunci când va fi să fie, să-și păstreze calmul. Clementina era și ea alertată, dar Marcu, nici vorbă, era liniștit ca un lac adânc și ascundea în colțul gurii un zâmbet mic, în spatele căruia se întrezărea bucuria de fi făcut, din nou, bunic. Pentru a doua oară, își mai spunea acesta în gând, că Gherasim și Ica îl aveau deja pe Adi, între timp trecut de doi ani și mare năzdrăvan. Eu cred că îl răsfăț și buncii, spuse într-un rând Clementina, la care Marcu o domoli, spunându-i că o să te vad eu pe tine, când o să avem și noi aici, la casa noastră, nepoți. Da', ce, Gherasim și Ilie nu au fost și ei *mădăriți* de ai noștri?, mai adaugă acesta. Cu „ai noștri” Marcu se referea la socrii lui, care locuiseră tot aici, în casa veche, între timp demolată, căci după petrecerea lor terenul li s-a convenit lor, mai corect spus, Clementinei, care fusese singură la părinți.

Hai, draga mea, mergem la Lăsăud, mașina e pregătită. De bagaj se ocupă mama, îl aduce ea, eu te ajut să cobori scările, dar numai încet, pe treabă bună, mai spuse Ilie grijuliu. În două minute Tecla era instalată, geanta își găsisese locul în portbagaj, iar emoționatul de soț învărti cheia în contact. Mai greu va fi până ieșim din Baieru, că, după cum știi, duminica la ora asta șoseaua este luată cu asalt de poporul de oameni, că nicăieri nu mai vezi așa ceva, nici măcar la voi în Beldru, care are o populație sensibil egală. Cu povești mai mult sau mai puțin inventate pe loc, Ilie reuși, cel puțin în parte, să-i distragă atenția Teclăi, care se chircea de durere, ori, dimpotrivă, se întindea înspre înafară, încercând să se elibereze de strânsorile care o încercuiau. Ce știți voi, bărbății, desluși Ilie printre vâietele soției. Aproape 10 minute le-a trebuit până au ieșit din Baieru, un slalom care l-a făcut pe șofer să dea în transpirație, că atenția îi era încordată la maximum, nu știi când îți sare un copil în fața mașinii, unul scăpat de sub controlul mamei, și om te-a făcut. Au dreptate ăia să scrie în *Ecoul* despre Baieru, nu cred că mai circulă undeva oamenii ca

oile, pe mijlocul drumului. A gândit doar, de data asta, dar dacă ar fi auzit o asemenea remarcă la o terță persoană, desigur că și-ar fi apărat locul natal, cu oamenii lui deosebit de harnici, și temători de Dumnezeu. În definitiv, nu sunt pietonii vinovați, ci lipsa trotuarelor, asta era varianta oficială prin care oamenii își justificau mersul pe carosabil. De ce nu fac trotuare, largi, să încapă poporul duminică, la ieșire din biserică, spuse cineva într-o duminică, după ce se ieșise de la liturghie, și lumea se adunase la căminul cultural, unde se comunicau așa-numitele *porunci*.

Au ieșit din localitate, iar Ilie putu, în sfârșit, să apese pe accelerație. Mașina, o *Dacia 1310*, cumpărată de ocazie, că dacă ar fi așteptat să-i vină rândul la oficial, mi-ar fi crescut barba până la genunchi, făcu el haz de necaz odată, când vorbea cu soția pe această temă, una de altfel foarte recurentă în societatea de atunci. Cam 8 ani trebuia să aștepți, și asta dacă aveai noroc, altfel se puteau lungi la 10. Când, mai târziu, copiii vor auzi asemenea povești, nici nu vor ști prea bine cum să reacționeze: Cum adică, zece ani? Da, da, ba ăia din RDG, sora comunistă, așteptau pentru un amărât de *Trabant* tot atâta, că *Dacia* nu își permiteau pe acolo prea mulți.

Da' oare de ce s-or dus la Lăsăud, își întreabă Clementina omul, doar și aici la Baieru avem moașă bună. Nu-i ca pe vremea noastră, când încă nici nu exista secție de maternitate *decilină*, ca în ziua de astăzi, că moașa venea de cele mai multe ori acasă la femeie. Amu știi și tu cum îi treaba, zise Marcu, mai ales la ăștia mai domni, oameni cu facultăți, nici nu să pune problema, vor ceva mai de calitate, și, cum majoritatea au *Dacie*, se reped cu ea la Lăsăud. Dacă-i zi de lucru, una-două ajungi la spital, dacă-i duminică, precum astăzi, *trebe* multă răbdare. *Trebe* dară, zise nevastă-sa, numai că se poate întâmpla să fie urgent, și atunci ce se face un bărbat, fie el chiar soțul, dacă *trebe* să nască pe drum. Po amu ce să facă, accelerează, tu. Îhî, îți place ție să faci pe deșteptu', și răsără amândoi.

Domnul rămâne afară, i se spuse lui Ilie, pe când voia să intre în spital dimpreună cu Tecla. Era

însă obișnuit cu astfel de situații și reacțiile care țin de ele, astfel încât îi puse portarului o hârtie de zece lei în mână și-și văzură de drum. Secția de maternitate era destul de ușor de găsit, în nici două minute Tecla a fost preluată de personalul de specialitate, iar Ilie, scurt, pe un ton aproape tăios, expediat. Dumneavoastră mergeți înapoi pe unde ați venit, aici nu are acces decât doamna, chiar dacă e vorba de soț. Ilie făcu precum i se spuse, iar afară, nu departe de ghereta portarului, făcea pași încoace și-n încolo, cu o nerăbdare vădită, dar cât se poate de normală pentru o astfel de situație. Își aprinsese și o țigară și, nu știa de ce, presimțea că în fiecare secundă se poate întâmpla să vină cineva care să-i dea vestea nașterii, care să-l facă tată. Sută la sută e băiat, acum nu mai am niciun fel de îndoială. Așa că se mai gândi încă o dată la nume și îi răsări în minte foarte spontan Valentin! Ce simplu funcționează acum, și se bătu în gând pe umăr. Da, își continuă monologul, asta pentru că acum ești 100 % cu gândurile în *aici* și *acum*, nu la construcția casei și nici la serviciu, cum s-a întâmplat în ultimele luni.

Și, nu-i veni să creadă, neașteptat de repede, veni cineva la poartă să-i dea vestea cea mare. Sunteți tatăl unui băiat, 52 de cm și 3600 g, vă felicit! Iar lui Ilie îi veni s-o ia în brațe pe sora medicală, sau ce o fi fost ea. Mulțumesc, dar soția cum se simte? Tânăra mamă se simte bine, slăbită după durerile nașterii, dar totul a decurs absolut normal, iar bebelușul este sănătos, restul vine cu timpul, doar așa a fost și cu noi. Cu toții, completă proaspăt devenitul tată, Ilie.

Această zi va rămâne multă vreme foarte vie în memoria lui Ilie, mai ales în cea afectivă, căci, precum avea să povestească mai târziu, simțise clipa cu o asemenea intensitate, încât se simțea luat ca de un fel de duh și transportat într-un loc edenic. În același timp, ridicarea aceasta din mrejele prezentului, oricât de intens se arată el, îl situa cumva deasupra a tot și toate, parcă eram un semizeu, Gherasime, îi povesti el acasă bunului său frate. Cât despre Tecla, ce să mai spun, avea pe față o expresie nouă, care exprima foarte mult și multe, dar în primul rând iradia o lumină nouă, până și ochii îi zâmbeau și, odată cu ei, întreaga față. Cred că asemenea stări le sunt date numai mamelor și, cu siguranță, în primul rând la prima naștere. Așa este, întări fratele, același lucru l-am trăit și eu, iar Ica era exact precum o descrii tu acum pe cumnata, invadată de o lumină nouă de parcă tocmai venea din Paradis. Ilie era ușor iritat de faptul că și alții au trăit aceleași stări precum el și soția, chiar dacă era vorba de bunul lui frate, el ar fi vrut să fie numai ale lui.

Mama și copilul nu au zăbovit prea mult pe acolo, mai ales că totul decurse snur, absolut normal, Ilie și-a luat familia, da, familia, că acum suntem trei, și am venit acasă, marți, după două nopți petrecute la maternitate. Nu avea rost să-i mai las acolo, mai ales că acasă totul era pregătit până în cel mai mic amănunt. E un copil de duminică, zise Tecla, sper că nu va fi dificil de educat. Nu, draga mea, și chiar dacă va fi să fie, tu ești de specialitate, comentă Ilie, ai instrumentele de care va fi nevoie pentru a-l crește după cum ne este vrerea. Ai dreptate, dar eu nu de puține ori am auzit că noi, cadrele didactice, am fi niște părinți nu tocmai grozavi, poate o deformare profesională, punem ștacheta prea sus, așteptăm prea multe. Acum să lăsăm lucrurile să curgă și decurgă de la sine, și vom vedea noi pe parcurs, Valentin abia a sosit printre copământenii.

Bunicii, Marcu, dar mai ales Clementina, nu mai terminau cu „Doamne, ce copilăș frumos ați adus pe lume!”, iar Ilie nu uita să le spună că de adus pe lume l-a adus Tecla, el doar i-a adus pe amândoi de la maternitate acasă, iar mamă-sa îl privea cu drag, spunându-i oare cu cine semeni tu așa de glumeț. Cum cu cine, cu cine mă laudă, de bună seamă. Marcu nu intra în jocul lor, rămânea însă cu privirea ațintită pe omulețul care, înfășat bine, avea o expresie a feței foarte schimbătoare, ba era degajat, ba mușchii feței i se contractau. O fi având ceva, Valentinuțu' nostru, spuse el dintr-odată. Se vede treaba că ai uitat cum sunt proaspeții veniți pe lume, bărbate, dădu din mână Clementina.

Au urmat vizite ale rudelor mai apropiate, venitul cu coșarca, obicei care se mai păstra încă destul de bine, dar și vizite mai puțin „oficiale” din partea colegelor de serviciu ale Teclăi, desigur, doar cele cu care aveau o relație mai strânsă. Școala se reluase, începuse noul an școlar, iar clasa doamnei Ometriță fusese preluată de o suplinitoare, care, poți să știi, se descurcă peste așteptările directorului, i se adresase Stela, prietena cea mai bună dintre colegele de serviciu pe când veni la ea, într-o zi, să vadă ce mai face ea și, mai ales, nou-născutul. A lăudat „la modul sincer” camera lui Valentin, sau cel puțin așa s-a exprimat. Păi da, dar cu femeile nu poți ști niciodată, dacă sunt într-adevăr sincere ori în spatele celor spuse nu se ascunde cumva și invidie, îi strecură șoptit Clementina norei sale, după ce luase la cunoștință de calificativele făcute de Stela; eu o cunosc pe mamă-sa și știi cum e, așchia nu sare departe de trunchi. Nu, mamă, noi suntem prietene prea bune încât să ne invidiem. Îți aduc aminte că am cunoscut-o pe Stela în vreme de liceu, în Lășăud, suntem apropiate

încă de demult, asta mai ales dacă le compar cu celelalte din Baieru, pe care le-am cunoscut abia după ce am venit aici. Mă rog, pe majoritatea, că dintre ele le mai știam tot de la Peda. Prin *Peda* nora se referea la liceul pedagogic, argoul folosit de mai toți, ori mai ales de cei mai tineri. Dar Clementina era isteată și făcu imediat sincopa, dându-și seama la ce se referă nora.

Ce zici, tată, cam câte lemne îmi trebuiești pentru la iarnă că, uite, nu am decât vreo doi, trei stânjeni în șopru, și iarna stă să bată la ușă. Apo', dragu' tatii, ținând cont și de temperatura din camera nepoțelului, unde trebuie să ajungeți cam la 24-25 de grade, n-ar fi rău să procuri vreo zece metri steri. Bine zici, o să vorbesc cu Niculai, *hardău*, că mneata tot prin el ai adus, nu-i așa? Da, da, mai bine cu el că ne cunoaște, știe că suntem buni de plată și mai e și om de cuvânt, nu ca alții din ziua de astăzi. Când eram *io* tânăr, una-două făceam un furgon de lemne și veneam cu el în vale, de cele mai multe ori de pe Amieș. Dacă aveam noroc de un *hardău* îngăduitor, îi dădeam ceva, da' mult, că atuncia nu erau atâția bani ca *amu*, ăla închidea un ochi, că n-aveam hârtii, și amândouă părțile eram mulțumite. Un lucru însă am respectat *tâtdeauna*, nu am tăiat niciodată lemne nemarcate, că, așa am auzit, dacă o faci, poți să te alegi cu o amendă mare, ba chiar să ajungi în pușcărie. Pe atunci nu era ocol silvic la Baieru, cel mai apropiat era cel de la Bodna.

Vremea trecea, se cernea deasupra Baierului, oamenii își vedeau fiecare de treaba lui, nu se semnalau evenimente deosebite, în afară poate de faptul că prin magazinele alimentare sufla vânt rece și tăios. Eu cred că e crivățul, spunea câte unul mai hâtru. Se făcea haz de necaz, nu se găsea mai nimic prin rafturi, dar nici goale nu erau. Numai că ele, rafturile, prezentau doar două-trei produse: conserve de pește, tocană de legume, ghiveci și castraveți murați. Din când în când mai apărea și câte o raritate, cum ar fi halvaua ori, în cazul băuturilor, câte o fetească de Cotnari. Coadă din fața alimentărilor era element al unui peisaj intrat în cotidian. Și, culmea, ea se alcătuia în fiecare zi din nou, mulți dintre oameni își luau scăunele și citeau ziarul aștepând la coadă, iar dacă erau întrebați ce se dă – asta înainte de ora deschiderii – răspundeau pe tonul cel mai firesc: nu se știe, dar vedem când se deschide. Ceea ce era de-a dreptul în floare erau pilele și relațiile, care îți aduceau, eventual, carne, făină ori alte produse prohibite. Și mai era ceva care ne înrudea cu nord-coreenii: două ore de televiziune, care, și ele, musteau de ideologie ceaușistă. Pupincuriștii erau mulți, iar cei care păzeau siguranța statului –

furat de Geniul Carpaților și de ei înșiși – își ciuleau urechile într-atât, încât stăteau să li se rupă. Din păcate numai urechile, nu și ei înșiși.

Valentin creștea, aproape văzând cu ochii, Tecla își reluase după trei luni, activitatea la școală, Ilie era veșnic ocupat cu de-ale serviciului, iar după aceea, ba cu una, ba cu alta, cum au bărbații de lucru pe lângă casă. Când nu știa exact cum să procedeze, îl întreba pe Marcu, care, cu experiența lui de o viață, găsea imediat un răspuns. De cele mai multe ori fiul îi urma sfatul, dar nu întotdeauna. Când avea anumite neclarități, îl mai întreba și pe fratele Gherasim. Copiii acestora, verișorii Adi și Valentin, s-au împrietenit, cel dintâi luându-l sub aripa sa ocrotitoare pe vărul mai mic, căci erau trei ani diferență între ei. Dacă Ica și cu Gherasim au rămas cu un singur copil, altfel s-au dezvoltat lucrurile în cazul lui Ilie și Tecla, care, la trei ani de la nașterea lui Valentin, i-au dăruit acestuia un frate. Pe Onișor, scump și drag tuturor din familie, dar înainte de toate fratelui mai mare, care prin asta a dăruit teoria părinților, care fuseseră siguri că, trecând în plan secund, Valentin va avea o reacție de gelozie vis-a-vis de sora ori fratele pe care îl va avea. Nu a fost așa, Valentin purtându-se cu mare grijă față de Onișor. Îl lua în brațe, mai ales când scăpa de supravegherea Teclăi, care îi pusese de mai multe ori în vedere că nu are voie să o facă, ori, dacă vrea neapărat să-l ia în brațe, atunci numai dacă era mama ori tata prin preajmă. Onișor crește, ia în greutate, iar tu o să uiți de asta și s-ar putea să-ți scape din mâini. Mă rog, chestia cu „ia în greutate” trecu pe lângă urechile lui Valentin că nu știa ce înseamnă, la cei trei ani și ceva, îl reținu însă pe „nu e voie să-l iei în brațe”, și asta era mai important. Când rămăneau doar frații în camera celui mic, Valentin, uita că Onișor încă nu vorbește și nici nu înțelege ce, eventual, i se vorbește și se pune pe povestit, de cele mai multe ori, invenții, născociri de moment. Într-o zi, îi spuse, bunăoară: Onișor, când noi doi vom fi mari, așa ca tati, ne facem și frați de cruce, și nu ne va fi frică de nimeni și nimic, nici măcar de lup ori de urs. Că lei ori tigri nu se găsesc numai în cărțile de povești, alea pe care le vei vedea și tu în curând. Ori, dacă va vrea cineva să-și măsoare puterile cu ale noastre – expresie reținută dintr-o poveste citită de Tecla înainte de culcare – stăm spate la spate, cu paloșele în mâini, gata să-i nimicim. Cum Onișor nu răspundea nimic, Valentin replica el însuși, așa o să facem, fii pe pace, nimeni nu ne va birui...

Fragment din romanul în lucru *Onișor*

Viorel Dădulescu

Cu fetele nu poți ști niciodată

– Îmi cam plăcea de ea. De fapt, îmi plăcea de-a binelea. Era genul ăla de fată aparte, îți dădea imediat seama că e ieșită din tipare, nu era ca toată lumea. O tot întâlneam pe stradă, la început întâmplător, apoi mi-am dat seama pe unde merge mai des, căci o vedeam mai ales în preajma Casei Roșii, cum îi spunea uneia dintre clădirile facultății – am aflat abia pe urmă că era studentă la Arte Plastice –, așa că încercam să trec cât mai des pe acolo, oricum atunci stăteam într-un bloc din apropiere, iar silueta ei subțire, înfășurată într-un soi de poncho foarte colorat, peste care i se revărsau buclele roșii, nu putea să nu-ți atragă atenția. Ducea mereu o mapă mare și neagră, ca acelea în care își duc pictorii desenele sau ce și-or mai ține ei prin ele; de fapt, după cum s-a dovedit, și ea avea desene între copertile alea. Am constatat asta într-o dimineață de toamnă târzie, când a scăpat mapa aia din mână – să fi fost o întâmplare sau a făcut-o cu intenție?, cu fetele nu poți ști niciodată – așa că desenele i s-au împrăștiat pe asfalt ca aripile unor fluturi multicolori. M-am aplecat s-o ajut să le adune pe cele de lângă bocancii militari pe care îi purta. Avea niște picioare, mamă-mamă, lungi și bine proporționate, care îi urcau mult sub haina aceea înflorată, de nu puteai să nu te gândești dacă mai poartă ceva pe sub ea. Atunci am intrat în vorbă. Nu prea mai țin minte ce i-am spus după ce mi-a mulțumit, am băiguit ceva cum că îmi e datoare și trebuie să se revanșeze, așa că e musai să vină la o cafea. Nu pot chiar acum, mi-a răspuns, în timp ce zâmbetul îi ridica pistruii de sub ochii de un verde intens. Avea niște ochi minunați. Am ore de grafică, dar dacă vrei poți să treci mâine pe la mine la magazin, a continuat, după care mi-a dat o adresă oarecare. A doua zi, până am găsit eu locul cu pricina, era trecut de 12. De fapt nu era un magazin, era un fel de centru din ăla de închiriat casete video cu filme. Amalia nu este aici, mi-a zis tipul spălăcit care băntuia pe acolo, a plecat cam de vreo douăzeci de minute. Asta e, m-am gândit, am ratat și ocazia asta. Nu că ar fi fost prima dată, dar de asta chiar îmi păsa. Am mai trecut de vreo câteva ori pe acolo când aveam drum prin apropiere, dar tot n-am găsit -o. Ba plecase de câteva minute, ba avea zi liberă, ba spălăcitul spunea Amalia nu a trecut azi pe aici.

Și-o fi dat demisia sau lucrează part-time, m-am gândit. După aia m-am mutat cu chiria în altă parte a orașului, așa că nu mai aveam drum pe lângă clădirea roșie, și nici n-am mai căutat-o la chestia aia care închiria casete, însă, după o vreme, am ajuns întâmplător pe acolo și mi-am zis că poate-poate. Și, ce să vezi? Ce n-aduce anul, aduce ceasul. De data asta nu mai avea pe ea pătura aia înflorată, ci o geacă din piele maronie, roasă pe la cusături. Dar arăta la fel de bine. Sau și mai bine. Cum ți-am zis, îmi cam plăcea de ea. De fapt, îmi plăcea de adevăratele. Nu a părut nici surprinsă că mă vede, de parcă nu ar fi trecut nu știu câtă vreme de când fusese vorba că o caut, dar nici prea interesată. Iar m-am bâlbăit ca un prost, iar am fost în stare doar să îngaim ceva de chestia aia fumată cu datoria și cafeaua. De ce nu, mi-a răspuns spre surprinderea mea – și iarăși zâmbetul ăla jucăuș i-a înflorit pistruii neastâmpărați – caută-mă poimăine. Mă pasează, m-am gândit, că doar ce poate fi aia o întâlnire poimăine, dar, ce să vezi, mi-a luat mâna și mi-a scris în palmă un număr de telefon. Avea niște degete răcoroase și o atingere așa, cum să zic, electrizantă, iar pasta pixului era de un verde cam la fel de viu ca ochii ei, de parcă mi-ar fi imprimat în palmă numărul ăla de telefon direct cu privirea. Nu ne-am văzut poimăine, zicea că e ocupată, dar am insistat, ci peste vreo trei-patru zile. Găsisem un fel de crâșmuliță – că doar trebuia s-o duc undeva – într-o curte de pe lângă canalul care străbate dintr-o parte într-alta orașul. Una cumva atipică, care bănuiam că i se potrivește, și că s-ar simți bine acolo, cu doar câteva mese și scaune de mai multe feluri, ce păreau adunate din gunoi, dar care, culmea, arătau bine împreună, poate tocmai fiindcă erau așa de diferite. Plus câteva afișe din alea vechi – „Strașnică bere Azuga noastră”, „Victorie în Întrecerea Socialistă”, „Johnnie Walker: un whisky bun și atunci și acum” – și niște radiouri vechi, pe lămpi, care nu mai funcționau de ani buni. Normal că am ajuns mai devreme decât ne înțelesesem – aș fi fost chiar prost grămadă să întârzii și atunci –, am ales cea mai lăaturalnică masă dintre cele înșirate de-a lungul zidului scorojit, am cerut două pahare cu gin tonic și am așteptat-o. A apărut tot în geaca aia din piele, care – atunci am văzut – avea niște

franjuri ce-i atârnau de mâneci și o grămadă de in-signe pe unul dintre revere. Gin tonic e prea tare pentru mine, a zis – cum Dumnezeu poate fi un gin tonic prea tare, din ăla pot bea și copiii, m-am gândit – și a vrut o limonadă din lămâi cu mentă, după care am tăcut amândoi, chestie zic eu inevitabilă pentru doi oameni care nu se cunosc și încearcă să găsească ceva în comun de povestit. Cum e la școală, nu-i rău, uneori e și mișto, profii îs de treabă, ai ce vorbi cu ei, cel mai fain e la orele de istoria artei, chiar dacă mai și trebuie să înveți ceva despre toți pictorii și sculptorii și curente artistice de pe lumea asta, în rest fiecare face cam ce vrea, doar din când în când mai capeți niște îndrumări, dar îs mai mult sugestii, nimeni nu-ți impune nimic, chiar și la examenul de psihologie, pe care ne-o predă un doctor adevărat, nu știu de ce trebuie să învățăm și asta, a trebuit doar să desenăm ce vrem noi despre ce am priceput din materia aia, de altfel e și normal așa, doar nu trebuie să tratăm noi pe nimeni, mai ales pe unii care-s duși cu capul, nu că am fi noi prea normali..., dar la tine la ziar cum e? Oare să-i fi spus eu că lucrez la o gazetă?, poate că da, mai degrabă nu, țin minte că i-am spus cum mă cheamă, dar mai multe nu cred, însă cu fetele nu poți ști niciodată, păi cum să fie, destul de interesant în general, că ajungi să cunoști o grămadă de oameni, de la bancheri la cerșetori, de la profesori universitari la politicieni, și de la polițiști la infractori, ei, chiar infractori, m-a întrebat, infractori cu acte în regulă, m-am grozăvit eu, uite chiar săptămâna trecută l-am întâlnit pe unul care abia ieșise, s-a așezat la masă cu noi, să trăiți cu bucurie domnu' comisar-șef, ce să vă aduc, l-a întrebat pe tipul de lângă mine, unul din ăla cu cravată și cu un costum albastru de numai gradele îi lipseau de pe umeri, da' când ai scăpat mă, l-a întrebat tipul, de trei săptămâni, păi cum așa repede, pentru bună purtare, știți dumneavoastră cum e domnu' comisar-șef, îs numai comisar, deci tot un whisky mare domnu' șef, că asta văd ca aveți, și la dumneavoastră ce să fie, nimic, mulțumesc, i-am răspuns, deci tot un whisky mare... crede-mă, i-am zis Amaliei, tipul era fix ca în bancul ăla despre cum recunoști un mire în Ferentari, păi e ăla care are cel mai nou trening, așa era și el, cu un Adiddas albastru peste burtica rotunjoară, pantofi negri cu vârf ascuțit, la gât cu un lanț cam gros ca să fie chiar din aur, niște brățări zdrene pe stânga ce parcă țineau locul cătușelor cu care era probabil obișnuit, și pe dreapta cu un ceas pe scria prea mare ca să fie adevărat numele unei companii din aia de lux, mă rog, tot tacâmul, io sărbătoresc încă de azi, ne-a explicat, că mâine e ziua mea, fac un chef mare în pădure lângă noi, cu tot ce trebe, cu berbecuț la grătar, fețițe, vin și maneliști de-ai noștri – și a zis niște

nume de care n-am auzit în viața mea, eu știu doar de ăia doi Adi, de la Vâlcea și Copilu' Minune – vă rog să veniți și dumneavoastră domnu' comisar-șef, sunt doar comisar, ți-am mai spus, da domnu' șef, da' chiar vă rog să veniți, tare vă rog, seara pe la șapte începem, avem și fete din alea faine de care vă plac, vin cu mașina după dumneavoastră, și merg și după domnu', că veniți și dumneavoastră, nu?, mi s-a adresat, știu și eu ce să zic?, n-aș vrea să vă deranjez, vă rog io tare mult să veniți, vă simpatizez foarte tare, deși numa' acum ne-am întâlnit, ce deranj, nu-i niciun deranj, ce deranj să fie, sau poate credeți că se ia cineva de dumneavoastră, garantez io că nu, sunteți în siguranță, nu, nu-i vorba de asta, am spus eu, dar pe cine aș putea să întâlnesc pe acolo?, vai, da' se poate?, am chemat numa' băieți de băieți, vin și tovarășii din Buzău, și te-ai dus, m-a întrebat ea, în timp ce se juca cu butoanele unuia dintre radiourile acelea care nu mai funcționau de ani de zile, nu m-am dus, cum să mă duc?, atâta mai lipsea să mă duc la un chef din ăsta cu pușcăriași, păcat, eu n-aș fi ratat ocazia, trebuie să fi fost foarte interesant. Zâmbea aproape tot timpul, și pistruii ăia jucăuși i se ridicau odată cu colțurile buzelor. Adorabilă, ce mai încoace și-n colo. Și pe la noi sunt tot felul de oameni, mi-a spus ea în timp ce studia atentă afișul cu întrecerea socialistă, prost desenat, nu e în proporție, a comentat, privind la individul musculos ce ridica deasupra capului un ciocan monstruos, la școală e ca la școală, ore, profi, desen, culoare, umbre, lumină, când lucrăm după model e chiar cumva, nu-ți vine să crezi cine ne pozează, dar și pe la magazin apar tot felul de figuri interesante. La mine venea o tipă foarte stilată, pusă la punct tot timpul, cu ținută office, un deux-pieces gri cu liniuțe bleumarin, cu pantofi asortați, din ăia de domnișoară bătrână, și cu o geantă mare, bărbătească, nu era urâtă, dar era prea rezervată, prea sobră, nu știu dacă am văzut-o zâmbind vreodată, și închiria numai filme din alea de artă, ba „Pe aripile vântului”, ba „Europa Park” ori „Întâia lumină”, „Pasărea spin” sau „Rebecca”; la aducea la timp înapoi și lua imediat altele, țin minte de „Camera cu doamne” și de „S-a întâmplat într-o noapte”, schimbam câte o vorbă, două, așa am aflat că e judecătoare, dar nu mi-a spus ea, că nu trăncănea, chiar mi se pare că știu asta pentru că i-a sunat o dată mobilul și l-am auzit pe ăla cu care vorbea – știi cum se întâmplă, auzi ceva chiar dacă nu asculți –, deci l-am auzit pe ăla care i-a spus nu știu ce, bla-bla-bla doamna judecătoare, domnișoară, l-a corectat ea, pe urmă am văzut că trece la filme mai relaxate, „Full Monty” cred că a fost primul, și după aia a luat „Arta de a agăța”, dar tot nu era volubilă. Într-o zi îmi intră pe ușă o tipă – nici n-am recunoscut-o la început – în costum de moto-

ciclist, cu geacă și pantaloni din piele și ceva cizme scurte, căra într-o mână o ditamai cască roșie, și zice bună Amalia. Abia atunci m-am lămurit cine e, mai mult după voce. Zâmbitoare, binedispusă, tunsă altfel, scurt de tot, aproape periuță, arăta trăsnet. Strălucea de-a dreptul. Și-a luat vreo trei casețe, dar de alt fel, parcă „Identitate falsă” și „Vânătorii de noroc”, dacă bine țin minte. Mută am rămas, când am văzut-o. Pe urmă venea tot cam la fel de des, dar acum lua numai filme de aventuri – ba „Pasărea pe sârmă” sau „Orașul blestemăților”, ba „Fără scăpare” ori „Furie încătușată” – și se îmbrăca tot mai trăsnet, odată a venit în haine din alea de munte, cu hanorac și un rucsac de care era atârnată o coardă de alpinism și un mănunchi de carabinier, cred că așa le zice – asta a fost atunci când a împrumutat „Patrula junglei” și „Mica Odessa” –, altă dată, în iarnă, s-a înființat într-un costum de schi, cu schiuri cu tot, le-a rezemat de zid lângă intrare, și a luat „Mandat pentru crimă”, „Onoare și glorie” și „Inimă de oțel”. Nu pricepeam ce e cu ea, cum de s-a transformat așa dintr-odată, dar, cum era tot mai veselă și mai vorbărească, am întrebat-o într-o zi – atunci optase pentru „Orașul lui Angel” – de când are pasiuni din astea cu alpinismul, motociclismul și schiatul, dragă, eu de când mă știu sunt așa, mi-au plăcut întotdeauna sporturile extreme, prin liceu am făcut și parașutism, dar de când cu meseria asta nu mi-am mai făcut timp pentru mine, dosare peste dosare, ședințe și iar ședințe..., asta până când am început să mă simt rău, și pe urmă tot mai rău, am crezut că e o chestie din asta de-a noastră, că nici măcar un prieten nu aveam, dar când am mers la doctorița mea de familie m-a trimis să-mi fac un consult la un specialist, vreo trei luni am stat tot dintr-o analiză în alta, pe urmă, după ce s-a lămurit, mi-a spus că mai am 6-7 luni, maxim un an, a zis senină și detașată, de parcă era vorba despre altcineva, nu despre ea, așa că încerc să recuperez, merg pe la ce curse sunt pe la noi de motociclism enduro, pe deal sau prin pădure, am reluat parașutismul, dar acum fac skydiving, adică sari din avion și stai în cădere liberă până când ajungi la câteva sute de metri de pământ, mi-a explicat văzând că am o mutră nedumerită, schiez când este zăpadă și mă duc și la cățărat, că am intrat și într-o trupă de alpiniști. Nici nu știam ce să spun, doar mă uitam la ea ca mâța în calendar. Mi-a dat înapoi ce împrumutase – „Plasa morții” și „Războinicii, lupta finală” – după care a stat o clipă în cumpănă și mi-a zis, știi ce dragă, de data asta nu iau nimic, nu mai am timp de filme, și dusă a fost. N-a apărut o vreme. S-a terminat, m-am gândit. Îmi aminteam de ea din când în când, dar tot mai rar, știi cum e, am și altele pe cap, și, de fapt, era doar o clientă, nu eram prietene cu adevă-

rat. Și uite că în urmă cam cu o lună mi-a intrat din nou pe ușă, dar arăta fix ca înainte, tot într-un deus-pieces gri cu dungulițe bleumarin, tot cu pantofi de domnișoară bătrână, doar părul îi era un pic mai lung, nu mai avea tunsoarea aia periuță, care o prindea așa de bine, probabil că părul apucase să îi crească. Și îi dispăruse licărul ăla din ochi, nu mai strălucea. Iar era tăcută. Și cumva nesigură, parcă se întreba ce caută la noi. A ezitat o vreme și pe urmă a cerut tot setul cu „Jane Fonda, toate filmele”. A băgat de seamă că o privesc întrebător și, fără să se uite la mine, a șoptit: diagnostic greșit. Și -a luat casețele, le-a îndesat în geanta aia mare, bărbătească, pe care iar o căra după ea, și s-a îndreptat spre ieșire. Mi-a rămas în cap cum s-a oprit pentru o clipă în cadrul ușii, iar silueta i s-a profilat întunecată pe lumina aia stinsă de afară, de parcă era o figură singuratică dintr-un tablou înrămat. Nu mai zâmbea, și pistrii îi stăteau cuminți. A tăcut un timp, și am tăcut și eu, am lăsat-o să privească tabloul ăla pe care îl avea în minte, după care a zis că, totuși, ar bea ginul ăla tonic. L-am comandat și, după ce ni l-a adus, am privit-o cum îl soarbe grăbită, cu înghițituri mici, de parcă i-ar fi fost foarte sete. Am mai vorbit așa de una-alta, dar acum părea absentă, dacă o întrebam ceva parcă îmi răspundea la altă întrebare, la una pe care nu o pusem, sau zicea un știu și eu?, însă începuse să zâmbească din nou, cu pistrii cu tot. Trebuie să plec, a spus brusc la un moment dat și s-a ridicat, așa că am ieșit după ea din curticica aia și, pe când mă întrebam ce să fac mai departe, ce să zic și unde să o invit, s-a îndreptat spre un scuter vișiniu rezemat de zid, mi-a zis peste umăr un ne mai vedem noi, după care a demarat de parcă lua startul într-o cursă și a dispărut rapid, ultimul lucru pe care l-am văzut a fost cum silueta ei cocoțată pe motocicletă aia micuță, făcută parcă în joacă, pentru copii, a dispărut după colțul străzii. N-am mai întâlnit-o de atunci. Am căutat-o la magazin – Amalia nu mai lucrează la noi, mi-a spus tipul spălăcit –, am sunat-o – acest număr nu mai este alocat, e tot ce am auzit –, am trecut pe strada cu clădirea roșie, dar nici pe acolo nu a apărut. Nimic. A dispărut, de parcă nici nu a existat.

L-am privit cum stătea gânditor în timp ce îi umpleam paharul cu ce mai rămăsese din sticla cu vin. Îl ascultasem cuminte, fără să-l întrerup. Nu era un tip prea vorbăreț de felul lui, nu morocănos, ci mai degrabă tăcut, dar uite că povestise una într-una preț de vreun sfert de ceas. Acum tăcea și se uita la paharul gol de pe masă.

– Crezi că...?, l-am întrebat.

– Habar n-am, a răspuns ridicându-și privirea. Parcă poți ști vreodată ce e cu fetele.

Adela Cotul

După douăzeci de ani

Simona asculta plictisită discursurile profesorilor. Doamna Vlad, fosta ei profesoară de română, întocmai ca-n liceu, când s-a pornit pe vorbit, nu mai știa să termine. Își aminti cum deschidea câte o „mică paranteză” și le păpa elevilor toată pauza. Și acum avea același discurs plictisitor și dezlânat, asemănător, desigur, și cu stilul ei de predare. Era pensionară, văduvă a unui fost deputat, după a cărui plecare la cele veșnice, doamna s-a mutat la țară, împreună cu sora sa, văduvă la rândul ei. Gurile rele spuneau că este prea costisitoare întreținerea vilei din oraș pentru „pensiunea” ei din învățământ, după dispariția celei „speciale”, odată cu trecerea în neființă a domnului deputat. Doamna Vlad își motivase decizia prin nevoia de liniște, ea se dedicase scrisului, avea scoase două sau trei volume de poezie, le cumpăraseră și Simona, mă rog, că așa se cădea, chiar a tras o geană încercând să citească unul dintre poeme, dar se plictisise rapid. Nu erau pe gustul ei.

„Asta chiar nu are simțul ridicolului, e de groază! Așa ne «teroriza» și când eram în liceu. Nu mai da Dumnezeu să-și termine lecția, așa face și acum. Oare, nu poate careva să-i taie microfonul?!”, auzi niște șoapte de undeva din spatele ei. Nu a recunoscut vocea, era de femeie, dar în aula liceului erau amestecați toți absolvenții din cele șase clase care terminaseră în urmă cu douăzeci de ani. Lumea începuse să se foiască pe scaune, toți își cam pierduseră răbdarea și așteptau să se ducă în vechile săli de clasă, iar foștii diriginți să strige din nou catalogul.

Simona nu participase la întâlnirea de zece ani, atunci nu fusese un moment bun. Ce să le fi spus colegilor ei? Că nu făcuse facultate? Că nu era căsătorită? Că fiul ei se născuse „din flori” și tatăl acestuia ceruse analize de paternitate? Să le dea motiv unor „țate” de foste colege să râdă din nou de ea, așa cum o persiflau în anii de liceu? „Ca să promoveze clasa și țărancă asta, mă-sa are cocoasă de la cărat picioare de vițel la profi!”, își aminti ea cum o bârfise o colegă, „Carne, ouă de la țară/ La director mama cară!”, recitase o alta, și izbucniseră toate în râs. Nici acum nu știa cum de aflaseră „sclifositele”. În fine, acum lucrurile stăteau altfel. Tati al ei, după revoluție, a început cu abatorul, o

tarabă cu mici în piață, a urmat o carmangerie, ferma de porci, lăptăria, pe fonduri europene a înființat fabrica de mezeluri, o agropensiune și un motel, a cumpărat cu bani puțini terenuri în apropiere de marele oraș, apoi, după zece ani, a construit pe ele vile, la cheie, pe care le-a vândut. Profitabilă afacere! Una dintre ele i-a dăruit-o ei, și aceasta a devenit reședința de bază a familiei sale, mai ales că Marius, fiul său, era acum licean, studia informatica, încă de mic îi plăcuseră calculatoarele. Probabil îl moștenise pe tatăl său, deși în certificatul de naștere în dreptul tatălui era trasă o linie. „Dacă îi trebuie analize și judecăți ca să-l recunoască, apoi n-avem noi nevoie de-un astfel de om în familie, draga tatei! Să nu-l mai văd în fața ochilor!”, îi spusese tati, sărutându-și nepotul pe frunte. „Nu va duce copilul ăsta lipsă de nimic, cât timp trăiesc eu, și nici după ce n-oi mai fi!”, îi promise el Simonei.

Pentru ea, tati a cumpărat mai multe hoteluri în câteva stațiuni la modă, două pe litoral, unul în Băile Felix și două la munte, le-a modernizat și i le-a dăruit ei, să aibă unica lui fiică afacerea sa. Sigur, nu avea ea de muncit, Simona era patroana, tati a angajat un contabil și câte un administrator priceput care să conducă fiecare hotel.

Tot tati a sprijinit-o, mai bine zis a rezolvat-o și pe ea să termine o facultate cu profil economic, la distanță, nu-și amintea prea multe din acea perioadă, era tristă și ocupată cu îngrijirea băiețelului ei, cert este că avea o diplomă de licență în Management financiar.

S-a căsătorit la treizeci și doi de ani cu unul dintre proiectanții angajați de tatălui ei, „un băiat bun”, mai mult la insistențele lui tati, decât din iubire. Dar a făcut o alegere bună, Marius l-a îndrăgit mult, iar după câteva luni, îl numea deja tată.

Părinții ei preferau să locuiască la țară, mami se ocupa de agropensiune, iar tati a revenit la prima sa iubire, ferma, venea la oraș doar când era strict necesară prezența lui.

O nouă conversație șoptită îi atrase atenția Simonei, de undeva din spatele ei, în partea stângă, de data asta erau doi bărbați.

„Cine-i tipa aia bine, din al doilea rând?”

„Care, Nicule?”

„Hai, nu te prefăce că n-o vezi! Cea în verde!”

„Ahaaa... Dolce & Gabbana?! Nu știu, cred că n-a fost colegă cu noi.”

„Atunci, fii atent la băiatu’: Lady Dolce e viitoarea mea amantă, măi, Radule!”

„Fugi de-aici! O s-o impresionezi cu noul tău început de chelie, domnule?!”, îl necăji amicul său.

Simona zâmbi. Era vorba despre ea. Deci, o remarcaseră. Era și cazul, și-a ales cu mare grijă ținutele pentru această reuniune, a apelat chiar la un specialist în domeniu să o ajute. Tot ce avea să îmbrace, de la pantofi, poșete, accesorii, bijuterii și, desigur, haine, fusese comandat la firme prestigioase. Preferata ei era, totuși, rochia Gucci pe care urma să o poarte la banchet, deseară. Cheltui-se destul de mult pentru acest moft, dar rezultatul era peste așteptări, iar Simona avea de răzbunat patru ani de umilințe. Chiar și ea a fost surprinsă de imaginea „femeii sofisticate” care o privea din oglindă. Cu machiajul profesionist și noua coafură, zici că era o altă persoană. Nu este de mirare că foștii ei colegi nu o recunoscuseră, dar ea și-a dat imediat seama cine sunt. Unul era avocatul Nicolae Cernea, pe vremuri era supranumit „El Torro” datorită frecventelor sale cuceriri amoroase. Aproape toate fetele din liceu visau la o „întâlnire” cu Nicu Cernea, chiar și Simona a fost îndrăgostită în secret, cam jumătate din clasa a zecea, de „El Torro”, desigur, nu se uita el atunci după „țărănci” ca ea. Celălalt era Radu Șerban, de profesie jurist. Cei doi fuseseră colegi de bancă în toți cei patru ani de liceu și foarte buni prieteni, prietenie care se pare că a rezistat până în prezent.

Gândurile îi zburară înapoi, în vestiarul sălii de sport, unde, la finalul clasei a douăsprezecea, Simona și-a pierdut singura prietenă pe care o avea pe atunci, sau, mă rog, așa o considerase ea. Era vorba despre Mioara, colega ei de bancă și premianta clasei, cea care a devenit ulterior și șefă de promoție.

„Ați văzut fetelor, ce trening sexi are Simo? E de-a dreptul rărit în coate și genunchi, te miri că nu s-a rupt pe ea când am jucat baschet”, o auzi zicând pe Nicola Scruba, una dintre „sclifosite”, chiar înainte de a apăsa clanța de la ușă, pentru a intra și ea în vestiar.

„N-aș veni cu așa ceva la școală! Căh!”, strâmbă din nas și Monica Hoffmann, „Miss Eleganța” liceului, în acele vremuri.

„Haideți, tu, nu fiți rele! Are și unul Adidas! Desigur, e de la Secând, dar e Adidas!”, interveni în discuție Mioara Mărginean, iar Simonei nu-i venea să-și creadă urechilor.

„Poate pe ăla și-l păstrează să aibă ce îmbrăca la banchet. Așa o fi moda pe la țărăncile din internat! Emană internistele astea un miros de se-

haș în jurul lor, de n-ai aer! Cică așa își permit și ele haine de firmă!”, mai adaugă, pe un ton răutăcios Monica. În acel moment, Simona a decis să nu participe la banchet. După absolvire, a rupt legătura cu toți colegii, inclusiv cu Mioara. Oricum, majoritatea deveniseră studenți, ceea ce nu era și cazul ei.

Un ropot puternic de aplauze a smuls-o din gândurile ei, în sfârșit își terminase doamna Vlad cuvântarea, apoi a urmat doamna Mărcuș, poreclită și „Șopârla”, fosta ei profesoară de biologie care ocupa acum și funcția de directoare a liceului. Aceasta a mulțumit tuturor, foști elevi și dascăli, după care i-a invitat pe toți în vechile săli de clasă pentru a se striga catalogul.

„Sărut mâna! Sunt Nicu Cernea, avocat. Dacă îmi permiteți, în ce clasă pot să vă conduc?”, i se adresă amabil, fostul ei coleg, oferindu-i ușor ceremonios brațul său.

„Bună ziua! Doisprezece C! Mulțumesc!”, răspunse ea, acceptând invitația bărbatului. Asta nu era în plan, dar pica foarte bine să intre în sala de clasă la brațul celui mai „râvnit” băiat din liceu. Avocatul se arătă foarte surprins.

„Nu-mi vine să cred! Am fost colegi de clasă, iar eu, bietul de mine, să nu vă recunosc, doamna mea?! ”

În urma lor, la brațul lui Radu Șerban, Simona o zări pe Monica, fostă Hoffmann, actualmente ziaristă și „mare realizatoare de emisiuni” la o televiziune locală. Pe „sticlă” arăta destul de bine, dar în realitate se vedea clar că își „aranjase” binișor buzele și alte părți ale corpului, pe la chirurgii esteticieni.

Ajunși în sala de clasă, se așezară în bănci, la întâmplare, mobilierul vechi fusese înlocuit cu altul nou, drept pentru care nimeni nu a mai încercat să-și caute vechiul loc. Dirigintele lor, domnul Ioan Matei, profesor de matematică, a strigat catalogul, colegii prezenți au spus fiecare câteva cuvinte despre realizările personale. Marea absență era Mioara Mărginean, fosta lor șefă de promoție, acum profesoară de matematică. Cu această ocazie, Simona a aflat despre fosta ei colegă de bancă și prietenă sa din liceu că avea un copil cu mari probleme de sănătate, se născuse cu ceva malformație congenitală, iar medicii de la noi nu i-au dat nicio șansă, dar acum se aflase despre o clinică din Austria care avea mari reușite în operarea și tratamentul unor cazuri similare. Evident, costurile erau enorme, se ridicau, în primă fază, undeva la peste o sută de mii de euro. Era o cursă contra cronometru, timpul, cu cât trecea, agrava și mai mult situația și reducea șansele de reușită. Cu ajutorul unor societăți de caritate reușiseră să adune treizeci de mii, motiv pentru care Monica a anunțat că

la banchetul din seara zilei, se va organiza și o strângere de fonduri.

Când a venit rândul ei, Simona a remarcat că lumea nu o recunoscuse, toți erau foarte surprinși când și-a rostit numele de după căsătorie, majoritatea abia atunci au făcut legătura între colega lor și femeia de afaceri. Ea a precizat doar că are un fiu de șaisprezece ani și conduce o afacere HoReCa.

Apoi, toți foștii absolvenți au ieșit în curtea din fața liceului pentru pozele de grup. Așteptând să vină rândul clasei lor, Simona s-a îndepărtat puțin de ceilalți, îndreptându-se spre colțul clădirii, dorind să-și sune fiul. De după niște boscheți, unde câțiva dintre foștii ei colegi se retraseră la o țigară, ajunseră la urechile ei niște frânturi de conversații. Recunosc vocea avocatului Cernea. Involuntar, atenția îi fusese captată.

„Ce vremuri ciudate am ajuns să trăim...”

„Mai precis, la ce te referi, Nicule?”

„Uitându-mă acum, după douăzeci de ani, la unii dintre colegi, costat că sunt câteva lucruri cel puțin bizare: cea mai frumoasă dintre colegele noastre s-a botoxat, aproape că s-a transformat într-o păpușă gonflabilă, cea mai deșteaptă fată din liceu a ajuns să cerșească pentru a-și salva copilul, iar proasta clasei este, probabil, cea mai bogată dintre noi!”, apoi a făcut o pauză pentru a mai trage un fum de țigară.

„Iar cel mai mare gagicar din liceu este necăsătorit și umblă cu pițipoance care au jumătate vârsta sa!”, a completat, pe un ton glumeț, Radu Șerban.

În clipa următoare, Simona a hotărât să nu participe nici de această dată la banchet.

*

A doua zi, Simona s-a dus la bancă.

„Sunteți sigură, doamnă, că doriți să autorizați transferul? Este o sumă foarte mare...”

„Da.”

„Semnați aici! Mulțumesc! Suma de o sută de mii, în moneda euro, va fi trimisă în contul doamnei Mioara Mărginean-Popa. O zi frumoasă!”

Text apărut în *Răsunetul cultural* nr.1 (141)/ianuarie 2025

Julian Patca

O după-amiază de vară

În amonte, valea se îngustează brusc și își strânge înfrigurată umerii împovărați de molizi și brazi. De la puntea suspendată, urcă încă vreo doi, trei kilometri, până la cumpăna apelor, și se pierde undeva lângă brâul muntelui, de unde începe lumea jnepenilor și pășunilor. Câteva izvoare limpezi și reci ies susurând din adâncuri, chiar lângă albie. Altele se preling lăcrimând pe fire subțiri de apă până pe malul de lut și ferigă. Debitul râului crește cu totul neașteptat în aval unde, mai ales după ploi sau la topirea zăpezii, nu poate fi trecut cu picioarele. Trunchiuri căzute și decojite fac legătura ici-colo între un mal și celălalt, călărite zilnic de veverițe.

Vara, mici cascade împrăstie apa în stropi argintii, strălucind în lumina piezișă a soarelui, ca mărgăritarele. Mai la vale de puntea suspendată, de-o parte și de alta a văii, se află jungla murei și zmeurei. În august, soldații din colonia depozitului își burdușesc marmitele cu fructe și mănâncă pe săturate. Amestecă fructele cu zahăr tos și își fac rezerve de desert până în luna mai. Mai sus, în poienile însozite din apropierea pășunilor alpine, vrei nu vrei, calci pe covoare de afini și bănuței, pe măcriș mărunț și traista ciobanului.

Larna, valea are numai două culori: până departe – mult, mult alb, cât îți rabdă privirea, și din loc în loc răsar din zăpadă oazele verzi ale brazilor. Uneori, într-o singură noapte, zona își schimbă complet înfățișarea. Stratul de zăpadă depășește un metru, iar poala coniferelor se înclină până la pământ sub povara de nea. Peste râu apar poduri de gheață. Cei câțiva soldați ies în zori din căldura căminului înfodoliți în pufoaice groase, cu căciulile de postav trase peste urechi. Fac poteci cu lo-pe-țile spre intrarea depozitului și spre puntea suspendată, unde santinelele tropăie de zor în păslari și mantale îmblănite, în așteptarea schimbului. În rest, nici țipenie de om, cât vezi cu ochii.

Primăverile și toamnele vin și se duc precum poveștile copilăriei. Nori buluciți în caierul vântului. În viața coloniei ele nu contează ca anotimpuri, fiind doar treceri efemere, de două, trei săptămâni, între sezoanele rece și cald.

În această după-amiază de vară, personajele coloniei sunt pe poziții. Soldatul Ionel Morcan, zis Puiu, se află în post, în fața depozitului. Trei lacăte și tot atâtea sigi-lii ar putea lăsa unui străin impresia că grilajul de fier forjat este de nepătruns. Însă lui Puiu nu-i trezesc nici măcar curiozitatea. Nu-i treaba lui să știe ce se află în gropile săpate în granit încă de pe vremea imperiului. El stă, de regulă, cu spatele la intrarea zăvorâtă, pe o lespede lată ca o platformă de zidărie de pe care, dacă ar vrea să zboare, înainte să se înalțe la cer ar cădea vreo zece metri în gol și apoi s-ar rostogoli pe grohotiș, până

lângă celălalt soldat aflat în post, la capătul punții. O bară de protecție este fixată însă pe marginea platformei pentru a frânge asemenea elanuri necugetate. De-a-su-pra santinei, pe o lungime de coardă, muntele se înalță pieptiș, ca un meterez de cetate. Dacă te uiți spre înaltul cerului, nu îi poți vedea vârful. Norii groși sau ceața scămoasă îi taie uneori moțul, ca retezat. Mai sus decât poate Puiu să vadă din post, dincolo de reduta stâncilor, se întinde, vălurit, platoul de pășuni și jnepeni. O copertină de cetină uscată a fost făcută cândva pentru a proteja aria îngustă a postului de surpările de cornișe sau de lavine.

E o după-amiază frumoasă de vară. Ar putea fi însă oricare alta. O zi cu ploaie, cu lapoviță și ninsoare, o zi mohorâtă sau numai banală, fără nicio distincție. Ar putea fi dimineața sau seara, în miez de noapte sau cu soarele la zenit. În fine, în postul numărul unu s-ar putea găsi oricare soldat. Acum însă, la ceas de ojină, se află, ca într-un turn de veghe, Puiu Morcan. Se uită impasibil, ca de atâtea ori, la cerul azuriu, fără niciun nor astăzi. Doar un șoim singuratic supraveghează zona rotindu-se leneș, cu volute largi, în înalțuri. Pe celălalt versant, înspre est, umbra muntelui urcă încet, ca apa în vasele comunicante. Acum este la poiana cu zmeuriș. Cu un sfert de oră în urmă, abia atingea pîntenul punții. Peste nici douăzeci de minute, va ajunge la gospodăria Floricăi și într-un ceas va trece dincolo de măgura cu coamă, care se profilează crestată la orizont, ca o spinare vânăta-cenușie de dinozaur.

Soldatul ridică fără grabă binoclul care-i atârna de gât și privește la casa din lemn, acoperită cu șindrilă neagră, de parcă ar fi spoită cu bitum. Un coș de cărămidă roșie iese fumegând din acoperiș. Sunt până acolo, în linie dreaptă, cam doi kilometri. Pe jos însă, urmând firul șerpuitor al potecii, versantul se poate urca într-o jumătate de oră. Din când în când, o vede pe Florica intrând în casă sau ieșind în ocol. E chiar acolo, în fața lui. Binoclul i-o apropie la vreo două sute de metri. Îi vede caprele, câinele, catârul, ba îi poate vedea și păsările de curte. Nelu Morcan și-o închipuie pe Florica în fel și chip, cu pulpele ei albe și planturoase... și, o, Doamne... se uită într-acolo înghițind în sec și zâmbește sub vraja unor amintiri recente.

Cum a devenit Florica, în urmă cu douăzeci de ani, o fiică a muntelui nu se știe precis. A fost ceva în genul dragoste la prima vedere. Un oier oacheș și îndrăzneț s-a nimerit într-o seară de duminică prin satul din vale. Ea l-a petrecut cât l-a petrecut pe sub sprânceana pădu-rii, la lumina pală a stelelor, apoi i-a spus că nu se întoarce în sat, că nu mai știe singură drumul. El, ce era să facă, a dus-o în munți. Era un bărbat zdravăn la trup și hotărât în rânduiala lucrurilor firești ale vieții. Știa cum să spună vorbe meșteșugite și unde să pună mâna, ca să fie convin-

gător. Când i-a găsit miliția, alertată de dispariția fetei, era deja prea târziu. Florica avea în hamac un fiu, iar următorul era gata-gata să-i treacă pragul... Oierul s-a prăpădit de un an, doi. L-a strivit un brad în cădere. Băieții sunt la școli, nu urcă muntele decât foarte rar. Așa că femeia, încă tânără și frumoasă, a rămas cu toată gospodăria, curajoasă și singură în căușul munților.

Asta era, pe scurt, povestea Floricăi. Caporalul Firan așa le-a spus-o, iar ei, soldații, așa o știau. Firan le-a mai spus ceva prin primăvară, când le-a adus pentru prima dată lapte de capră, după o misiune de recunoaștere. Lângă ulucul porții, Florica îi turna lapte într-un bidon de plastic în timp ce el o privea ciudat. Un fior ascuțit și al dracului îl îmboldea pe șira spinării. „La ce te uiți?”, l-ar fi întrebat ea, văzând că nu se grăbea să pună dopul. „Ei, i-ar fi spus el, mă uitam și eu așa, că privitul nu e pe bani”. Un nod de câlți îi crescuse subit în fundul gâtului. „Mă uitam la tine, mai îndrăzni el, și mă gândeam...” „La ce te gândeai?”, l-a întrebat Florica, cu glas moale, șovăitor. „Mă gândeam la ce copii frumoși am putea face noi doi...” Firan înghițise nodul, așa cum ar fi înghițit un miez de mămligă fierbinte. Fața Floricăi era roșie ca o sfeclă. Cei câțiva pistrui de pe nas și pomeți se făcuseră maronii. Avea ochii aprinși, de sălbăticiune. Zău că era frumoasă așa, speriată puțin și plină de nădejdi nemărturisite. „Fugi, mă, de-aici, că nu vorbești serios”, i-a răspuns ea într-un târziu, bănuitoare. Avea în glas o intonație șagalnică și înecată, la care el se aștepta...

Puiu Morcan se gândește intens la toate acestea și își lasă imaginația să zburde slobodă până la casa Floricăi și chiar mai departe, peste măgura cu coamă dinspre care răsare soarele în diminețile verii.

În postul numărul doi – și ultimul – își omorâra timpul soldatul Alexandru Tănase. Camarazii îi spun Sandu. În urmă cu câteva luni, când a sosit el în colo-nie, Alex era deja câinele, un ciobănesc german. Acesta din urmă ori doarme, ori umblă după veverițe, pentru că nu se află la ora asta în câmpul vizual. Sandu este în post la capătul punții suspendate. Murmură o melodie maramureșeană și se acomodează cu arma de la piept, ciupind și bătând tactul în piedica de siguranță. Între el și Puiu, de la postul numărul unu, urcă o potecă frântă la jumătate, ca un cinci roman culcat, în vârful căruia se află corpul de gardă. Treptele mici, căptușite cu cetină verde, flancate de crengi decojite de brad, se rostogolesc parcă la deal, în semicercuri, până în ușa depozitului. Evident, ostașul de pe platformă le vede rostogolindu-se la vale. Vizitatorul care trece puntea, înspre colo-nie, poate citi o inscripție săpată cu brișca în lemnul unei bariere rabatabile: „Pe aici nu se trece!”, iar la plecare, dar în partea cealaltă a punții, îl însoțește urarea „Drum bun!”. Însă oaspeții coloniei sunt o raritate.

Sandu se gândește că mâine dimineată, tocmai în schimbul lui, de la 9 la 12, ar trebui să sosească la obiectiv majurul Frunzăverde. Vine în control cam o dată la zece zile să le mai aducă una, alta. Este însoțit mereu de doi militari angajați, plus șoferul. Autotu-rismul ARO urcă greu prin hogașe până la punte, dă cu spatele în „locul de parcare” amenajat într-o tăietură a stâncii și marcat cu pietre albe de râu, apoi se oprește, parcă trăgându-și sufletul, înainte de a porni iar la vale. Aici se descarcă alimentele și rufăria de schimb, ziarele și scrisorile. În acest timp, majurul – plutonier adjutant-șef! – trece prevăzător puntea și strigă cât poate de tare cu o voce groasă, răgușită: „Unde sunteți, mânjilor”? Apoi, după ce se convinge că fiecare e la postul lui, verifică sigiliile, cele trei lacăte grosolane, trage grilajul de la intrare, lăsându-l deschis, și dispăre în tunelele subterane, în urma lanternelor. Un însoțitor duce în mână un lădoi cu scule, iar altul leagăna pe un inel metalic o duzină de chei. Majurul face, împreună cu cei doi o verificare de rutină de circa o oră. Afară, soldații se adună pe lângă santinele, bârfesc și spun glume pe seama majurului. Țin la el și se vede cât de colo că l-au inclus în propriul lor peisaj. Când nu-l știu prezent în colonie, îi duc lipsa. Când vine în control, își permit față de el orice, așa cum se întâmplă doar între oameni foarte apropiați. Îl așteaptă nerăbdători să sosească în colonie și să iasă din groată. Ce face el acolo, ce misie misterioasă o avea el de îndeplinit în adâncuri, nu-i treaba lor să știe. Ei îl așteaptă pe Frunzăverde să apară din inima muntelui. Îl văd cum iese din întuneric, cum închide grilajul și sigilează cu ceară roșie. Caporalul Firan îi întinde un registru. Majurul semnează în grabă, îl ia pe gradat de braț și se duc împreună la cal. Îl atinge ușor pe crupă, cam așa cum se mângâie o femeie pe coapsă, îl caută la dinți și copite, îl pupă zgomotos între nările moi, fremătânde și nu spune decât atât: „Bravo! fain îi!”. Apoi zăbovește puțin printre soldați, făcându-i să râdă în hohote, după care se grăbește la vale și trece puntea. Cu trupul lui bondoc parcă sare din treaptă în treaptă, ca un ado-lescent dolofan pus pe șotii. Portharta îi sare alandala pe șoldul prea plin, iar cascheta o ține în mâna stângă. Soldații l-au poreclit „Povârniș”. Majurul trece singur pe punte, șovăitor, cu picioarele depărtate, pentru echilibru. Cu mâna dreaptă se ține de cablu. Soldații fac haz la galerie și clatină puntea. Cel mai ușor impuls îi spo-rește tangajul. Majurul își îndeasă cascheta pe cap, se prinde zdravăn de cabluri și se lasă pe vine, micșorând astfel unghiul de balans. Nu se mai poate întoarce și-l trec toate sudorile. Doar când ajunge lângă autoturismul de teren se simte în siguranță. „Măi, copii, îi dojenește el pe soldați, vreți să scăpați de șef? N-ați reușit nici de data asta”. Pe malul celălalt soldații salută, dar mai mult fac semne cu mâna. Frunzăverde le mai strigă o dată,

răgușit: „Să fiți iubiți!” și se așază greoi pe scaunul șefului de mașină, în dreapta șoferului. Ceilalți însoțitori traversează puntea pe rând și în pas alergător. Nici nu are timp să se formeze balansul. Când îi vede pe toți dincolo, santinela din postul numărul doi dă sem-na-lul din fluierul ce-i atârână de gât, o singură dată. Asta înseamnă pentru toată suflarea coloniei „zonă liberă de intruși”. Două fluierături sunt pentru avertizare. „Șase! Vine cineva!”. De regulă, atunci vine în controlul lui de rutină majurul Frunzăverde. Dar, așa cum bine socotise Sandu Tănase, asta se va întâmpla din nou de abia mâine.

În fața barăcii, care se numește în scripte „corp de gardă”, încovoiat peste un butuc de brad, stă soldatul Câmpean Simionescu. Buna lui mamă l-a făcut din flori, într-o noapte de sânziene. A fost ca în vis, ca într-o poveste. Femeia nu l-a mai văzut niciodată pe Făt-Frumos. Auzise doar că îl chema Simionescu. Așa încât copilului cu două nume și nici un prenume i s-a spus Duțu. Acum Duțu este soldat. Fumează „Carpați” și își omoară timpul (în „schimbul de somn”) scuipând cât mai departe peste urâtul din el și peste dorul de acasă. E „pensionarul” coloniei de doar patru săptămâni, dar îl dor ochii de atâta verde și pustietate. Se gândește la Nicoleta, nevasta lui. E greu să fii și soldat, și însurat. Leta este în luna a șaptea și îi este uneori – ce uneori? Tot timpul! – dor de vocea ei suavă și de mângâierile ei dulci. Tare mult ar vrea să-i poată vedea măcar sânii.

Lângă Duțu, frunzașului Cristian Păpădie nici că-i pasă. Azi e rândul lui să se ocupe de cal. E un huțul murg, reformat în state, după restructurare, scos de la drepturi, cum s-ar spune, pe care îl cheamă Max. Are numai cinci ani și este un dar special pentru colonie din partea majurului Frunzăverde. Cristi vorbește cu Max de parcă ar vorbi singur și e în stare să îl mângâie și să-l perie ore în șir. E un cal cu o memorie foarte bună, blând și vioi, obișnuit cu soldații. E ascultător și ușor de dresat. Bun și la samar, și la tracțiune. „Ce vină are el că oameni răi din lumea rea l-au reformat”, le-a spus majurul Frunzăverde în urmă cu câteva luni, când l-a adus pe Max cu camionul, până la piciorul pantei. „Uitați-vă cât este de frumos”, mai spunea Frunzăverde, cuprinzând duios gâtul calului. „E licențiat, da' tot degeaba! Să renunțe la el tocmai acum, când este în putere, când mai poate duce samarul? Niște răi și niște fameni...” perora înainte majurul cu militarii adunați ca un ciorchine în jurul lui, făcând haz.

Știa Frunzăverde ce știa. Caporalul Firan era tocmai pe placul lui. Gradatul iubea deopotrivă oamenii și natura, păsările și animalele. Max și Alex erau slăbiciu-nile lui. Le cerea soldaților să învețe să aibă grijă de ei. „Să nu-i certați și să nu-i bateți. Niciodată! Ați înțeles?”

Mai târziu, soldații au învățat și alte curiozități despre cal. Puiu Morcan spunea că Max are chiar un limbaj propriu. Sigur a fost om într-o viață anterioară. Când era atent, vesel sau iritat, își cobora capul și își încorda urechile spre înainte, de parcă s-ar fi pregătit de împuns; când ținea urechile drepte, era semn de neliniște, de agitație, avea nevoie de încurajare; când își lăsa urechile blege, era clar că nu e bine dispus; șalele încordate și coada strânsă între picioare însemnau lipsă de încredere; șalele destinse, fremătânde și coada bine detașată arătau bună dispoziție. Expertul era însă Firan. Putea vorbi convingător despre cal la nesfârșit. „Să nu-i puneți în cârcă mai mult de 50 kg!”, le mai cerea el, deși Max era făcut să ducă dublu.

Așadar, e ora din povestire când Cristi Păpădie îl bușumează pe Max. Umbra după-amiezii îi cade pe umărul drept. Tocmai a revenit cu calul din vale și a adus fân proaspăt cosit. Calul are părul lucios și transpirat. Freamătă ușor de plăcere și își arată dinții.

„Mă, Cristi, zice deodată Duțu, ție nu ți-e urât”? „Nu, mă, de ce să-mi fie”? se miră la rândul lui Cristi fără să întoarcă privirea. „Nicăieri nu mi-a fost mai bine, continuă el, frecând calul pe spate cu o bucată de postav moale. Aici n-ai nicio grijă, mă! ... Ia uite ce cal frumos! La liberare l-aș duce acasă, aș intra în sat ca Mihai în Alba-Iulia... Da', oare, mi-l dă?... Că doar n-o să-l dea la câini... Mai bine îl împușc, să știi”.

„Mă, Cristi, zice iar Duțu într-un târziu aruncând chiștocul și ridicându-se în picioare, mie îmi este atât de urât că-mi vine să urlu”. „Păi, cine te oprește? Aici îi larg. Dă-i drumul”!, îi răspunde Cristi văzându-și de treabă la copita lui Max, dar trăgând cu coada ochiului înspre camaradul său, de parcă ar fi dorit să se convingă dacă vorbește serios. Ce ți-e și cu urâtul ăsta, boală fără leac. Duțu pare însă absent, își aprinde o altă țigară și se uită lung, lung, până dincolo de munte, unde Nicoleta – sigur, ea trebuie să fie – se uită și ea în van, pe ulița pustie, fără să-l vadă cu claritate. O fi el? N-o fi el?

Din „bucătăria” corpului de gardă răzbate până la posturi un miros puternic, apetisant. Toți știu că îi așteaptă o masă cu iahnie de fasole și cu ciolan afumat. Azi e rândul lui Grigore Vălean să facă pe bucătarul. I se întâmplă corvoada asta cam o dată pe săptămână. Caporalul Firan i-a învățat pe toți câteva trucuri simple, așa că trecea rar prin „bucătărie”, doar „ca să dea consultanță”. Pe post de C.T.C., Grig știe că mâncarea, bună, rea, o să-i atragă glume și ironii. Nici unul nu scapă de asta. Dar cu iahnia de fasole nu are emoții, în nouăzeci și nouă de cazuri este hrana preferată de supraviețuire. Al sutălea caz, de excepție, este când mâncarea se leagă de fundul cratiței. Atunci, Firan se enervează în felul lui, dar nu pe bucătar. Constată decepționat dezastrul și

aruncă el însuși iahnia cu tot cu oală peste stânci, până jos în vale.

Apoi îl pufnește râsul și comandă: „Pune de-un ceai! În seara asta facem chef”. Pe polița din crengi împletite a bucătăriei, mai mult de două duzini de pungi mari, de hârtie, sunt rânduite frumos, cu etichete nu-mind frunze și rădăcini ale plantelor de munte și de pădure, precum și efectele lor terapeutice: baraboi, iarba caprei, călțunul doamnei, cicoarea, păpădia, păstârnacul sălbatic, bănuței, busuioc, limba mielului, bobarnic, măcriș, frunze de afine, traista ciobanului... De, fixurile lui Firan.

Lângă Grig, Haralambie Miron stă pe un taburet de răchită și curăță peștele. Are două talente indiscutabile, cu care ar putea deveni campion. Prin de păstrăvul cu mâna și râde de se prăpădește de glumele altora. Cole-gii îi spun Harry. Cu doi de r și cu y la coadă. Așa se scrie el pe scrisori și corectează uneori foaia de stare a gărzii. Harry.

Azi ar râde el, dar nu poate. O durere ascuțită în maxilar îl face să renunțe de câte ori uită de întâmplarea din ajun și vrea să deschidă gura. Pentru Harry e cea mai mare pedeapsă. Grig îl privește pe furiș și-i vine să râdă. Ar spune o glumă ca să-i provoace lui Harry râsul acela molipsitor, dar își dă seama că s-ar tăia singur de la porția de pește. Mai bine, nu. Dacă Harry n-are chef de vorbă, are în schimb motivele lui. Că nu-i de colo să-ți dea una zdravănă peste bot caporalul Firan.

Ieri, cam pe vremea asta, tot obiectivul se zguduia de hohotele lui. Râdea plăvanul ca la concurs și dintr-odată a amuțit cu totul. Rămăsese ca la dentist cu gura căscată spre ceilalți și spre niciunde. A...! A...! făcea el pe tenorul și gesticula cu mâinile, de parcă nu avea aer. Fața îi arăta ca un rac fiert. Ochii holbați către Grig Vălean și Cristi Păpădie exprimau uimire și groază. Aceștia se uitau la el și nu înțelegeau. Să-l fi mușcat vreun șarpe?

Caporalul Firan, cum îi era obiceiul, își găsisese ceva de lucru. Meșterea la o capcană pentru prins veverițe. Le prindea, le puneă gulere din beteală colorată, apoi le dădea drumul. Făcea asta de amorul artei. Grig s-a apropiat în fugă de el și i-a spus dintr-o răsuflare: „Dom' caporal, haideti repede că Miron moare!” „Cum moare, mă”, i-a răspuns rar caporalul, fără să ridice ochii. „Ia spune – Cum? Știi pe cineva care a murit de răs?” „Nu, dom' caporal, dar acum e grav. Miron a rămas uite-așa...” Grig încerca, aplecându-se, să imite mutra schimonosită în suferință a lui Miron, dar caporalul, care se ridica-se, i-o retează scurt: „Ia, nu te mai strâmba la mine, soldat! Ce, am mutră de tâmpit”? Dar se vedea de la o poștă că de abia își stăpânea râsul. Apoi s-a apropiat agale și impasibil de locul accidentului „A...! A...!” îl implora Miron din priviri, mișcând brațele alandala, ca mușii. Firan l-a examinat câteva momente cu ochi de expert, l-a prins tandru cu mâna

stângă de ceafă, de parcă ar fi dorit să-l încura-jeze, iar cu dreapta i-a aplicat fulgerător un upercut în bărbie. Miron a căzut pe spate, peste salteaua de cetină. Era knock-out. Cristi și Grig se uitau la el mască. „Ce stați ca blegii, se răstise la ei caporalul, frecându-și pumnul, stropiți-l cu puțină apă! Cum era să-i pun la loc falca?”

În colonia depozitului, caporalul Dumitru Firan le face și le desface pe toate. El este frizer și bucătar, croitor și sanitar, comandant de obiectiv și șef de trib, confesor și alinător de suflete. În perimetrul obiectivului și în afara lui, funcționează cutume militare. Cine nu respectă regulile se încarcă singur cu privațiuni. Servicii peste rând, interdicția de a părăsi „unitatea”, ocară celorlalți și chiar îndepărtarea din colonie. Însă așa ceva s-a întâmplat numai o dată în ultimii trei ani, după spusele lui Frunzăverde, când un soldat melan-colic și cam dus cu sorcova și-a încercat aripile de pe platforma postului numărul unu, din fața depozitului. La ancheta ce a urmat s-a descoperit că băuse și înainte, și după intrarea în post. S-a lăsat cu păruieli zdrene, s-a înlocuit toată formația pazei, majurul însuși a fost nevoit o vreme să-i controleze pe soldați săptămânal. Iată de ce prima interdicție în aria coloniei este: fără alcool!

Uneori, caporalul Firan îl ia pe Max de căpăstru și coboară agale pe firul văii vreo zece kilometri, după cumpărături. Merge o bună postată pe poteci și drumuri de picior, apoi încălecă pe huțul și-l îmboldește cu călcăiele la trap ușor. Alex se zbenguie după ei, prin hățisuri. La întoarcere, samarul lui Max e plin de pachete, scrisori primite la „post restant”, lucruri de strictă necesitate: țigări, spray-uri, lame de ras, săpun... Mărunțișuri. Pentru Florica, Firan cumpără o pâine de casă proaspătă, că și ea, săraca, e suflet de om.

Acum, în după amiaza asta, caporalul își face de lucru la harnașamentul lui Max. A cârpit șaua și mai are ceva de făcut cu hamul. Frunzașul Cristi Păpădie se apropie șovăitor de el.

– Dom’ caporal...

Caporalul nu zice nimic, nu se miră. Nici nu se uită măcar la frunzaș. Își vede mai departe de verificarea hamului, cu acul și ața lângă el. Cristi e gata să renunțe, dar nu pleacă. Stă momente bune acolo în picioare, lângă Firan, încăpățânat și nebăgat în seamă. Are nevoie de un răspuns. Minutele trec, dar trec din contul armatei. Păpădie nu se grăbește, se lasă pe vine și se uită la ham așa cum s-ar uita la un insectar.

– Acum ce mai e?, îl întreabă Firan, în sfârșit, ridicând privirea spre purtătorul lui de cuvânt.

– Dom’ caporal..., zice în șoaptă Cristi Păpădie, de parcă i-ar raporta un secret, soldatului Câmpian Simionescu îi vine să urle...

– Ce-i vine?

– Îi vine să urle, repetă Păpădie, accentuând fiecare cuvânt. Îl apucă damblaua, de urât...

– Dacă-i așa, e grav, admise Firan, scărpînându-se după ureche. Tu ce i-ai spus?

– I-am spus să-i dea drumul, să se descarce. Că-i larg. Păi, nu i-am zis bine? Să stea în patru labbe, ca Alex, și să urle la lună. Raportez că nu-i împotriva regulamentului.

– Asta așa e, mă, Păpădie, dar nu rezolvă problema. N-o rezolvă, înțelegi? Ce-i de făcut? Firan se prefăce îngrijorat de situație, punând întrebarea pentru amândoi.

– De aia am venit..., zice frunzașul, încurcat. Să găsim o soluție. Firan se uită spre măguri, de parcă de acolo ar aștepta răspunsuri.

– Ce propui?, zice el moale, într-un târziu.

– Eu zic... da’ să nu vă supărați...

– Sări, mă, peste introducere, se răstește Firan. Ce tot pui acolo de mămăligă? S-auzim!

– Eu zic... zic să-l trimitem după lapte, spune Păpădie repede, ușurat parcă de povara mărturisirii.

O clipă doar cei doi se privesc drept în ochi. O cută adâncă apare subit la rădăcina nasului lui Firan, împărțind fruntea în două.

Între ei se lasă o lungă tăcere. Firan continuă să examineze hamul, centimetru cu centimetru, în timp ce Cristi Păpădie așteaptă un răspuns, legănându-se ușor pe picioarele amorte.

– După lapte?, mai întreabă Firan, nehotărât încă, privind peste vale, spre gospodăria Floricăi. Crezi că-i momentul?

– Pentru toate există un început, dom’ caporal, zice Păpădie sfătos, simțind că Firan nu mai opune decât o minimă rezistență. Nu așa ați procedat cu mine, cu Puiu, cu Sandu și cu toți ceilalți? Hai, dom’ caporal, să-i facem omului o bucurie. Să-i treacă dorul...

– Adică, vrei să spui că a venit vremea să se mai sacrifice și conducătorii? Asta insinuezi?, se prefăce Firan, bănuitor. Apoi, cu un ton supărat, mai mult către sine: cine naiba spunea tâmpenia asta?

– Hai, dom’ caporal, eu nu le știu pe astea, da’ zău că nu-i de glumă... Bolundu’ se-apucă să urle.

– Bine!, acceptă Firan, aruncând hamul din brațe. Gata! Văd că-i în joc interesul general. Dar ai grijă! Instruiește-l! Să se poarte frumos și să n-am reclamații! Scurt!

– Ce reclamații, dom’ caporal?, se miră Păpădie cu subînțeles, chicotind. He-he-he-he! Se poate?, mai zice el, ridicându-se. Păi, așa ne știți dumneavoastră pe noi?

– Hai, hai, valea! Pleacă până nu mă răzgâdesc...

Seara coboară încet peste colonia depozitului. A mai trecut o zi oarecare fără nimic deosebit. Vorba majurului Frunzăverde: „Armata e scurtă și frumoasă, băieți”!

Marian Danci

Mâna prin ușă

Eram în vizită, aveam nevoie totală să folosesc toaleta, am mers la cea din curte, m-am blocat, ușa s-a deschis singură, am renunțat, am intrat în casă, am cerut voie tinerei doamne, mi-a arătat unde este salvarea mea, când am intrat m-am simțit urmărit fără să văd pe cineva, mă pregăteam să folosesc veceul de o curățenie perfectă, am aruncat o privire în oglindă, m-am speriat văzând-o pe doamna cea tânără zâmbindu-mi, atunci ușa, deși încuiată cu zăvorul greu, un mâner perpendicular pe ușă lung de 30 de cm, s-a deschis, a apărut doamna, am făcut-o nesimțită când a intrat în baie, trecând pe lângă mine parcă fără să mă vadă, am închis ușa în urma ei când a ieșit tot fără să mă vadă, moment în care, ființa cea tânără și-a băgat mâna de-a dreptul prin ușă, eram îngrozit, am încercat să apuc mâna, speram să fie o iluzie, degetele au apucat mai întâi în gol, apoi m-am trezit cu antebrațul ei în palma mea, am tras puțin de el, de fapt retrăgându-mă îngrozit, am uitat să las brațul, așa i-am văzut chipul trecând prin ușă

– Ce-i asta?

– O boală comună cu moartea.

Teama mi-a dispărut instantaneu, începând să-i mângâi fața tristă. Ușa s-a deschis fără să fie atinsă, m-am retras să-i fac loc, mi-a prins iarăși mâna dreaptă, și, în clipa aceea, ușa a trecut prin mâinile noastre înlănțuite, palma fiecăruia strângând antebrațul celuilalt, sau mâinile noastre înlănțuite traversau orizontal ușa în mișcarea ei de rotație.

Senzația nouă, nedefinită îmi anula orice reacție, spaima iscată de neînțelesul lucrurilor dispăruse complet, eram calm, liniștit, încrezător, poate uimit în așteptarea unei bucurii.

– Vîno!, mi-a spus cu glas neutru, mergând cu spatele, ținându-mă de mână mereu, eu vedeam ceilalți invitați, ei nu știau că existăm, de parcă vraja ne făcea invizibili înghețând orice reacție în jur, am trecut la fel de firesc prin ușa mare de la intrare care s-a deschis singură, în fața ușii în exterior ne-am „lovit” de o pereche abia sosită care aștepta să li se deschidă, nu ne vedeau, parcă atunci, la trecerea printre și prin ei, am simțit mai mult strânsoarea mâinii, nu mă slăbea deloc, am realizat că este, cel puțin pentru mine, o prezență fizică reală, am mângâiat-o pe față cu mâna stângă, ochii negri

s-au închis pentru scurt timp, parcă adâncind senzația atingerii, când i-a deschis se uita în ochii mei, trecând prin ei, nici senzația asta nu m-a speriat, creierul și inima mea așteptau o bucurie pe care o simțeam tot mai aproape.

A coborât, parcă fără să atingă, cele șapte trepte de la intrare, după câțiva pași pe alea pietruită, în același dans fără muzică, deodată, fața i s-a luminat, și-a înălțat privirea cu ochii larg deschiși, s-a oprit privind mereu în sus, doar pleoapele coborându-i pentru o clipă, apoi a făcut doi pași spre stânga ei, brațele ne erau mereu înlănțuite, m-am rotit pe loc cu nouăzeci de grade, văzând-o din profil, mi-am întors încet capul spre dreapta sus, privind același punct la care ea se uita de ceva vreme, o lună imensă, ireală, extrem de apropiată, străjuia deasupra casei între cele două turnuri. Un suflu nou a luat-o în stăpânire, și-a continuat mișcarea de rotație în jurul meu, reluându-și plutirea până în dreptul mașinii, fără să-mi lase brațul s-a uitat spre locul șoferului, am știut că trebuie să intru, nevăzându-i mișcarea am simțit-o în dreapta, îmi eliberase mâna, dar mă atinge pe umăr.

Am părăsit grădina casei cu luna în spatele mașinii, am virat la dreapta, poate pentru a ne îndepărta de oraș, sau poate pentru ca ea să nu piardă contactul vizual, eu executam doar niște comenzi, urmărind drumul uneori luna rămânea în urmă, închidea ochii strângând pleoapele, știam asta fără să o privesc, simțeam doar în strânsoarea mâinii interiorizarea intensă, crescândă, apoi relaxarea cu luna în față sau lateral, la fel am și oprit, fără să decid eu momentul și locul, într-o parcare laterală de la care începeau lanuri nesfârșite.

Am deschis portiera, m-am întors, am așezat piciorul stâng, și când am prins portiera cu dreapta, m-am regăsit cu antebrațul ei înlănțuit pe al meu, ajutându-mă, într-un fel, să mă ridic. Stăteam în picioare fără să atingem mașina, eu îmi pierdeam privirea în nemărginirea lanului de grâu, ea privea mereu luna, am cuprins-o pe după mijloc, era incredibil de subțire, mai subțire decât lăsa să se vadă rochia de mătase grea, argintie, mâna mi-a alunecat în sus pe talia foarte înaltă, am știut atunci ce picioare lungi trebuie să aibă, mi-a ghicit gândul, înaintam în lanul înspicat, și-a pierdut veșmântul fără să-și abandoneze atitudinea egală, aproape in-

diferență, am început să ne rotim în cercuri concentrice, tot mai mari, eram tot mai departe unul de celălalt fără a pierde înlanțuirea, îi acopeream trupul gol cu trupul meu la fel de gol, de fapt o simțeam peste tot, înlanțuit de membrele ei care mă încolăceau până la sufocare, absorbindu-mă în interiorul pântecelui fierbinte. Atunci, pentru o clipă, am simțit bucuria pentru care fusesem pregătit, fericire deplină, adevărată, eternă.

M-am trezit cu o stare de disconfort psihic ce nu voia să cedeze nici la cafea, nici la munca pe care o îndrăgeam de altfel, dar care nu mă prea interesa în acele prime ore ale zilei. Știrea mi s-a părut idioată, cine mai credea în farfurii zburătoare, fără dorințe sau speranțe, fără niciun chef m-am dus în locul cu pricina, am scos mașina cât am putut mai mult în afara carosabilului, mi-am luat aparatul apropiindu-mă de parcare plină de mașini, ziariști și curioși, care fotografiau, filmau, luau interviuri unor experți în OZN-uri, o lume pestriță umplea și cercul mare de vreo douăzeci de metri în interiorul căruia spiculele erau culcate toate în același sens, era evident că acel corp s-a rotit în momentul aterizării, sau după atingerea solului. Pășind în suprafața ciudată mi se iscă o curiozitate mai mult decât jurnalistică, ceva îmi scăpa, simțeam ceva, știam ceva, amintiri vagi încercau să-mi vină în minte, am început apropierea de centrul cercului pe o traiectorie în spirală, în sens contrar culcării spicelor, suprafața era perfectă, alinierea spicelor fără cusur, am ajuns în centrul cercului și m-am lăsat în genunchi scoțând dintre spice o podoabă argintie, strălucitoare, orbierea putea să-mi ucidă ochii în secunda în care am privit-o întorcând palma într-un fel mascat, să nu mă vadă nimeni. Cu palma deschisă, m-am prăbușit, podoaba metalică arzându-mi fruntea în dreptul celui de-al treilea ochi, preț de câteva secunde mi-am amintit toate întâmplările din seara zilei anterioare, până în momentul fericirii aceleia depline, adevărate și eterne, senzație regăsită, re trăită de atunci fără încetare.

Valer Pop

Cercel, Buzzy și cloșca

S-a declanșat pandemia. Domnul Cercel (avea un cercel în urechea stângă) și doamna Buzzy (avea un piercing în partea dreaptă a buzei de jos) puteau să-și rezolve obligațiile de serviciu și online. Ce s-au gândit ei într-o zi? Ați ghicit! S-au gândit că serviciul online îl pot desfășura și dacă se mută la țară. Acolo, la țară, nu te mai urmărește nimeni dacă încalci regulile de izolare. Și apoi poți să ieși în curte, la aer curat, nu ca la bloc, să stai toată ziua în cameră, că de la o vreme te poate lua damblaua. Plus că poți să duci și o „viață bio”.

Domnul Cercel și doamna Buzzy au găsit pe internet o casă liberă într-un sat de munte. Se cerea o chirie modică. Au intrat în contact cu proprietarul casei, s-au înțeles la preț și în trei zile s-au mutat.

Era primăvară, așa că le-a venit ideea să facă și ceva specific locului. Au intrat în vorbă cu vecinii și au ajuns la concluzia că n-ar fi rău să-și pună o cloșcă. Au cumpărat o găină care dădea semne de clocit și niște ouă de la vecini. Au găsit în podul casei o cotarcă, au pus în ea niște paie care încă mai erau în podul grajdului, 15 ouă, că așa se știe din bătrâni că sub cloșcă trebuie pus un număr impar de ouă, și au instalat cloșca. Tot în cotarcă, în fața cloștii, au pus un badoc de conserve plin cu apă, în caz că pe cloșcă o arde setea.

De trei săptămâni evenimentul era așteptat cu bătaie de inimă. Doamna Buzzy și domnul Cercel se uitau în fiecare zi la creasta cloștii, să o vadă dacă s-a albit suficient, fiindcă așa se știe din bătrâni că, pe măsură ce se apropie termenul eclozării ouălor, creasta găinii se înălbește tot mai tare.

În sfârșit, a sosit ziua mult așteptată! Era într-o luni dimineața, când soarele ardea mai abitir ca de obicei. Primul puișor a ciocnit coaja oului, a spart-o și cu un piuit ușor ca un zefir și-a anunțat sosirea pe lume, căutându-și un loc pufos și cald sub aripa mamei. Rând pe rând s-au produs spargerile, printr-o scăpare din vedere a legiuitorului, neprevăzută de codul penal, și s-a populat pământul cu 13 suflete. Un puișor a murit sub cloșcă pentru că aceasta l-a călcat din neatenție, iar altul nu a mai ieșit din cauză că oul probabil nu era fecundat.

La început, primii născuți au fost puși în căciula lui Cercel, o căciulă veche de 12 ani (căciula nu arăta prea bine, dar o purta din prea mare obișnuință). După ce puful puilor s-a uscat, așteptând nașterea ultimului pui, toți au fost dați în seama mamei lor, scăpată în sfârșit de penibila nevoie de a medita, zi și noapte, moțâind într-o cotarcă.

Ce bucurie pe doamna Buzzy, pe domnul Cercel și pe Nuțy, fetița lor de 5 ani! Cloșca și puii erau o binefacere a căsă-

toriei, o binecuvântare a zeului căsătoriei, și ei n-ar fi schimbat-o cu nimic, nici chiar cu cloșca de la Muzeul Național!

Care burlac ar putea avea asemenea bucurie?

Domnul Cercel se gândea serios la o propunere pe care ar face-o țărilor cu populația în descreștere și pe care ar formula-o cam așa: „Burlacii să fie obligați, în sezonul cloștilor, să le privească măcar un ceas, în mijlocul puilor, în fiecare dimineață”. A doua zi numărul căsătoriilor ar spori cu siguranță! Că gingășia pe care o au pușorii de găină e lucru rar și de preț. Numai culorile lor merită orice sacrificiu. Iată pe cei trei bulgări de chihlimbar, fragili ca fulgii de zăpadă și grațioși precum cel mai grațios exemplar feminin! Iată pe cei negri, la care o cioară înfiptă într-un par se uită curios! Iată-i pe toți mărunți, învârstăți și delicați, cum se învârt în jurul mamei lor, învățând să ciugulească hrana și începând să-și facă, sigur, destul de vag deocamdată, o idee despre lupta pentru existență.

Cloșca îi îngrijește cu drag și, în afecțiunea ei, uitând că noi oamenii suntem civilizați, caută să scormonească podelele de brad cu ghearele.

Purcelușul scăpat din gospodăria vecină n-are nicio idee despre delicatețe, de aceea, dă buzna înspre ei și vrea să le mănânce dejunul, dar cloșca se zburlește, se umflă ca un curcan, și inamicul se îndepărtează. La fel a pățit și o pisică dornică de trufandale. Aceasta a luat și câteva clonțuri în figură când s-a apropiat târâș de pușori. Atitudinea pușorilor, în timpul acestei schițe de conflict, era demnă de văzut: toți au împietrit!

Domnul Cercel a reflectat și i-a părut rău că n-are la el un aparat de fotografiat.

Nuțy a contribuit și ea la educația puilor: tot necăjindu-i și luându-i în mână, le-a insuflat ideea separației de mamă, care fatal va veni într-o bună zi.

Dar, după un timp, domnul Cercel a căzut în melancolie. Se gândea zi și noapte și-și zicea cu amărăciune: Cum, se poate ca pușori așa de drăgălași, așa de frumoși, așa de fini, să iasă din găini?! Ar fi vrut să iasă altceva, orice, fiindcă găinile se bucură de reputație proastă.

Este așa de crudă ironia naturii! Cum te amăgește și făurește odrasle gingașe și simpatice, ca să le îngrijești și să le crești! Și când să culegi roadele, iese o găină!

Domnul Cercel s-a gândit la Schopenhauer și a căzut într-un pesimism negru.

Acum s-a ieșit din pandemie. Familia lui Cercel se va muta din nou la oraș, și întâmplarea cu cloșca va rămâne poate, doar o amintire.

Doamna Virginica

Virginica este nervoasă foc. De ce oare? Este nemulțumită pentru că soțul său Tilică a hotărât să meargă în concediu, cu toată familia, anul acesta, într-o stațiune climaterică neînsemnată, dar unde să-și vadă și de sănătate. Acolo sunt păduri de brazi, băi de iod și de sulf, care se fac în ciubere, mâncare bună, cu multă liniște, însă ce folos dacă nu sunt distracții. Și ea asta dorea cel mai mult. Că nu avea problemele de sănătate ale lui Tilică al ei.

Baluri, chermeze, petreceri, cu alte cuvinte, cură de praf, de aer stricat, de cunoștințe dubioase, de nopți nedormite până la ziuă, de oboseli și de cheltuieli zadarnice. Asta își dorea ea. Bravo!

Bine că nu a început să aibă gusturi și pentru jocul la ruletă pe la Cazinouri și de excursii peste munți și mări.

Are patru copii, ce să mai stea pe acasă? Se plictisea șezând și uitându-se pe geam la tramvaie și automobile. Nu citea, că nu mai ai ce să citești, că peste tot scrie tot aia. Să citească alții, că ea nu-i încurcă. Și la pian, cu toate că știe cânta, de ce să mai cânte, când CD-urile îi cântă pe Grieg, Toselli, Massenet, Mascagni, Puccini, Wagner, Beethoven etc. Și acelea îi dau nervi?! Acum manelele sunt la modă! Lumea ascultă manele! Și bine face.

În definitiv, Virginica nu era mulțumită de nimic și orice ar face Tilică al ei, ca să o îmbuneze, este nemulțumită de el.

Copiii o plictisesc, pe bună, dacă ar putea, ar strânge-o de gât. O neroadă și asta, nu e stilizată, răspunde urât, uită de la mână până la gură, sparge vase, fură mâncare și nu respectă târguiala.

Virginicăi nu-i place să se scoale de dimineață, ca să se ducă în piață să târguiască măcar un capot de ață. Tot ceea ce face este banal.

Tilică îi cumpără tot, până și cărpele de bucătărie și... și... și... Hainele și lenjeria lui, ale copiilor, ba și pe ale ei le cumpără tot el. Virginica îi mai reproșează lui Tilică, după ce-i cumpără tot el, că ba sunt prea moderne, ba sunt prea elegante, ba cusăturile sunt prea vizibile sau sunt prea fine pentru ea. Virginicăi îi place să stea totdeauna strânsă încopciată, îmbrăcată, gata de ieșit, nu de stat în casă, la capot ca mahalagioaicele și ca babele cărora li se văd cămășile de noapte și șorturile puse dinainte ca la jupânesele de pe timpuri!...

Soacra sa îi mai zice când are ocazia:

Fii de treabă, Virginico, ascultă de sfaturile soțului tău, mergi unde te poate conduce el, adu-ți aminte că ai patru copii și că orice deplasare costă.

Ia în seamă criza ce ne bântuie.

Uită-te la atâta lume care, de ani de zile, n-a ieșit din casă. Când te superi caută mereu la cei mai jos ca tine. Lasă pretențiile, acum când ești înconju-

rată de patru flori plâpânde, flori care așteaptă de la tine o vorbă serioasă, o îngrijire maternă caldă, o conducere înțeleaptă pe căi luminoase, căi de iubirea lui D-zeu, a patriei, a aproapelui și a voastră.

Fii mereu cu grija la ei, nu la discotecă, că ți-a trecut vremea. Acum ai alte imperioase datorii pe care, nu te superi, dacă îți spun, că tu nu le îndeplinești așa cum se cere de la o mamă devotată și iubitoare, așa cum a fost mama părinților tăi și a ta, că eu le-am cunoscut pe amândouă.

În căsnicie socotești că ai numai drepturi? Ai și datorii destule, draga mea, datorii la care văd că încă nu te gândești, deși soțul tău e îngăduitor și copiii ți-au crescut și de la tine se cere cu totul alte puteri.

Ia seama, copiii îi ai cum îi crești.

Concediul trebuie să-l faci pentru profitul lor. Poartă-i prin lanurile și câmpiile noastre bogate, du-i prin codrii și pădurile noastre seculare, să le asculte freacă și poveștile tănuite, scaldă-i în râurile noastre cristaline, să le asculte murmurul plin de doinele și legendele trecutului nostru măreț, depărtează-i, cât poți, de zgomotele orașelor, al stațiunilor climaterice scumpe, al băilor fără alt efect decât același pe care-l au stațiunile balneare, descoperite de soțul tău, fii măcar pe timpul vacanței mentorul familiei tale și caută a găsi, în mijlocul naturii, farmecul sublim al păcii și al credinței pe care nu-l poți afla, oricât îl vei căuta, în valurile desfătărilor și al desfrânărilor de pe plajă și de la stațiunile balneare cu cazinouri, discotecă și jocuri de noroc. Auzi?

Și Virginica ascultă toate sfaturile soacrei și ale lui Tilică, așa de parcă-i cântă la ceteră.

Dan Filipoi

Moș Vasile aprinde casa

(După o întâmplare adevărată de la Șanț)

Moș Vasile (nume fictiv) avea două fete, încă nemăritate, nici foarte tinere, dar nici rămase tare în urmă. El era un om sârguincios, priceput și harnic, ținea gospodărie: boi, vaci, oi, porci, dar la atâtea calități trebuia să aibă omul și defecte, era tirean și rău de gură. Toată ziua bolborosea și zbiera, ba la vaci, ba la oi, ba la copii, ba la soție. Nevasta era liniștită, dar mai dușmănoasă, dacă își pune carul în dungă, el era mai calm cu ea, adică nu mai aveau dialog o vreme. Din acest motiv, fetele erau mai mult de partea mamei, deși tot greul casei îl ducea tatăl lor, dar dacă omul „nu știa să-și vândă marfa”, nu era prea respectat de fete, mai ales după ce acestea au crescut și au prins a câștiga un ban din munca lor: căpăluit (prășit), fân, cusut, țeșut, că de harnice erau pară și foc, mâncau lucrul.

Într-o zi, cele două surori au făcut foc în cuptorul din tindă casei și au pus ceva la copt. În timp ce stăteau și supravegheau cuptorul, apare Moș Vasile de la lucru și le întreabă:

– Ce faceți? Iar v-ați dat la copt?

– Da, niște pită de mălai, răspunde una dintre ele.

– Aha, bună, bună! Nu v-ați gândit voi rău!

– Apoi, da, că ne-am gândit la dumneata cât muncești, măcar să-ți mai facem și noi ceva ce-ți place. După ce-om scoate-o, om pune niște napci (cartofi) la copt, să cinăm cu brânză.

– Cum le mai știți voi pe toate, se vede că sunteți ale mele, vă merge mintea ca și mie.

A știut, probabil, moșul că nu pentru el neapărat au copt ele în cuptor. Dar cum nici el nu era îngrămădit la minte le întreabă:

– Și ziceți că vi-s drag tare?

– Da, dumneata ne ești mai drag.

La Șanț, superlativul absolut era „mai drag”, cu un „mai” pronunțat lung, nu „cel mai drag”, cum ar fi corect.

– Apoi, da, văd eu, zice moșul. Auziți, dacă tot puneți napci în cuptor de mâncat cu brânză, știți bine ce sete te-apucă după brânza sărată.

– Doară n-a secat fântâna, răspunde una dintre fete.

– Nu, nu, dar bun ar fi niște borcut (apă minerală), zice tatăl.

Ei locuiau în partea din sus a satului, iar cele două fântâni cu borcut se aflau departe, unul pe Cârțibav, iar altul în jos de sat, tocmai pe Valea Cornii.

– Mereți una dintre voi și aduceți o cofă de borcut.

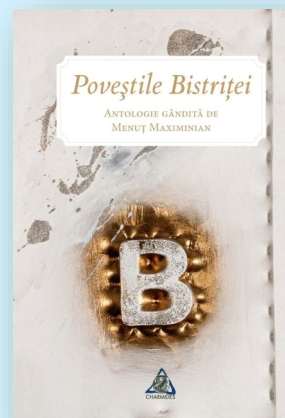
– No, i-amu, răspund fetele deodată.

– Cum adică, nu mereți?

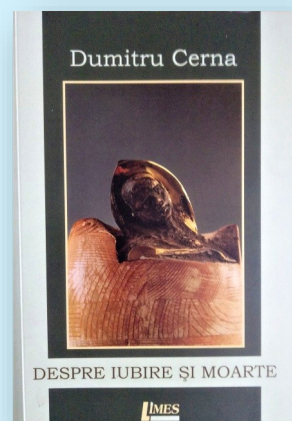
– Nu!

- Așa ascultați voi de mine?
- Ascultăm, dar amu nu putem.
- De ce?
- Avem de păzit cuptorul.
- Păzește una, că-i destul, iar cealaltă se poate duce. Du-te tu, Ileană!, zice moșul cu glas împăciuitor.
- No, i-amu m-oi și duce...
- Atunci, du-te tu, Valerie!, încearcă tatăl să o înduplece pe cealaltă fată.
- Apoi și dumneata poți mere, că n-ai nicio slujbă acum, răspunde cu îndrăzneală Valeria.
- N-am lucrat io toată ziua, și voi nici atâta nu puteți face? Sunteți ca mama voastră, rele și mutoase, ba și forobraz (obraznice) de aveți curajul să vă prindeți cu mine! Nu vă duceți?
- Nuuuu!
- Atunci Moș Vasile deschide cuptorul, ia un cărbune cu cleștele și-l pune la căpătâiul patului, în strujacul de paie.
- No, nu mereți că și io aprind casa!
- Ce credeți că au făcut fetele? Au ieșit repede din casă și au încuiat ușa pe dinafară, în timp ce-i ziceau tatălui lor:
- No, stai înăuntru și arde ca un șoarece, dacă îți trebuie foc la casă.
- Ies ele în târnaț și se uită pe fereastră să vadă ce face moșul. Ce să facă bietul om, a fugit repede la găleata cu apă, a luat-o și a turnat-o peste jar, nu cumva să se aprindă paiele, că era rău de tot. Când au văzut fetele că tatăl lor a stins focul, au descuiat ușa, au intrat și și-au văzut de cuptor.
- Apoi, tot nerușinate sunteți. Ați închis ușa, să ard în casă.
- Cine te-a pus să pui jar în pat?
- Voi, că nu ascultați, ca să vă învăț minte!
- Asta am vrut și noi, să te învățăm minte, de amu nainte să nu mai faci ce-ai făcut, zice Ileana, iar Valeria o completează:
- Pe noi, dacă nu ne-ai învățat când o trebuit, amu...
- Și mai ziceați că vi-s drag. Mincinoase mai puteți fi, zice dezamăgit și amărât Moș Vasile.
- Apoi, poți să știi!, răspund fetele.
- Știu, de asta m-ați încuiat înlăuntru.
- Poți să știi că nu de rele te-am închis în casă, am vrut să vedem dacă ții la noi de-anume.
- No, asta-i bună, vă și cred.
- Daaa, am încuiat ușa să vedem de cine te doare mai rău, de noi ori de dumneata.
- Și la ce rezultat ați ajuns?, le întreabă moșul.
- Că ții la noi, au răspuns ele.
- Cum v-ați dat seama?
- Dacă lăsați casa să ardă, să rămânem doar cu hainele de pe noi, și săreai pe fereastră, ca să scapi, țineai doar la dumneata, dacă ai rămas înăuntru și ai stins focul, înseamnă că ne iubești la fel de mult.
- M-ați lămurit, zice moșul, atunci mereți după borcut?
- Apoi...

Cărți primite la redacție

Poveștile Bistriței, volumul II, Antologie gândită de **Menut Maximilian**, Editura Charmides, Bistrița, 2024

Dumitru Cerna, Despre iubire și moarte, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2016

Eugen Burghilea, Prea devreme, iarna..., Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2017

Lucian Claudiu Grapini

Capul Beneșului

Bărbatul, așezat pe o buturugă, așteaptă. Stropii mari de ploaie cad cu spor peste capul său descoperit, lipsit complet de păr, și se preling sprinteni pe obrazul ars de soare, trecându-i de mustața stufoasă și picurându-i din barba presărată ici-colo cu fire cărunte. Se uită cu nostalgie spre apus, unde o rază timidă mai dăinuie pe bucata tot mai mică de cer senin, înainte de a fi înghițită de norii grei și întunecați. În această lumină întârziată, picăturile strălucesc ca niște cristale. În depărtare, în bătaia ploii, cetatea pare o rană pe pielea udă a pământului.

Lumea îl știe doar după numele de Beneș. Așa s-a recomandat când s-a aciuat, tânăr fiind, prin părțile acestea ce aparțin cetății. Tăcut și retras, nu și-a făcut un rost alături de o femeie, a rămas singur toată viața. Localnicii nu au aflat mai nimic despre el și despre originile sale, dar l-au primit bucuroși, căci e un bărbat isteț și curajos. Nu foarte înalt, dar bine legat și puternic, s-a dovedit de ajutor în mai toate îndeletnicirile cetății. Mai-marii locului i-au descoperit repede iscusința întrale luptei, așa că, în scurtă vreme, l-au numit căpetenie peste gărzi. Cu priceperea și cu ajutorul lui, mulți tâlhari, veniți cu gândul că vor găsi aici o pradă ușoară, au fost fugăriți din preajma fortăreței, dar și mai mulți nu au mai apucat să se întoarcă de unde au venit. Săgețile trase de el cu dibăcie își găseau ținta fără greș, iar când acestea nu reușeau să ia viața cotropitorilor, sabia sa ascuțită brici cădea asupra lor ca un fulger. Năvălitori s-au tot perindat în cei peste treizeci de ani de când a ajuns el pe aceste meleaguri, cu toții fiind învinși sau alungați de oamenii locului. Cetatea are un sistem de apărare ingenios, cu un șanț săpat de jur-împrejur, adânc de vreo trei metri și lat de patru, pe care localnicii îl umplu cu apa râului dinspre miazănoapte, adunată, în vreme de pace, într-un mic baraj. Două santinele veghează mereu de pe culmea numită Toacă, de unde cuprind cu privirea împrejurimile până hăt departe, și, în caz de pericol, suflă din corn, anunțându-i pe paznicii barajului să dea drumul apei. Această tactică i-a salvat de fiecare dată, dar, în primăvara asta, sortile s-au schimbat.

Dinspre răsărit, a năvălit un popor de oameni nemaivăzuți până acum, mai scunzi decât ei și cu ochii mici. Învățații obștii nu se puteau hotărî dacă se numesc tătari ori mongoli, însă asta avea mai puțină importanță. Cert este că oastea acestora nu e totuna cu cetele răzlețe de răufăcători care au bântuit regiunea în răstimpuri. Tătarii au venit cu mii-le, de dincolo de munți, cu toții călare pe cai. Sunt arcași de seamă, ce trag cu o siguranță înfricoșătoare din galopul nebunesc al cailor. Chiar și bidivii lor sunt neobișnuiți. Deși ceva mai mici decât alții, sunt atât de rapizi și de puternici, încât cei mai mulți dintre ei au reușit să sară peste șanțul de apărare. Până acum, niciun călăreț nu a fost în stare să treacă în galop peste șanț. Odată trecuți, s-au apropiat de fortăreață și au străpuns cu săgețile lor scurte, dar iuți și foarte ascuțite, cât mai mulți străjeri de pe metereze. Numărul mare al cotropitorilor i-a uimit pe apărători, însă nu i-a luat prin surprindere, căci santinelele lor au văzut din timp hoarda aproape nesfârșită ce se apropia pe drumul ce coboară dinspre munți. Astfel, străjile au avut vreme să se mobilizeze, să-și mute toți oamenii aflați în afara cetății înăuntru și i-au primit gata pregătiți de război, reușind să le țină piept acestor năvălitori feroși. Pe mulți i-a răpus Beneș, pe care, în scurt timp, tătarii l-au reperat în turnul cel mai înalt și au înțeles că acesta îi nimerește și îi ucide mai lesne și mai cu spor decât camarazii săi. Nu puțini dintre asediați s-au prăpădit. Și mulți ar mai fi căzut sub săgețile atacatorilor, dacă aceștia din urmă, înainte de lăsarea serii, nu s-ar fi retras, spre uimirea localnicilor, înapoiindu-se dincolo de munți. Oamenii locului s-au bucurat nespuse, doar Beneș a rămas gânditor și nesigur. O presimțire amară îi spunea că lupta încă nu s-a terminat.

După aproape o săptămână, băstinașii au slăbit vigilența și s-au pregătit de sărbătoare. Duminică, în ziua de Paști, bucuroși atât de Învierea Domnului, de sfârșitul postului și de începerea belșugului, cât și de victoria avută cu câteva zile în urmă, s-au dat la petreceri. Până și santinelelor de pe Toacă li s-a permis să se relaxeze cât de cât și să se bucure de sărbătoare. Beneș, în schimb, nu

avea stare și patrula pe zidul cetății, scrutând cu mare atenție spre răsărit. La un moment dat, a suflat cu putere în corn, alertându-i pe toți din fortăreață și din împrejurimi și obligându-i să-și reia posturile. Tătarii, de această dată, nu au venit în lungul drumului, ci au ieșit din pădurea dinspre miazăzi, care cobora pe coasta muntelui până în apropierea așezării. Când au buit din codrul întunecat, apărătorii, amețiți și leneși, au fost luați pe nepregătite. Năvălitorii au adus cu ei scări lungi, pentru a trece peste ziduri. Asediul cetății a durat vreme bună. În cele din urmă, inamicul a reușit să spargă poarta din spate. Și atunci a început măcelul. Puțini dintre localnicii retrași în catacombe au ajuns dincolo de zidurile cetății, în spatele dealurilor, întrucât barbarii i-au vânat ca pe niște șoareci. Beneș, după ce a luptat vitejește, a înțeles că bătălia e pierdută, așa că a fugit, printr-un tunel știut de puțină lume, și a ieșit aproape de Toacă, de unde, călare pe calul său negru, a urcat până pe vârful muntelui din miazănoapte. Marea căpetenie a tătarilor a prins de veste și a trimis, sub comanda celui mai cumplit căpitan al său, vreo douăzeci de războinici să-i ia urma.

Ascuns în ultimul pâlc de pădure mică și rară, aflat chiar sub creasta încă înzăpezită, așezat pe o buturugă, ud până la piele, Beneș așteaptă, privind lung spre petecul albastru de cer ce se împuținează sub îngrămădirea norilor negri. Știe că moartea îi este aproape și că acest ultim apus de soare semnifică și sfârșitul vieții lui. E pregătit să doboare cât mai mulți dintre urmăritorii săi înainte de a părăsi această lume. Sub biciuirea ploii, tătarii, în frunte cu căpitanul lor, călare pe caii aprigi, urcă răbdători și neosteniți pe cărările ciobanilor și se tot apropie. Beneș își pregătește tolba și se duce lângă marginea păduricii când, deodată, aude un foșnet în urma sa. Nu apucă să se întoarcă bine, că simte o lovitură năprasnică în moalele capului. Căde la pământ și, înainte de a-și pierde cunoștința, aude două râsete zgomotoase.

Beneș își revine în fire și, auzind forfotă în jur, se ridică, cu greu, în capul oaselor. Doi tătari, având arcurile gata pregătite, îl privesc cu furie. O voce răsunătoare se aude din vale. Un tătar ceva mai mare decât ceilalți și lat în spate sosește pe un cal roib care, ud de la ploaie, pare roșu ca focul sub strălucirea ultimelor raze de soare. Omul se dă jos de pe cal și le face semn celor doi războinici să se dea la o parte. Aceștia, alături de ceilalți ajunși la fața locului, fac roată în jurul lui Beneș și rămân în gardă. Tătarul solid se întoarce spre Beneș cu un zâmbet răutăcios în colțul gurii. E căpitanul trimis

de comandant să-l găsească. Își scoate sabia încovoiată din teacă și face, din nou, semn unui subordonat care, conformându-se, îi aruncă lui Beneș o sabie. E chiar sabia lui, al cărei tăiș a curmat viața multor cotropitori. Beneș se uită o clipă la ea, apoi o ridică de jos și se întoarce spre căpitan. Acesta, spre uimirea lui Beneș, îi strigă, pe limba sa: Luptă dreaptă, Beneș! Luptătorii se măsoară din priviri și se năpustesc unul asupra celuilalt. Se duelează multă vreme. Pentru fiecare lovitură parată, Beneș răspunde cu două, pe cât de iuți, pe atât de cumplite. În pauzele scurte, tătarul rânjește spre Beneș și dă din cap aprobator. Într-un final, Beneș îl pune pe celălalt la pământ și se repede să-i dea lovitura de grație, dar o săgeată îi străpunge pulpa piciorului drept și cade în genunchi, înnebunit de durere. Căpetenia tătarilor se ridică sprinten de la pământ, vine agale spre Beneș și îi rânjește din nou. Apoi își ridică sabia deasupra capului, pregătit să-i curme viața adversarului său. Când să aplice lovitura decisivă, Beneș scoate cu iuteală un pumnal ascuns în carâmbul cizmei, se ridică brusc și înfige lama cuțitului în grumazul tătarului care, prăvălit la pământ, horticăie în agonie. În clipa următoare, tăișul sabiei unui alt războinic cade peste gâtul lui Beneș. Corpul său se lasă tremurând la pământ, iar capul se rostogolește câțiva pași mai încolo. Tătarii privesc învingători spre cadavrul decapitat, unii îl scuipă, apoi își iau căpetenia moartă, o urcă pe calul roib și pornesc la vale.

Ploaia a încetat de mult, bate un vânt ascuțit și rece, iar cerul eliberat de nori lasă cale primelor licăriri ale stelelor. În jur e liniște, animalele încă nu au dat de veste de trupul neînsuflețit care zace în iarbă. Muntele singuratic rămâne impasibil la tot ce s-a întâmplat și se întâmplă. Poate, cândva, acest munte va purta numele celui care l-a apărat vitejește.

*

Autocarul trage pe dreapta în stație și își deschide ușile. Turiștii coboară. După ce își iau bagajele, ghidul lor îi adună și le spune:

– Bine ați venit în frumoasa comună Rodna, locul meu de baștină. După ce ne cazăm și servim masa, vom reveni în centru pentru a vizita bisericile și ruinele fostei cetăți, asediată de mongoli în anul 1241. Măine, vom urca pe culmea numită Toacă, de unde vom continua pe creastă spre vârful Capul Beneșului, a cărui legendă interesantă o veți afla acolo, sus.

Text apărut în *Răsunetul cultural* nr. 9 (137)/
septembrie 2024

Leon-Josif Grapini

DEX 306-307

Lui Mircea Nedelciu

A trecut ceva vreme de la întâmplarea de pe șantierul de combatere a eroziunii solului, de la cota trei sute cinci, când tânărul profesor erotoman, cunoscut creator de poezie erotică, aflat în preajma profesorului de matematici, a rostit o propoziție în care i-a inclus pe acesta din urmă și pe distinsa erpetologă, suplinitoare la catedra de științe naturale, făcând referire la nu știu ce loc ascuns al dealului împânzit de escarpe, unde cei doi, cum a lăsat să se înțeleagă, s-ar fi aflat singuri, escamotați de ochii lumii, profesori și elevi, afirmație ce l-a pus pe jar pe profesorul de educație fizică, soțul erpetologei, care, aflând adevărul, deloc escamotabil, după cum s-a văzut, despre escapada celor doi în afara câmpului vizual al persoanelor de pe șantier, în timp ce frumoasa lui soție se lupta cu leșinul, i-a luat pe cei doi, pe profesorul de aritmetică și pe tânărul atins de erotism, și i-a dat în cap, în ciuda încercării acestora de a se eschiva, povestea s-ar fi putut termina rău, noroc cu acea bucată de hârtie boțită, descoperită de soțul leșinatei taman în buzunarul treningului său, al cărei conținut, câteva versuri greu de reprodus, văzute și citite doar de cadrele didactice de sex feminin, era scris de mâna tânărului profesor a cărui erotomanie s-a manifestat în public în acea zi, numai că escrocheria a condus la o dramă provizorie, ce s-a încheiat în cele din urmă cu bine, după cum și-a dat seama marea majoritate a celor prezenți la întâmplare.

E zi de vară și de spectacol, profesorii și învățătorii, unii convocați, alții veniți din proprie inițiativă, sunt prezenți la școală, cei mai mulți în mijlocul oamenilor adunați în curtea largă spre a viziona spectacolul elevilor de-a cincea și de-a opta, pregătit cu migală, implicare și sânge de profesorul de muzică și de unul dintre cei doi dascăli de română, ceilalți, mai puțini, se găsesc în cancelarie, doar pe aceștia îi vom însoți în cele ce urmează, reprezentarea copiilor, deși atractivă, o lășăm la aprecierea spectatorilor, mame și tați, bunici, frați și surori, unchi și mătuși, vecini și vecine, profesori și educatori, cum știm deja, și mulți alți localnici fără treabă pe acasă ori prin altă parte.

Așadar, în sala profesorală se găsesc câteva cadre didactice, bărbați și femei, oameni de-ai casei, ca să folosim această expresie, și un musafir,

medicul localității, un tânăr chipeș, necăsătorit, proaspăt întors din țara lui Saramago, venit la școală ca să asigure urgențele posibile, au mai fost situații când micii artiști, de emoție, au leșinat pe scenă, sau ca prieten al erotomanului, celibatar și acesta, cu care, în acest moment, se întreține lângă o fereastră înaltă și largă, acoperită cu o perdea rară, suficient de transparentă încât să nu fie nevoie a o da la o parte pentru a se vedea ce se întâmplă în curte, lângă cei doi, tânără, frumoasă, veselă și darnică în priviri languroase și în râsete zgloabii, se bagă în seamă învățătoarea cea nouă, proaspătă absolventă a liceului pedagogic din orașul situat la patruzeci și ceva de kilometri și câțiva metri de școala generală din comună, în a cărei cancelarie ne aflăm. Și cu ce te-ai întors de acolo, din străinătate, întreabă poetul, ale cărui versuri erotice au generat întâmplarea amintită la început, Cu nimic material, doar cu o bogăție de mulțumiri și de împliniri spirituale, a fost o excursie de plăcere și de relaxare, explică doctorul, Nici măcar cu un *escudo*, întreabă învățătoarea mai mult pentru a-i da de înțeles tânărului *esculap* că-și merită locul alături de el, în conversație. Dar cel întrebat nu apucă să-i răspundă, că bătrâna profesoară de geografie i se adresează pe un ton rugător și muștrător, în același timp, fără a se ridica de la masa lungă ce tronează în mijlocul încăperii, Domnule doctor, pentru durere de cap aveți ceva la dumneavoastră, că în trusa medicală a școlii, în afară de pansamente, iod și câteva pastile expirate, nu găsești nimic, Sigur, stimată doamnă, doar pentru asta mă găsesc aici, am un antinevralgic pe bază de *esculină*, face minuni, în câteva minute nevralgia vă dispare, și se îndreaptă spre o măsuță aflată la patru-cinci pași de geam, unde și-a lăsat geanta pentru urgențe, o deschide, scotocește înăuntru și scoate o folie cu comprimate, din care decupează cu o forfecuță o tabletă și i-o întinde doamnei, timp în care profesorul de desen, ce admira o lucrare afișată pe perete, auzind despre ce este vorba, se oferă, amabil, să-i aducă suferindei un pahar cu apă.

Domnișoara veselă din grupul celor trei, neprimind răspunsul medicului la întrebarea sa, se simte abandonată, dar nu cu totul, mai are o șansă de a intra în grația cuiva, tânărul versificator, deși

nu e la fel de arătos ca și doctorul pare a fi o partidă bună, așa că, după ce-i aruncă o privire răutăcioasă bătrânei cu durerea de cap, se întoarce spre erotoman și-l instigă la dialog, clipind des și seducător din gene. Am auzit că ați schimbat registrul abilităților literare, preocupările de poet, cu cele de *eseist*, că *eseistica* dumneavoastră, cu toate că are în *esență* o tentă erotică, sau poate tocmai pentru asta, e apreciată de prietenii cărora le este cunoscută. În arta scrisului, spune cel interpelat, *esențial* este să te exprimi, să-ți expui ideile pe o anumită temă, dar nu mai puțin lipsit de importanță e ca părerile să-ți fie știute de ceilalți, apariția unui *eseu* într-o publicație de specialitate reprezintă o recunoaștere a efortului tău intelectual, dar și o trambulină spre aprecierile celor mulți, pozitive sau negative, deocamdată mă rezum la a citi încercările mele în cercurile de amici. Tânăra îi soarbe cuvintele privindu-l cu drăgălășenie, surprinsă neplăcut însă de o roșeață de pe gâtul acestuia, în dreptul *esofagului*, o pată ce se colorează intens când conlocutorul vorbește, neplăcerea ce o încearcă se datorează unui gând născut în ultima clipă, nu cumva semnalmentul observat este de natură *esofagiană* și premerge *esofagismului*, sau e doar o presupunere de-a ei, dar această idee *esopică* îi sare cu totul din minte când aude cuvintele medicului revenit în grup și în conversație. Nu, frumoasă domnișoară, nu sunt pasionat de colecționarea monedelor, dacă ar fi fost să aduc cu mine ceva palpabil în țară, nu un escudo aduceam, ci un *espadon* văzut de mine în muzeul armelor, și o privește fix, pentru a descoperi dacă acest cuvânt rar o descumpănește. Dar fata zâmbește suav, lăsând a se înțelege că nu-i este străin termenul, cu toate că nu putem ști dacă îl cunoaște sau nu, și îl întreabă, privindu-și *espadrițele* ca și cum atunci și-ar fi dat seama că le are în picioare, Cunoașteți portugheza, Nu, domnișoară, sunt adeptul *esperantismului*, un *esperantist* devotat studiului acestei limbi internaționale, Cu tot respectul, dar *esperanto* este o limbă artificială, are, într-adevăr, tendința de a se universaliza, dar până va căpăta o circulație internațională mai este, important e că v-a fost de folos.

În partea cealaltă a sălii, într-un colț al mesei, profesorul de chimie răsfoiește un album cu arme de foc din toate timpurile, o colecție personală de fotografii, desene și schițe adunate de-a lungul vremii. E un militar ratat, cum se autointitulează, a picat la examenul de admitere în liceul militar, și, după absolvirea unui colegiu civil, cum poftea de armată i s-a mai domolit, a preferat școlii de ofițeri facultatea de chimie, dar dragostea pentru arme nu l-a părăsit nicicând. Tocmai admiră o *espingolă*, când directorul instituției de învățământ, prezent și el în cancelarie, privind peste *esplanada*

școlii, prin geamul din *estul* încăperii, la *estacada* primăriei aflate în renovare, i se adresează pe un ton prietenesc, I-a fii atent, *ester*. Această poreclă, Ester, nu-l supără pe chimist, deși ea face aluzie la viața lui ce poate fi comparată cu o *esterificare*, până acum vreo câțiva ani era un consumator înrăit de băuturi alcoolice, însă, eliminând alcoolul din existența sa, a rezultat un om nou, agreabil și spiritual, dar și acest apelativ. Ia zi, Ester, te știu un *estet* priceput, pentru care *estetica* e mai mult decât o știință a frumosului, un *estetician* cu bune însușiri, cochetezi cu *estetismul*, cum ți se pare ție fațada renovată a sediului primăriei, nu crezi că designul a exagerat cu îmbinările de culori, de ancadrame la ferestre și de figuri placate pe perete, dovedind că e un *estetizant* lipsit de valoare. Profesorul de chimie, prieten la cataramă cu directorul, tocmai experimenta o așa-zisă *esteziometrie* cu degetele arătător și mijlociu de la mâna dreaptă transformate, prin îndepărtarea lor și prin atingerea imperceptibilă a ilustrațiilor din album, într-un fel de *esteziometru*, când cuvintele, ușor ironice, ale amicului îl extrag din experiment, privește la cei de față spre a le observa reacția la zeflemea, dar, cu excepția profesorului de desen, care întoarce capul doar pentru câteva secunde, ceilalți își văd de treburile și de discuțiile lor. O ironie poate fi contracarată prin alta, își spune Ester, așa că se ridică de pe scaun și se îndreaptă spre geamul *estic*, privește prin el partea dinspre stradă a consiliului popular și se adresează celui ce l-a stârnit, folosind același ton, Ți-ai propus a *estima* o lucrare de artă, cântărind un lucru *estimabil*, ai reușit o *estimare* persiflantă, folosind erori intenționate ai obținut un *estimat*, fațada, așa cum a conceput-o designerul, este *estimativă*, *estimatorie*, doar pentru o *estimație* făcută cu sarcasm, o *estimațiune* în stilul tău. Directorul râde satisfăcut, canonada de cuvinte aparținând aceleiași familii întrebuințată de amicul său a fost pe măsura tiradei sale, zeflemeaua i-a fost întoarsă.

Dintre cei de față, așa cum se știe deja, doar admiratorul desenului a fost atent la acest schimb de cuvinte, ultimele făcându-l să zâmbească, gândind că în aceeași familie se înscrie și *estima*, și se imaginează postat în tablou, în portul de plecare al acelei nave, căreia, stabilindu-i o viteză și un traseu, încearcă, luând în calcul aceste două coordonate, să-i determine locul pe suprafața globului.

Ester, întreabă directorul surzând în continuare, cu toate că surusul nu are nicio legătură cu întrebarea lui cât se poate de serioasă, ce crezi, se termină lucrarea *estimp*, Ce lucrare, nu înțelege chimistul, ale cărui gânduri au zburat din nou la armele primitive studiate înainte, Primăria, Ah, depinde, în primul rând de fondurile bănești alocă-

te, apoi de numărul și de forța brațelor de muncă, de priceperea, implicarea și seriozitatea muncitorilor, ca să fie gata până dă frigul, ca să nu-i spunger, ar trebui să se profite din plin de acest sezon *estiv*, să se lucreze nu zece ore pe zi, ci până nu se mai vede la mână, cele două sezoane, *estival* și autumnal, trebuie folosite la maxim.

Pentru a nu se crede că cele trei tinere personaje din colțul cancelariei au intrat în amorțeală, precum animalele din regiunile calde în *estivație*, sau că am vrut să *estompăm* observația asupra lor, ne îndreptăm spre ele, trecând pe lângă profesorul de desen, scoțându-l și pe el din *estompare* și spunând că, indignat de neatenția ori răutatea unora ce au deteriorat frumoasa imagine în creion a navei, își bagă mâna în buzunarul cămășii, extrage un port-stilou din care ia o mină groasă și retușează câteva linii mângălite sau *estompate*, apoi, folosind *estompa* ținută în aceeași cutie de plastic, potrivește umbrele.

Doctorul tocmai vorbește despre un anume *eston*, adept și el al esperantismului, cu care corespundează în scris de ceva vreme, acest *estonian* urmează să-l viziteze luna viitoare, de altfel, trebuia să vină chiar în aceste zile, numai că de la graniță a fost obligat să refacă drumul îndărăt, niște escroci, în autocar, atrăgându-l într-un joc, l-au *estorcat* de bani, ce era să facă omul, a luat *estorcarea* ca atare după ce a văzut că autoritățile vamale și grănicerești n-au cum să-i dovedească pe hoți. Tânăra învățătoare, uitându-se prin geam la *estradă*, unde evoluează micii actori, lasă impresia că nu-i atentă la ce spune medicul, așa și este, se gândește la un chef petrecut în doi, ea și tânărul doctor, ce se poate, mai exact ce trebuie să se încheie cu o noapte plină de voluptăți.

Ușa cancelariei se deschide și își face intrarea erpetologa, dă bună ziua și se așază pe scaunul liber din dreapta profesoarei de geografie, deși locuri goale sunt suficiente, mișcările fiindu-i urmărite cu coada ochiului de poetul erotoman și cu întreaga uitătură de admiratorul tabloului și de director, acesta din urmă, pentru câteva clipe, renunță la aprecierile sale vizavi de fațada primăriei și o petrece cu privirea pe suplinitoarea de științe naturale, cântărindu-i formele și alura, gândindu-se că au existat motive serioase să-i sară țandăra rugbistului, profesorul de sport și soțul acesteia, pe șantierul de combatere a eroziunii solului.

Poate stârnit de apariția frumoasei și distinsei profesoare, poate pentru că i-a ghicit învățătoarei gândul ce-l viza, poate din alte considerente numai de el cunoscute, medicul a schimbat subiectul discuției. Coborându-și vocea atât cât să fie auzit doar de prietenul său și de tânăra cu ochii învăpăiați, a început o tiradă despre medicină, despre

femeie, despre problemele ei intime și despre ovar și hormoni, folosind termeni medicali de specialitate, precum *estradiol*, *estral*, *estriol*, *estrogen*, *estronă* și mulți alții, la auzul cărora, tânăra, înțelegându-i sau ba, nu se putea abține să nu râdă, la început înfundat și reținut, apoi din ce în ce mai liber și mai tare. Doctorul, mulțumit de faptul că fata gustă giumbușlucurile sale și că s-ar putea ca în chiar această noapte să guste și el din trupul ei, menținând oarecum subiectul deschis, povestește o întâmplare cu un chirurg ce a *estropiat* un tânăr aflat pe masa de operație, pacientului, într-o intervenție chirurgicală pentru o banală apendicită, i-a fost retezat prețiosul organ al bărbăției, iar bietul om *estropiat*, în urma *estropiației*, făcea ca toți dracii de supărare, *estropierea* sa fiind pricină de ceartă între cei doi tineri soți de fiecare dată când femeia era în *estru*. Proaspăta învățătoare începe să râdă cu poftă, lăsându-și capul pe spate și dezvelindu-și dantura impecabilă, hohotele ei umplând încăperea și făcându-i pe toți să-și întoarcă privirile spre micul grup, spre ea, mai ales, unii indignați, printre ei geografa care exclamă, Câtă lipsă de respect față de cei în vârstă și suferinzi, dar timpul le răzbună pe toate, alții indiferenți, precum erpetologa, ce se delectează cu o revistă despre produse cosmetice, și profesorul de desen, ce descoperă noi valențe în tușul de pe perete, reprezentând nava aflată în larg, nu departe de *estuarul* unui fluviu, dar și înțelegători, cum ar fi chimistul și, îndeosebi, directorul, care o privește dragăstos pe tânăra învățătoare, el făcând parte din tagma acelor șefi de instituții ce agreează expansiunea tinerească atunci când este vorba de femei, nu se știe niciodată de unde sare iepurele, pe *eșafodul* învinuirilor sale fiind decapitați, cu ghilimelele de rigoare, doar tinerii profesori și învățători. Simțind uitătura usturătoare a doamnei cu nevralgie, fata se întoarce cu fața spre geam și își aruncă ochii în curte, urmărind mulțimea și reprezentăția elevilor, încercând, astfel, să uite gluma ce i-a stârnit râsul voluptos. Pe scenă, practic, un *eșafodaj*, micuții protagoniști, așezați pe două *eșaloane*, se reproduc în fața spectatorilor, *eșalonarea* îi aparține profesorului de muzică, fost ofițer, șef și dirijor al unei muzici militare, trecut în rezervă prin desființarea unității, el, după cum singur se pronunță, nu-i așază pe copii în rânduri, ci îi *eșalonează*.

Erpetologa se oprește asupra unui produs din revista de cosmetice, un parfum mult-râvnit, pe care însă nu a reușit să și-l procure, posedă doar un *eșantion*, o sticlură minusculă, primită în dar de la o prietenă din capitală, sticlură purtată mereu în poșetă, chiar acum o scoate și o miroase fără a-i desprinde căpăcelul, de teamă să nu se evaporeze puținul și prețiosul lichid îmbătător. În stânga ei,

bătrâna profesoară de geografie, încă aflată sub chinul nevralgiei și sub teroarea nervilor, respiră greu din motivele amintite și din pricina vârstei înaintate, eliminând mai mult pe gură decât pe nas, ca printr-o țevă de *eșapament*, aerul din piept, poartă o *eșarfă*, sau o *eșarpă*, cum ea însăși o numește, multicoloră, pe care, raportată la fizionomia sa și la celelalte piese de îmbrăcăminte, mohorâte și demodate, erpetologa o apreciază ca fiind un adevărat *eșec* vestimentar, o podoabă feminină modernă, al cărei desen închipuie un *eșichier*, o tablă de șah, ce contrastează flagrant cu rochia cenușie, încărcată de cercuri mari și mici, îmbucate unele în altele. Încercarea ei de a o admonesta pe tânăra exagerat de veselă a *eșuat*, *eșuarea* fiind mai mult decât evidentă, deoarece învățătoarea, după ce revine cu mintea de afară înăuntru și reintră în dialog cu medicul și cu eseistul, se apucă din nou să râdă strident de se aude până la primul *etaj*, clădirea școlii, nu am spus-o, dar o facem acum, este *etajată*, în urma *etajării* rezultând parterul, unde este dispusă cancelaria, și încă două nivele. Erotomanul, care i-a ținut fetei isonul, văzând că râsul acesteia supără anumite persoane, se întoarce spre *etajera* din spate, pe ale cărei rafturi sunt *etalate* cărți, reviste, ustensile de scris, desene ale elevilor, lucruri de mână, *eșantioane* de roci, suluri de planșe, vase goale și multe altele, un *etalaj* dezordonat al unor obiecte mai mult sau mai puțin de uz didactic, o *etalare* des întâlnită într-o sală profesorală. Eseistul adoptă drept *etalon* de comportare atitudinea profesorului de desen, care, absorbit de studiul lucrării expuse, apreciază mâna artistului ce a redat cu migală detalii demne de toată lauda, unele dintre ele, precum *etamboul* și *etambreul* navei, fiind desăvârșite, așa că își caută de lucru, ia de pe un raft al etajerei o bucată de *etamină*, pe țesătura căreia o mână harnică și pricepută de elevă a cusut un frumos peisaj cu un deal împădurit și cu o casă micuță, și îi studiază combinația de culori și cusătura, evaluându-le ca fiind fără cusur.

Directorul, prefăcându-se preocupat de ce se întâmplă afară, pe scenă și în mulțime, se desparte de profesorul de chimie și de emanațiile lui, cămașa acestuia, deși curată, mai poartă în pânză mirosuri de *etan* și *etanol*, reminiscențe ale reacțiilor chimice recente din laborator, și se apropie de fereastră ce dă spre curtea școlii, se uită la estradă și la spectatori, apoi se întoarce spre medic și-i spune, O glumă bună și noi gustăm, despre ce era vorba, și o privește galeș pe proaspăta învățătoare, care îi susține privirea cu aceeași tandrețe. Oo, domn director, o întâmplare ilară pentru domnișoara, Putem s-o auzim și noi, întreabă șeful instituției de învățământ, afișându-și, printr-un surâs larg, disponibilitatea de a râde indiferent dacă întâmplarea e

sau nu hazlie, Vai, domn director, poate cu altă ocazie, se pare că veselie nu e agreată de toată lumea, zice medicul privind cu înțeles la profesoara de geografie.

Simțindu-se abandonat, chimistul găsește de cuviință să se apropie de măsuta pe tabla căreia zac geanta pentru urgențe medicale și un recipient *etanș*, din metal inoxidabil, ce are în interior, cu siguranță, seringi și diferite instrumente chirurgicale. Recipientul este de fapt un sterilizator luat de tânărul doctor asupra sa, în locul cutiei obișnuite de teren, din grabă, din neatenție, de distrat sau numai el știe de ce. După ce-i verifică sistemul ce-l *etanșează*, apreciindu-i *etanșarea* perfectă, se gândește că un astfel de aparat cu o asemenea *etanșetate* i-ar fi de mare folos în laborator, se apleacă lângă măsută, ghemuindu-se, și studiază cu atenție clemele *etanșoare*. Văzându-l preocupat de sterilizator, directorul îl întreabă, E ceva în neregulă, Ester, Nu, doar apreciam închiderea ermetică a acestui vas, Ți-ar fi bun ție, nu, insistă cu întrebările amicul său, ghicindu-i gândul, Dacă domnul doctor are unul de prisos nu m-aș supăra să-l primesc, ar fi o acțiune caritabilă din partea domniei sale, în actuala *etapă*, când statul încă aflat în criză de bani pune pe primul loc alte instituții și domenii, școala și în special dotarea ei fiind lăsate în plan secund. Directorul, om în *etate*, cunoscător ca nimeni altul al situației din învățământ, îi ține isonul militarului ratat, cum însuși se intitulează, avântându-se într-un șir lung de afirmații despre rolul statului în modernizarea școlii, despre *etatism* la modul general și particular, îndepărtându-se oarecum de subiect și uitând parcă unde se află le vorbește celor patru, că în grup a revenit și poetul, despre ce înseamnă a *etatiza* și care sunt consecințele *etatizării*, ce bunuri *etatizate* ar trebui să stea în atenția guvernului *etcetera*, încât asistenții, adică medicul, chimistul, învățătoarea, eseistul, dar și erpetologa ce li s-a alăturat, renunțând la studierea revistei și la pisălogeala bătrânei profesoare cu dureri de cap, încât asistenții, cu plictiseala afișată nonșalant pe chip, așteaptă o salvare. Scăparea vine din partea celui ce a provocat tirada directorului, Gata, mon ami, ești pe cale să te inflamezi ca o *etenă*, revino printre noi, renunț la sterilizator, hai să schimbăm subiectul, că discursul tău ne-a aruncat în *eter*, mai bine îl rugăm pe domnul doctor să ne zică și nouă acea poantă *eterată* ce a stârnit râsul debordant al tinerei domnișoare. Directorul, revenit cu picioarele pe pământ, adică pe dușumeaua cancelariei, se scuză printr-un gest făcut cu palmele lipite și-și exprimă acordul, întorcându-se spre medic și așteptându-i spusele. Acesta, presat de insistențele lor și ușor jenat de supărarea bătrânei profesoare, reia povestea cu chirurgul, cu tânărul mutilat și cu soția aces-

tuia aflată degeaba în perioada de concepție, dar, povestind, se arată mult mai *eteric*, subtilitatea și finețea fiindu-i dictate de mina distinsă a profesoarei de științe naturale și de seriozitatea figurii chimistului, prin urmare, râsetele ascultătorilor, deși bogate, au părut mai mult false, forțate, deranjându din nou pe geografa școlii, dar și pe profesorul de istorie intrat nu cu multă vreme în urmă în sală și cufundat cu nasul într-o carte despre *eterie* și despre *eteriștii* acelor timpuri.

Gata, domnule doctor, zice directorul pe un ton patern și milităros totodată, ne-ai *eterizat* până la distrugere cu această întâmplare tragicomică, vă propun să ieșim în curte, la aer și la spectacol, urmează elevii din anul terminal și spiciul meu, desigur, cei indispuși pot rămâne în cancelarie, și o ia spre ușă, urmat de ceilalți, cu excepția doamnei cu migrene, ce răsuflă ușurată, a istoricului, ce-și reia lectura, și a profesorului de desen încă aflat sub fascinația tușului impecabil atârnat pe perete.

Nu-i mai urmărim pe eroii relatării noastre, nici pe cei ieșiți din sala profesorală, nici pe cei rămași, ar însemna să scriem o poveste interminabilă, or, noi ne-am propus o continuare scurtă la *DEX 305*, doar un crâmpei din viața acestor personaje ce se întinde numai pe două pagini de dicționar, trei sute șase și trei sute șapte, ce cuprind o sută unsprezece cuvinte, care încep cu litera e și din care am omis două. Cum la ediția *DEX* - ului academiei din o mie nouă sute optzeci și patru a apărut, după patru ani, un supliment, *DEX-S*, al aceleiași instituții, adăugând douăsprezece cuvinte noi, ne vedem obligați să suplimentăm și noi proza, observându-i pe protagoniști în viitorul apropiat, peste exact același număr de ani.

Așadar, fără a avea pretenția că atingem *esențialitatea* acestei povestiri, spunem că tânăra învățătoare se va căsători cu profesorul eseist, bolnav, într-adevăr, de esofag, dar care va fi supus unei *esofagoplastii* impuse de examenul endoscopic efectuat cu *esofagoscopul*, *esofagoscopia*, deci, necesitând operația de restabilire a continuității esofagului, intervenția chirurgicală fiind o reușită. Așa că, restabilit și căsătorit, erotomanul va renunța definitiv la creații lirice cu tentă erotică, nu însă și la eseuri, unele dintre ele îi vor fi publicate în reviste literare, spre mândria consoartei, ai cărei ochi șăgalnici încă îl vor privi cu interes pe tânărul doctor când va veni în vizită la ei. Adevărul acelor zile e că medicul ar fi vrut să o ia de soție pe frumoasa și vesela învățătoare, cum și ea pe el și l-a dorit mai mult, dar se vor adevăra spusele de azi ale bătrânei geografe, că timpul le răzbună pe toate. În școală și, implicit, în cancelarie, va apărea un nou

profesor, de psihologie, ce va preda franceza, neexistând catedră pentru specializarea sa, și, odată cu el, se va ivi și o ușoară încurcătură între colegi, datorată asemănării de porecle, a profesorului de chimie, ester, apelativ ce vine de la verbul a esterifica, și a nou-venitului, estez, supranume generat de *esteziologie*. Directorul va da dispoziție să fie demontată construcția *estradistică* din spatele școlii, întrucât se va construi o uriașă sală de spectacole, *etajată* la partea din față, chiar în stânga sediului primăriei. Tot directorul, exact peste patru ani, va convoca persoanele *eșantionate* de el însuși, profesori și elevi, ce vor participa la completarea unor chestionare legate de un studiu sociologic întreprins de ministerul învățământului, *eșantionaj* ce-i va fi contestat de profesoara de geografie, pensionată de trei ani de zile, de atunci încoace, sau peste un an, de acum încolo, dar încă la catedră din lipsă de personal de specialitate, și de profesorul de istorie, amândoi considerând că elita profesorală a fost ignorată, șeful școlii preferând cadrele tinere, în special femeii. Cei doi nemulțumiți, chiar a doua zi după sondaj, în ședința săptămânală, îi vor aduce invective acestuia, luându-l la rost pentru alegerea făcută, întrebându-l ce etalon a folosit în cântărirea capacităților și abilităților didactice ale corpului profesoral și cerând un *etalonor* străin din afara instituției, precum și reluarea investigației sociologice, ceea ce va stârni hohote de râs în plenul adunării. Renovarea primăriei se va finaliza peste un an de aici încolo, inginerul constructor, nu-l cunoaștem, dar nici nu este important în economia acestei povestiri, va fi schimbat cu altul din cauză că a *etapizat* prost lucrările. Erpetologa va avea o relație cu profesorul de desen. Pentru a stinge scandalul, pentru a salva onoarea școlii și pentru a-l îmbuna pe rugbist, hotărât să-i rupă oasele desenatorului, directorul îi va cere îndrăgostitului să-și caute post în altă parte, chiar îl va ajuta să obțină o catedră liberă la un liceu dintr-un oraș îndepărtat, nu știm la câți kilometri distanță, și, ca să nu-i poarte ranchiună, îi va dăruia, la plecare, desenul cu nava de pe peretele cancelariei.

Povestea, așa cum spuneam, este o frântură de viață, de timp și de dicționar. Ea poate fi actualizată după cum dicționarele explicative și ilustrate ale limbii noastre își vor îmbogăți zestrea de cuvinte, ceea ce unele au și făcut-o deja. Răsfoindu-le și căutând vocabulele nou-apărute între *escudo* și *etern*, ușor ne putem imagina întâmplările ce vor surveni în destinul acestor eroi.

Din volumul de proză scurtă
Capăt de linie,
Editura EIKON,
Cluj-Napoca, 2012

Joan Pinte

romantica baltă în care am cântat

aici era romantica baltă în care am cântat
 pregătind seri la rând corul
 pentru a ieși la mal cu frunze de brustur
 în întâmpinarea regilor și împăraților din ținut
 cu ludovici l-am așteptat pe ludovic al X-lea
 cu filipice l-am așteptat pe filip întâiul
 cu franci pe francisc al III-lea împăratul
 niciodată nu am refuzat
 pentru că așteptam
 înmulțirea pâinilor
 jumătate pe mal jumătate în apă
 cu partiturile în față cântam veseli
 la picioarele noastre sta întins leșul minciunii
 precum stă sora noastră cârțiță ucisă
 deasupra mușuroiului răscolit
 saci cu paie ude se ridicau
 redute estompând în fața urechilor
 zgomotul și furia
 războiul broaștelor venea din stânga din dreapta
 de peste tot amenințând
 am așteptat o sută de ani
 am aplaudat o sută de ani
 aici era romantica baltă în care am cântat
 unde să mergi acum? ce să cauți? vine ecoul
 te strigă ca un rostogolit
 de blazoane pe tine
 plutitor pe o frunză de plaur navigând navigând
 vorbele ca niște cocoloașe de vată îneacă aerul
 sufocă aburul amiezilor de primăvară peste ape
 precum veneau picioarele singure vin mâinile
 pipăind pipăind dunga valurilor
 vine moby dick cu burta mare și strălucitoare
 capete de pești piei de broască lipitori
 pune mâna! strig
 aici a fost romantica baltă în care am cântat
 pregătind seri la rând corul

descrierea chipului după a doua natură

astfel
 stau și veghez
 meditez peste lume cu gândul atârnat ca o limbă
 roșie
 mă înec în spuza
 lucrurilor
 sunt fosforescent de la un capăt la altul

(după aceea)

ca niște oase lungi albe și foarte subțiri
 acoperite cu unghii și păr
 așteptăm în fața pieilor aurii de căprioară
 înveșmântarea
 ca niște oase lungi albe și foarte subțiri
 firul de romaniță și firul de trandafir
 sângerează
 pe caldarâm roiuri de muște caută adăpost
 în părul lui absalom
 ne odihnim pe marginea râului
 decupăm cu o forfecuță boantă pătrățele
 cu citate din cartea lui sirah
 apa murdară precum un pod prelungește
 schelălăitul și lătratul câinilor dezlegați
 ca niște oase lungi albe și foarte subțiri
 dimineața ne facem sperietori în holda finlandă
 și printre șoareci orătării și iepuri de câmp
 culegem plângând în găleți ruginite hrană
 am învățat câteva meserii
 croitoria șlefuirea sticlei și zidăria
 ne spune fiul tâmplarului trist
 acum scriu versuri faină și rumeguș
 ca niște bronhii de pește marin
 pielea mea peste oasele voastre lungi albe
 și foarte subțiri

câmpul acesta - greutatea trupului meu

câmpul acesta - greutatea trupului meu
 pe deasupra viscolește semințele veșnice
 furtuna voastră pregătită de arbori
 pentru aerisirea câmpiei natale
 sărbătorim putrezirea! strig plantelor
 aduceți-vă aminte cât de mult am iubit ocară și slava
 și cum ceas de ceas și zi de zi
 mi-am pregătit și însușit disperarea
 ca să fiu fericit
 sunt ca și voi moștenitor al grădinii
 câmpul acesta neplăcut și murdar –
 greutatea trupului meu

Dumitru Cerna

paltinul
urmă umbroasă
și sunătoare
poemele mele se preling
din lemnul tău
precum lacrima sevei
precum lacrima sevei
tale

Sfâșierea

malul lumii s-a surpat alungând din cântec mierla
raiul nu-și găsește perla noaptea s-a lăsat pe sat

dimineța-și cată zorii drumu-i năpădit de știr
apa nu mai poartă mir de pustiu fug și cocorii

o femeie centenară își îngână nostalgia
trecerea-i melancolia vara toată o-nfioară

dinspre deal țâșnea Iubirea ca un zvâcnet roș de soare
el călcând peste răzoare ea astâmpărându-și firea

și tot satul radiind lăsa taina celor doi
astăzi taina este sloi boarea ei doar adiind

veșnicia-i sfâșiata în pustie arde noaptea
de blestem fuge și Moartea iar poetul cale-și cată

peste sat privirea sa înflorește parcă nalba
în fântâni mālul ca dalba singur năclăit dansa

și pământul mai respiră cât să-și țină trează firea
Viața și-a pierdut menirea Dumnezeu în noi se-nmiră

ieri urmele fiului încă tresăreau în praf
peste noapte un chenaf murmură absența lui

lin peste singurătate numai cucul zace-n cântec
plânsul îi dospește-n pântec pustia doar peste sate

prin firul
de
rădăcină
pământul respiră adânc
întunecat liniște din
lumină

ravenicul veșniciei
frunză de sicomor
răbdurie
și
încetineala prefacerii
negură îngăduitoare
prefigurând
sufletul mătăsii
așa cum Maria
cea care ne-a dăruit
duhul

Asinul

noapte embrionară lăuntrică misterioasă și grea
sângele meu șuieră ca neaua nașterii topindu-se-n nea

în pânțele se zvârcolește îndoiala ca o namilă rea
trăiesc parcă durerile facerii într-o placentă de catifea

am apucat Cartea din mine cu degetele tremurânde
de parcă între ele strângeam sulițe lungi spumegânde

apoi un țipăt ca un nechezat sălcii de sfâșiere
și tăcerea duminării pusesse stăpânire pe tăcere

într-o baltă de sânge văd un asin alb și zvelt tremurând
iar lăuntrul meu tot se luminează cu întuneric blând

pe mine mie redă-mă pe mine mie redă-mă șopteam
o rugăciune nu de mine spusă căci eu asinul acela eram

și rugăciunea ca sulița n-a dat greș fiind călăuzită de stea
mă simțeam eliberat năclăit în neliniștea aurită și grea

de ce ți-am ascuns Doamne de ce nu ți-am spus
că pe spinarea-mi albă adânc îngândurat a lăcrimat Iisus

Meniț Maximilian

În valea cu fluturi înger

Timpul poartă apa vieții
Prin câmpii
Grâul
Frământat în pâinea cea de toate zilele
Albă ca zăpada precreștină
Din muntele îngerilor
Purtând de pe o stâncă pe alta
Iubirea de Dumnezeu
Îngeri gustând mere coapte
Pe aripi de păsări albăstrii
Purtând satele cu oameni
Și câmpurile cu câpițele de otavă
Cu roua din stelele coborâte pe pământ
Când clopoțele bat
Pe cărările muntelui
Oi de mătase
Pornesc pe drum de lună
Până departe
Afundându-se în ierburi

Înger aproape

de Dumnezeu serafimilor
Fărădelegile mele
sunt acum fărădelegile lui

Zilele, precum clipele
Somn neîntors
În glas de greieri
Dimineața de trei ori mă lepăd
La primul cântat de cocoș
De Hristosul ars cu fierul roșu
în palmă

Sfânt, sfânt...
Cântă îngerul cu mulți ochi
Și aripi frânte
De povara păcatelor
Sunt zidirea căzută
Din pagini de carte

Ultimul înger

Coboară din liniștea
ce e totuna cu Cerul

Peste culmi împădurite
miros
de ierburi de mai

Vânt și ploi
Oameni și duhuri
pe pajiști
ca bisericile

Drumuri de nori
Spre Dumnezeu
Miros de tămâie
Și urme lăsate
pe cer în zbor
De aripi pierdute

Umbra îngerului

se lungește sau scade
pe peretele casei
După cum lumina soarelui îl însoțește

Într-o cutie cu acte
Poze cu neamuri: heruvimi și serafimi
Duhuri netrupești

În copilărie
După ce își spăla obrazul la fântână
Măinile
se împreunau deasupra apei
Iar inima îi tresălta

Roți de foc

poartă îngerii
În nopți de Bobotează
Leacuri băbești
Și cete de luceferi
Necăzuți în ispită

Om între cărări
Înghițit de pântecul pădurii
Lupi albi
urlând la lună
Și îngeri-păsări
care te scot în lumină

Înger în oglindă
Bărbierit până la os
la răsărit de soare

Îngerul meu sapă fântâni
Bea apa vieții
precum Iisus
de la femeia samariteană.

Elena M. Cîmpănu

Printre facturi

Înainte de a pleca în vacanță
 Iau teancul de facturi sosite pe adresa mea
 În ultima săptămână, de parcă s-ar fi înțeles
 Să vină toate aproape deodată,
 Mă așez aparent liniștită în fotoliu
 Ca la începutul unei lecturi promițătoare
 Și răsfoiesc pagini deja cunoscute
 Pe simboluri, pe culori,
 Nu mă mai miră nimic...
 Până ce ajung la factura de la editură
 Prin care îmi solicită (limbaj administrativ
 În care a intrat genul liric)
 Să achit (ca un bolovan acest cuvânt)
 Publicarea volumului de poeme cu numărul
 (Nu mai contează)
 Ah, ah, ah,
 Cum am uitat că o nouă carte se pregătește să vină
 Tocmai acum, când eu sunt gata să plec,
 Prețul ei se modifică, se actualizează
 (Și dacă poezia e veche?)
 După curent, gaz, benzină, papuci de editor
 Vai, cât mai umblă editorul,
 Să lanseze cărțile cele bune
 Și cum își arată trupul la față
 Ca să-și laude editura și realizările ei mărețe
 Ehei, ehei, ehei,
 Cum a intrat poezia în rândul facturilor mari
 Pentru buzunare mici, de la piept,
 Cu termen scadent până la...
 Altfel, ce se poate întâmpla?
 Se taie câte o poezie din volum
 Citești mai puțin sau chiar nu mai primești cartea deloc
 O dă altcuiva, care plătește la timp și cât se cere
 Și, dacă plătește, poate semna în locul tău
 Adio, poezia mea
 Sper că îți va fi bine
 Good bye!
 Vai, vai, vai
 Ce să fac să nu-mi pierd poemele mele
 Să renunț la vacanță mai bine
 Și să plătesc factura la poezie prima dată
 Cu celelalte facturi mai vâd
 Să mai aștepte
 E vară, ziua e lungă, e cald...
 De călătorit pot călători și cu gândul
 Dar de scos cărți din gând mai greu
 Doar dacă le scoți din cap, de tot sau o vreme,
 Să nu-ți mai stea atenția acolo Mai greu...
 Sărachele edituri,
 Sunt ocupate și aglomerate
 Când mai prind rând?
 Dacă ies din joc, vine altcineva
 Și-mi ia locul
 Cine pleacă la plimbare...
 Da, vedeți, trebuie să mă bucur că am primit factura
 Înseamnă că volumul meu de versuri

E bun, e valoros, de onoare, ca locul
 Pe care era gata să-l pierd;
 Ar fi bine să dau repede banii
 Să nu vină altul
 (Nu, Nu, nu alt volum, deși?!...)
 Mai trainic și mai frumos,
 Ca podul de piatră s-a dărâmat,
 Autor din cei ce scoate pământul acesta,
 Da, uneori poezii ies din pământ
 Nu ați văzut?
 Că editurile sunt ocupate
 Cu proiecte, mari, lungi, importante, scumpe,
 Înalte, adânci, unice,
 De respirație națională
 Nu, așa, orice versuri...
 Editurile participă la târguri, la zilele comunei
 (nu, nu cea din Paris, deși...)
 Pe la ocazii, aniversări, nunți, botezuri, cumătrii
 (nu, nu cele literare, deși...)
 Scot opere complete după opere complete
 Marchează evenimente de amploare
 Avram Iancu, Tudor Vladimirescu,
 Centenarul care continuă de vreo patru ani...
 Cartea mea neajunsă la centenar
 Cartea mea de poeme
 Pe care le-am scris cu sentimentul primului text
 Cu sentimentul ultimului text
 Aștept să iau banii pe vacanță
 Și să plătesc factura la poezie
 Care vine mai rar decât celelalte facturi
 Care pot să aștepte...
 Iau facturile în mâini, ca pe un pachet de cărți,
 De joc, le amestec, trag cartea câștigătoare:
 Factura de poezie...
 Ce-ar fi să nu mai scoatem noi cărți
 Așa, toată ziua bună-ziua
 În rând cu volumele plătite de sus
 Sunt puține, poezii sunt puține
 Îi număr pe degetele de la o mână
 Se învârt în cerc închis
 Și prin reviste sunt ei, doi-trei
 Nu fac bine cei ce publică pe internet?
 E gratis, cu cititorii lor, alt cerc, tot închis
 Buni, răi, sunt acolo...
 Sau să public numai în reviste
 Ai, ai, ai, revistele de poezie, atât de rare
 Câteva pagini mi-ar fi de ajuns...
 Și dacă revistele acestea
 Bune la suflet, deodată, în felul lor,
 Vor începe să trimită și ele facturi
 Pentru textele apărute în paginile lor?
 Doamne, ce teanc de facturi!
 Le poți vinde sau da la schimb
 Două de reviste pe una de curent sau de gaz
 Una de editură pe una de televiziune prin cablu!
 Am auzi doar hai la facturi, hai la facturi,
 Ieftine, de ziare, de reviste, de edituri!...

Damaschin Pop-Buia

fata-mireasă

și se făcu din nou de noiembrie
de fumuri înălțându-se spre vârfuri de copaci
de ceață băjbăită printre case în topire
de strigăte înmuiate în vălătucul leneș al ceasului de amiază
de pași urcând agale pe săbii de vată
de fete sprintene
cu basmaua
îmbrobodită-napoi
de miera discretă din zâmbetul dimineții
și al clipei aceleia care te luase de subțiori
și cu care
în urcare
te-ai dat drept gata
de culcare

pe boruri de pălării
întârziau la nesfârșit
șoapte ridicate spre cer
din călcâi
căci băteau pe ici și pe colo
monede rupte din soare

iar noi într-o îmbrățișare
numai de noi știută
mai zăboveam încă printre frunzele arămii
aburind a octombrie
ce căta febril să ne ascundă
de an de lună
ba chiar de ceas și de secundă

eram amândoi oarecum depășiți
de gesturile noastre băjbăind prin zile neclare
ori de fuioare crescute din căprioare
și se făceau zilele ceasuri
multe nenumărate le erau aripile
iar noi cu bună înțelegere
priveam mai dincolo decât arătau zărilor făcute mici
(tu le numeai furnici)
eu îmi puneam capul în palmele nopții
ce nu mai cădea
nu se mai ridica
trăiam așa într-un fel de noientombrie
cu aur și cu ceață
ca o seară de dimineață
învelită-n voal de fată-mireasă

Cristina Horotan

Unicitate

Când vezi absurzi fără lumină
Și simți că inima îți seacă,
Nu plânge, ochi de turmalină!
Adună-ți sufletul și pleacă.

De ce să vrei să-ți forțezi mâna
Printre mânuși ce nu-s de tine?
Or fi de catifea, dar lâna
Te încălzește cel mai bine.

De ce să-ți pui o etichetă
Care te-arată cum te-ai vrea?
O fi normalitatea desuetă?
O fi! Dacă nu mai credem în ea.

Nu te iubești destul? Ce ironie!
Dar vrei să fii iubit de toți ceilalți...
Când tu cu tine ești o agonie
Și te vezi mic, iar pe ceilalți înalți.

Ignoră ce-i lipsit de importanță:
Balast, povești și false aparențe;
Orice urât îmbracă o nuanță
De splendidă ființă cu carențe.

Te biciuiești că mai trăiești în tine
Și că-ți transpare încă inocența?
Ai venit gol, pesemne că știi bine...
La fel de gol îți vei primi sentința.

*Melania
Cuc*

Rana zilei de mâine

Aerul a prins pojghiță peste ochiul de apă.
Irisul cerului este peștele din care Iisus răzuiește,
pentru oameni, solzi de lumină, nu aur.
În strane fără biserici, stăm precum mucenicii în icoane
și-n așteptarea Lui tăiem lacrima lumii în două.
Se cicatrizează rana zilei de nu se mai vede varul vechi al
pereților, nici nu știm de ce s-au scumpit pigmenți cu care
puneam nimburi, aureole
pe toate altarele.
Nu avem destule creioane, graphity,
să facem și să desfacem schițele complicate de alții.
Periculos, nedrept, confuz ne scufundăm
precum micuțul Ahile, în apelor Styxului.
Golul dintre cuvintele nerostite atunci,
o formă primară a gândurilor pierdute.
Nu umblu de capul meu prin zarva aceasta.
Am sare pe rana lăsată de leasă, dar nu știu să latru,
să mușc, să-mi urmez stăpânul în moarte.
Furnicile cu aripi au devenit lacrimi ale ghețarilor;
un mușuroi cu metafore ce dă pe dinafară,
iese viața, se furișează, dă iama în sertarul
plin cu manuscrise, cu antinevralgic și pudră scumpă
și nefolosită.
Prins de cadranul ornicului din acest regat fără rege,
stă Timpul potrivit pentru rugăciune.
Inima lui s-a oprit la fix. Ș-apoi?
Este vorba doar de un obiect,
un lucru ce nu poate fi operat pe cordul-deschis.
Liniștea-i iluzorie în această vecernie,
este scorjită precum tencuiala templului,
sau ca bocancii copilului ce alunecă pe gheața
unui fluviu perfect.
Sunt o mulțime de picuri ce încă respiră,
suflă peste batistele părinților de îngeri;
tot oameni cu oasele de fosfor
și cu oxigen insuficient în plămâni.

Lacrima de măslin

Că, de ce merg prin lume cu grenada în brațe,
de nici heruvimii, nici serafimii nu îmi acordă
o a doua șansă?
Jocuri de lumini și de umbre;
penumbre fără noimă șterg ziua,
precum o ploaie de vară ascunde varul de pe pereții odăii
nașterii mele.
Ritmul vieții-mi, între cer și pământ,
este un preambul, un discurs de intrare în rol
a actorului căruia nu i-am cioplit statuie.
Oricum, tu nu crezi în povești și, dacă încă mă mai aștepți, nu
este pentru că ți-ai dori să împărțim,
frățește, pământul, pe care s-au stins și păpădiile
și candelabrele.
Am avut o singură șansă la supraviețuire,
dar... n-am găsit nici curajul, nici arginții de schimb.
Între timp, Mirungerea, Taina s-a desăvârșit
prin lacrima prelinsă direct din trunchiul măslinului.

*Radu-Flarion
Munteanu*

La Cotnari

La Cotnari venit-am cu sfială,
Copleșiți de-a sa legendă vie;
Dar am regăsit, cu bucurie,
A Istoriei dulce momeală.

Umbre hieratice veghează
Învechirea soiului regal;
Soare-n bob filtrează, magistral,
Păstorel, cu Ștefan, prezidează.

Patru soiuri nobile gustat-am
Făr-a le-nțelege pe deplin
Egal distanțate de pelin
Har spiritului viei dat-am.

Să-nsușim a locului morală:
Slavă-n veci, Cotnarului, să fie!

Al. D. Funduianu

De profundis

Poemul doamnei cu voaletă

Pe lângă neasemuitele șoapte de vis
– unice, veșnice și de neatins –
singurul lucru mai înțelept
pe care l-am știut
împreună atunci...
mi-ai dăruit eșarfa roșie

O voaletă
– singura care mi-a plăcut vreodată –
ți-am dăruit
să îmblânzim cai albi pentru
călătoria noastră, doamnă,

Atât ne-a încântat sclipirea aceea încât
începuserăm să ne credem frumoși când
de fapt
ne încercau fluturii de mai
abia încolțitele aripi

Acum
fiindcă ai revenit
– mă întineresc aducerile aminte –
dar nu o să putem odihni sub stejarul din deal
cum ne-am jurat –
ți' napoiez însă la fel de aprinsa eșarfă
ți-o înapoiez
pentru că așa se cuvine

Primește-o
ca pe un sărut de rouă
ori ca pe o clipă în zadar –
primește-o fiindcă dar din dar
se face viața
cu părțile-i ca inelele curcubeului
Primește-o, e caldă de nori...

Când îți vine să bați cu pumnul în cer
trebuie să stai la orizontală (...) –
mă învățai, doamnă,
în seara când te-am privit printr-o aripă de
libelulă iar
arcul trupului tău de nimic fermecător
mă acoperea de la un orizont la altul

Ce tainică melodie adia părul tău peste
încordarea de bronz a orologiului din pieptu-mi
bătând
clipa scufundării în vid și
oprit să asculte ecoul din cer

Ce lună ne-a fost visul și caii
ce zbor leneș trăiau
ce caldă răcoarea migdalatei nopți
nesățioase

Mulți
ți-or fi cântat, doamnă, în stihuri
efemera-ți splendoare
numai eu –
eu voi nemuri
înțelepciunea ce mi-ai dat
între pleoapele astea de nesomn
pasăre strigând (...)

Cântec de până în zori

Foaie verde ca nici una
ochii ei născut-au luna
părul tulbur nelumina
umbrelul tău neodihna
și sărutul, o, sărutul
– vicleanul și neștiutul –
născut-a iar începutul
șoaptelor cu iz de ceară
la-ntâlnitul decuseară
când pe lac e-n flăcări luntrea
și luntrașu-ascunde puntea
când pe cer iarba-i de coasă
și cosașul de mătășă (...)

mândrei ca să-i facă vrerea
înzecită-i e puterea –
ca să facă vrerea ei
îi ninge cu flori de tei
peste umărul de alb
peste trup-u-i ireal

doar în zori plecând să stea
mândra se preface-n stea;
el suspină, ea se pierde
Ca nici una foaie verde...

În numele cuvântului

Cuvântul acesta, prin care îți scriu,
e singurul ce mă cunoaște,
e semnul tăcut că într-un târziu
în numele tău voi renaște

Prin cuvântul acesta trăiesc,
între cer și pământ, trecător.
Prin voia lui te iubesc,
și tot prin voia lui, de tine mi-e dor

Prin el, m-am născut și-am să mor,
mi-ai dat nume, lacrimi și chip,
prin el sunt cădere sau zbor,
sunt nemărginire sau biet fir de nisip

Prin cuvântul acesta mă știi,
prin el duc povara păcatelor grele,
și tot el e ruga în care mă ții
în genunchi, la vremea iertărilor mele

Pe cuvântul acesta-mi așez
inima, îndelung răbdătoare,
și-n numele lui, astăzi, cutez
să te strig...
Auzi-mă-vei, oare?

Mama, în ie

Pășește cu sfială și-n doine te îmbracă,
ascultă câtă viață e-n susurul fântânii,
ce liniști peste lume încep să se desfacă
și câtă bunătate ridică-n cer salcâmi

Sărută praful porții! Te-a așteptat să vii
ca într-un plâns ce ochii și inima-ți sfășie,
prin glasul mamei urcă un tril de ciocârliei
și cerurile toate-s o înflorată ie

Și parc-o vezi deodată, în serile prin care
cosea, cu trudă, șiruri de flori de iasomie,
și picături de ploaie, de liniște și soare
treceau prin mâna mamei în pânzele din ie

Când își trecea pe umeri cămeșile-nflorate
din in topit în rouă și lacrimi de câmpie,
firavul trup al mamei, cu cozile pe spate,
părea că se îmbracă de-a dreptu-n veșnicie

*Emil
Almășan*

Adevărul a murit

Adevărul a murit pe pământ...
Nu mai e, din speranțe, niciuna.
Dincolo de rugă și de cuvânt
ne va conduce minciuna

Fără el vom fi mai pustii.
Umbre străine, la suflete goi,
odată cu lumina lui ce pieri
ne îngropăm și pe noi

De-acum va crește neghina în spice.
Psalmii pământului au amuțit,
să poată, spre ceruri, să se ridice
cenușa adevărului răstignit

Le vom spune că nu am știut
copiilor noștri, cândva,
de ce, vinovați, am tăcut
când adevărul murea

Psalm

N-am să te văd niciodată,
deși cerul tot în brațe l-am strâns
și ruga îmi e la fel de curată
precum lacrima-n care prima oară am plâns

N-am să te văd niciodată,
deși ochii mei doar spre tine privesc,
deși slova mea e mereu vinovată
că nu știe a spune cât de mult te iubesc

Nu mă vei auzi niciodată,
deși strigătul meu împlântat e în cer,
deși inimii mele, să bată,
doar în numele dragostei tale îi cer

Dar nu voi ști, nu voi ști niciodată
unde s-au stins cuvintele mele...
Poate sunt țărâna în picioare călcată,
sau, poate, lumina ce cântă în stele

Nu-i nici uitare, nu-i nici răsplată,
tăcerea ta mă va arde mereu.
Iertarea-i o taină în piatră săpată;
îmi spune asta sufletul meu

Liviu Ioan Mureșan

povești

povestea e despre
 păpuși
 marionete
 oameni
 despre povești inventate
 mergem iute la mall
 sau mai bine ieșim pe terasă
 privim reclamele suspendate
 ne dăm cu telegondola
 iarna e de o frumusețe
 infernală
 trosnesc oasele
 fumul e pentru descântec
 mijim ochii
 în hora plăcerii
 colective
 urgie în care se contopesc
 ochii și coapsele
 ea trece unduindu-și trupul
 face chemare cu degetul
 ne pătrunde privirea ei
 salivăm
 nici prin cap nu ne-ar trece
 să ne dezghețăm limbile
 forjate și nichelate
 cu sunete
 amăgitoare
 stați liniștiți
 nu sunteți singurii ce plutesc
 pe aici vânătorii luau la ochi
 vulpi gata turcoaz
 le ținutau pe umerii ei
 și tot își unduia ideile
 făcea semne
 disperate
 cu inima
 pentru altă poveste

cum să îngrijești poezia

când scrii o poezie o ascunzi
 căutătorii de poezii
 vor spune e la sertar
 doar tu și poezia știți secretul

o poezie tăcută
 pitită în sine
 o poezie resemnată
 cititorii să o revigoreze
 să o strige „poezie! poezie!”
 când treci
 cu speranța că ispitită va ieși
 murmuri în gând
 „stai acolo, plăpândo, lasă ispitele cititorilor”
 și atunci când din neatenție
 căzut oboselii
 slăbești lesa inimii
 numai atunci ea scoate un sunet
 scapă o lacrimă

rugămintele

privește-mă cum aș fi
 un pumn de țărână
 un praf în bătaia
 vântului
 cernoziom hrănitor.
 privește-mă cum m-aș împrăștia
 în particule
 m-aș lăsa pe sol
 atras de gravitație
 o dără călăuză.
 privește-mă cum ai privi
 o movilă
 în care
 sufletul cârțiței
 deschide ochi.

Aurel Domide-Șanțanu

Tulburări de gând

Adesea, răni îmi sângerează-n trup și suflet.
În noapte, uneori, cu veghe întinsă, neliniștea
se așterne în calea unui dans prins pe ram
de tulburare.
În vis, pe rana trupului, așez ierburi tămăduitoare.
Așa cum țărâna ruptă din rugul de foc al vieții
se scurge în neființă, și durerea mea se ghemuiește
pe rana deschisă, iar sufletul meu se zbate, ades,
în brațele ei, ca o pasăre cu aripa frântă.
Aș vrea să plec, să fug, să caut leac pentru suflet.
Dar de ce oare forțe nevăzute îmi încătușează năzuința?
Mă reculeg, dar înșelat de neprevăzut,
îmi ridic fruntea îngenunchată, spre a-mi elibera
inima din lințoliul apăsării.
Ducând cu mine povara mă rog:
Doamne, picură strop de vindecare pe rana
sufletului meu și îndură-Te cu leac
să cunosc, să am parte de tămăduirea Ta,
pentru o vreme măcar.

Speranța

Au înghițit-o zările ursuze
Un cântec trist, rămas pierdut pe buze

S-a stins încet, lin lunecând
Un vis cometă-n van căzând

E starea celor optimiști
Sub fulger prinsă în restriști

A fost și-a mea, palidă stare
O simt acum încet cum moare!

Cuvintele mele

Am scos în lume cuvintele mele
Sfios așezate pe roua din stele.

Le-am prins în șiraguri sub brazdă dospite
În suflet și-n pagini ades risipite.

Venite din satul cu cerul de-azur,
Unde azi dorm strămoșii cu sufletul pur.

Cuvintele mele, gândite sub fruntea bunicii
Un cuib doar visării și zbor rândunicii.

Furate din țărini și-al satului plai
Cuvintele mele, al mamei viu grai.

Din slova bătrână culese, pe-o gură de rai
Supuse ades judecății, cu-al neamului grai.

Cuvintele mele, șiraguri fugare
Adesea plăcute, adesea amare.

Cuvintele mele, fântână cu lacrimi
Domoale, rebele, venite din patimi.

Un cântec de jale, izvor de dureri
Cuvintele mele, de azi și de ieri.

Le-am scos azi în lume, cuvinte vorbite
În proză ori versuri, mai neșlefuite.

Le-am tras chiar în pagini, le-am pus între rime
Adesea mai calde ori prinse de-asprime.

Cuvintele mele le-am scos din ghețare
Căldură le-am dat în grave tipare.

Adesea-nsoțite fugar de imagini
Și-am fost fericit văzându-le-n pagini.

De mult le-am dat mersul sfios și tiptil
În foi răvășite, eram un copil.

Cuvintele mele cu aripă frântă,
Cu zborul luate adesea la trântă.

Le-am dat chiar și suflet, pe-o rază de soare
Sclipirii de-o clipă și prea trecătoare.

Cuvintele mele, un dangăt de clopot
sculptat în aramă
Și azi pleacă în lume, le pun chiar în pagini,
cât mai sunt luate de prieteni în seamă.

Din vise de-o viață, din patimi rebele
Din tot ce-i culoare, lumină, durere
Cuvintele mele.

incomensurabile

nu pot să măsoar
ce ascund oamenii
în sufletul lor
nu pot să măsoar viteza
gândului alergător
și dorința împlinirii
visului de viitor
nu pot să măsoar
lăcomia avarului
și nici sacrificiul
patriotului erou
ori al savantului
care ignoră banii
nu pot să măsoar
spaima ciutei
când ajunge față-n față
cu haita colților sfâșietori
nu pot să măsoar
ce-mi dorește
cine mă dușmănește
nu pot să măsoar
cât se poate întinde
nepăsarea și destrăbălarea
nu pot să măsoar
cât bine-ți doresc părinții
nu pot să măsoar
pasiunea dragostei
dintre fluturi și floare
nu mai pot...

ce-ai făcut azi?

dacă aş putea
să-mi adun
amintirile copilăriei
pe o foaie de caiet
aş scrie
ce-i spuneam tatei
când mă întreba
ce-ai mai făcut tu azi
măi băiete
am colindat prin pădure
și m-am bucurat
să văd un câprior
am trecut prin poieni
și am mirosit
florile albastre
am căutat pești
prin râu
și m-am cățărât
pe stânci
ca să fiu mai aproape
de împărăția lui Dumnezeu

Valer Pop

suntem praf de stele

ce mi-a trecut cândva prin minte
să mai citesc
din când în când
și tratate de fizică
așa am aflat
că sun-tem elemente cosmice
și nimic din ce simțim și gândim
nu se pierde
totul se adună
și ne readunăm în alte forme
că poate într-o zi
o s-o luăm de la capăt din nou
am aflat că suntem praf de stele
și de atunci parcă
nu-mi mai e nici frică de moarte

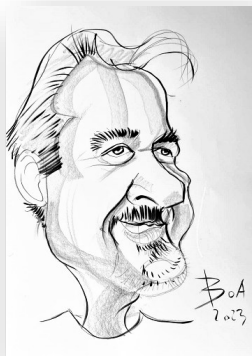
suspendat

Sunt suspendat undeva între:
copilărie și maturitate,
liniște și agitație,
dorință și consolare,
vis și realitate,
bucurie și tristețe,
indiferență și sensibilitate,
sărăcie și avuție,
caniculă și ger,
minciună și adevăr,
reușită și eșec
lumină și întuneric,
milă și ură,
ateism și credință,
Sunt suspendat
între pro și contra.
Dar de fapt dacă mă gândesc bine
sunt suspendat între:
aici și dincolo,
pământ și cer,
VIAȚĂ și MOARTE

melancolie

mi-e dor de gustul pâinii negre
de mirosul rufelor fierte în leșia de cenușă
de jocul de-a ascunsul din copilărie
de colbul drumului neasfaltat
de gaura șoarecelui de sub pat
de șerbetul de trandafiri
de mersul pe jos de când nu erau mașini
de otava proaspăt cosită și uscată
îndesată-n strujac
de apusul soarelui care-mi apropia
somnul din căpiță
de mersul la grădiniță
de duminicile când rămâneam singur în câmp
de pomnițele cu groștior, culese de pe dâmb,
mi-e dor de toată copilăria
și mai ales de părinți

Portret de
Ovidiu Ambrozie Borta Boa

Strategie bugetară (valabilă în orice perioadă)

Nu mai avem nevoie de nimic
Îi vrem doar bine, toți, acestei nații,
Deși ne-om descurca mai greu un pic,
Să mai tăiați ceva din alocații!

Bugetul țării e atât de mic,
C-abia ne mai plătim parlamentarii,
Și până-și mai revine, eu vă zic
Să mai tăiați o parte din salarii!

Grigore Cotul

Pensionarii tot mai greu o duc,
Sunt foarte mulți cu traiul în extensii
Și nici un beneficiu nu ne-aduc,
Să le tăiați măcar un sfert din pensii!

Mai sunt și asistații social,
Nu zic de cei ce mătură trotuare,
Dar celor care zac pe la spital,
Tăiați-le ceva din ajutoare!

Și când va fi s-ajungeți prea bogați,
Iar noi obișnuiți cu soarta noastră,
Cu banii n-are rost să aruncați,
Lăsați-i să v-ajungă dumneavoastră!

Etalon

(parodie după „Corydon” de RADU STANCA)

Sunt cel mai faimos din cenaclul acesta,
Confrații se ceartă (povestea e veche),
De zici că-s loviți de o formă de streche,
Când eu, relaxat, îmi continui siesta...
Sunt cel mai faimos din cenaclul acesta.

Surâd și mă simt parc-aș fi demiurgul –
Acel ce-a venit să producă minunea –
Și chiar dacă scriu doar în weekend și luna,
Și-n fiecare zi când se lasă amurgul,
Începe, treptat, să m-aclame tot burgul!

Să știți că mă-ntind și-nspre alte orașe,
Accept că nu-i timp și că-mi trece viața,
Și-mi urcă prin vene, prin ochi, dimineața,
De ce să mă pierd în priviri pătimăse?
Mă simt... o cămilă cu zeci de cocoșe...

În faimă – trofee – întruna m-acopăr,
Și-aș vrea, într-un loc, să-mi ridice un soclu,
Să-mi pună un bust, iar la ochi un monoclu
Prin care să-i văd pe dușmani, să-i acopăr
Cu diplome, premii, și-apoi să-i descopăr...

Confrații să-și ceară, pe rând, mii de scuze,
Să-i văd încercați de-o firească rușine,
S-accepte că nu-s talentați ca și mine,
Că nu-i vizitează frumoasele muze...
Aștept, așadar, să mă-ngroape în scuze!

Promit să-i ascult (exersând politețea!),
Și-apoi să-i tratez cu prielnice șoapte,
Cu vorbe de duh despre mințile coapte
Din care-am gustat să-mi clădesc tinerețea
Și care-mi alintă-n final, bătrânețea.

Mi-e mintea-ncălită, e-un soi de balaur,
Ascuns în trăiri ponderat pătimăse
Sau poate-n invidii nedrepte și lașe,
Prin vene îmi curge un sânge de taur,
Dar am bunătate și-un suflet de aur.

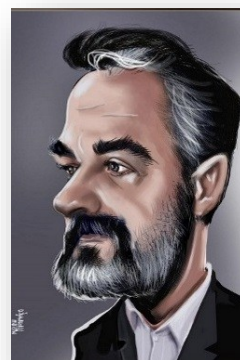
În față-mi stau mese și toate-s ticsite
Cu vinuri, cu trufe, cu dulciuri, firește...
Pe scurt, sunt servit cam cu tot ce-mi priește,
Spre mine se-ndreaptă fecioare-otrăvite,
Dar eu mă abțin. Sunt imun la ispite...

Deși mi se-mbie femeii prea frumoase,
Prin gesturi mascate-ntr-o falsă pudoare,
Le-arunc în eter câte-un zâmbet, o floare,
Și-apoi mă retrag și le rog să mă lase,
Sperând că se-ntorc... Îmi păreau curioase!

Sunt cel mai faimos din cenaclul acesta,
Confrații se ceartă (povestea e veche),
De zici că-s loviți de o formă de streche,
Când eu, relaxat, îmi continui siesta...
Sunt cel mai faimos din cenaclul acesta!

Grigore Cotul

Epigrame

Portret de
Marian Avramescu

PENSIONAREA PROFESORULUI

Sincer spun că nu contează
În ce școală a lucrat,
Statul îl pensionează
Ca pe un handicapat.

5 Iunie – ZIUA ÎNVĂȚĂTORULUI

De ziua celor ce educă,
Observ cu multă indignare
Că statul vrea să le reducă
Speranța de pensionare.

CAUZĂ ȘI (D)EFFECT

În educația de stat,
S-a observat de multe ori,
Că dascălul adevărat
E deformat de formatori.

ANUNȚ LA MICA PUBLICITATE

Frumos, fidel, un pic „nebun”,
Bogat, inteligent și blând,
Accept schimbări și mă supun,
Dar nu mai știu ce vreau să vând!

31 IANUARIE – ZIUA DE-A-NDOASELEA

Știind că e o zi aparte,
Iar timpul meu e prețios,
Să-mi iasă toate ca la carte,
Eu le-am făcut exact pe dos.

POVESTE DE IARNĂ

Magia iernii m-a cuprins
Atunci când au căzut nămeții,
Iar eu, în albul neatins,
Eram la capătul lopeții.

INVESTIȚIE

Cu nevasta, de vreo lună,
O saltea ne-am comandat
Și-o să punem, împreună,
Banii câți i-am adunat.

DE REȚINUT!

Uitarea e o boală grea
Și nu-i ușor de suportat,

Dar te obișnuiești cu ea
Când uiți și faptul c-ai uitat.

RĂCEALA MUZEI

Fiind lipsit total de aspirații,
Spre ceruri îmi îndrept acum glasul,
Că singurele mele inspirații
Le am atunci când se desfundă nasul.

PISICII MELE

(De Ziua Internațională a Pisicii)

Am făcut o socoteală
Și-am decis că până mâine,
Pentru că îmi e loială,
Îi voi cumpăra un câine.

ATEMPORALITATE

Nu trece vremea peste mine,
Mă simt ca zeii din Olimp,
Că nu pierd timpul ca oricine,
Le fac pe toate... între timp.

1 Iunie –

LA MULȚI ANI, COPII!

Să fiu copil mi-e iarăși dor,
Dar dacă anii mă vor ține,
Cu siguranță, vremea vine
Să dau din nou în mintea lor.

CONSECVENȚĂ

Mă bazez pe cele zise,
Am idei la care țin,
Am principii, am și vise,
Însă nu prea le rețin.

NOAPTEA,

PE O BANCĂ ÎN PARC

Pe cer, când a căzut o stea,
Își puse o dorință.
Doar una dacă mai cădea,
Mi-era cu neputință...

REȚETA

UNUI CRĂCIUN FERICIT

Porc, sarmale, prăjituri,
Bere, vin din ăla bun,
Țuică, sucuri, murături...
Nu le am, dar presupun!

INSTINCT

Sedus de poftele primare,
Deși e viața foarte scurtă,
Găsește vreme fiecare
... să facă burtă.

UNUI GRANDOMAN

Eu drept vă zic și nu v-ascund,
Cunosc de mult pe unul care
Nu se dădea așa de mare,
De nu era atât de scund.

DE ZIUA INTERNAȚIONALĂ A CURĂȚĂRII FRIGIDERULUI

Orice om de caracter,
Pe durată-ntregii vieți,
Umple câte-un frigider
... cu magneți.

UNEI DOAMNE ÎN FUNCȚIE

Poate-o schimbă, nu se știe,
Însă eu vă spun cinstit,
Când e vorba de prostie,
E de neînlocuit.

ÎNDEMN DE ZIUA FERICIRII

Să ne-nseninăm privirea
Și să ne-așezăm cuminiți,
Poate vine fericirea
Să rânjească printre dinți!

O VOCE DIN CORTEGIUL UNUI MARE ORATOR

La-nmormântare, dimineață,
Aud pe unul plin de ură:
„Îl duc în locul cu verdeață,
Convinși că va tăcea din gură!”

MIGRAȚIE

S-au dus cutare și cutare,
Ne pleacă tinerii din sat...
Motive au destul de clare,
Că nu demult... s-a asfaltat.

FATALITATE

Pe om îl caută norocul,
Și-ntr-un final, când îl găsește,
Chiar nu contează ziua, locul...
Îl prinde și-l nenorocește.

DUPĂ PRIMA ȘEDINȚĂ LA PSIHOLOG

Cuprins de multe neajunsuri
Și măcinat de remușcări,
S-a-ntors acasă cu răspunsuri
La care n-are întrebări.

OBSESIE

Sacrificând din viață ani,
În scurta trecere lumească,
E-n stare omul, pentru bani,
Să se apuce să muncească.

DE ZIUA FRUMUSEȚII

Aseară-n parc o tipă bine
Și chiar lipsită de pudoare,
A tot trecut pe lângă mine...
Că frumusețea-i trecătoare.

ULTIMA SUFLARE

Tremură ușor cearșaful,
Parcă-s valuri pe sub iole,
Când își scrie epitaful
O iahnie de fasole.

UN ALT FEL DE CHIMIE

Nu sunt fățarnic sau perfid,
Mă simt un om cu minte trează,
Iar când vedeți că sunt acid,
Înseamnă c-am găsit o... bază!

EVIDENȚĂ

Viața este foarte dură:
Câte unul dintr-o mie
Înfiripă o cultură
În oceanul de prostie!

UNEI RETARDATE

Nici măcar nu se sfiește
Că greșește-n multe rânduri,
Din moment ce nu gândește,
Nu ai cum s-o pui pe gânduri.

PROGNOZA, PE ALOCURI

Sunt mai liniștit puțin,
Că la meteo, din zori,
Se anunță cer senin,
Însă dincolo de nori.

MAGISTRATUL LA SPOVEDANIE

Sunt un curios, părinte,
Și te-ntreb, doar între noi:
Pensia de... dinainte
E și-n viața de apoi?

FOBIA GOLICIUNII

Chiar de n-ar avea veșminte,
Nu mă simt deloc stingher,
Doar de-mi iese înainte
Dezbrăcat de caracter!

O CLIPĂ DE SINCERITATE MATEMATICĂ

Sensul vieții nu-l dezleg,
Astăzi plâng și mâine zburd,
Ca să pot s-o înțeleg,
Am redus-o la absurd.

ÎNTREBARE RETORICĂ

Pe acest sărac popor,
Cine poate să-l disculpe,
Dacă-nvață, de minor,
„Ursul păcălit de vulpe”?!

DEFINIȚIE MATEMATICĂ

Omul care nu gândește,
Matematic definit,
E acela ce trăiește
Monoton și mărginit.

RESEMNARE

Reîntors la cele sfinte,
Împăcat, acum, cu traiul,
Totul îmi e clar, părinte:
Văd și bârna, văd și paiul!

SPOVEDANIE

Consider că-s model
Când în atâția ani
Eu le-am rămas fidel
Acelorași dușmani!

VIITORUL SUNĂ BINE

De foarte multe ori îmi vine
Să plec din țară în străini,
Dar mai rămân că mi-e mai bine,
Cu cât rămânem mai puțini.

PREJUDECATĂ

Dacă n-am plecat din țară,
În speranța de mai bine,
Am pe inimă o gheară...
Să nu plece ea din mine!

URARE DE CRĂCIUN

S-aveți noroc și sănătate,
Feriți de griji sau de decepții,
O masă plină cu de toate,
Iubiți români... cu mici excepții!

LUPTA ÎMPOTRIVA CORUPȚIEI

Lupta asta e cinstită,
Însă are-un dedesubt:
Uneori se-oferă mită
Să găsească un corupt!

SINDICALĂ

La noi în firmă-s la cuțite
Un inginer și-un muncitor,
Că au păreri-mpărțite
... de șeful lor.

PREVIZIUNE

Natura iarăși o să-nvingă,
Că-n ziua când va fi să ningă
Drumarii-n salopetă nouă
O să se facă toți că plouă.

DE SFÂNTA PARASCHEVA

Când văd atâția pelerini,
Nu pot decât a recunoaște
Că suntem tot mai mulți creștini
Și, parcă, prea puține moaște.

RUGĂCIUNE

Coduri galbene de ploi,
Să le-oprești cu-a Ta putere
Și dă, Doamne, peste noi,
Cod de... bune maniere.

PENSIA LA LIMITĂ ... DE VÂRSTĂ

Pensia-i predestinată,
Cum e mică realmente,
Să ajungă câteodată
Chiar și de medicamente.

DE ZIUA EUROPEANĂ A LIMBILOR

Vrea să-nvețe limbi străine,
Dar, se pare, mai amână
Până va traduce bine
Din română în română.

UNUI ȘEF DE ORCHESTRĂ

De ziua lui, întâia oară
E-nconjurat de lume bună:
Amanta-i cântă la vioară,
Iar angajații-i cântă-n strună!

ECONOMICO-FINANCIARĂ

Viața asta e un risc,
Un buchet de doleanțe,
O Golgotă între fisc,
Sănătate... și finanțe.

DE ZIUA LIMBII ROMÂNE – EFECTUL MIGRAȚIEI

Pe români, necazu-i plimbă,
Și-i târziu acum să-i schimbi,
Că vorbesc a noastră limbă
Cel puțin în două limbi.

DILEMĂ

De stai acasă sau afară,
Sunt curios ce ai de spus:
Ești dus când nu mai ești în țară
Sau ești plecat, de nu te-ai dus?

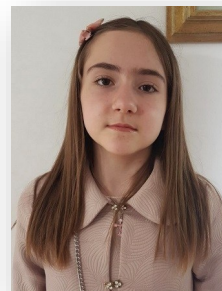

Veronica Georgiana Hodoroga

Clasa a VI-a

Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șant
Profesor Limba și literatura română: **Emilia Bumbu**

Pagina elevului

Literatură sau matematică?

Cu mult timp în urmă, înainte ca oamenii să fi apărut pe pământ, se purta un război uriaș între două mari științe, Literatura și Matematica, după cum s-ar putea să vă aduceți aminte din povestea cu *Țara lui Doipeșase*, în care Algebra și Thomas vorbeau despre asta. Literatura era o fire calmă, gânditoare și cuminte. Dar nu era așa de calculată. Folosia mii de cuvinte complicate, care nu apăruseră încă, fiindcă avea un vocabular foarte dezvoltat. Matematica, în schimb, era foarte energică și nerăbdătoare. Nu era o fire cuminte, însă era mereu calculată și chibzuită. Fiindcă sunt așa de diferite, acestea au început să se certe:

– Eu sunt mai ușor de învățat!, spune Literatura. Am un număr exact de litere. În schimb, tu ai un număr infinit de numere! Oamenii încearcă de mult timp să stabilească cel mai mare număr, dar, indiferent de câte zerouri are numărul, mereu mai poți adăuga unul!

– Da, este adevărat, iar acest fapt mă face specială!, zice Matematica.

– Dar și eu sunt specială! Mai sunt și frumoasă, inteligentă...

– De ce, mă rog, crezi asta?

– Fiindcă eu am adjectivele care mă definesc!

– Oricum ai fi tu, eu pot să fiu de două, ba nu, de o sută de ori mai bună!

– Dar de ce?

– Fiindcă eu pot să adun sau să înmulțesc orice punct forte am, oricât vreau!

Și cearta continuă, până într-o zi când ele se hotărăsc astfel:

– Uite, Matematică. În viitorul foarte îndepărtat, o să apară în lume două persoane, care vor fi exact ca noi. Se va întâmpla ca ei să se întâlnească. Vor decide ei care dintre noi e mai bună. De acord?

– Peste cât timp va fi asta?

– Vom vedea, dar, după cum am spus, va fi după mult timp.

– Fie. De acord.

Și iată că a venit și ziua aceea.

Marta este o persoană interesantă. Nu găsesc un cuvânt mai bun pentru a o descrie. Este o elevă extraordinară. Mai are niște probleme cu limba

română, dar excelează la matematică. Cum să vă explic? Dacă ar fi fost elevă de clasa a 2-a, nivelul ei la matematică ar fi de clasa a 6-a. Da, chiar așa! Profesorii nu-și pot explica talentul ei de neimaginat, nici părinții și chiar nici creatorii de concursuri. De fiecare dată când Marta participă la vreo olimpiadă de matematică, cu cel mai puțin efort, termină testul cât ai zice „pește”, fără nicio greșală. Sunt o mulțime de elevi care învață cu tot efortul, zi și noapte, pentru a o întrece, pentru a fi ei cei mai buni. Dar Marta este de neînvins. Că vorbim despre ce fel de elev model este ea, ei bine, fiecare om are defectele lui, nu? Ei da, Marta nu e un copil așa de cuminte... De fapt, e mai degrabă unul neastâmpărat. Întrebați-o de câte ori a vizitat-o pe doamna directoare. Una dintre conversații se încheie astfel:

– Marta! De ce mă pui mereu în situația asta? Știi care e slăbiciunea mea. Ai noroc cu premiile tale și cu talentul tău, că, de nu, vai și-amar de media ta la purtare!

– Promit să mă schimb, spune ea de fiecare dată.

– Chiar aștept schimbarea.

Și de fiecare dată când iese de la directoare, își spune:

– O să fiu mai bună. Știu că profesorii n-o să mă ierte la nesfârșit. Mă controlez.

Și mâine va începe din nou. Pur și simplu nu se poate abține.

Însă Lucian e altfel. E un copil foarte atent, răbdător și grijuliu, care întotdeauna se gândește înainte să acționeze. Este așa de talentat în a scrie poezii și proze, încât profesorii cred că într-o bună zi va ajunge să fie exact ca Eminescu.

După cum observați, momentul despre care vorbeau Matematica și Literatura a venit.

Este sâmbătă. O sâmbătă mai specială, fiindcă astăzi se ține Olimpiada de Limba și literatura română, etapa națională, după cum și sună, cea mai complicată etapă. Nu și pentru Lucian, desigur. Tot azi se ține și Olimpiada de Matematică, la care Marta participă, de asemenea.

Până ce se pregătesc ei de marele concurs, să vă povestesc ce mai fac Matematica și Literatura.

– Matematică, a venit ziua, îi spune Literatura.

– Ziua deciderii?

– Da, haide să mergem la Palatul Științelor, să le dăm de veste celorlalte științe că a sosit timpul.

Ca să știe toată lumea, Literatura și Matematica, împreună cu celelalte științe, locuiesc în Palatul Științelor, unde ele sunt șefele. Da, nu există o singură regină, fiindcă, după cum spuneam, nu s-a decis care dintre ele e mai bună.

Ajunse acolo, acestea le cheamă de îndată pe subalternii lor:

– Ecuatie, Algebra, Geometrie, Divizibilitate și Frație, vă rog să veniți aici, le ordonă Matematica.

Îmi pare rău că întrerup, dar îi mai țineti minte pe Ecuatie și Algebra? Președintele țării Doipeșase, Ecuatie și zâna ciudată, Algebra, care l-au ajutat pe Thomas să devină numărul 10. Ei bine, ei sunt unii dintre subalternii Matematicii.

– Gramatică, Părți-De-Vorbire, Propoziție, Punctuație, Figuri-De-Stil, voi veniți aici, spune Literatura.

Și se așezară cu toții unde au fost chemați, iar apoi cele două le spun:

– Azi, după cum ar trebui să știți, e ziua în care vom alege cine e regina. Avem nevoie de ajutorul vostru, așa că vom alege pe unul dintre voi, cei pe care v-am chemat, spune Literatura.

– Eu voi alege în funcție de curajul și capacitatea de a ajuta și de a înțelege, spune Matematica.

– Iar eu, voi alege după prietenia pe care o arătați, după puterea de a rămâne calmi și gândirea înainte de a acționa, spune Literatura.

Subalternii se uită unii la alții. Algebra îi șoptește lui Ecuatie:

– Nu-mi place ce se întâmplă! Nu cred că o să ieșim bine din asta.

– Nici eu nu cred așa ceva, dar, în caz că unul dintre noi va fi ales, am putea pune ceva la cale..., răspunde Ecuatie.

– E prea târziu! Trebuia să ne gândim mai devreme, spune Algebra supărată.

– Privește-o pe Literatură! Poate o va alege pe Figuri-De-Stil sau pe Gramatică. Erai prietena lor, nu?, întreabă Ecuatie.

– Încă suntem prietene bune, într-adevăr. Crezi că am putea să le băgăm în planul nostru?

– Sigur că da, exclamă Ecuatie.

Matematica intervine și le oprește discuția:

– Am decis. Eu am două variante: Divizibilitate și Algebra.

– Iar eu, spune Literatura, Punctuație și Gramatică. Algebra se uită la Ecuatie cu un soi de entuziasm.

– Iar dintre voi două, începe Matematica, o să o aleg pe... Algebra!

Algebra sare mândră în picioare și se îndreaptă spre Matematică.

– Iar eu, o aleg pe... hm... Gramatică.

Gramatica se îndreaptă încetșor de Literatură.

– Vă rog, urmați-ne, spun cele două regine.

Așa că Algebra și Gramatica merg în urma celor două. Ajung într-o cameră, după cum se vede, deja pregătită pentru această zi. Avea o tablă cu imagini și două bănci, unele asemănătoare cu cele de la școală.

– Vă rugăm, așezați-vă, spun cele două.

Ele fac întocmai cum le e spus. Reginele încep să explice:

– Azi, cei doi copii participă la olimpiade. Aceasta începe exact la ora nouă. Ei vor fi în aceeași clasă, după calculele noastre, chiar dacă participă la două concursuri diferite, începe Literatura.

– Iar, datorită acestui fapt, vor fi puși în aceeași bancă, să nu poată copia unul de la altul. Voi veți apărea la ora zece, ca ei să aibă timp să termine concursul, și îi veți striga de la geam, continuă Matematica.

– După cum ar trebui să știți, doar ei vă pot vedea și auzi. Atunci, ei se vor speria, zice Literatura.

– Asta nu va fi o problemă. Voi două îi veți lua și îi veți scoate afară, apoi vă teleportați în târâm...

– ... și îi veți aduce la noi. Ați înțeles?

Algebra și Gramatica aprobă din cap.

– Pregătiți-vă!

Sunteți curioși de ce mai fac copiii? Hai să vedem.

Marta și părinții ei au ajuns la școala unde se ține olimpiada. Înainte de a se despărți, aceștia îi spun Martei:

– Succes! Să fii atentă!

– Mulțumesc, n-am nevoie, fiți siguri că mă descurc!

Iar Marta începe să înainteze pe holul lung al școlii. Mulți profesori și mulți copii o întreabă:

– Tu ești Marta?

E obișnuită cu întrebările acestea. Le primește destul de des. Multă lume e surprinsă de talentul ei de neimaginat. La fel i se întâmplă și lui Lucian. Unii îl întreabă: „Ce mai faci, Eminescu?” sau „Lucian Blaga ești tu?”.

Ajunși în sala de examen în care, după cum au calculat Matematica și Literatura, se aflau amândoi, și se așezară în bănci. Își primesc examenele și se apucă de lucru.

Între timp, Algebra și Gramatica au pornit la drum în căutarea copiilor.

– Și, Algebra, ce mai faci?, o întreabă Gramatica.

– Sincer, Gramatică, nu prea bine. Nu-mi place ce se petrece.

– Serios? Mă bucur că nu sunt singura care crede asta! Nu e deloc bine ce se întâmplă.

Cum pot crede șefele noastre că, dacă n-au putut ele să rezolve care e mai bună, ar putea doi amărâți de copii?

– Exact. Dar eu am o idee.

– Ce fel de idee ai?, întreabă Gramatica.

Algebra începe să îi povestească Gramaticii despre ceea ce a vorbit cu Ekuatie. Planul era să îi ia pe copii, dar nu să îi teleporteze la palat, ci în țărâm. Ekuatie are un microfon cu sunet foarte înalt, care se face auzit în toată lumea. Copiii le vor spune tuturor că aceste științe sunt la fel de importante pentru lume. Nu că Algebra chiar e deșteaptă?

Ajunse la școală, Algebra și Gramatică merg la fereastră și încep să strige:

– Marta! Lucian!

Lucian privește înspre sunet și vede cele două ființe ciudate la fereastră. Algebra observă că i-a captat atenția și îl strigă:

– Lucian! Am venit după tine!

Acesta se sperie, și-l întreabă pe colegul de bancă dacă vede și el creaturile de afară.

– Hei, vezi și tu ce văd și eu? Întreabă el.

– Ce să văd? Spune nedumerit colegul lui.

– La fereastră!

Copilul se uită pe fereastră, însă nu observă nimic.

– Îmi pare rău să spun, dar cred că ai halucinații.

– Lucian! Marta! Continuă Gramatica.

Lucian o caută din priviri pe Marta, dar deja observă că și aceasta se uită pe fereastră, surprinsă. Nu apucă să spună nimic, că deja observă una dintre acele ființe venind spre el, care îi atinge nasul cu o baghetă de lemn, și apoi devine din senin mai somnoros și adoarme...

Speriat, Lucian deschide ochii și spune:

– Ce s-a întâmplat?!

Se uită peste tot în jurul lui, căutând răspunsuri. O vede pe Marta ridicându-se încet și strigând chestii de genul: Ce e asta? Unde sunt? Asta e o pădure? Visez? O știa deja pe Marta, știa că ea nu e deloc calmă. Apoi, de nicăieri apar cele două ființe, și una dintre ele spune:

– Salutări! Eu sunt Algebra, și ea e Gramatica.

„Ce Doamne e asta? Sunt foarte visător de o vreme”, își zice Lucian.

– Presupun că voi sunteți Marta și Lucian, spune Gramatica. Știți de ce v-am adus aici?

– Nu, spun copiii în cor.

– Voi sunteți aleșii Matematicii și ai Literaturii. Ați fost aleși cu mult timp în urmă ca să rezolvați cearta dintre cele două științe.

– Noi?! De aceea suntem așa de pricepuți la aceste materii?, întreabă Marta.

– Da, dar noi nu suntem de acord cu ceea ce vor ele să facem. Ne-au spus să venim după voi și să vă ducem la ele, ca să alegeți voi care e mai

bună, spune Gramatica. Eu cred că ambele sunt la fel de importante pentru noi toți, nu este una mai bună decât cealaltă.

– Ce spuneți voi, sunteți și voi de acord cu asta?, întreabă Algebra.

Copiii se gândesc la cele spuse de ființele ciudate pe care le-au întâlnit acum câteva minute. Încă li se părea straniu tot ce s-a întâmplat, dar, dacă ceea ce au spus este adevărat, atunci situația e destul de gravă. Cum adică Literatura și Matematica se ceartă? Cum adică una dintre ele trebuie să fie mai bună?

– Eu sunt de acord cu ceea ce a spus Gramatica, spune Marta.

– Și eu, total de acord, zice și Lucian.

– O, ce bine, exclamă Algebra. Avem un plan ca să liniștim pe toată lumea. Luați-ne de mână!

Cele două ființe întind mâinile. Lucian o ia de mână pe Gramatică, iar Marta, pe Algebra.

– Ce vreți să facem acum?, întreabă Marta.

– Ne teleportăm!

În câteva secunde, se află în cu totul alt loc. Pe o scenă, undeva în apropiere, se află un microfon uriaș, ba nu, gigantic.

– Unde suntem? Ce e acela?, întreabă Lucian.

– Suntem în Țara Doipeșase. Ați mai auzit de ea?, spune Algebra.

– Parcă... am citit ceva asemănător cândva.

– Dar acela? Ce e?, se arată curioasă Marta.

– Acela e Supermicrofonul. Are o sonoritate extraordinară! Toată lumea poate auzi ce spui la microfon!, răspunde veselă Gramatica.

– Voi aveți ceva de spus acolo.

Merg la Supermicrofon și îl pornesc. Apoi, Lucian și Marta se așază exact în fața lui. Încep.

– Bună, dragi locuitori ai lumii noastre. Noi suntem doi copii pricepuți, la același nivel, însă la lucruri diferite. Vrem să vă spunem ceva. V-ați gândit vreodată să comparați literatura cu matematica? Nouă ni se pare anormal. Avem nevoie de ambele în mod egal pentru a supraviețui. Cum ar fi o lume fără numere? Dar fără cuvinte? Dacă nu am avea literatura, nu am putea citi, dacă nu aveam matematica, nu am putea număra! Fiecare materie este importantă pentru fiecare copil. Dacă te pricepi la matematică, nu înseamnă că aceasta e mai importantă decât literatura, istoria, biologia sau oricare alta. Tot așa, dacă ești bun la literatură nu înseamnă că literatura este mai importantă decât matematica sau decât celelalte. Așa că, dragă lume, orice materie poate prinde viață atât timp cât este pricepută de un copil. Vă mulțumim!

Dar tu ce crezi? La ce materie te pricepi?

Octavian Florin Boanchiș

Clasa a IV-a

Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șanț
Prof. înv. primar: **Viorica Hojda**

În căutarea dorului

Era o zi de primăvară. O zi însorită, dar pentru Dragoș era una înnorată (ca și zilele de iarnă și de toamnă) pentru că, în ziua de 21 iulie, mama lui l-a părăsit. Unde a plecat nu știe, pentru că bunica lui (care îl și creștea) i-a spus că a plecat într-un loc mai bun, deoarece stătea puțin mai rău cu întreținerea lui, și că va ține mereu legătura cu el, dar nu a mai primit niciun semn de viață de la mama lui. Să-și fi schimbat numărul de telefon? Nu putem spune nici da, nici nu, fiindcă nu știm.

Bunica lui era bolnavă (avea cancer), iar din puțina ei pensie și cu alocația lui Dragoș de-abia putea pune ceva pe masă, ce să mai vorbim de medicamente pentru ea și de îmbrăcăminte pentru Dragoș. Odată, în prag de iarnă, cineva i-a dăruit un fâș pentru a-i ține de cald băiatului. Ce s-a mai bucurat Dragoș, fiindcă acel fâș avea să-i țină de cald și iarna, și toamna, și primăvara.

Revenim la ceea ce am spus la început. Mama lui Dragoș plecase acum 8 luni de acasă și nu s-a mai întors. În inima băiatului ardea un dor nespus de mamă. Toți copiii aveau părinți care îi duceau la școală, îi aduceau de la școală, doar el era orfan de tată și părăsit de mamă. Așa decurgea viața lui Dragoș până într-o seară când băiatul a luat o decizie serioasă și a plecat să i-o împărtășească bunicii lui. Era o decizie bine gândită, deci în mintea lui Dragoș n-avea cum să dea greș.

– Bunică, am stat așa și m-am gândit și am luat o decizie foarte importantă pentru mine.

– Spune-o, dragul bunicii!

– Eu nu mai suport să fiu luat în râs de către alții pe seama faptului că sunt orfan de tată și părăsit de mamă, dar eu sunt sigur că mama nu m-a părăsit din voia ei, așa că m-am hotărât să plec în căutarea mamei mele!

– Dragoș, stai acasă cu mine, că nici eu nu știu unde se află acum mama ta, dar tu fără niciun mijloc de transport cum ai putea să ajungi în celălalt capăt de lume dacă ar fi acolo mama ta?

– Dar orice este posibil!

– Bine, atunci să-ți ajute Dumnezeu!

– Voi pleca spre Serbia luni-dimineață.

– Dar ce se va întâmpla cu școala și cum o să mai poți fi la zi cu lecțiile?

– Orice se poate recupera, dar dorul de mamă arde în mine de ani buni. Am terminat discuția. Decizia pe care am luat-o astă-seară rămâne bătută în cuie. Noapte bună! Apoi Dragoș a plecat la culcare.

Noaptea a fost una foarte grea pentru băiat. A dormit doar câteva clipe. În acele clipe a visat că era la un pas să-și îmbrățișeze mama. Dintr-odată s-a trezit, și o voce îi răsună în minte, NU O SĂ-ȚI MAI VEZI

MAMA NICIODATĂ!!! De-atunci nu l-a mai luat somnul. Tot sta și se zvârcolea în pat gândindu-se cum va trece granița el, un copil de unsprezece ani. Tot gândindu-se la fel de fel de chestii a venit dimineața.

Dragoș și-a spălat fața, apoi a plecat doar cu o sacoșă în care avea trei bluze și trei perechi de pantaloni. Să nu uităm: avea pe el acel fâș primit. A ieșit din curte, a ieșit de pe uliță, dar s-a întors în fața porții. În așa călătorie lungă nu putea pleca de unul singur. Avea nevoie de-un însoțitor, de-un însoțitor pe cinste. Cine să fie? Ei bine, vizavi de casa lui locuia Fabian, un copil părăsit (care era și cel mai bun prieten al lui Dragoș), dar foarte descurcăreț. De ce i-a venit în minte exact acel copil? Ei bine, când mama lui a plecat de acasă a fost însoțită de către mama lui Fabian.

Ajuns în fața porții lui Fabian, a intrat în curte (țin să menționez că în curtea lui Fabian era zăpadă, doar în câteva colțuri erau răsăriți câțiva ghiociei pentru că era 20 februarie), a bătut la ușă, iar Fabian a ieșit în cerdac.

– Salut, Fabian, vrei să plecăm în căutarea mamei noastre?

– Da, apoi a mers să se îmbrace puțin mai gros, a venit la Dragoș și au plecat spre granița dintre România și Serbia. Merseră ei timp de două zile și două nopți și au ajuns la Beba Veche. Cred că cel mai mare noroc a fost că au ajuns la graniță noaptea, așa că s-au strecurat foarte ușor în Serbia.

Au mai străbătut în jur de 15 km pe jos și-au adormit sprijiniți de un mestecăn. A doua zi dimineață, au băut puțină apă și-au mers cale lungă oprindu-se doar o dată să mănânce și au ajuns la Belgrad. Acolo, Fabian îi zise lui Dragoș:

– Măi, habar n-am ce-am făcut, dar mie mi s-au tocit papucii!

– Ce bine că am la mine în plus încă două perechi de papuci, altfel nu aveai de cât să mergi cu ei până ce nu mai rămânea nimic din talpă!

– O, îți mulțumesc foarte mult!

– N-ai pentru ce! Pe când stăteau și vorbeau se apropie de ei un mic băiețel care le înțelesese discuția:

– Vă rog să mă iertați, dar v-am auzit discutând că mai aveți în plus o pereche de papuci, vă rog frumos să mi-i dați mie, pentru că eu umblu desculț de acum două săptămâni.

– Ți-i dăm cu toată plăcerea!

Băiatul le-a mulțumit și-a luat papucii și dus a fost, apoi au plecat și cei doi cu o mașină înspre Austria, unde sperau să nu stea prea mult, ca să-și găsească mamele.

De la graniță s-au urcat în trenul Be-sonders care îi ducea de la granița cu Serbia până la Viena. Pe tren au întâlnit un om micuț doar într-un tricou care era înghețat de frig. Celor doi prieteni li s-a făcut milă de el, așa că Dragoș i-a dăruit fășul lui, iar Fabian i-a dat fularul și căciula lui. Omul acela le-a mulțumit fericit, dar cei doi au rămas doar într-un pulover subțire. Însă ei nu simțeau frigul, pentru că o faptă bună te încălzește, iar Dumnezeu le răsplătește pe toate. Așadar au ieșit din tren și au fost duși de către o mașină în Italia, unde voiau să ajungă de la început.

În dimineața următoare au ajuns la Brennero aproape înghețați de frig, dar odihniți. Au mers ce au mers și s-au oprit la Basilica di San Pietro, au intrat, iar înăuntru, pe dreapta, au primit tot ceea ce au dăruit oamenilor sărmani. Au zis o rugăciune și, când au ieșit din Basilică, lui Dragoș i-a sunat telefonul:

– Alo, Dragoș, haideți cu avionul repede acasă, pentru că mama ta și a lui Fabian au ajuns aici pentru totdeauna!

Repede l-a tras pe Fabian, au mers la aeroport, s-au urcat în avion, iar în două ore cei doi au ajuns la ei acasă. Acolo, Dragoș a fost întâmpinat în poartă de către mama și bunica lui. Nici Fabian nu mai era părăsit, o avea pe mama sa. Țin să menționez că sositărea acasă s-a petrecut în ziua de 8 martie.

Maria Octavia Mihai

Clasa a VI-a
Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șanț
Profesor Limba și literatura română:
Emilia Bumbu

Primăvara în sat

Primăvara răsare în pași de dor,
În fiecare zâmbet, în fiecare fior,
Iar rândunica nu mai este călător.

Pe cerul clar, norii sunt ușori,
Păsările-și fac cuiburi chiar din zori,
Ghiocii iarăși sunt primii vestitori.

Ziua mamei ne bate la ușă,
La unele case cu dor de cenușă,
La casa mea e sărbătoare aleasă.

Cu spatele drept, cu obraji rumeniți
Țăranul lucrează, pământu-i fericit,
Să aibă pe masă ce și-a dorit.

Și iată cum, la sfârșit de lună,
Toate gândurile se-adună,
Zilele trecut-au ca o furtună.

Silviu Justin Gabriel Grapini

Clasa a VIII-a
Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șanț
Profesor Limba și literatura română: **Emilia Bumbu**

Căzut-am în amor

Zile și luni trecură-n zbor
De când sufletu-mi zâmbește,
De când inima-nflorește,
De-atunci căzut-am în amor.

De-atunci zilele trecură
Fără griji și fără ură,
Fără vreun strop de mâhnire
De când tu îmi ești iubire.

Ai apărut ca și o floare
Dup-o iarnă-ngrozitoare,
Și într-un loc întunecat
Precum un soare-ai luminat.

Precum cerul înstelat
În viața mea te-ai arătat,
Prin felul tău rar întâlnit
De tristeți m-ai mântuit.

Căci ziua mi-e mereu mai plină
Când aud vocea ta divină,
Și simt o dulce-nduioșare
La orișice notificare.

În ochii tăi strălucitori
Mă rățăcesc adeseori
Și știu că tu ești frumusețea
Ce-mi luminează tinerețea.

Și pot să spun că te iubesc
Mai mult ca viața mea,
Și sper ca tot ce îți vorbesc
Va fi spre bucuria ta.

Precum Soarele și Luna
Rămân din veci pe boltă,
Așa iubirea dintre noi
Mă rog să țină vreme multă.

Iubirea mea

Oricât în lume-aș pribegi,
Pe altcineva n-aș găsi
Să-mi împlinească dragostea
Cum o faci tu, iubirea mea.

Căci tu ești ce-am mai special,
Ești pentru mine-al vieții dar,
Ești unică în viața mea,
Și m-ar distruge-absența ta.

Dintre ochii ce-i privesc
În niciunii nu plutesc
Și nu mă scald ca-n ochii tăi,
Cum nici în suflet n-am văpăi.

Și niciun zâmbet ce-l văd eu
Nu mă topește ca al tău,
Numai prezența ta mă face
Mai fericit de-un timp încoace.

Ești ca și luna printre stele,
Chiar mai frumoasă decât ele,
Și luminezi viața mea
Prin dragul și iubirea ta.

Printre atâția spini din lume,
Tu ești o floare, o minune,
Un trandafir fermecător
Care-mi dă aripi ca să zbor.

O nestemată, dulce stea,
Asta e iubirea ta.
Neprețuit o voi păstra
Ascunsă în inima mea.

Ești simfonia ce-mi alină
Și-mi face inima senină,
Ești cântec de drag și de dor
Cu versul dulce, de amor.

Olimpiu Nușfelean

În căutarea aventurii într-o lume fără sfârșit

În ciuda unor păreri contradictorii privind apariția literaturii – ca zonă de interes – și, în consecință (sau în esență?) a romanului, romanul – ca gen amplu definit – continuă să fascineze. Și nu-i introduc în ecuație, imediat, pe cititorii împătimiți în lectura romanelor. Unii dintre scriitorii de azi au trecut prin situații (jenante sau onorante?) în care anumite persoane îi solicitau (angajând în discuții și recompense bănești generoase) să scrie despre ele. Și nu orice și nu oricum, ci nici mai mult și nici mai puțin decât *un roman*. Genului i se acordă – totuși? – o mare atenție! Sau, mă rog, speciei literare. Respectivile persoane erau (și poate mai sînt) convinse că viața lor (cu mari bucurii sau necazuri nemaipomenite pînă la... experiența lor de viață) merită înscrisă într-o carte mare, cu multe file. În fond, viața fiecărui om este *de scris*. Fiecare om își poate lua alături un romancier care să-i pună pe hîrtie trecerea prin viață. Ah, ce atomizare a imperiului scrisului: un om și un scriitor, un om și un romancier, la infinit... Ce nevoie ar mai fi de cititori, cînd toți sînt captivi în propria ficțiune? Iar scriitorii sadea ce-ar face, ar mai scrie despre ei înșiși, despre ce îi frămîntă? Nu. N-ar mai avea timp. Și nici motivație, doar n-o să-și plătească lor înșiși scrierea propriilor „autoficțiuni”. Romancierii ar rămîne „obiectivi”, scriind despre alții. N-ar mai trebui să se întoarcă în tradiție și să învețe de la alți scriitori cum stau lucrurile, nici să-și amintească spusele (apocrife? ale) lui Flaubert potrivit cărora „Madame Bovary c’est moi!”. Scriitorul nu s-ar mai putea pune în situația de a scrie despre el și nu despre cel care îl plătește să scrie. Poate că definiția romanului, care concurează în complexitate cu definiția poeziei, s-ar mai restrînge, lucrurile s-ar mai simplifica.

Lucrurile rămîn însă complicate în continuare. Romancierul și poetul se duelează în orgolii. Care dintre ei deține supremația în imperiul cititorilor sau al exprimării existenței, atîta vreme cît definițiile obiectului muncii lor – roman vs. poezie – sînt... interminabile, greu de bătut în cuie, complexe pînă la paradox? Romancierii, după o definiție sugerată (prin exemple) de Milan Kundera în *Arta romanului*, își ascund viața, nu-și încorporează „portretul” în discursul românesc, dar, din 1857, lucrurile iau o turnură năucitoare (mai ales din punct de vedere teoretic), cînd (potrivit lui Kundera), prin *Florile răului*, „poezia lirică își descoperă terenul propriu, esența sa”, iar, prin *Doamna Bovary*, „un roman e gata să-și asume cele mai înalte exigențe ale poeziei”, astfel încît „istoria romanului va fi aceea a romanului devenit poezie”, cu distincția că *a asuma exigența poeziei* e complet altceva decît „a *liriciza* romanul”, cîtă vreme „cei mai mari *romancieri* deveniți

poeți sînt vădit *antilirici*” (v. Flaubert, Joyce, Kafka, Gombrowicz), concluzionîndu-se – și înglobînd definiția poeziei în definiția romanului – cu enunțul: „Roman: poezie antilirică.”

Aspirînd să fie poetic (dar deloc liric), romanul face eforturi să cuprindă existența în *deplinătatea lui* (nicicînd „încheiată”), păstrîndu-și privilegiile de gen absolut. Și avansează o incredibilă piatră de încercare a condiției romanului, ducînd lucrurile în balansul dintre obiectivitate (cu nararea la persoana a III-a, din „exteriorul” vieții narative) și autoficționalitate (cu narrațiunea la persoana întîi, făcută uneori de o persoană ascunsă în narativitate), cu întoarcerea interesului spre interiorul vieții narative (cu toate teoriile adiacente) și a vieții protagonistului. Procesul se petrece în situația în care lumea devine din ce în ce mai restrînsă, din cauza împuținării zonelor geografice ce invită la explorare, am putea zice, dar și prin „restrîngerea” operată de științele ce reduc lumea „la un simplu obiect de explorare tehnică și matematică” și exclud „din orizontul lor lumea concretă a vieții, *die Lebenswelt*” (v. Kundera, după Edmund Husserl, 1935). Astfel, omul pierde din vedere „totalitatea lumii, cît și pe sine însuși”, mergînd spre „uitarea de sine” (v. Heidegger), devenind simplu lucru pentru forțele tehnice, fără nicio valoare anume. Orizontul lumii restrîngîndu-se, romanul pierde motorul inspirației generate de aventură.

Romanul este însă – și desigur – mai întîi de toate *aventură*. E o aventură să apari într-un roman sau să trăiești o viață „aventuroasă”, dar, dorind să fii descris (ca omul care caută un romancier), înseamnă că viața ți-a fost deja o aventură, prinsă în nenumărate încercări și frămîntări. Nemaigăsind libertate de desfășurare în orizontul aventurii geografice și nefiind tentat nici de aventura vieții unui om oarecare, romanul se orientează, mînat de *spiritul aventurii*, spre lumile interioare ale omului. Care sînt o groapă ale cărei margini cu greu pot fi identificate. Științele reduc lumea, dar tot ele ajută romanul, prin sprijinul acordat analizei psihologice, inspirate de Freud. După Milan Kundera, „Infinitul pierdut al lumii exterioare este înlocuit cu infinitul sufletului.” *Doamna Bovary* a domnului Gustave Flaubert deschide cîmp de liberă manifestare a autoficțiunii, care își va pierde treptat toate inhibițiile. Se va produce încet și o resemantizare a lumii. Tipologiile balzaciene, chiar și acestea, devenite de la un moment dat desuete, precum carieristul, parvenitul, avarul, fata bătrînă, se vor topi în identitățile naratorului subiectiv, care-și asumă treptat toate păcatele societății, verosimilitatea va fi salvată de autenticism și lumea va putea respira din nou prin protagoniștii literari.

Ciștigînd dreptul la subiectivitate și autoficționalitate, în spiritul poeziei (pe care încearcă să o exprime, fără „liricizare”), romanul se va apropia din ce în ce mai mult de *înțelepciunea incertitudinii* (omul, vom zice, nu-și poate scotoci toate ascunzișurile, pînă la capăt!), evoluînd spre ambiguitate, descoperită de poezie, dar care nu mai este un simplu joc de limbaj. Pe urmele lui Husserl și Heidegger, Kundera vorbește despre „ambiguitatea acestei epoci”, a epocii moderne, dar, devenită caracteristică a poeziei valorificate și de roman, aceasta duce spre subiectivitate și afirmarea ego-ului, a eului, care nu mai este doar poetic. Procesul va fi marcat în mod specific prin exacerbarea în postcomunism a individualității descătuseate din chingile comunismului, ducînd spre o literatură corozivă, pe de o parte, cît și spre una a libertății fără opreliști (estetice) a omului postcomunist. Mișcarea este benefică, dar nu e ocolită de riscuri: înlocuirea romanului cu jurnalul (care nu e totuși cel mai rău lucru), dar mai ales proliferarea unei literaturi nombriște. Individul care ar plăti să fie descris de un romancier se transformă el însuși în „romancier” și scrie despre el cum îl taie capul. Iar romancierii sadea rămîn să se lupte cu propriile himere.

Subiecte de clarificat, generate de frămîntările lui Kundera, ar fi multe: valoarea unei opere în context european, dacă reîncarnarea europeană a romanului s-a epuizat (după epoca post-Cervantes), despre ceea ce numai un roman poate descrie (care e diferența dintre roman și celelalte genuri sau specii literare), despre raportul dintre interogație și atitudinea morală, plictisul cotidian sau plictisul cotidianului (cînd se umple paharul?), chemarea jocului, a visului, „deșteptarea imaginației”, „inteligența strălucitoare”, despre timpul „care nu mai e relaționat doar cu memoria proustiană”, *despre neîmplinit*, căderea lumii în uitare, dacă romanul „se află într-o lume care nu mai este a lui”, despre neostenita întremare teoretică atîta vreme cît romanul inspiră discuții teoretice dintre cele mai seducătoare. Putem spune că însăși aventura teoretică a romanului continuă efervescent. Ne putem întreba oare dacă moștenirea lui Cervantes este discreditată, o moștenire de care M. K. se simte legat?

Milan Kundera se recunoaște apăsător de „neputința de a suporta relativitatea esențială a lucrurilor omenești, neputința de a privi în față absența Judecătorului suprem”. Dar oare Judecătorul suprem a părăsit lumea? Opere precum *Numele trandafirului* de Umberto Eco sau *Laur și Aviatorul* de Evgheni Vodolazkin, pe care le amintim în treacăt, ar fi putut să apară în absența Judecătorului suprem? „După trei secole, ce s-a întîmplat cu aventura, această primă mare temă a romanului? A devenit oare propria ei parodie: Ce înseamnă asta? Că drumul romanului se închide printr-un paradox?” – se mai întreabă M. K. Iată că nu de mult s-a văzut că în chiar era dominației tehnice, nu e chiar atît de simplu să înaintezi „20.000 de leghe sub mări”, cum a imaginat, pentru noi, Jules Verne. Un batiscaf cu mai multe persoane la bord, printre care și un miliardar, care făceau scufundări la epava Titanicului, a dispărut în Oceanul Atlantic, fără, cum s-ar zice, vreo explicație!... Iahtul unui alt miliardar, surprins de o furtună iute trecătoare (surprinzătoare, dar nu nemaipomenită) s-a răsturnat

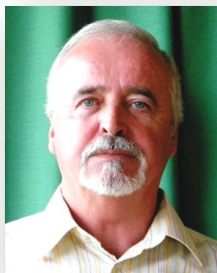
aproape la mal... Aventura tentează, aventura continuă. Riscul aventurii (romanului) tentează și continuă. Cititorii tind „să-i mînce” pe romancierii de vii, chiar și dacă nu-i citesc... Sau, de teama de a nu fi mîncăți, într-o lume livrescă... canibalizată, romancierii fug de cititori și scriu fără să se mai gîndească la aceștia?!...

În literatura noastră actuală, sondarea existenței e temă de prin rang în continuare, în diverse ipostaze, se menține legătura cu tradiția, se scrie inspirat de mari modele universale, se încearcă edificarea unei opere monumentale, în alte situații se disimulează foarte bine elementele biografice, se continuă sondarea abisului înconștientului uman sau înstrăinarea de propria existență, se angajează romanul în lupta împotriva uitării, care poate fi și uitare de sine, și uitare a lumii/ în lume, o problemă dureroasă a existenței. Exemplele sînt mai multe. Drumul romanului actual, cu toate reticențele, este presărat cu încercări de luat în seamă. Interasant mi se pare că o serie de scriitori evoluează la paralele egale: roman și poezie, fără să-și poetizeze mult proza sau să comită excese epice în poezie. Deși nici contrariul nu e lipsit de exemple.

La un moment dat, în cadrul unor discuții despre roman, cineva a pomenit despre începutul unui roman „tînăr” care „sună” cam așa: „Sînt o doamnă, ce...!” Nu mă refer aici la valoarea romanului. În același timp îmi amintesc (dacă nu-mi joacă feste memoria) că Ernest Hemingway spunea ceva de genul că atunci cînd începi un roman trebuie să o faci scriind o frază „adevărată”, să rostești un adevăr, după care lucrarea inspirației începe să se miște. Punînd în relație cele două enunțuri legate de „incipit”, trebuie să observ că enunțul „doamnei” nu este adevărat. El conține o contradicție, sau un paradox: o *doamnă* (autoare și naratoare) nu folosește un asemenea limbaj. Ca ironie sau sarcasm, enunțul de incipit nu-și atinge efectul. Multe romane... din actualitate se înscriu în acest paradox, al simplelor jocuri de limbaj, paradoxale și atît, desprinse de mizele existenței. Ar trebui să ne întrebăm (folosind o sintagmă a lui Kundera) dacă asemenea creații intră în zona „paradoxurilor terminale”?

Se vorbește de o vreme de sfîrșitul romanului. De sfîrșitul modernității? M. K. mărturisește că „cei doi mari filosofi (v. Husserl și Heidegger, n. n.) au dezvăluit ambiguitatea acestei epoci, care e degradare și progres deopotrivă și care, ca tot ceea ce este omenesc, își conține germenul sfîrșitului în propria naștere.” Dar am putea spune că romanul, ca operă transfiguratoare, cu putere de transfigurare prin propria logică, își poate găsi *nașterea* în propria finitudine. Renaște prin ardere. Prin ardere estetică, dacă mi se permite să mă exprim astfel. „Noi cei de azi sîntem nevoiți să mergem mai departe decît am fi crezut vreodată că putem ajunge, să ieșim în larg, pînă cînd rămînem cu totul singuri, lipsiți de orice sprijin”, spunea Ernest Hemingway într-un interviu. Iată -ne, azi, ajunși într-o lume despre care nu credeam că poate fi posibilă. O pădure întunecată fără margini. Aflat în „largul” – sau „adîncul” – ei, cum se mai descurcă romancierul care, prin condiția sa, este lipsit de orice sprijin?

Din volumul de eseuri *Viața prin delegare*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2024

File de jurnal

Jacob Naroș

Februarie – prima decadă

După ce luna ianuarie m-a tocat cu friguri constante, pe alocuri, apocaliptice, ce-au necesitat focuri homerice, speram ca a doua lună, fiind mai scurtă puțin și imprevizibilă în felul ei, să-mi aducă o notă de optimism care să mă scoată din letargia prelungită peste poate a iernii. Nicio ieșire notabilă, ultima se pare că a fost la sfârșitul lui noiembrie, când, la Târlișua, am fost laureat, alături de Icu. Așa că am încheiat luna ianuarie cu două - trei regrete, dorul de-a ieși, apoi realitatea crudă a dat năvală peste liniștea mea și așa destul de precară – defecțiunea coloanei de apă de pe stradă din cauza gerului, întreruperi neașteptate ale curentului electric, ba chiar și unele inadvertențe minore pe plan familial, doar sănătatea-mi pare a fi la zi, depășind prin încăpățănare unele tendințe de-a mă lăsa copleșit de stresuri și gânduri multiple, unele albe-negru, un fel de gri nedefinit, altele și mai și...

Speranța că luna februarie, fiind și luna iubirii, mă va înviora, asta se tot amână în ultimii ani. Din iarnă aspră s-a făcut ceva nedefinit cu ploi și înmuieri pe toate planurile. Ziua prieteniei de pe net cerea îmbrățișări virtuale, nici de acelea n-am avut parte... Aveam nevoie de o îmbrățișare caldă, scurtă și apoi lungă, reală și foarte convingătoare... Apoi, ca o glumă a calendarului, s-a pomenit de ziua zonelor umede, pe plan local, am simțit-o pe pielea mea, lucrând la a doua dezghețare a conductelor de pe stradă, alte zone umede doar în vis și-atât de departe, când totul curge în jur, doar ele par uscate și fierbinți, deși, până la urmă, aș vrea ca tot umede să ajungă și ele...

Ziua îndrăgostiților bate la ușă, vine chiar la fix, odată cu dezmoțirea simțurilor impusă și ea de -atâtea restricții... Nici n-aș mai ști bine ce să fac într-o asemenea zi și-n postura de participant, de mă sărutat am uitat de mult, de altele adiacente iubirii și mai și... Se apropie ziua fiului meu Cris, pe data de 12, iar apoi și o zi mare, cea din 23, de fapt, cea mai importantă din punct de vedere calendaristic de până acum, a fost și ziua Ralucăi, nepoata de la Sibiu, din 2 ianuarie. O dezmoțire spirituală, fizico-chimică, pe alocuri, întreruptă de treburi legate de micile mizerii de zi cu zi, încerc s-o țin frâu în ton cu capriciile vremii. Sper să ies mai puțin indiferent și resemnat, oricâte asemenea ierni vor

mai veni peste mine. Mă bucur că ies la Adunarea Astei din 11 acum, mai văd oameni, mai socializez, mai aud, mai tresar din te miri ce cauze întocmai unuia claustrat o vreme și apoi aruncat mulțimii ahtiate după orice nimic pe care-l ridică la rang de știre năucitoare... Interferențe periodice între iarnă și primăvară devin obișnuite, chiar dacă sunt săcâitoare, ca-ntr-un joc de-a promisiunile, vine, nu vine primăvara... Deja începuturile matinale sunt tot mai greoaie, pline de somnolență și incertitudini, asta și din cauza ploilor amestecate cu zăpada (burniță, lapoviță, ninsoare apoasă...). Mizez pe varianta optimistă, aștept cu nerăbdare să se schimbe ceva, oare ce se mai poate schimba?... Iluzii vagi de primăvară neîntrupată, iarna nu mă lasă încă din chingile ei reci și albe...

Februarie – a doua decadă

Apropo de Ziua îndrăgostiților am găsit un text numai bun pentru bărbații care se-ncometă să se apuce de îndrăgosteală tocmai în timpul acestei sărbători: „Pentru bărbați îndrăgostirea e asemănătoare serviciului militar (cei care au prins asta) care te inițiază în duritatea și speranțele în alte ale vieții. Corpul se schimbă veșnic, celulele mor ca să învie prin cele noi, cu un nou suflet. Starea nu durează mult (numai la creator), cei sterili pe planul fizic al perpetuării, poate dura o viață și, într-o zi, cei doi îndrăgostiți constată cu stupoare că sunt străini. Toți se întreabă obosiți după ce vrăjitoria a luat sfârșit: Oare a fost numai o păcăleală hormonală și nimeni nu iese sănătos din marea pasiune și de obicei unul din cei doi moare sau și mai obișnuit e că însăși dragostea moare. Între cei doi sau mai bine spus: Iubirea își ia valea căutând alt nebun ca să intre în foc cu ei și să ardă intens cum numai ei îi place.” (Gabriela Melinescu, Nichita Stănescu, Jurnal suedez).

Marta Petreu: „Dragostea constă în încercarea a două identități de a se recunoaște una în cealaltă și de a-și smulge reciproc această recunoaștere.”

Al. Ștefănescu: „Scriitorilor ar trebui să li se interzică să aibă legături amoroase cu cititoarele lor.”

Pentru cei tineri care nu mai au răbdare, Valentin's Day vine ca o mică repetiție în vederea

celor două mari sărbători, 1 Martie și 8 Martie, pe care, pentru unii dintre noi, oarecum clasici-zați de vreme și de năravuri vechi, le considerăm a fi celebrări ale primăverii, după ei, și noi pri-lejuți de cele două ocazii, vom da drumul energiilor ținute strâns în hibernare și ne vom arunca din nou în iureșul dragostei care merge mână în mână cu venirea pri-măverii din arestul impus la do-miciliu și să dovedim că existăm, că n-am trecut încă Styxul cel negru...

La mijloc de lună, luna cea plină îmi dă bobârnace, râde de mine, mă incită și mă invită la dragoste. Se zice că are un efect de vrajă asupra celor îndrăgostiți, dar fără noroc... Mă fac că n-o văd, deși o simt prin toți porii, o noapte sub oblăduirea ei ar fi nu-mai bună ca avanpremieră la zile-le îndrăgostiților. Pe de altă parte, aștept ca cineva să-mi zgândăre și mie hormonii deja amorțiți de-atâta iarnă mohorâtă... Iubirea mi se pare a fi combustibilul vieții și al artei. Dacă dragoste n-aș avea, nu sunt nimic, zice Apostolul Pa-vel, și-odată cu el și noi... Gelo-zia îmi pare acum o formă de lă-comie, nu se poate să pui stăpâni-re pe un alt om. Încerc să nu-mi amintesc chiar orice, nu mă opresc decât la acele amintiri de care mă ajut să trăiesc... Și ca să vezi am destule și din acestea. Dar tu? – întreb retoric și nu gă-sesc niciun răspuns clar... De ce te-oi fi învățat pe de rost, pe de-a întregul din cap până-n picioare, de la părul original și până la de-getul mare de la picioare, ambe-le... Suflul tău cald și proaspăt încă adie în juru-mi, astăzi când bătrân mi-e gândul către ochii tăi de apă lină și adâncă... În tot ce-a fost... În toate care n-au existat sau vor fi, mereu o să-mi vină în minte centimetri, clipe, minute, ore, zile, nopți...

(Din ciclul „De câteva ori pe lună” –
Un fel de jurnal pe sărite)

***Reviste de elită,
recunoscute de Uniunea Ziariștilor
Profesioniști din România (UZPR):
„Arhivele Bistriței”, „Cuibul visurilor”,
„Izvorul Someșului”***

Elena M. CÎMPAN

În urma evaluării efectuate de o comisie stabilită de Consiliul Director al UZPR, în vederea acordării calității de publicație care apare sub egida UZPR, trei reviste, conduse de membri ai Filialei „Răsunetul”- BN, au obținut calificative prestigioase. În primul rând, este vorba despre revista „Arhivele Bistriței”, aflată în al zecelea an de apariție, la Bistrița, condusă de Mircea Gelu Buta, care a primit Atestat și dreptul de a publica Sigla Uniunii Ziariștilor Profesioniști pe coperta întâi, apoi, despre revistele „Cuibul visurilor”, de la Maieru, cu treizeci de ani de apariție, redactor-șef, Icu Crăciun, și de „Izvorul Someșului”, de la Șanț, director fondator, Grigore Cotul, în al cincilea an de publicare, beneficiare ale Siglei UZPR, cu mențiunea „Parteneriat media”.

Scopul evaluării și acordării Egidelor a fost acela de a cunoaște mai bine potențialul publicistic actual al Uniunii și de a spori prestigiul publicațiilor prin confirmarea de către UZPR a calității existente.

Fiind ani rotunzi pentru fiecare dintre revistele menționate, aprecierea și recunoașterea din partea UZPR constituie un semn de prețuire și un îndemn de-a continua activitatea, literară, documentară, istorică, socio- culturală, cu dăruire, pasiune și profesionalism.

Proza unui critic

Secretele Otiliei, Ana Dobre-Pelin, Editura Hoffman, București, 2019

Radu-Ilarion MUNTEANU

În junețea, inevitabil și prin definiție naivă, mă întrebam ce rețetă adoptă criticii când scriu proză. Fără să observ, neapărat, deosebiri stilistice care să sară în ochi. Ciudat, nu-mi puneam întrebarea la poezie. De altfel, singurul romancier de care auzisem era Călinescu, și, de ce să n-o mărturisesc, nu citisem nimic din critică. Operam cu un model imaginativ.

În ultimii ani, la fel de inevitabila experiență (de naivitate nu cred să fi scăpat cu totul vreodată), mi-a conferit o anume distanțare. Ajungând, printr-o anume forță a lucrurilor, să fabric cronici de întâmpinare, iar materia primă fiind majoritar poetică, am observat că un procent important dintre poetesele despre care am scris se împarte între actul poetic și cel critic. Și nu neapărat doar cele de formație literară. Fără a da nume, lumea literară știe că există poetese cu volume de cronici de întâmpinare care sunt de formație... inginerească. Pe neobservate, am luat realitatea ca atare, fără a simți nevoia să-mi pun întrebări.

Am întâlnit târziu proza unui critic literar care atrage atenția nici pe departe doar prin frecvența apariției. Atât în revista teleormăneană *Caligraf*, dar, mai ales, în *Neuma*. Un comentariu căruia i-aș zice oarecum impresionist, de n-ar avea o bază teoretică impecabilă.

Am avut șansa participării la un eveniment literar de remarcabilă densitate și reprezentativitate. Pe 21 decembrie 2019, la MNLR. Moderat de scriitorul Nicolae Roșu, în numele Editurii *Betta* și al revistei *Arena Literară*. Cu titlul modest, de multiplă lansare de carte. Printre cărțile lansate, *Secretele Otiliei*, semnat Ana Dobre-Pelin. Premiul special Constantin Stan la ediția a III-a a concursului de proză scurtă Nicolae Velea. (vezi <https://flacaraluivladimir.blogspot.com/2019/12/lansari-de-carte-la-mlrbucuresti.html>).

Autoarea semnează articolele critice ca Ana Dobre. Dacă aș fi întâlnit cartea fără să am habar de cine-i scrisă mi-ar fi atras oricum atenția. De ce? Dintre toate cele lansate, a stârnit nu doar cele mai multe comentarii (și erau prezenți destui critici), ci, mai ales, comentariile cele mai diverse. Iar cel mai sensibil termen folosit a aparținut lui Emil Lungeanu, inventatorul unei modalități critice originale, pe care a numit-o literatură de gradul 3: scriitoarea e expusă unei boli profesionale numită proză.

Am luat, cum spuneam, de-abia zilele astea contact cu cartea. Care mă făcuse curios. Mai ales că la acel eveniment mai toți vorbitorii (se adunase multă greutate literară acolo) se referiseră, dincolo de diagnostice observaționale specifice, la o anume dimensiune biografică.

Atunci când se întâmplă să scriu despre o carte a cărei conotație biografică îmi e, conjunctural, accesibilă, una dintre grijile principale îmi e s-o privesc din perspectiva eventualului cititor neozeelandez. Sau lapon. Care n-ar avea cum sesiza latura personală, ar citi-o ca pe o ficțiune abstractă. Și să-i subliniez calitatea literară intrinsecă. În cazul *Secretelei Otiliei*, am avantajul (sic) de a-mi fi cu totul inaccesibilă presupusa latură clamată de atâția vorbitori de areopag.

Dar, din capul locului, titlul sună nu neapărat parodic, cât aluziv. Aluziv la ce? Pot face batăr o ipoteză înainte de lectura piesei respective? Cea mai facilă, dar deloc criticabilă ar fi subtextul nu tocmai ascuns *nasc și în Moldova...* Dar sunt sigur voi mai descoperi.

Din capul locului, textul intitulat *Exercițiu de (im)personalizare*, cu statut de cuvânt al autorului și care e un memento asumat, o mărturisire vocală, simultan un dialog provocator cu cititorul, e seducător. Datat cu doar 9 zile înaintea lansării publice de la care am plecat.

Titlul primului text, *Psihografii*, totuși ușor pretențios, e sugestiv. Patru femei precum piese din aceeași trusă (o fată bătrână, o divorțată, una în curs de divorț și o văduvă, sunt utilizate de un regizor într-o improvizație *sui-generis*. Reușita capitolului e diferențierea personajelor. Tabloul trimite, simultan și parodic, la *Decameronul* pe dos (mai degrabă decât la *Povestirile din Canterbury*) și la *6 personaje în căutarea unui autor*. Poate că utilizarea exercițiului oniric al primeia e oarecum artificioasă, căci mecanica visului e decelabil mai fragmentată. În ansamblul prozelor, aceasta lasă impresia că reprezintă momentul anterior luptei efective, când piesele se așază pe tablă la locurile lor.

Secretele Otiliei e piesa de rezistență a culegerii. Ridicarea titlului ei la rangul de ambasador al volumului e justificată. Eroina, dincolo de accidente biografice, reprezintă, totuși, un caz banal. Nu tipic, dar banal în excepționalitatea lui lovită de soartă. Nu tragică. Soartă a cărei finalitate se ghicește de la început. Finalitate precizată abil, exprimată cu un ton la limita procesului-verbal. Conexiunea cu personajul marelui critic e făcută cu îndrăzneală, cu parfum insolent. O prietenă a eroinei o compară pe aceasta cu personajul eponim. Prilej al eroinei de a contrazice decis asemănarea. Autodefinindu-se limpede. Or, ca procedeu stilistic, autodefinirea, prin negarea asemănării, cu un personaj literar identic numit, sugerează, cu finețe, acceptarea propriului destin ingrat. Destin ca o pedeapsă nedreaptă. Întru o vină care nu-i a ei. Specificul narativ al piesei e schimbul quasi-permanent de ștafetă între personaje. Care preiau persoana întâia unul de la altul. Dincolo de

acestea, scriitura elaborată avertizează cititorul care a început lectura cu piesa ce dă titlul volumului. Atenție! Proză mare!

Doi regi este o meditație deghezată. Un țaran marcat de ghinionul de a se numi Carol Caraiman și regele Mihai. Doi oropsiți ai sorții, doi învinși învingători. Autoritățile de conjunctură știau că numele respectiv, frecvent în acel sat, fusese adoptat de regele play-boy, tatăl lui Mihai, când renunțase la tron. Așa că țaranul aproape congener cu regele expatriat trage ponoasele. Dar rămâne, în propria conștiință, rege pe gospodăria lui. E a doua proză consecutivă care se încheie cu o moarte. Moartea regelui țaran în oglindă cu cea a regelui ultim. Construcția paralelă e a doua dovadă că proza Anei Dobre-Pelin se adresează unui public avizat. Cei care cunosc numele celor cinci ani sub care a trăit Carol al II-lea sunt chiar mai rari decât cei care au auzit de Sfântul Augustin, necum cei care l-au și citit.

Prezentul trecutului e o reușită tehnică. Text în text. O schiță pe schema înainte și după '89. Dar nivelul majorității pieselor e mai personal, mai esezant, mai rafinat. Aceasta pare, mai degrabă, o proză cerută și oferită pentru un concurs sau pentru o antologie. Rolul ei în context e, cred, de a oferi un reper față de care majoritatea sunt puse în valoare.

Chiar în mai mare măsură este *Poveste. Eterna prostie cu alți proști*. Har cerului că cititorul e avertizat. E un remake. În valoare absolută denunț, suficient de pitoresc, ce are de denunțat. Dar un remake după Ion Creangă e riscant. Nu ne întrebăm de ce și-l asumă autoarea. Îl luăm ca atare. Fără a ne declara dezamăgiți. Dar piesa are un punct strălucitor. Volumul, cum precizam, e împănăt cu referiri literare. De fapt culturale. Aici referirea e la o frază de mare rezonanță a lui Schiller: *Împotriva prostiei, zeii înșiși luptă în zadar*. Am preferat să citez versiunea originală.

Soarele de la miezul nopții e, într-adevăr, un dar de Crăciun oferit cititorului. Vezi data scrierii. Eseu meditativ înnobilit de citarea tripticului lui Lucian Blaga (*Trei fețe*). Orice comentariu analitic ar strica efectul.

La fuită en avant e, cu atât mai mult, un eseu parabolă. Scris seducător și imaginativ. Sunt puși în paralel Zenon și Zhou Zhang. Fiecare cu paradoxul lui. Paradoxuri pe care autoarea reușește performanța de a le articula.

Incognito este un alt recurs, de data asta ludic, la uzata formulă pirandelliană. Pe contul lui Cărtărescu și Hans Christian Andersen. Cheia e misterul artificial al identității creatorului. Personajul narator își asumă, fie și în cheie onirică, condiția de scriitor.

Album de familie e un memento cu rafinat – și autentic – aer de secol XIX. Deși povestește despre o lume pre și postbelică.

Un fapt divers, la limita banalului, plasat în anii '80 cu condițiile lor specifice, e narat cu farmec indiciabil în piesa *Căprioara din vis*. O construcție bazată pe o găselniță ingenioasă. O femeie oarecare (faptul de a fi profesoară rămâne irelevant, dar subtil semnificativ) visează o căprioară care caută un loc pentru a-și naște iedul. E folosită deliberat forma verbală umană, în lo-

cul celei zoologice. Iar asta se întâmplă în prețuia în care află că e însărcinată. Ceea ce induce pe loc tensiunea generată de epocă. Finalul nu e un banal happy-end, ci un simbol triumfător. Piesa e scrisă aproape simultan cu *Soarele de la miezul nopții*.

Frumoasa și bestia. Aventura unui cuplu rural din Moldova (tată și fiică) în Bucureștiul post-cutremur. După ratarea așteptată – și acceptată – la admiterea la teatru, Alina se îndârjește. Va lupta fără preget, și știm că va învinge. E saga a mii și mii de tineri provinciali. Povestită cu aplicație, dar cam atât.

Captivitate în rol. În așteptarea inevitabilei morți, o eroină cu nimic excepțional reflectează.

În fine, ultima piesă, *Așteptările lui Candid Toma*, oferă autoarei – sau autoarea ne oferă prin ea – ocazia de a-și asuma explicit condiția de scriitor. Cu trăirile uzuale ce urmează ultimului punct pus după cel mai recent text scris. Cu procesarea primelor feedback-uri. Deși cu gradul inherent de standardizare, de rutină situațională, mi s-a părut cea mai vie din cele similare. E, de fapt, un prilej de a etala întrebarea fundamentală, mereu repetată, a scriitorului generic. Și, până la urmă, pentru cine scrie scriitorul? Poate că, fiind pusă la finele celui de-abia al doilea volum de proză din 10 volume de critică și eseu, piesa finală, mai mult decât toate celelalte, păstrează prospețimea inherentă quasi/semi/debutului. Sunt curios cât din această prospețime va fi resimțită de cititor la finele celui de-al 10-lea roman.

Dar dincolo de rezonanța globală, această ultimă piesă conține cel mai șugubăț dublu joc de cuvinte. Citarea inventatului Gloria Hârbru. Identitatea reală a celui iluzionat prin acest prim joc de cuvinte e transparentă. Iar hazul e că frecvența cronicilor autoarei în revista pe care literatul real o conduce în tandem cu creatoarea și directoarea acesteia dovedesc aprecierea literatului pentru autoarea care glumește astfel. Dar nu se rezumă la gluma onomastică. Ci o folosește ca pregătire pentru reflexia finală. În fond, jocul de cuvinte e secund. Cui îi mai pasă de *Gloria*? Personal, apreciez humorul finalului, cu atât mai mult cu cât volumul excelează prin seriozitate. A nu se confunda cu lipsa de humor!

Nu e singurul volum de ficțiune dintre cele întâlnite și despre care am scris care se încheie cu referințe critice. N-am de gând să mă întreb public dacă acest adagio servește sau nu autoarei. Și nici să comentez această structură editorială. Punctual, mie unuia mi-a fost de folos. Dar notorietatea și personalitatea autoarei sunt oricum elocvente în sine. Totuși, aceste capitole tehnice rotunjesc volumul.

Cu observația finală că modificarea formulei auctoriale, care diferențiază între bibliografia personală din zona critică-eseistică* și recente volume de proză, se dovedește o idee subtilă și utilă.

Nota bene: * Autoarea e membră a Filialei București de Critică, Eseiistică și Istorie Literară a Uniunii Scriitorilor din România

O nouă carte despre Liviu Rebreanu

Icu CRĂCIUN

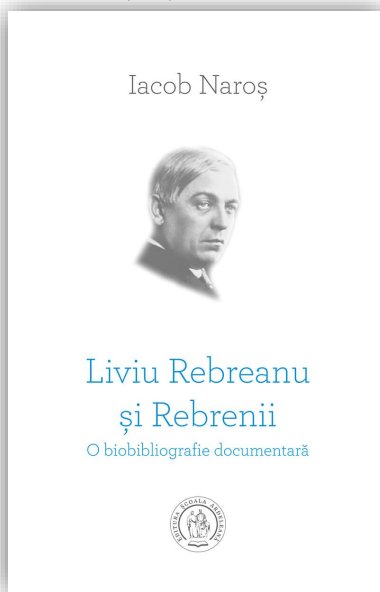
Recentul volum al lui Iacob Naroș, intitulat *Liviu Rebreanu și Rebreanii, O biobibliografie documentară* (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2023, 267 pagini) este al șaptelea dedicat vieții și operei autorului *Pădurii Spânzuraților*. Acesta este structurat în opt secțiuni: I. *De neamul Rebreanilor, din ce sate au venit strămoșii lor*, II. *Ludovica Rebreanu*, III. *Vasile Rebreanu*, IV. *Primul născut, Alfa după Mamă*, V. *Emil Rebreanu*, VI. *Tiberiu Rebreanu – Omega familiei*, VII. *Rebreanii cuprinși între Alfa și Omega* și VIII. *Fanny și Puia*.

Secțiunea I beneficiază de nu mai puțin de 14 *Note și comentarii*, unde sunt citate sursele cercetate, începând cu Niculae Gheran, editorul celor 23 de volume ale operei rebreniene, continuând apoi cu Adrian Dinu Rachieru, Andrei Moldovan, Ioan Pinte, Clemente Plăianu, Icu Crăciun, Ilderim Rebreanu, Ioan Lăpușneanu, Simion Moldovan, Tiberiu Rebreanu etc. Secțiunea a II-a, *Ludovica Rebreanu*, femeia care a avut 14 nașteri, din care 5 la Maieru, în perioada când Vasile Rebreanu era învățător în această localitate, despre care Liviu, mai târziu, avea să mărturisească, printre altele: „În Maieru am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele” sau „Acesta e satul copilăriei mele. E un sat de munte, într-adevăr foarte frumos, cu oameni buni și foarte înțelepți. Dintre oamenii aceștia, am luat toate personajele rustice din literatura mea. Unora le-am pus o mână, altora le-am tăiat un picior, i-am împătimit pe unii, i-am făcut să cugete pe alții și oriunde i-am plasat în cărțile mele, tot din Maierul Năsăudului i-am luat”. Această secțiune are ca surse scrierile unor autori ca: Niculae Gheran, Stancu Ilin, Ilderim Rebreanu, Nicolae Iorga, Andrei Moldovan, Teodor Tanco, Tiberiu Rebreanu, Mircea Tomuș și alții. Viața și opera învățătorului Vasile Rebreanu, din secțiunea a III-a are drept surse volume sau articole semnate de : Niculae Gheran, Sever Ursa, Tiberiu Rebreanu, Ilderim Rebreanu, Clemente Plăianu, Nicolae Drăganu, Mircea Popa, Livia Rebreanu – Hulea, Adrian Dinu Rachieru, Gavril Scridon, Fanny Rebreanu, Ion Rusu, George Călinescu, Teodor Tanco, Elena Ursa etc. Cea mai stufoasă secțiune este dedicată, cum era și firesc, lui Liviu Rebreanu, din secți-

unea a IV-a, împărțită în 16 subcapitole: *Maieru – Cuib al visurilor, Rebreanu – „student” la Năsăud, Liviu Rebreanu – elev la Bistrița, Anii petrecuți la Sopron, Student la Academia din Budapesta, Gyula – 17 luni sub haina militară, Liviu și Prislopul Năsăudului, La București, Popasul lui Rebreanu la Craiova, Rebreanu și proza scurtă, Rebreanu – cronicar teatral, Între publicistică și proză - șapte ani de acumulare, Rebreanu, președinte al Societății Scriitorilor din România, Director general al teatrelor, Liviu Rebreanu – academician, Reviste literare conduse de Liviu Rebreanu (Mișcarea literară, Gazeta literară, România literară)*. Sursele pentru scrierea acestor secțiuni sunt foarte numeroase; spicuim câteva nume: Niculae Gheran, Andrei Moldovan, Sever Ursa, Ilderim Rebreanu, Florica Puia Rebreanu, Emil Boșca-Mălin, Tiberiu Rebreanu, Gavril Scridon,

Adrian Dinu Rachieru, C. Cichindel, Samuel Domokos, Ion V. Boțan, Maria Ruști, Virgil Ureche, Eugenia Slăvoacă, Alexandru Husar, Ovidiu Petri, Livia Petri, Sorin Titel, Sumiya Haruya, Ioan Massoff, Ion Biberi, Constantin Paiu, I. Petrovici, Nae Antonescu, I. Valerian, Florin Antonescu, Mircea Zăciu și alții. Lui Emil Rebreanu, eroul născut la Maieru, prototipul lui Apostol Bologa din *Pădurea Spânzuraților*, îi dedică secțiunea a V-a. Pentru scrierea lui a consultat, în mod special, scrierile lui: Niculae Gheran, Ilderim Rebreanu, Cornel Aron, Ioan Lăpușneanu, Al. Săndulescu, Ioan Pinte și, firește, Liviu Rebreanu. Pentru realizarea secțiunii a VI-a, cea dedicată lui Tiberiu Rebreanu, *Omega familiei*, Iacob Naroș citează autori ca: Ilderim Rebreanu, Teodor Tanco, Andrei Moldovan, Liviu Malița, dar și cele scrise de însuși Tiberiu.

Pentru mine, cea mai interesantă secțiune este cea de-a VII-a, intitulată *Rebreanii cuprinși între Alfa și Omega*, unde aflăm date despre viața și opera celorlalți frați și surori ale autorului lui Ion. Este vorba de: Iuliu-Sabin (1890-1947), Petre (1888-1890), Livia-Eugenia Hulea (1889-1972), născută în Maieru, Ovidiu Hulea, soțul Liviei, fost deputat în Parlamentul țării (1931), decedat în 1952, Lucea (Pavel), căpitan, căsătorit cu Maria Pussy, fiica mai mare a soților Hulea, cel care a stat 10 ani în pușcăriile comuniste,

plus 6 ani deportat în Bărăgan, stingându-se în 1963, apoi Emil (1891-1917), căruia i s-a închinat un capitol aparte (vezi secțiunea a V-a), Maria-Ludovica (Miți) (1893-1986), născută în Maieru, căsătorită cu colonelul Strat Procopie, mort în 1949, Flora (1895 -1896), născută în Maieru, Virgil (Ghilu) (1897-1917), născut în Maieru, fost infanterist în Primul Război Mondial, rănit și trimis la Bistrița, apoi la Sanatoriul TBC din Cluj, iar, după ce se face bine, este retrimis din nou pe front, dar va ajunge iarăși în spital, de data aceasta în Budapesta, unde își va găsi sfârșitul, Armela (1899-1899), născută la Maieru, a murit în anul în care s-a născut, Florica-Ecaterina (Rița) (1900-1974), căsătorită cu avocatul Iulian Anghel, de care va divorța și se va mărita cu locotenent-colonelul Mihai Schuster, care va trece în lumea dreptilor după 7 ani de la moartea soției. Ultimii trei frați sunt Fabius (1902-1904), care a trăit doar 2 ani, Sever (Luțu) (1904-1917), decedat la vârsta de 13 ani, din cauza faptului că a căzut iarna, în apele Someșului, în timp ce se dădea cu patinele, și Corneliu (1906-1906) decedat în anul în care s-a născut. Pentru notele și comentariile din această secțiune autorul s-a folosit de scrierile lui Niculae Gheran, Ilderim Rebreanu, Livia Rebreanu-Hulea, Aurel Sasu, Ion Oarcăsu, Constantin Cubleșan etc. Despre relațiile lui Fanny și ale Puiei cu membrii familiei Rebreanu aflăm din secțiunea a VIII-a, pentru care Iacob Naroș a consultat, cu prioritate, opera lui Niculae Gheran, Ilderim Rebreanu, Alexandru Piru, Puia Florica Rebreanu etc.

Acest volum mai are, la final, o *Addenda* care cuprinde o *Cronologie – Liviu Rebreanu și ai săi*, cu date și repere biografice referitoare la Rebreni, în principal, din: Niculae Gheran, Ilderim Rebreanu, Andrei Moldovan, Săluc Horvat etc.

Nu lipsesc: bibliografia generală, cu autori, perioade, dicționare, enciclopedii, istorii ale literaturii, resurse web, un album foto cu selecțiuni din *Expoziția Liviu Rebreanu – Itinerar bistrițean* de la Muzeul Cui-bul visurilor, Maieru, autor prof. Viorel-Daniel Partene, genealogia familiei Rebreanu făcută de Ilderim Rebreanu, un citat din *Jurnalul* lui Liviu Rebreanu despre rude, precum și prezentarea, în sinteză, a câtorva cărți închinat Rebrenilor; este vorba de Maria Pusy Gligor-Hulea cu *Cântecul vieții – Cartea amintirilor* (2005), Livia Hulea Rebreanu cu *Răvașe-n tabără* (1920), apoi *Epistolarul matern* al Ludovicăi Rebreanu *Adio până la a doua venire* (1998), editor Liviu Malița, volumul lui Ioan Lăpușneanu *Emil Rebreanu – Eroul de la Ghimeș - Făget* (2011). În loc de postfață, Iacob Naroș a introdus textul *Ardelenismul ca o stare de spirit*, inspirat din scrierile lui N. Gheran, Andrei Moldovan, Mircea Muthu, Liviu Petrescu și Mircea Zăciu, și, cum îi stă bine unui volum de istorie literară, a pus, la final, și *Indice de nume*, *Indice de titluri* și *Indice de locuri*.

Volumul prezentat aici va fi un instrument de lucru pentru cei care studiază viața și opera lui Rebreanu, dar și a celor au făcut parte din familia sa.

„Sigur va veni și pasărea mea”

Alexandru JURCAN

Adică neîmblânzita speranță a omului care scrie. Dacă aș vrea să rămân în universul prozelor Elinei Adam, mi-aș imagina pădurea cu pata de sânge și, *mutatis mutandis*, aș vedea un manuscris neajutorat în bezna nopții. Cum să nu -i dai o șansă, când el aparține unei poete care și -a demonstrat originalitatea? Din nou, al nostru Eminescu: „în orice om o lume își face încercarea”.

Elina Adam (pseudonim, desigur) a absolvit Facultatea de Litere, a publicat două cărți de poezie, colaborând la reviste importante. Poemele sale au o alchimie aparte, abisală. Fragmente din scrierile în proză au fost publicate în revistele *Arca*, *Alternanțe*, *Contemporanul*, iar acum își găsesc casă în acest volum. Păsărea invocată de Elina Adam a sosit în ritm poetic, în proze tulburătoare, venind dinspre Ștefan Bănulescu, Mircea Eliade, Vasile Voiculescu, Cezar Petrescu. Atemporalul e la el acasă în prozele autoarei („nu avea sentimentul timpului”), secondat de călătorii în timp în ambele sensuri („cândva într-o viață care nu fusese a ei”). Lumina e albastră-verzuie, amintirile plutesc într-o levitație infuzată de o stare de vis absolut sibilinică, sincopile memoriei se îndreaptă spre ochiul interior, în complicitate cu un ușor antropomorfism. Starea hipnagogică e mereu difuză, oniricul și fantasticul se insinuează gradat, clipele se dilată într-un *ralanti* cinematografic. Cuvintele „șlefuiesc orice voce, care reverberează cu claritate”. De multe ori ne ferim de nostalgii, ne mascăm sufletul, ca să nu părem demodați. Elina Adam nu se teme de străzile cu tei, de scrisorile cu timbru ori de autenticele veri fără sfârșit, crezând în iubire, așteptare, fericire, sacru. Intruziunea sentimentului religios nu se face în mod ostentativ. Prozele conțin portrete relevante, tablouri vibrante, imagini adesea hieratice. Deodată auzi „sunetul sângelui pe podea” și suspansul devine frisonant. Prozele din volum sunt adevărate exerciții revigoratoare pentru o operă amplă, care... sigur va veni. Până atunci rămânem „captivi” într-un univers artistic arhaic, universal, peren.

O nouă ediție din opera lui Pavel Dan

Icu CRĂCIUN

Extrem de mulți scriitori, istorici și critici literari s-au aplecat asupra vieții și operei tragicului prozator Pavel Dan (1907-1937); încă de la apariția postumă, în 1938, retipărită la aceeași editură în 1944 (Ed. Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol al II-lea”), cu dedicația: „Soției mele, Georgiana, dragoste și recunoștință”, a volumului *Urcan Bătrânul. Nuvele*, cu o *Prezentare* de Ion Chinezu, Mihail Sebastian a apreciat importanța acestui „rapsod al Câmpiei Transilvane” pentru literatura română, scriind, printre altele: „Nu ne putem opri un sentiment de remușcare la gândul că am lăsat să treacă pe lângă noi un scriitor de această valoare, fără să-l vedem, fără să-l cunoaștem și fără să-i dăm, cel puțin în ultimul timp al nefericitei lui vieți, un semn de înțelegere”, încheind astfel: „Nu ar fi de mirare ca Urcan Bătrânul să răscumpere târziu, printr-un destin literar fericit, zguduitoarea moarte a scriitorului”. Precizarea autorului piesei *Steaua fără nume* s-a adeverit, fiindcă în 1945 apărea în limba franceză, la Marsilia, *La pere Urcan*, în traducerea lui Gabrielle Cabrini și Eugen Ionescu, cu prefața semnată de autorul *Rinocerilor*, iar din acest an și până în 2002, opera lui Pavel Dan a fost tradusă în 8 limbi, în 12 ediții: turcă, franceză, portugheză, maghiară, germană, spaniolă, rusă și engleză. În limba română, au apărut alte ediții din scrierile sale, semnate de: Florian Potra (1956), B. Elvin (1960), Cornel Regman (1965), Gheorghe Zarafu (1971), Nicolae Balotă (1973), Sergiu Pavel Dan (1974), Nicolae Florescu (1976), Mircea Braga (1985), Sergiu Pavel Dan (1987), Victor Cubleşan (2002), Ion Buzași (2007), Aurel Podaru (2007), Aureliu Goci (2008), Sergiu Pavel Dan (2010). Precizăm că, în 1967, a apărut întâia monografie dedicată acestui prozator, sub semnătura Monicăi Lazăr, iar în 1986, Ion Vlad a tipărit la Editura Dacia un eseu profund și rafinat, intitulat *Pavel Dan. Zborul frânt al unui destin*.

Cu ocazia centenarului nașterii lui Pavel Dan, în 2007, au apărut volumele: *Pavel Dan și Blajul*, ediție îngrijită de Ion Buzași, Sergiu Pavel Dan și Aurel Podaru (Ed. Clubul Saeculum, Beclen), *Pavel Dan și globul de cristal al creatorului* de Gabriela Chiciudean (Ed. Academiei Române, București), *Pavel Dan, Prozatorul Câmpiei Transilvane* de Constantin Cubleşan (Ed. Limes, Cluj-Napoca), *Pavel Dan (1907-1937)*, o antologie

critică gândită și îngrijită de Petru Poantă și Victor Cubleşan (Ed. Tribuna, Cluj-Napoca) și *Pavel Dan și Turda* de Valentin Vișinescu (Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca).

Dintre numele pomenite mai sus, nu cred că greșesc afirmând că scriitorul, editorul și gazetarul cel mai atașat de viața și opera lui Pavel Dan este Aurel Podaru; asta din două motive: 1. amândoi sunt născuți la Triteni, județul Cluj, și 2. dintr-un sentiment de solidaritate pentru autenticitatea și obiectivitatea prozelor consăteanului din partea beclenarului, care în 2012 a scos prima ediție critică integrală: *Pavel Dan, Opere*, vol. I-III, cu un studiu introductiv de regretatul Andrei Moldovan (Ed. Eikon, București); mai mult, împreună cu un grup de oameni de cultură a înființat *Asociația Culturală „Pavel Dan”*, care are ca scop promovarea operei autorului transilvan. De asemenea, în 2015, împreună cu scriitorul Mircea Ioan Casimcea, a tipărit primul număr al revistei *Paveldaniștii*, publicație semestrială de cultură, în care semnează personalități marcante ale culturii române. Menționăm că în 2019 a apărut volumul *Pavel Dan și Tulcea*, ediție gândită și alcătuită de același Aurel Podaru, în loc de *Prefață* de Ion Bădică, iar *Postfață* de Ion Buzași (Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca).

Iată că în anul de grație 2023, Aurel Podaru a îngrijit o nouă ediție din opera lui Pavel Dan, intitulată, semnificativ, *Urcăneștii* (Ed. Școala Ardeleană, colecția *Mari scriitori ai Transilvaniei*, Cluj-Napoca) cu un *Cuvânt-înainte* de Ion Buzași, ce cuprinde note și cronologie, precum și imagini din lumea autorului. Doar două nuvele (din 13), cele mai reprezentative și mai viguroase, adevărate capodopere, socotesc eu, sunt puse în această carte: *Urcan Bătrânul* (apărută cu titlul *Poveste țărănească* în revista *Gând românesc*, în 1933 și 1934, condusă de Ion Chinezu) și *Înmormântarea lui Urcan Bătrânul* (dedicată lui Ion Chinezu, publicată în aceeași revistă, în trei numere, în anul 1936), la care sunt adăugate numele de personaje întâlnite aici, după cum notează și editorul: „Trei generații într-o singură carte: Urcan Bătrânul și Urcăneasa. Simion, feciorul lor, cu Ludovica lui Pițuș, nora. Valer, nepotul, cu Ana lui Triloi și frații lui mai mici: Trăian și Mărioara”, toate, memorabile, demne de a popula un roman complex, original.

Marco Balzano, Quando tornerò (Când mă voi întoarce)

Articolul de mai jos mi-a atras atenția prin prezența elementului românesc, mai precis, prin conținutul cărții prezentate: femei, mame din România plecate la lucru în Italia, țara *Făgăduinței*, cum este ea numită în recenzie de mai jos. Tragicul apare la nivelul destrămării familiei, copiii rămași acasă crescând în lipsa mamelor, o stare de lucruri pusă de-a curmezișul normalului. Dar să ne limităm la traducerea recenziei de pe pagina FEUILLETON a cotidianului „Teckbote”, care apare la Kirchheim unter Teck, în județul Esslingen, unde domiciliază și traducătorul acestui articol.

Sursa: https://it.wikipedia.org/wiki/Marco_Balzano#/media/File:Marco-Balzano_copia.jpg

Marco Balzano s-a născut în 1978 la Milano. A studiat literele și a lucrat ca profesor în orașul natal. S-a afirmat mai întâi ca poet, apoi, mai ales, ca prozator. Este un colaborator fidel al cotidianului *Corriere della Sera* (paginile culturale). În 2015, a obținut premiul *Campielo* pentru romanul *L'ultimo arrivato*. Alte romane: *Il figlio del figlio* (2010), *Pronti a tutte le partenze* (2013), *Resto qui* (2018) și *Quando tornerò*, (2021), roman care face tema articolului pe care vom încerca să-l traducem mai jos.

Articolul a apărut în cotidianul *Teckbote*, din Kirchheim unter Teck, și este semnat de Jürgen Kainold.

Marco Balzano relatează povestea unei mame care, precum multe alte române, își părăsește copiii pentru a lucra și a câștiga bani în Italia, în domeniul îngrijirii persoanelor în vârstă.

„Și, dintr-odată, mama dispăruse. Noaptea, în taină, dintr-un mic sat din România. Destinația: Italia, țara mult lăudată. Fără a-și fi luat rămas-bun, fără a fi lăsat un SMS pe mobil, doar o mică scrisoare,

pentru fiica sa, Angelica, și fiul ei, Manuel; la soțul ei, șomer neajutorat, renunțase de multă vreme.”

„Copiii mei, am găsit o slujbă în Milano. Trebuie să plec pentru ca voi să puteți studia și să aveți mâncare cum se cuvine. Fac asta pentru că sper ca astfel să aveți aceleași șanse precum și ceilalți.” Pentru Manuel, copil de 12 ani, această veste înseamnă sfârșitul lumii: „Spune, Angi, oare de ce să mai mergem noi la școală, tocmai în ziua în care am devenit orfani?” „Păi, mama nu s-a aruncat în fața trenului, răspunde sora mai mare”. „Hmm, să ne vedem doar o dată pe an este, pentru mine, aproape ca și a muri un pic.”

În ultimul său roman, apărut nu demult, *Wenn ich wieder komme* (*Când mă voi întoarce*, trad. n.). Marco Balzano povestește, cu multă empatie, o experiență pe cât de emoționantă, pe atât de veridică. O sumedenie de familii din țările de Est ale Europei trăiesc astfel de destine.

Balzano face parte actualmente dintre cei mai importanți autori italieni, aducând în Germania, prin *Ich bleibe hier* (*Rămân aici*, trad. n.), un adevărat *Bestseller*. Acțiunea romanului are loc în Tirolul de Sud. Oamenii, în vremurile fascismului lui Mussolini, sunt puși în situația de a alege între a emigra în Germania ori a rămâne în Italia, cu statut de cetățeni de mână a doua. Iar după război, satul de munte trebuie să facă loc unui lac de acumulare: de durere, de opoziție și de curaj. Aceasta este tema cărții.

Și în noul roman, scriitorul rămâne în apropierea omului simplu, ale cărui condiții de viață le-a studiat minuțios. Despre aceasta autorul ne relatează în postfața romanului. Femeile ar constitui 2/3 din totalul emigranților, însă, în percepția oficială a societății, bărbații sunt majoritari în această privință, ca și cum „am trăi în perioada postbelică, atunci când mineritul, agricultura și industria aveau nevoie de forță de muncă a mii de bărbați.” A sosit însă vremea când partea bogaților și îmbătrâniților din lume să determine o reșezare a mișcării de emigrare. Este nevoie de forță de muncă, mai ales în domeniul îngrijirii: a persoanelor vârstnice, a copiilor și a bolnavilor.

Dificultățile îngrijirii

Multe dintre aceste femei trăiesc în familiile celor pe care îi îngrijesc, ocupându-se de ei zi și noapte, lucru cunoscut autorului: „Am vrut să relatez povestea unei emigrante din zilele noastre, una dintre cele care, multora dintre noi, ne iau greutatea îngriji-

rii corporale și mentale a celor care nu mai sunt în stare să o facă singuri și, astfel, dându-ne nouă posibilitatea de a duce o viață după *gustul* nostru, fără a fi nevoiți să renunțăm la ceva.

Această viață între străini, extenuarea extremă pe care o presupune o astfel de muncă, neacceptarea de către societate, la care se adaugă conștiința încărcată prin lăsarea în urmă a familiei și a propriilor copii, provoacă răni greu de vindecat. Psihiatrui din țările est-europene vorbesc aici despre cazurile dese de *Burnout*, cei de acasă, despre *sindromul Italia*. Balzano este zdruncinat, și asta pentru că „în țara în care trăiesc se află atâtea persoane în vârstă, încât boala aceasta, care descrie consecințele exploatareii fizice și sufletești a milioane de femei, poartă, în străinătate, numele țării mele”.

Aceasta este tema romanului *Când mă voi întoarce*. Rolul principal nu îl joacă însă numai mama, cea care trăiește și muncește din greu ca îngrijitoare necalificată a persoanelor vârstnice, în Milano, ci și copiii acesteia, „ultima verigă a lanțului”: „orfanii Europei”. Avem de a face cu un roman articulat pe trei voci: cea a drasticului, a sensibilității și a unei lecturi captivante. Trei povestitori, așadar, trei capitale, fiecare dintre ele văzut din perspectiva unui alt *eu*, dar cu continuitate la nivelul narațiunii de ansamblu, cu figuri bine individualizate: mai întâi Manuel, apoi mama, Daniela, iar mai apoi Angelica. Manuel este crescut de bunici. El urmează cursurile unei școli private din oraș. Pentru aceasta, mama lui plătește taxele, acest aspect fiind unul dintre motivele pentru care ea a plecat și pentru care muncește din greu, nonstop, în Italia. Manuel are însă probleme la școală, eșuează, rămânând un neintegrat. Nu rezistă presiunii psihice, fond pe care se și întâmplă o nenorocire. Este momentul în care mama, Daniela, se gândește să-și reorganizeze familia. O carte foarte bună, cu accente de speranță.

*

Cartea a apărut în Germania sub titlul: Marco Balzano: *Wenn ich wieder komme* și a fost tradusă de Peter Klöss. Diogenes Verlag, 320 pagini, 22 Euro. Titlul ediției originale: *Quando tornerò*, Einaudi editore (2021). Pe când oare și traducerea în limba română?

Traducerea și adaptarea textului
în limba română de
Damaschin POP-BUIA

Cu drag, despre profesorul universitar Gavril Istrate

Mircea DAROȘI

Ardelean prin naștere, cu rădăcini în Neposul legendar, și ieșean prin formație, prof. univ. dr. doc. Gavril Istrate de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași s-a remarcat ca om de înaltă cultură și scriitor renumit (membru UR din 1996), dar înainte de toate a fost un român autentic și devotat neamului său, care și-a iubit țara, strămoșii și conaționalii de pretutindeni cu cel mai deplin și mai sincer sentiment patri-

otic. Au trecut 10 ani de când profesorul Gavril Istrate a pășit pe Poarta veșniciei, cu trei săptămâni înainte de a împlini un secol de viață.

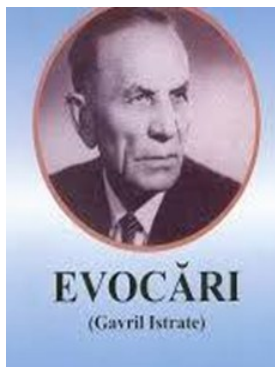
Să scrii despre el, așa cum a fost perceput în opinia ieșeană, dar și în plan național, nu este un lucru ușor, și mă gândesc ca nu cumva cuvintele să fie prea sărace pentru a reliefa anvergura personalității sale.

L-am cunoscut abia după ce s-a pensionat, când venea la Nepos, în vizită la rudele sale, câte se mai aflau încă în viață. Chiar dacă diferența de vârstă dintre noi era destul de mare, nu putea fi o piedică de-a avea o relație de prietenie, cum rar se întâmplă între asemenea generații. Știam multe lucruri despre el, încă din perioada studiilor universitare, când audiam cursurile de istorie literară în care era amintit ca unul dintre specialiștii de seamă ai acestui domeniu.

Abia așteptam să vină la Nepos să stăm de vorbă, dar se întâmpla adesea ca eu să nu pot interveni prea mult în discuții, pentru că avea un debit verbal și o memorie uluitoare care mă captiva, stârnindu-mi o aprinsă curiozitate. El nu vorbea doar să se „audă vorbind”, ci vorbea pentru că avea ceva de spus, mai ales atunci când subiectul era despre graiuri, tradiție și valorile noastre culturale. Îi era drag să-l amintească pe dascălul său din sat, Andron Petri, dar nu-i uita nici pe cei din Năsăud și îi elogia pe universitarii ieșeni, care i-au conturat formația intelectuală, precum Garabet Ibrăileanu, Iorgu Iordan, George Călinescu, Gheorghe Ivănescu și mulți alții. L-am însoțit de nenumărate ori la întâlnirile Astrei năsăudene, sau la alte evenimente culturale din județ, precum „Saloanele Liviu Rebreanu” și „Zilele Coșbuc”, unde era așteptat cu mare drag să conferențieze despre marii noștri scriitori.

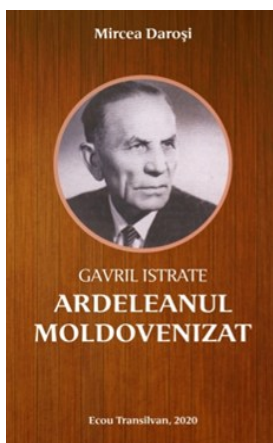
Citindu-i opera, m-am apropiat și mai mult de intelectualul de înaltă cultură umană. În toamna anului 2013, i-am dedicat cartea „Gavril Istrate – decanul filologilor români”,

pe care nu știu dacă a reușit măcar s-o răsfoiască, pentru că se afla într-o stare avansată de suferință, dar mi-a scris nepotul său Alexandru că a vărsat lacrimi de bucurie când a văzut-o. L-au mai podidit lacrimile la „Zilele Neposului”, în 2004, când școala din localitate a fost botezată cu numele lui; Școala Generală „Gavril Istrate”. Atunci mi-a spus: „Mi-ai făcut o mare bucurie. Nu credeam că o să trăiesc un așa moment fericit”. La un an, după ce s-a stins din viață, am editat volumul „**EVOCĂRI**” (2015), care cuprinde discursurile omagiale ale colegilor din universitate, ale foștilor lui studenți, sau cunoscuți, și, nu în ultimul rând, ale unor nășăudeni apropiați sufletului său.

Până la revoluția din decembrie 1989, personalitatea lui Gavril Istrate a fost cunoscută destul de puțin la nivelul județului nostru, fiind considerat mai mult moldovean decât ardelean, ca după acest eveniment să intre în atenția unor instituții culturale, precum Muzeul Grăniceresc, Biblioteca Județeană „George Coșbuc”, Casa de Cultură Nășăud, și în mod deosebit a Astei nășăudene

„**Ardeleanul moldovenizat**” (2020) este cel de-al treilea volum pe care l-am dedicat filologului, lingvistului și scriitorului Gavril Istrate. Sunt evocări pe care le-am publicat de-a lungul anilor în ziarul local „Răsunețul”, în revistele literare „Luceafărul” Botoșani, „Vatra veche” Târgu Mureș, „Caiete Silvane” Zalău, „Confluente literare” Cluj-Napoca, „Mișcarea literară” Bistrița, „Astra nășăudeană”, „Familia română” Iași, „Astra blăjeană”, „Cuibul visurilor” Maieru etc. Prin conținutul lor, am vrut să fac cunoscută și în județul nostru personalitatea complexă a acestui „patriarh al limbii române”, care prin ideile sale novatoare a revoluționat filologia și lingvistica românească.

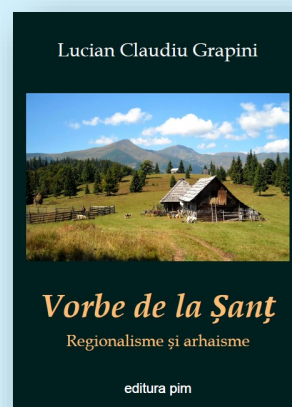
Gavril Istrate i-a cunoscut personal pe Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga și Ibrăileanu, s-a bucurat de prelegerile lui Iorgu Iordan și George Călinescu, a fost profesorul renumitului actor Octavian Cotescu, al poezilor Marin Sorescu, Aurel Rău, Valeriu Stancu și a unui număr însemnat de dascăli al căror nume a onorat învățământul mediu și universitar. Unii dintre ei i-au devenit prieteni apropiați, prietenie pe care am încercat s-o evoc în câteva eseuri inspirate din amintirile profesorului ieșean.

Volumul cuprinde și câteva recenzii ale cărților lui Gavril Istrate, privind contribuția sa la teoria originii limbii române literare. Sunt extrem de bine documentate analizele sale lingvistice asupra operelor lui Coșbuc, Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Mihail Eminescu, Octavian Goga etc.

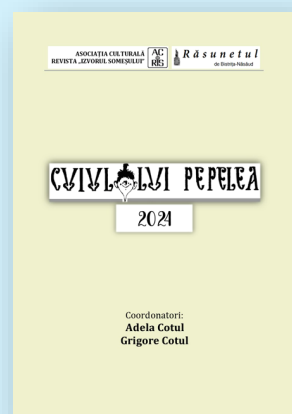
Un aspect inedit este lista studiilor și articolelor pe care le-a scris de-a lungul vremii, listă pe care am întocmit-o pe baza documentelor din arhiva personală a profesorului pe care mi le-a oferit în ultima perioadă a vieții sale, dar e posibil să fi scăpat unele dintre ele, deoarece numărul lor este impresionant de mare și mai ales atât de răspândite în diverse publicații literare și de specialitate. La toate acestea am adăugat și corespondența mea cu ilustrul profesor, pe care o consider o punte de legătură a vremelnicei noastre prietenii.

Toate cele trei volume pe care le-am dedicat lui Gavril Istrate sunt un pios omagiu adus marelui cărturar plecat din legendarul său Nepos să revoluționeze filologia și lingvistica românească.

Cărți primite la redacție

Lucian Claudiu Grapini, *Vorbe de la Șanț. Regionalisme și arhaisme*, Editura PIM, Iași, 2024

Cuiul lui Pepelea - 2024, Antologie coordonată de Adela Cotul și Grigore Cotul, Editura PIM, Iași, 2025

Vasile Gogea, *Timbre literare fără... T.V.A.*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2016

Teatrul lui Cezar Petrescu

Icu CRĂCIUN

Cunoscut ca romancier (*Întunecare*, *Ochii stri-goiului*, *Calea Victoriei*, *Duminica orbului*, *Oraș pa-triarhal*, *Comoara regelui Dromichet*, *Aurul negru*, *Fram*, *ursul polar* etc.), dar și ca nuvelist, traducător, gazetar, redactor sau academician, Cezar Petrescu (1892-1961) a scris și două piese de teatru: *Nepoții gornistului* și *Răsare soarele*, devenite scenarii de film. Împreună cu Mihai Novicov, Cezar Petrescu a scris în 1952 scenariul cinematografic după *Nepoții gornistului*. Aici sunt prezentate trei generații ai fami-liei Dorobanțu. Este vorba de Oprea, gornistul atacului de la Grivița din timpul Războiului de Independență, fiul acestuia, Pinte, participant la Primul Război Mondial, și Cristea, fiul lui Pinte, din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Filmul, regizat de Dinu Negreanu, i-a avut în distribuție pe actorii: Tatiana Iekel, Iurie Darie, Marga Barbu, Liviu Ciulei, Con-stantin Codrescu, Corina Constantinescu, George Vra-ca, Nucu Păunescu, Tudorel Popa, Andrei Codarcea, Dem Savu, Toma Dimitriu, Arcadie Donos, Florin Scărlătescu, Constantin Ramadan etc. Continuarea acestui film istoric tezisat a fost *Răsare soarele* din 1954, după piesa cu același titlu a lui Cezar Petrescu.

Menționez că, în 1952, Cezar Petrescu a primit Premiul de Stat pentru dramaturgie.

În cele ce urmează vă prezentăm scenariul cine-matografic *Nepoții gornistului*¹, fiindcă îl considerăm mai relevant în ceea ce privește scrisul compromițător al unui autor înzestrat cu har, dar care a trecut „cu ar-me și bagaje” în tabăra unui regim comunist criminal și revanșard. Mulți autori de renume au făcut același gest; amintesc pe: Mihail Sadoveanu, George Călinescu, Tudor Arghezi, Petru Dumitriu etc., fiecare cu cir-cumstanțele sale atenuante.

Urmașii familiei lui Oprea Dorobanțu păstrează la mare cinste o goarnă din timpul Războiului pentru Independență, care purta următoarea inscripție: „Noi, căciularii de la Grivița, ostașii și ofițerii, dăruim aceas-tă goarnă lui Oprea Dorobanțu, care a sunat din ea vi-teaz, atacul”. În anul 1915, un agent de percepție, înso-țit de un jandarm, confiscă multe lucruri din casa lui Pinte, dar când vrea să-i ia și goarna, acesta o smulge din mâinile reprezentantului statului. Pinte, Anca și cei doi copii se hotărăsc să părăsească satul și să se stabilească în București. Firește, iau cu ei și goarna. În București, urmașul lui Oprea este ajutat de un munci-tor „dărz”, numit Vijelie, să se angajeze la o fabrică. La intrarea României în Primul Război Mondial, un muncitor rostește aceste cuvinte care au ecou în sufle-tul lui Pinte: „Noi, muncitorii, n-avem nevoie de răz-boi!... Boierii îl vor ca să-și facă afacerile... Să umple țara de văduve și de orfani!...” Banii pe care îi câștigă Pinte nu le ajung, o duc din ce în ce mai greu. În

1916, Regatul României intră în Primul Război Mon-dial. Pinte Dorobanțu este mobilizat. Toți ofițerii, soțiile acestora, boierii, fără excepție, sunt văzuți de către soldați ca niște dușmani fătarnici. Bolșevicii co-laborează și se bucură de ospitalitatea soldaților ro-mâni. Ofițerul Nolly Racovițeanu ucide pe Pinte și pe soldatul bolșevic Ivan Piotrici.

Ne aflăm în anul 1932, când Nolly Racovițeanu este patronul unei mari uzini. Muncitorii, cu steaguri roșii în mâini, fac demonstrații, strigând lozinci, dintre care una sare în ochi: „Jos pregătirile de război antiso-vietic!”. Jandarmii lovesc cu furie manifestanții. Prin-tre ei se află și tânărul Cristea Dorobanțu, purtător mândru de steag, care se alege cu o bătaie cruntă și cu hainele rupte. Acasă la el, lângă goarnă, apare tabloul *Gornistul de la Grivița sunând atacul* și câteva medalii din Războiul Independenței. Cristea citește *Mama* lui Gorki. Sora lui Nolly, doamna Margot, cu un pechinez în brațe, face o vizită familiei Dorobanțu și-i propune Ancăi să-i vândă goarna, „pentru muzeu”, ca să poată primi pensie de văduvă de război. Femeia refuză cu demnitate. Pentru muncitorul comunist Andronie Ruja „Fățarnicia burgheză n-are margini!” El îl îndeamnă pe Cristea să nu-i uite pe acei care i-au omorât pe bunicul său și pe tatăl său și să le-o plătească. Între ucenicul Cristea, viitor utecist, și fata lui Vijelie, Mura, se leagă o relație amoroasă. Dobre și Nolly Racovițeanu, tatăl și fiul, patronii uzinei, simt că muncitorii se pregătesc de revoltă. Cristea este prins cu manifeste. Alți munci-tori lipesc fluturași pe clădirea fabricii cu mesaje de revoltă împotriva patronilor, fiindcă li se taie din nou din salarii și o bună parte dintre ei vor fi concediați. Un muncitor condamnă „bancherii americani ce ben-chetuiesc în fiecare seară cu Racovicenii”. „În plină criză, șandramaua capitalistă pâraie și patronii ar voi să plătiți voi oalele sparte! Să nu-i lăsăm...” îi îndeam-nă acesta. După vorbitor, americanii și francezii „vor să atace Uniunea Sovietică... pentru că le stă ca un cui în coastă!”, „Să nu lăsăm trădătorii de țară să atace Uniunea Sovietică!” Din nou, polițiștii împrăstie și lovesc muncitorii, care strigă lozinci de îmbărbătare: „Trăiască clasa muncitoare! Trăiască Partidul Comu-nist!” Amintesc faptul că Partidul Comunist din Româ-nia număra în 1932 sub 1000 de membri, format din pleava societății, ei fiind, de fapt, cei care s-au opus Marii Uniri din 1918. Vijelie și alți muncitori sunt dați afară din fabrică, proprietarii de imobile, prezența fie grași, fie cu gușă, „niște burtă-verde”, vin să-și încase-ze chiriile de la muncitori. Anca vrea să-și vândă „costumul țărănesc” pentru a-și plăti chiria, dar Ilieș, fiul cel mare, se împotrivește. Cristea îi propune ace-s-tuia „să facă și la noi cum e în Rusia”. „Acolo e adevă-rata viață...”, acolo – zice unul – „constituția garantea-

ză fiecărui muncitor dreptul la muncă”. Pentru tânărul utecist este mai importantă o întrunire tovarășească decât o plimbare cu iubita. Uteciștii și comuniștii se hotărăsc să declanșeze o grevă chiar dacă social-democrații se opun, ei fiind cam „șovăielnici”; reprezentantul lor este Scripcă. Între timp se declanșează o nouă iubire la prima vedere dintre Simina, sora lui Cristea, și utecistul Miron. Bănuț că a împrăștiat manifeste, Cristea este arestat și dus la secția de poliție. Se alege doar cu o cruntă bătaie. În fabrică, se caută „firul comuniștilor”, prin urmărirea celor mai suspecti. Mura se dovedește a fi „o fată de nădejde” pentru uteciști. Patronii sunt numiți de către muncitori „lingăii americanilor”. În sfârșit, are loc greva pregătită cu multă minuțiozitate de către conducătorii comuniști, în frunte cu „încercatul luptător ilegalist” Andronie Ruja, care îi asigură că și alte fabrici se vor solidariza cu ei. În timp ce delegația muncitorilor petracează cu patronii „vrăjmași”, agenții îi arestează. Muncitorii se mobilizează și cer eliberarea delegaților. Are loc o mare busculadă între polițiști și muncitori. Primul căzut la datorie este Vijelie, pe care utecistul Miron îl acoperă cu o „bucată de pânză roșie”. La înmormântarea lui Vijelie ia cuvântul văduva Anca Dorobanțu care laudă generozitatea defunctului și cere audienței să nu-l uite, dar și să nu-i ierte pe vinovați. În clipa aceea, cineva a înălțat un steag roșu. Participanții la înmormântare sunt atacați de polițiști, unii dintre ei având „dinți de aur”. Tinerii uteciști, Miron, Cristea, Ionașcu și Tănase Văduva sunt închiși.

În Partea a II-a, Regatul României a intrat în cel de-Al Doilea Război Mondial. Cristea este însurat cu Mura, iar Miron cu Simina. Trupele sovietice obțin victorie după victorie. În mintea lui Nolly Racoviceanu, în fiecare muncitor „se ascunde un bolșevic”. Fabrica este inspectată de Nolly Racoviceanu, Aurel Buricescu, ministrul de interne, și un ofițer german. Simina este închisă într-un lagăr. Mintea lui Cristea judecă astfel: „Dacă au atacat Uniunea Sovietică, înseamnă că ne-au declarat război nouă, poporului”. „Acum trebuie să-i doborâm, să le plătim și pentru bunic și pentru tata, pentru toți...” îi spune el mamei. Comuniștii tipăresc pe ascuns manifeste, dar și „Sarcinile Partidului Comunist din România” din care selectăm: „Sarcina și răspunderea istorică a Partidului Comunist din România față de poporul român constă în organizarea României a luptei – alături de marele popor sovietic și de celelalte popoare cوتropite – pentru zdrobirea fascismului sângeros german și a slugilor sale din toate țările, pentru alungarea ocupanților germani din România, pentru doborârea bandeii de trădători de la cârma țării în frunte cu generalul Antonescu, pentru eliberarea țării de sub jugul sângeros german pentru victoria Uniunii Sovietice, pentru România liberă și independentă... (...) Femeile române trebuie să aibă și vor avea un rol de frunte în organizarea frontului unic național al poporului român. Împreună cu eroicele femei ale Uniunii Sovietice și ale tuturor popoarelor iubitoare de libertate, femeile române trebuie să ia parte la lupta împotriva hitlerismului sângeros, pentru o viață liberă și fericită a poporului și a copiilor lor”. Comitetul Central al P. C. R. le cere muncitorilor să boicoteze și să saboteze producția de război și a transportului de muniții. Muncitorii comuniști ascultă la

„Radio Moscova” cuvântările încurajatoare ale tovarășului comandant suprem I. V. Stalin; ei se întâlnesc în case conspirative, iar uteciștii lipsesc fluturași antirăzboinici. Din nou, se fac arestări „pe capete”. Camionul care căra pâinea la casele boierilor este atacat de femei, în frunte cu Anca. Acum apare primul număr din „România Liberă”, iar muncitorii sunt foarte emoționați, citindu-l. Pe stradă, lumea se revoltă împotriva arestărilor și bătăilor. Armata Roșie înaintează. Miron este anchetat și lovit „până la desfigurare”. Atât el, cât și celălalt comunist, Alexandru, vor fi împușcați, dar, în fața plutonului de execuție, strigă: „Trăiască Partidul Comunist!” și „Slavă lui Stalin!” În timpul acesta „Trupele germane și române se retrag în debandadă sub loviturile Armatei Roșii. Rănit și demoralizat, Ilieș se întoarce de pe front. Pe Valea Prahovei au loc sabotări ale rafinăriilor, făcute de comuniști pentru a împiedica aprovizionarea armatei germane cu combustibil. Anca este prinsă purtând o sticlă cu fosfor necesară fabricării explozibililor. Este schingiuită în prezența lui Nolly Racoviceanu să spună numele beneficiarilor, dar femeia rămâne mută. Ea îi amintește lui Nolly de crimele făcute în 1917, când i-a împușcat soțul și pe soldatul rus. În încercarea de a-și apăra laboratorul, câțiva comuniști sunt răniți și prinși. Are loc procesul Ancăi Dorobanțu, împreună cu întreg grupul. Ilieș participă la procesul mamei sale. Acum sunt evocate și scene din timpul războalei din 1907. Anca Dorobanțu și ceilalți comuniști urmează să fie executați. Spre vară, comuniștii hotărăsc să elibereze „tovarășii condamnați la moarte în procesul laboratorului”. De data aceasta, bătrânul patron Dobre Tacoviceanu este „cu totul ramolit și împutinat la făptură”. Din închisoare, bătrâna Anca trimite o scrisoare celor doi fii. Detașamente patriotice, „cu banderole tricolore pe mâneci”, împânzesc orașul. Arestații sunt urcați într-o dubă nemțească și trimiși într-o direcție necunoscută. „Trupele sovietice înaintează pe drumurile Moldovei. (...) Grupuri de țărani îi întâmpină cu bucurie. Fete tinere aleargă cu flori. Bărbații salută prietenos (...) Oamenii discută aprins, se strâng în grupuri, strigă, aruncă pălăriile în aer”. Se scandează: „Trăiască Armata Roșie!” și „Trăiască Partidul Comunist!” Duba cu arestații este oprită de patrioți români comuniști. Cristea se întâlnește cu mamă-sa. Întâmpinată cu entuziasm, Armata Roșie intră în București. „Merg să elibereze lumea”, zice Cristea. „Un ostaș sovietic a prins din zbor o floare aruncată și o duce la buze. (...) Trec regimente motorizate ale Diviziei de voluntari *Tudor Vladimirescu*”. Cristea și Ilieș pleacă pe frontul de vest alături de Armata Roșie. Anca începe să-i spună nepotului, Opreșor, povestea goanei. Era cât pe ce să scriu *Koneț filmul*!

Acest scenariu hilar este unul dintre cele mai crase mistificări ale istoriei românești făcute de un scriitor cu blazon în perioada interbelică.

Notă:

1. Cezar Petrescu și Mihai Novicov, *Nepoții gornistului, scenariu cinematografic*, E.S.P.L.A., București, 1952. Menționăm că toate citatele sunt preluate din această ediție, adaptate la normele actuale.

„Cuiul lui Pepelea” redivivus

Grigore COTUL

La începutul lunii ianuarie 2024, aflându-mă-n treabă la Bistrița, m-am gândit să le fac o vizită prietenilor noștri din redacția cotidianului *Răsunetul de Bistrița-Năsăud*. Ca de fiecare dată, o astfel de (re)întâlnire e un motiv de bucurie și prețioasă socializare. Din vorbă-n vorbă, la un moment dat, managerul, Menuț Maximilian, a venit, brusc, cu ideea de a relua un „obicei” mai vechi al ziarului, și anume de a reintroduce între paginile sale suplimentul de satiră și umor „Cuiul lui Pepelea”, fondat și condus pe parcursul a 1373 de apariții, de către regretatul Alexandru Misiuga. Propunerea nu era deloc întâmplătoare. În 18 februarie 2024, se împlinea un secol de la nașterea reputatului epigramist. Am fost luat, oarecum, pe nepregătite, dar surprins pozitiv, ca să zic așa. Știam că e o imensă responsabilitate să-mi asum relucarea și continuarea muncii unei asemenea personalități. Bineînțeles, eram convins că n-o pot face singur. Așa că, după 2-3 zile, mi-am dat acceptul să devin *șef de cui*, dar, între timp, mi-am convins soția, pe Adela Cotul, să primească rolul de *redactor de corvoadă* și, nu în ultimul rând, l-am convins pe *cunoscutul caricaturist* Costel Pătrășcan să devină colaborator statornic... de supliment.

Astfel, redacția, mai sus amintită, și-a început activitatea odată cu apariția primului *Cui* din seria nouă (20-21 ianuarie 2024). Am păstrat imaginea din antetul seriei vechi și am purces la încropirea unei baze de date. Aceasta s-a putut materializa doar cu ajutorul prietenilor poeți și epigramiști (sau invers!), experți în a aduce zâmbetul pe buze. Toți cei la care am apelat s-au dovedit încântați de o viitoare colaborare, trimițându-ne materiale din care s-a făcut selecția pentru fiecare număr.

Antologia pe care v-o propunem conține toate cele 22 de apariții ale *Cuiului* din anul 2024. Fiecare secțiune începe cu câte o captură a paginii de ziar, așa cum arată ea în realitate (format A3, alb-negru).

Musai de punctat faptul că ziarul *Răsunetul de Bistrița-Năsăud* apare zilnic, pe hârtie, deci în format fizic, lucru rar întâlnit în zilele noastre. Pentru asemenea demersuri e nevoie de mult curaj și de multă perseverență. Nici nu mai spun că e singura publicație de

acest fel din țară în care este promovată epigrama de calitate.

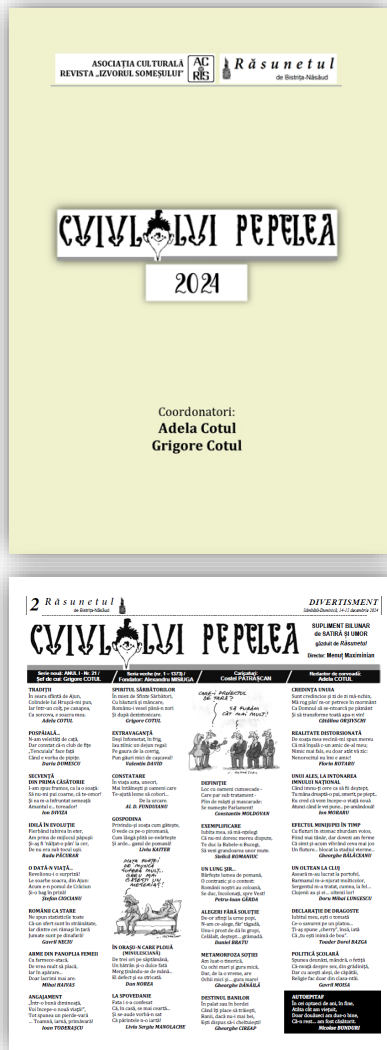
De obicei, fiecare supliment conține, pe lângă epigrame și/sau poezie, două caricaturi marca Pătrășcan și un epitaf, pe fundal negru. Am avut în vedere să marcăm marile evenimente ale anului: Valentine's Day, 8 Martie, sărbătorile de iarnă etc., dar nu i-am uitat nici pe aleșii noștri, „drăguții de ei”.

Se cuvin multiple și generoase mulțumiri celor 77 de „muschetari” care pe parcursul celor 22 de apariții ne-au împins colțurile gurii (în)spre urechi. Așadar, alfabetic: Florian Abel, Constanța Apostol, Toader Dorel Bazga, Dan Băgărean, Gheorghe Bălăceanu, Gheorghe Bălici, Ilie Bâtcă, Iulian Bostan, Daniel Bratu, Nicolae Bunderi, Maria Chirtoacă, Grigore Chitul, Ștefan Ciocianu, Gheorghe Cireap, Dan Iulian Ciupitu, Marius Coge, Adela Cotul, Grigore Cotul, Eugen Coța, Liviu Crișan, Valentin David, Gheorghe Dănilă, Florina Dinescu, Ion Diviza, Grig M. Dobreanu, Aurel Domide-Șanțanu, Daria Dumescu, George Eftimie, Al. D. Funduianu, Petru-Ioan Gârda, Laurențiu Ghiță, Liviu Gogu, Mirela Grigore, Gențiana Groza, Mihai Haivas, Alexandru Hanganu, Cornelia Inoan Cociș, Mitică Ion, Axente Iuga, Radu Ivan, Liviu Kaiter, Vasile Larco, Elena Leach, Doru Mihai Lungescu, Ioan Mamaische, Liviu Sergiu Manolache, Viorel Martin, [Alexandru Misiuga], Gavril Moisa, Constantin Moldovan, Mihai Moleșag, Ion Moraru, Gavril Neciu, Janet Nică, Sanda Nicucie, Dan Norea, Alexandru Ol-

tean, Maximilian Opaț, Cătălina Orșivschi, [Teodora Pascale], Radu Păcurar, Virgil Petcu, Horea Prodan, Elis Râpeanu, Ștefan-Cornel Rodean, Stelică Romaniuc, Florin Rotaru, Ion Ruse, Mihai Sălcuțan, Petronela-Vali Slavu, Gheorghe Șchiop, Mihai Teognoste, Ioan Toderașcu, Constantin Tudorache, Ionuț-Daniel Țucă, Vasile Vajoga, Petre Ion Florin Vasilescu.

Tragem nădejde că și-n anul 2025 vom duce mai departe, cu același drag de umor și satiră de calitate, tradiția începută cândva de „baronul” Misiuga. Subiecte sunt, condeie sunt, colaborare este, deci... „La mulți ani!” și nu uitați: „Castigat ridendo mores”.

Lectură plăcută!

Laura Poantă:
Creativitate înseamnă
și satisfacția unui diagnostic corect,
și o operație reușită,
și o pictură frumoasă,
și un eseu inteligent

Urmare din pagina 2

LAURA POANTĂ (n. 10 martie 1971, în orașul Agnita, județul Sibiu) este fiica Irinei Petraș și a lui Petru Poantă. Medic, grafician, traducătoare din limbile engleză și italiană.

A absolvit Liceul de Artă „Romulus Ladea” Cluj-Napoca, secția de grafică (1989), și Facultatea de Medicină, din cadrul Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” (1995). Este doctor în medicină din 2005 și medic primar.

Autoare și coautoare a peste 20 de volume de specialitate (cardiologie, medicină internă, semiologie), printre care: *Semiologie medicală în 100 de imagini* (în colab.), 2007; *Medicii și stresul ocupațional*, 2007; *Electrocardiografie cazuri clinice, ediția a doua revizuită* (în colab.), 2008; *Efectele antrenamentului fizic dincolo de creșterea capacității de efort*, în Dumitru Zdrengea (coord.); *Recuperare și prevenție cardiovasculară*, 2008; *Termeni medicali cu nume propriu. Dicționar de semne, simptome, sindroame*, 2008; *Semiologie medicală. Vol. I: Semiologie generală* (sub. red. Dumitrașcu, Fodor, Albu), 2013; *Termeni medicali. Semne, simptome și sindroame cu nume propriu. Mic dicționar etimologic*, 2017; *Stresul, boala mileniului 3*, 2020; *Doctorul de povești. Medicină și literatură*, 2021; *Omniscop. Medicină și societate*, 2023 etc.

A tradus din limbile engleză și italiană autori precum Edmondo De Amicis, Katherine Mansfield, Edgar Allan Poe, Oscar Wilde, Saki, Ambrose Bierce, Mark Twain, Luigi Pirandello etc., etc. A tradus și piesa lui David Greig, *Ultimul mesaj al cosmonautului către femeia pe care a iubit-o cândva în fosta Uniune Sovietică*. Premiera: 2 octombrie 2010, Teatrul Național Lucian Blaga, Cluj-Napoca, Regia: Radu Afrim.

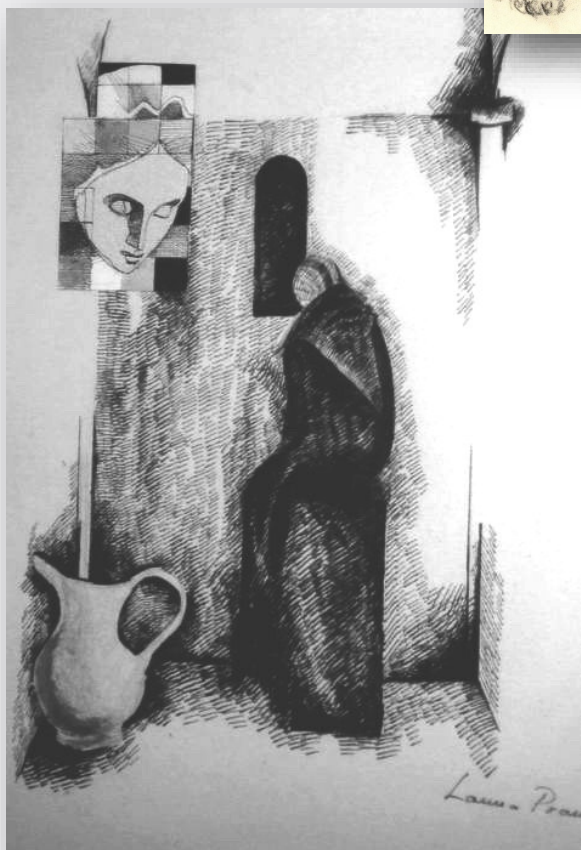
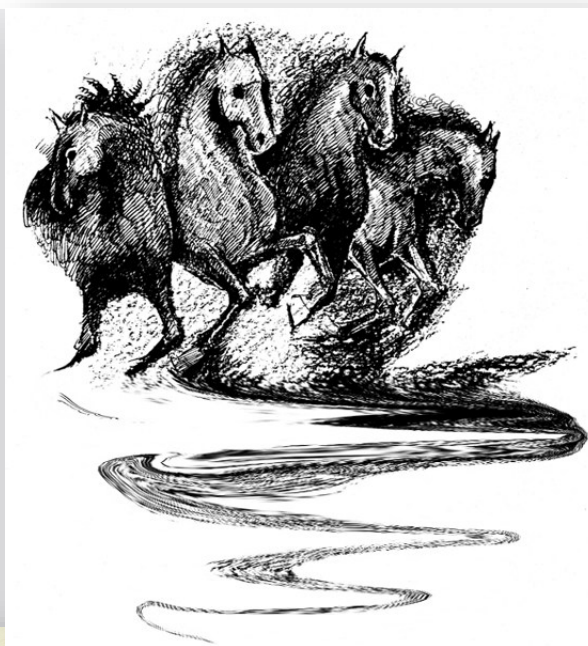
Colaborări la revistele *Steaua*, *România literară*, *Tribuna*, *Luceafărul de dimineață*, *Apostrof* etc.

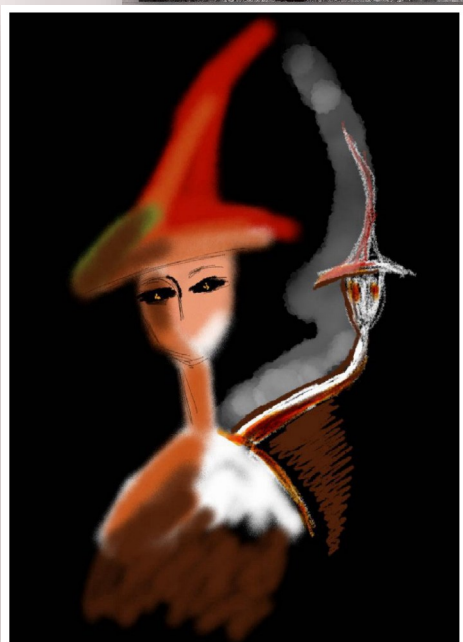
Expoziții de pictură și grafică la *Salonul de iarnă al medicilor*, la *Salonul de primăvară al scriitorilor*, la Expoziția medicilor-plasticieni, Londra, la Turnirul scriitorilor, Sighișoara, Muzeul de Artă, Biblioteca Centrală Universitară, Galeriile revistei *Steaua*, Galeriile *Diverta* etc.

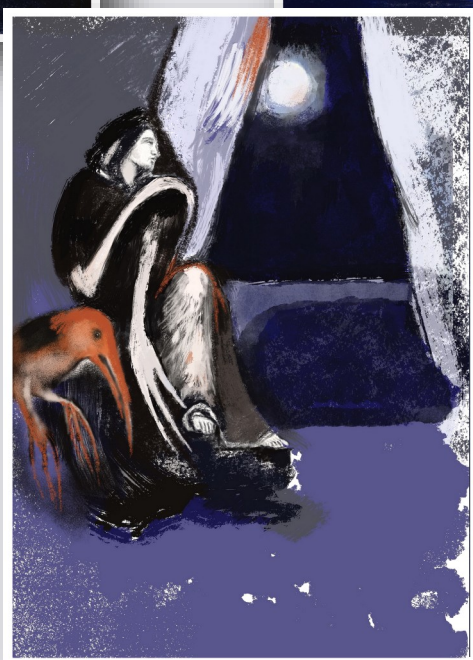
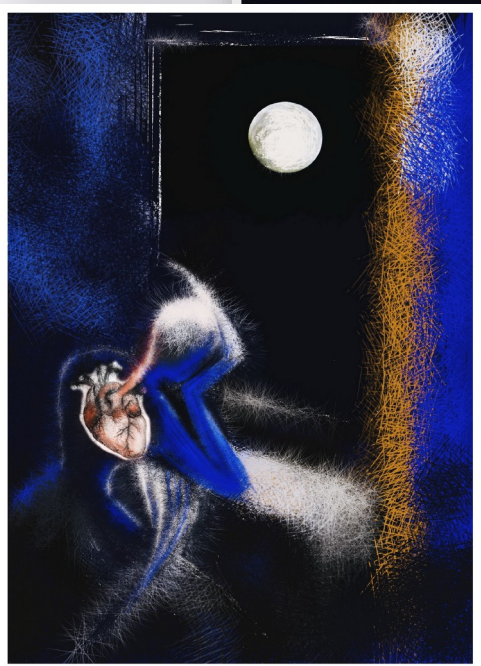
Este membră a Uniunii Scriitorilor din România, a Colegiului Medicilor din România, a Societății române de medicină internă și a Asociației Europene de ecocardiografie.

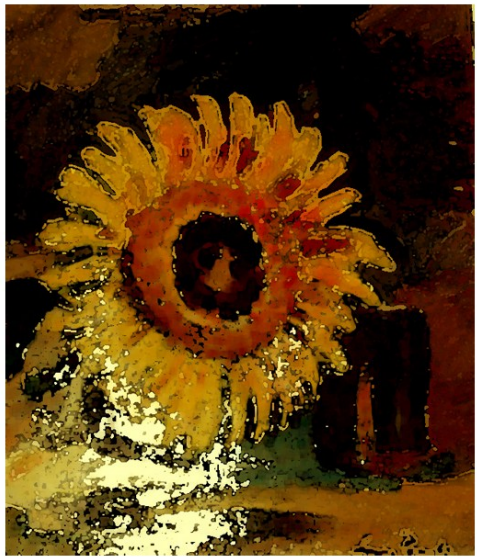
Detalii: www.laurapoanta.ro

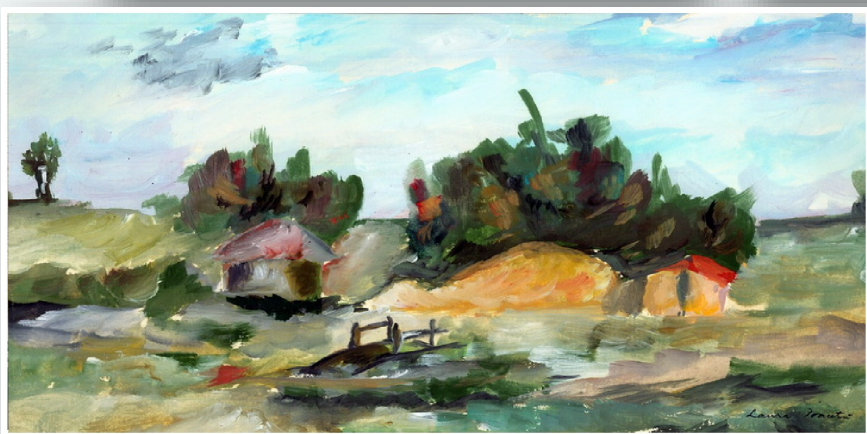
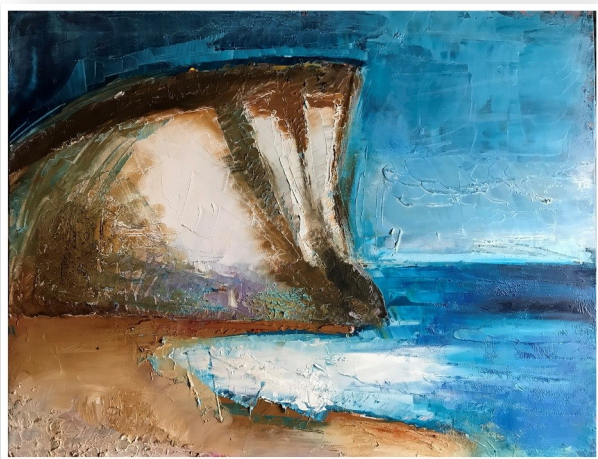

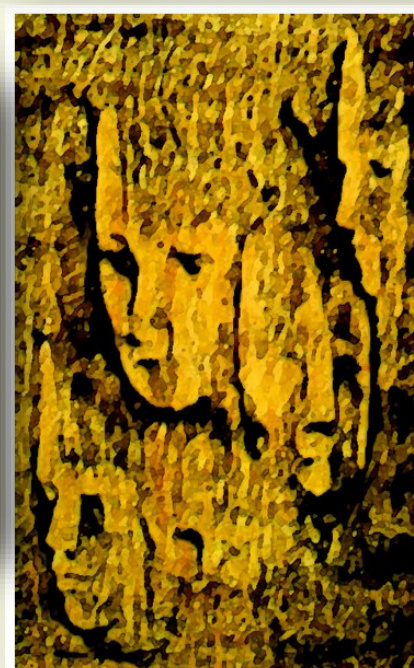
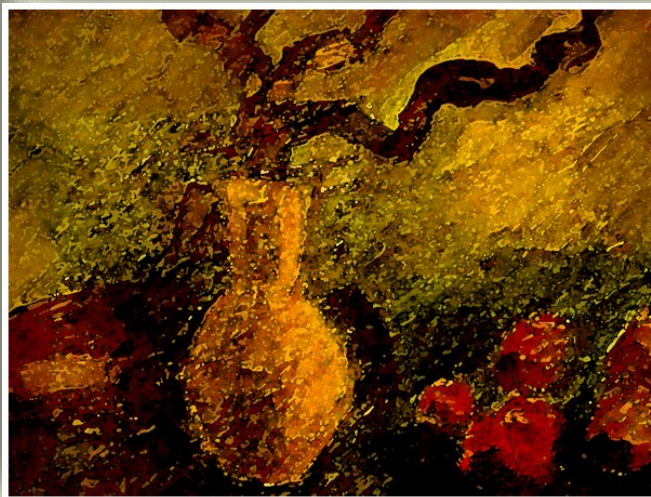

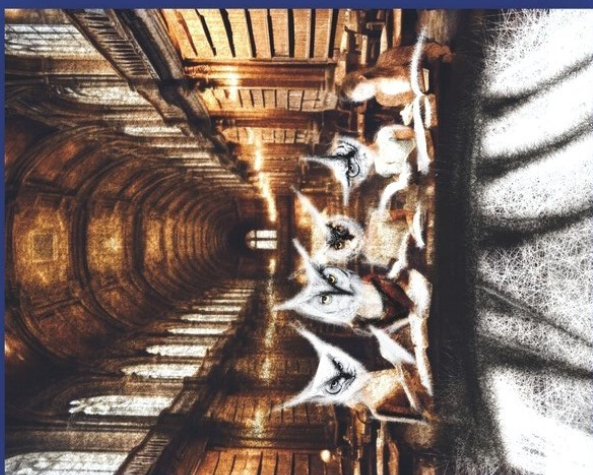

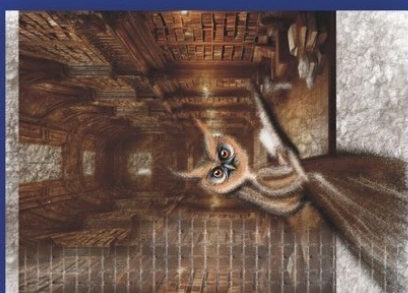

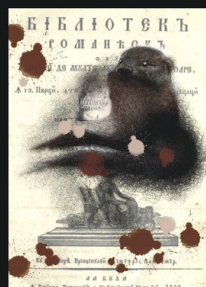
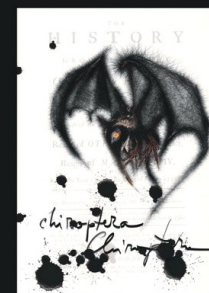
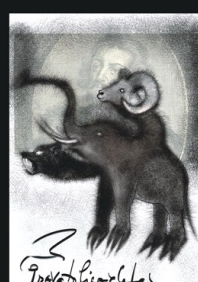
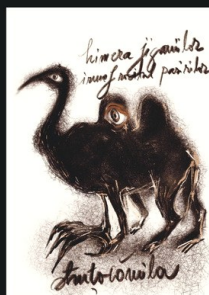
Laura Poantă Ochii nopții

Galeriile de artă STEAUJA

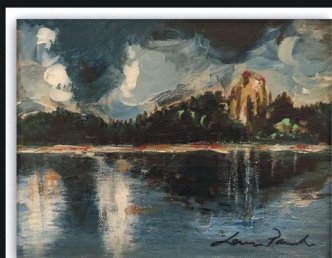
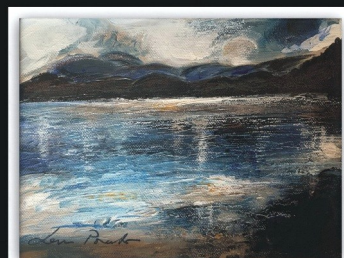
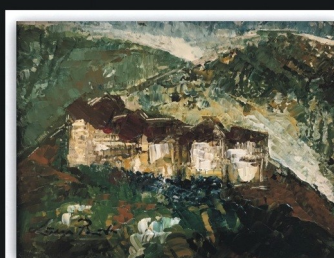
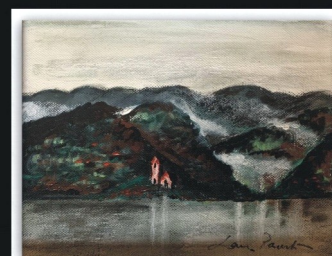
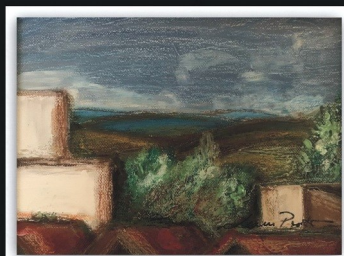
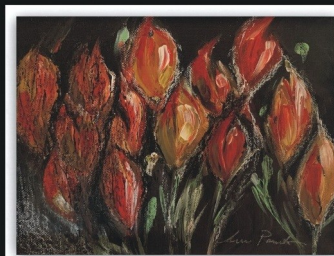
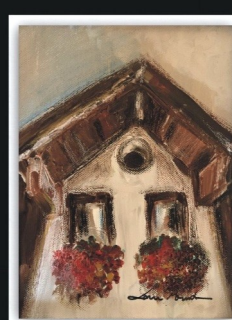
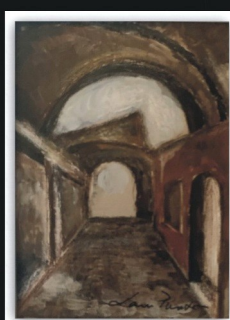
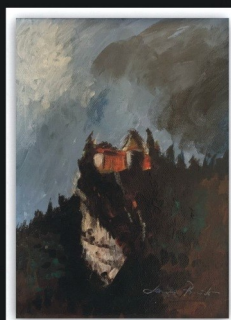
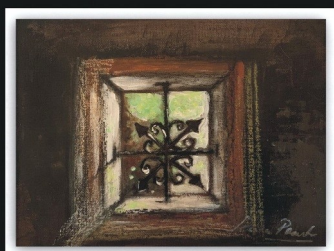
14 martie 2024

Vederi Călătorii

Laura Poantă

Dănilă Filipoi

Bozgonitoarea călare pe meliță

Într-o dimineață, se duce Simion la coasă, în Măgură, cu noaptea în cap, cum se mergea în trecut, foarte devreme, ca pe când răsare soarele și vine nevasta cu prânzul¹, aceasta să aibă brazde de împrăștiat.

Fac o scurtă precizare. În trecut, micul dejun era numit prânz, masa de amiază, gustare, uşina² se servea mai mult la câmp, la jumătatea timpului între amiază şi asfinţit, după care se mai lucra puţin, apoi urma cina.

Când ajunge Simion pe la Hăzbăoia, aude glas de femeie sub pod şi câte şi mai câte bolboroseli. Femeia pomenea de un balaur şi de vaca lui cutare şi de a lui cutare... „Oare, cine poate fi?”, se întreabă omul. Se temea să se uite. După glas, îi părea a fi Bănuţoia, cunoscută pentru fermece, bani daţi cu camătă³ şi alte lucruri de acest fel. Curiozitatea îl face să tragă cu ochiul după ce trece de pod, şi vede despre ce este vorba. Întineric fiind, nu ar fi văzut nimic dacă baba nu ar fi aprins, pe rând, câte o lumânare, pe care, odată aprinsă, o înfigea cu lumina în jos în nisipul de la malul apei. Când „făcea cu lumânările”, pomenea de plesnit şi de crăpat, nu mai avea treabă cu vacile. Probabil avea mai multe lucrări vrăjitoareşti de înfăptuit. „De ce aprinde asta lumânările, apoi le stinge în picisoc⁴?”, se întreabă omul. „Dacă tot le aprinde, măcar să le lase să ardă. Sigur face bozgoane, şi poate aşa trebuie să facă”, trage el concluzia. Cum femeia era concentrată la meşteşugurile ei, nu l-a observat. De altminteri, şi el s-a bucurat că a scăpat nevăzut, deoarece se temea să nu-i facă şi lui ceva.

Speriat de cele văzute, pleacă omul zicând rugăciunile şi făcându-şi cruci cu limba în gură. S-a înfricoşat mai mult pentru că încă era noapte, iar cocoşii nu au prins a cânta ca să alunge duhurile rele, cum credea lumea.

Când ajunge în dreptul borcutului⁵, aude un vâjâit, iar pe lângă el trece vânt Bănuţoia călare pe o meliță. „No, mai treci Simioane prin dreptul Bănuţoiei”, se gândea în sinea lui... „Amu ce să fac?”, îşi pune întrebarea bietul om, nădăjduind că poate va avea norocul să mai iasă de la vreo casă cineva cu care să meargă mai departe. Acasă cum să se întoarcă? Se făcea de râs. Om în toata firea să

fugă, de teamă, înapoi. Aşa că n-are ce face, merge mai departe, dar fără nicio tragere de inimă.

Când ajunge în dreptul Bănuţoiei, ce să vezi? În mijlocul curţii, bozgonitoarea avea o capră de leme, pe care acum o împungea cu un cuţit, bolborosind fel şi fel, şi o picuia⁶ într-o doniţă. Se credea în popor că femeile care iau laptele de la vaci străine mulg de la vaca lor şi laptele luat de la altele, iar cine nu avea vacă putea să mulgă de la o capră de lemne, de la o roată de car sau chiar de la o scară.

„De asta nu ţine Bănuţoia vacă, ia uite cât lapte mulge în doniţă de la capra de lemne”, zice în mintea lui Simion. Atunci şi-a explicat el şi de ce pomenea ea sub pod vaca lui cutare şi cutare. „No, îşi continuă el gândul, de-ar şti şi Victoria mea face asemenea lucrări, cum aş scăpa io de făcut fân şi de ținut vacă, ori barem de-aş putea zbura pe meliță, să n-am de tâlpăluit până în Măgură”, dar tresare brusc în urma gândului necugetat şi îşi face cruce zicând: „Doamne, iartă-mă şi mă păzeşte, nu-mi trebuie mie să am de-a face cu necuratul, iartă-mă, Doamne, fă bine!”

Ajuns la podul Cârţibuşului, altă spaimă şi mai mare. Dintr-o curte, sare peste gard, chiar înaintea lui, un cal mare, negru, cu ochii ca doi cărbuni aprinşi, îl priveşte ţintă, din ochi îi ies flăcări, se ridică ameninţător în două picioare, nechează sinistru, apoi o ia la galop pe Cârţibuş în sus. Bietul om, îngrozit peste măsură, îşi face cruce şi cu mâna, şi cu limba în gură şi ține drumul mai departe zicându-şi în sinea lui: „No, atunci să mai fie iarba cosită când m-oi mai duce io cu noaptea-n cap. Doamne, scapă-mă de data asta!”

Între timp aude cântec de cocoş şi îşi continuă drumul, oarecum mai liniştit, gândind că de acum orice lucru necurat nu mai are putere.

-
1. Micul dejun
 2. Gustare
 3. Dobândă excesivă
 4. Nisip
 5. Fântână cu apă minerală
 6. a picui – a mulge

Doi feciori beți

Liviu PĂIUȘ

Zice c-o fost de demult doi feciori, o petrecut împreună în făgădău. După ce s-o petrecut, s-o cam îmbătat, o zis:

– No, amu unde merem? Merem acasă ori merem în șezătoare?

– Ba hai să merem în șezătoare.

Pe unde trebuia să meargă în șezătoare era un drum cam lung, trebuia de încunjurat. Zice:

– Hai să trecem – că era un drum prin țințirim – hai trecem prin țințirim mai de-a dreptu’.

– Bine.

Așa o făcut: o trecut prin țințirim. Cum erau ei beți, să-mpiedecă de-o cruce. Pică unu și dă cu nasu’ de pământ, își zdrobește nasu’. El, de mânie, zice – dă cu picioru-ntr-un mormânt, acela unde era crucea:

– Noa _ zice – mă. Cine ești tu acoloa îngropat în mormântu-aista, dacă nu-i fi mâne-seară cu mine la masă să mâncăm dintr-un blid, să te zvără pământu’, să nu te primească, până-n naltu’ cerului să te zvără!

Și cu astă vorbă o plecat în șezătoare. Acolo, în șezătoare, s-o petrecut, o jucat, cum îi datina feciorilor ș-a fetelor, ș-apoi o plecat acasă, fără să-și mai amintească ce-o grăit el când o fost beat de-o mers în șezătoare.

Când o fost a doua sară, de-o gătat mama feciorului cina, s-o pus la masă, o auzit numa’ la ușă: cioc, cioc.

– Da!

Și vede că să deschide ușa: dar cine întră în casă? Un ficior mare, galbăn ca ceara, îmbrăcat cu haine cum îmbraci mortul, în picioare cu șălvari de pânză.

– Bună sara!

– Sara bună!

Fără să-l poftască cineva, s-o așezat după masă.

– No, zice, hai, pofteste, c-ai zis să mâncăm amândoi dintr-un blid. Io, zice, Ț-am ascultat cuvântul cum ai zis, io nu pot să calc cuvântul, c-ai zis să nu mă primească pământul. Așa c-am venit.

S-o dus fecioru’ ș-o mâncat, cam spăriet, cam tăți s-o spărietusă în casă, tăți o-nlemnit de spaimă. O mâncat, n-o avut ce face.

– No, uite colea: dacă eu Ț-am ascultat

cuvântul cum m-ai poftit ș-am vinit, așa trăbă să vii tu cu mine!

– Păi, fă bine lasă-mă, că nu poci mere, că...

Fă bine iartă-mă, dac-am greșit.

S-o rugat părinții, s-o rugat ceia frați.

– Oo! Nu să poate! Dacă eu am vinit de pe ceia lume, tu cum să nu poți mere de pe iasta lume? Îi musai să vii cu mine.

N-o avut ce să facă. O ieșit afară. După ce-o ieșit afară, l-o petrecut și părinții, și ceia frați – o ieșit cu lampa, că era-ntuneric, ca să vadă. Când o ieșit afară, nu l-o mai văzut: nici l-o mai văzut pe cel mort, nici l-o mai văzut pe cel viu. Și dintr-odată aceia s-o trezit într-o grădină atâta de frumoasă!

În grădina aceia erau fel de fel de pomi și fel de fel de peri și de meri: altu’ înfloreă, altu’ atunci să cocea. O mândrenie așa cum nu să mai poate pe pământ. Era o fântână frumoasă acolo, în mijlocul grădinii, ș-asupra fântânii era un păr cu niște pere atâta de frumoase, și galbine, și dulci ca mierea. O zis mortu’ căta cela viu:

– No, uite colea: de Ț-i foame, ie pere de-astea și mănâncă. De Ț-a fi sete, be apă din fântâna asta, ș-apoi dacă nu mai ai ce face, culcă-te.

Și cela o plecat.

– Io mă duc la treaba mea.

După ce-o plecat acela, feciorul o luat pere de-acelea, o mâncat: atâta de bune! După aceea i-o fost sete, o băut apă, n-o avut ce să facă, s-o dat și s-o-ntins a umbră și s-o culcat. Ș-o durnit.

Odată, într-un timp, s-o trezit că vine cela și -l hurducă, mortul.

– Scoală-te, Larioane, scoală-te!

Să deșteaptă cela.

– Hai – zice – ce-am durnit!

– Ai durmit bine: ș-a-i c-ai durnit bine?

– Vai, bine-am durnit.

– Da – zice – știi tu cât ai durnit?

– D-ap-oi fi durnit vo două-tri ceasuri.

– O sută de ani ai durnit!

– Vai de mine: o sută de ani! Nu să poate!

– Ba atâta ai durnit.

Cela n-o crezut.

– No – zice – uite: vrei să mai stai aicea, să mai dorni să mai...?

Zice:

– Vreu!

– No, io mă duc iară-n treaba me', tu rămâi mai departe.

Iar o mâncat feciorul pere, iar o băut apă, s-o mai preumblat prin livada ceia frumoasă, ș-apoi o zis că s-o pus iară-a umbră, o mai stat acolo, s-o mai uitat, s-o-ntins iară a umbră sub păr și iar o durnit un somn. Și iară-ntr-un timp o venit cela mort și l-o sculat.

– Măi, Larioane! Scoală-te!

S-o sculat.

– Durnit-ai bine?

– Foarte bine!

– Da știi tu cât ai durnit?

– Oi mai fi durnit două-tri ceasuri.

– Ai mai durnit o sută de ani. Amu ai două sute de ani durnite.

N-o vrut să creadă nicicât. S-o mai preumblat ei amândoi prin livada ceia, s-o uitat. Câtau păsările care de care mai frumos. Și iar o vinit, la păr, ș-o zis:

– No, de vrei să te duci pe ceia lume, bine, de vrei să mai stai aici să mai bei, să mănânci, să dormi, io te las.

– Mai stau! Mai stau să mănânc pere de ez bune, c-apoi unde m-oi duce, știu că de aeste pere n-oi mai mânca veci, și să beu apă de az bună.

–No – zice – rămâi mai departe, io iară mă duc la treaba me'. O mâncat pere, o băut apă, s-o mai pus și s-o mai culcat un somn. Când o vinit a tria oară acela, mortul, de l-o sculat:

– No – zice – cum ai durnit, Larioane?

– Foarte bine! Vai, așa un somn dulce n-am durnit în viața me'.

– No amu ști tu cât ai mai durnit?

– D-ap-oi fi durnit vo două-tri cesuri.

– Ai mai durnit înc-o sută de ani! Amu ai tri sute de ani de când ai plecat de-acasă.

– Nu să poate!

Zice:

– Uite colea: dacă vrei să stai aici, rămâi aici pentru tătdeauna, c-aicea n-ai niciun lucru, nicio grijă, stai, mănânci, bei, te petreci aicea, te distrezi tătă viața. Dacă vrei să te duc acasă, uită-te acolo unde o fost casa ta părințască, nici nu mai samănă, nici nu mai este nici nație de oameni, acolo-s altă nație de oameni, îi schimbat tăt, și pământul, nici nu-i mai cunoaște satul tău cum o fost când ai plecat și cum îi amu când li-i vide!

El n-o vrut să creadă.

– Nu și nu! Vreau să mă duci acolo de unde am plecat, pe pământul părințesc.

– Haida, că te duc.

Numa-odată s-o gândit și o spus mortul – ca să nu uit – zice:

– Uită-te, io te duc pe ceia lume, da să bagi de samă: cine te-a-ntreba că unde-ai șezut până-n timpu' aiesta de tri sute de ani și ce-ai făcut, cu ce-ai trăit, tu numa' la acela să spui care s-a apuca și te-a-ngropa, te-a-nmormânta, la altcineva să nu spui.

– Bine, așa oi face.

O zis că numa' o dată apar și s-o trezit, să și trezesc acolo de la locul de unde o plecat. Drept lucru, c-acolo unde-o fost casa tătâne-so și unde-o fost, nu s-o mai cunoscut, nici sat, oamenii grăie-n altă limbă, nici nu grăie limba aceia cu care s-o născut el, care-o grăit el cu părinții lui.

„Vai de mine și de mine, da ce să mă fac?”

El o-s că era atâta de frumos la față, ș-atâta de tânăr și de voinic, ș-o față așa arăta cum n-ar fi trăit pe pământu' aiesta. Tăt îl întrebau oamenii:

– Pă unde-ai trăit tu de tri sute de ai? Unde-ai fost?

– Apoi unde-am fost, nu poci spune, numa' la acela care s-apucă și m-a-ngropa.

S-o dat ș-o cătat pe la sfat să vadă a găsi ceva registre, pe la popi, pe-acolo prin cataloagele-acelea. Ș-ar fi dat de veste că de tri sute de ani ar fi fost cutare și cutare și ar fi aflat pe-acele timpuri c-o fost aceia oameni atunci pe-acolo.

L-o chemat preotul din comuna aceia, zise:

– Uită-te, să-mi spui tu mie că io te-oi înmormânta, că io-s popă, io te-oi îngropa – zice – și dacă să-ntâmplă ceva, ș-așa.

S-o pus amândoi pe scaun, popa de-o parte, fecioru' de-o parte, ș-o-nceput a-i spune, de cum o plecat la crâșmă, cum o fost cu șezătoarea, cum o vinit mortul la masă, cum l-o dus, cum o stat el acolo-ntr-o grădină frumoasă, tăt-tăt. De ce povestea, bătrânea. De ce povestea, tot bătrânea; și tot bătrânea. Așa, când o terminat povestea, atâta o fost de bătrân, că numa' s-o lăsat într-o parte, nici vide, nici auză, acelea bătrânețe le-o avut ca un om de tri sute de ani, s-o lăsat într-o parte ș-o fost și mort.

Și popa s-o apucat și l-o-ngropat, c-așa s-o apucat, așa le-o fost povestea.

Și cu asta s-o sfârșit.

(Inf. Precup Maria; Leșu-Năsăud; culeg C.Z. în 12 noiembrie 1957 în București; trnsc. O.B.; A.I.F. mg. 1232 h.)

Din: O. Bîrlea: „Antologie de proză populară epică”, vol. III, p.235-240

Valer Pop

De ce roșim ouăle la Paști?

Ai auzit, Rachela?

Ce, Iudita?

Că a înviat Iisus Galileanu.

Ce...? A înviat Galileanu? Acestea sunt prostii pe care le vorbește lumea. Eu nu cred acest lucru decât atunci când ouăle mele din coș se vor face roșii; până atunci nu cred.

Astfel vorbeau două fete care mergeau la Ierusalim să-și vândă cele câteva ouă pe care le aveau și să-și cumpere ce le trebuia.

Nefiind departe satul lor de Ierusalim, vorbind una și alta, ele ajung. Aproape că și uitaseră de cele vorbite despre Iisus.

Merg în târg, unde fiecare își scoate marfă, pentru a o arăta cumpărătorilor.

Minune! Ouăle Rachelei erau toate roșii, roșii ca sângele celui ce și-L vărsase pe cruce pentru mântuirea lumii.

Uimită, ea începe să strige spunând minunea ce s-a întâmplat cu ouăle ei. Lumea se adună în jurul lor, nevindu-i să creadă.

Fata cealaltă întărește și ea cu jurământ spusele soaței sale de drum.

Ele cad în genunchi și, acolo în piață, în mijlocul mulțimii, uimite, încep să preamărească pe Iisus din Nazaret, în care văd acum pe adevăratul Dumnezeu.

Mulți au crezut și mulți au preamărit pe Galilean, care și prin minunea aceasta a arătat lumii că a fost fiul lui Dumnezeu.

Și iată, frați creștini, cum, în urma acestei întâmplări minunate, am ajuns și noi să roșim ouăle la Sf. Paști.

Să nu uităm, însă, că roșeala ouălor ne amintește de sângele Mântuitorului, care a curs pe Golgota pentru mântuirea noastră.

Să cinstim deci cum se cuvine acest obicei vechi și creștinesc!

*Auzită de la Varvara Luncan
(gazda mea) de 84 de ani din Anieș,
în 1971*

Îi ștrăcată!

Tata a fost invalid de război. În al Doilea Război Mondial, în luptele din apropierea Iașului, în locul numit Valea Lupului, a fost rănit și, în urma acestei tragedii, a rămas fără palma mâinii stângi. El povestea că a fost rănit în urma exploziei unui proiectil de tun, de brand, când palma mâinii stângi i-a fost lovită de schije de explozie. Zicea că nici nu a simțit când a fost rănit, dar la un moment dat, a simțit la palma mâinii stângi o fierbințeală și, când s-a uitat, a observat că palma mâinii era sfărțecată și curgea mult sânge. A urmat internarea în spital, unde, în urma operației, a rămas fără palmă. Spunea că în spital nu erau anestezice pentru operații și de aceea se administra alcool răniților pentru a nu simți prea tare durerea.

Mulți oameni, când îl vedeau, erau curioși cu privire la invaliditatea lui și-i puneau întrebări despre cum s-a întâmplat de a ajuns invalid. Copiii li se părea ceva neobișnuit și doreau să-i atingă mâna.

Într-un an, nu cu mult înainte de plecarea lui printre cei drepti, s-a dus în pelerinaj la Suceava, de Sf. Ioan. Acolo a observat că un bărbat se tot uita la el și, la un moment dat, a venit și l-a întrebat dacă nu-l cheamă Pop Gavrilă, că pe comandantul lui de pluton din timpul războiului așa îl chema și că a fost rănit la mâna stângă, așa cum se vede la el. Tata a confirmat cele spuse. Întâlnirea lor a fost o bucurie pentru amândoi. Cum bărbatul respectiv a venit în pelerinaj cu o mașină personală, un ARO, i-a propus tatei să meargă împreună la locul unde a fost rănit. Tata a acceptat, și au plecat. Au ajuns la locul cu pricina. Locul respectiv este undeva în apropierea Fabricii de Antibiotice din Iași. Îmi aduc aminte cu câtă emoție mi-a povestit tata de această întâmplare.

Îmi amintesc o întâmplare hazlie din urmă cu aproximativ 40-50 de ani. Într-o duminică, a venit la noi o doamnă, rudă mai îndepărtată, împreună cu copilul său care avea vârsta de aproape 3 anișori. Pentru a nu se plictisi copilul în timpul derulării discuțiilor adulților, i-am dat să se joace cu o mașinuță. Copilului i-a plăcut jucăria și a început să se joace cu ea pe covor. După un timp, copilului i-a atras atenția forma mâinii stângi a tatălui meu. S-a ridicat și s-a dus să analizeze mâna tatei. Tata se făcea că nu observă ce face copilul și-l lăsa să-i poarte mâna și s-o analizeze după voia lui. După ce copilul a întors mâna pe o parte și pe alta, fără să zică nimic, a abandonat analiza mâinii și a început să se joace iar cu mașinuța. Dar curiozitatea nu-i dădea pace și, după câteva minute, s-a ridicat din nou și iar s-a apropiat de tata și i-a analizat mâna stângă. Se uita și la mâinile celorlalți, la mânuțele sale, apoi iar la mâna invalidă și, la un moment dat, a exclamat dezamăgit:

– Îi ștrăcată! Și a îndepărtat-o cu un sentiment de respingere.

Tata i-a răspuns că nu-i adevărat și, arătându-i mâna dreaptă (cea sănătoasă), a zis:

– Ba nu! Asta-i ștrăcată!

– Baaa nuuu! A ta ștrăcată! A răspuns copilul arătând mâna stângă.

Tonul, dezamăgirea și concluzia copilului au părut amuzante și au creat o stare de bună dispoziție în rândul celor prezenți.

Jocul la șură sau în ocol

Iulian PATCA

„Stau câteodată și-mi aduc aminte”, precum bădia Ion Creangă, ce vesele și minunate erau sărbătorile simple în satul Corvinești, „pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica băiețuș la casa părinților mei”. Erau anii 1950 – 1960.

Din hotarul deluros și împădurit al Zorenilor, de unde izvora unduitor Meleșul, de la Fântânele (Iuș), Moruț, Matei, Corvinești, Bidiu, Enciu, Nușeni, Rusu de Sus și Rusu de Jos, până la Beclean, cale de 22 de kilometri, sărbătorile însuflețeau satele și erau înviorate de jocul la șură sau în ocol.

Pe atunci nu erau „Cămine culturale”.

Spre vest, la fel era în partea cealaltă a dealurilor de-a lungul văii râului Apatiu, unde se înșirau, până la Nușeni, satele Jimbor, Manic, Chiochiș, Țen-tea, Beudiu și Bozieș.

Toate duminicile satelor noastre se aflau sub magia descătușată a jocului...

Cu excepția sărbătorilor din post sau a celor în care se făceau nunți, în fiecare duminică se organiza jocul cu ceteraș. Până în anul 1958, când s-a dat în folosință Căminul cultural, jocul se organiza în casa, șura sau ocolul unui sătean. În perioada interbelică, de pildă, acesta era găzduit în casa Râșnițoaiei, unde locuiește acum Tetian Ioan al lui Bălătoaia, în casa lui Deac Ioan – Piroi, iar după război centrul satului era la „Podul lui Mărcan”, unde se adunau oamenii duminica după-amiaza să povestească de una, de alta și să joace cărți.

Jocul avea loc în ocolul lui Mărcan. În zilele frumoase, cum se termina slujba la biserică, se scotea carul din șură, în care se urcau muzicanții din taraful tradițional, format din ceterași la vioară, contră (braci) și contrabas (gordoană). Primii care veneau erau cizeșii, apoi feciorii mai nerăbdători, care se întreceau în jocuri individuale de bărbunc, mai lente sau mai iuți, arătând de ce sunt în stare. De regulă, dansa câte unul, pe rând, sub privirile celorlalți, care-l încurajau cu glume și exclamații de admirație. Apoi muzica, veselie și larma atrăgeau ca un magnet oamenii care se adunau de pe ulițe. Veneau în grupuri fetele gătite, cu flori în păr și cu struțul de mușcate sau de busuioc în mâini, urmate de mame, mătuși și rude. Acestea din urmă, femeile băgătoare de seamă, dădeau impresia că urmăresc jocul; în realitate, însă, înșirate una lângă alta, ca păsările pe gard, femeile doreau să vadă ce se întâmplă în rândul tinerilor, care cu cine joacă, de câte ori joacă cutare cu cutare, dacă au jucat mai strâns sau mai așezat, cum se uita unul la altul etc., ca să ducă apoi vorba mai departe în toa-

tă săptămâna următoare, să-i logodească pe unii cu alții și să prevestească nunți. Uneori, la jocuri veneau și feciori din alte sate – lăturenii.

Ciclul de joc începea cu „de-a lungul” (ritm ternar asimetric, măsura de 11/16), urmat de „jocul țigănesc” (învârtita, joc dinainte, de început, în ritm binar), încheiat cu „bătuta” (învârtită dreaptă deasă, tot în ritm binar). Un joc complet avea o durată de 10 -12 minute, în medie. Primașul nu se oprea din cântat până nu istovea toate perechile.

Fizionomia jocului la șură nu s-a schimbat prea mult în ultimii 150 de ani. Să ne reamintim informația pe care ne-o dă Vasile Gr. Borgovan din anii 1860, când în joc se prindeau în același timp 50-60 de perechi. Tot astfel era jocul din Corvinești și în 1960, când mai era considerat cel mai important și mai frumos eveniment al satului. Cele mai mohorâte duminici erau cele fără joc. Tinerii de abia așteptau să vină duminica, să îmbrace frumoasele haine populare și să joace până la asfințitul soarelui, când se îndurau cu greu să plece pe la casele lor.

Cine cânta la jocul de duminică din Corvinești? Erau lăutari vestiți peste șapte sate! Printre cei mai cunoscuți erau Liviu și Oaia Puică, doi frați primași, acompaniați la contră și gordoană de Ilie și Țică (dar și Pompei) de pe Părau. Liviu – un țigan blond cu ochi albaștri, Oaia – un tucuriu pe chipul căruia doar albul ochilor strălucea, ca la negri. Ei cântau și împreună, și separat, pentru că fiecare putea duce jocul o zi și o noapte. Liviu cu Cița și copiii locuiau în căsuța lelii Docia de pe Dâmbă, și singurul lor mijloc de trai era cântatul la jocuri și la nunți. La un joc de duminică, potrivit înțelegerii, cizeșii îi plăteau pe lăutari cu 200-250 de lei, însă fiecare fecior din sat îi mai dădea lui Liviu o literă de bucate pe an, iar fetele trebuiau să-i dea o jumătate de literă. Așa era înțelegerea. Ocazional, în sat mai cântau: Michi din Lechința, frații Tinu, Iuli și Vasile Săplăcan din Feleac (comuna Nușeni), Puiu sau Picu din Bozieș, Pitu din Sângiorzu Nou, cu Caroiță Lacontră, orbul Ștefănuț din Sântejude și, poate cel mai talentat dintre ei, Toader Lăcătuș, zis Toarla, din Bidiu, cu fratele lui stângaci, Ilie, mutat apoi în Bozieș, Valea Ungurașului, și Batin. Contralăul acompania în stilul du-va, ținând tempoul și ritmul jocului, iar gordonășul îi dădea sonoritate onomatopeică: zum, zum, zum, zum.

Din păcate, virtuozitatea acestor muzicanți extraordinari a rămas doar în memoria colectivă. Muzica lor, dominată de simțul improvizației și melodi-

cității, „curgea” peste întinderea satului ca o orgă cerească. Cântau „după ureche”, dar atât de meșteșugit, cu atâta tehnicitate, inventivitate și rafinament, încât făceau să vibreze satul întreg. Pe atunci, prin anii 1950-1960, nu era moda înregistrărilor pe casete audio, video și CD-uri, așa încât farmecul lor inefabil s-a pierdut. Totuși, dacă am vrea să reconstituim nunta tradițională din Corvinești și jocul de șură sau de ocol din vremea lui Liviu și Toarla, repertoriul lor îl găsim salvat în zilele noastre de taraful lui Grigore Bălaș din Valea Ungurașului, care se mândrește cu faptul că a fost ucenicul cel mai strălucit al lui Toader Lăcătuș – Toarla.

Acest mare artist, Toarla, a cântat în Corvinești la numeroase nunți și jocuri de duminică. Cizeșii, care se întreceau să angajeze pe cei mai vestiți ceterași, îl căutau și-l angajau pentru joc cu multe luni înainte. În sat era mare fală și răspundere să fii cizeș. Toți tinerii te respectau și te admirau, dacă ai fost în stare să organizezi un joc reușit din toate punctele de vedere. Din păcate, tinerii nu mai angajează astăzi un taraf. Pe de o parte, un taraf tradițional este o raritate și, prin urmare, este și scump. Pe de altă parte, tinerii de azi au alte gusturi și apelează eventual la înregistrări pentru o seară de discotecă. Nici la nunți nu se mai cântă „live”. Iată de ce trebuie să spunem cum era nu de mult. Tot ce cântau acești muzicanți de geniu era... muzică. Cântatul lor te scootea din casă, îți crea o stare prelungită de bucurie și bună dispoziție, te făcea să uiți pentru moment de greutățile zilnice. Folcloristul Gavril Dejeu spune că acești ceterași „te scoală din boală” și te fac „să sari din scaun”, ca să te trezești numaidecât în mijlocul jocului. Femeile care urmăreau jocul murmurau deseori de-a dreptul uimite: „Doamne, sfinte, că fain cântă!”. Primașii cei mai îndrăgiți erau cei care știau să zică unele jocuri „după piciorul dansatorilor”. Ei cântau din instinct și aveau un repertoriu foarte variat, de la ciclul de joc până la ritualul nunții, cu un simț deosebit al improvizației. Din cele șapte subzone etnografice ale județului Bistrița-Năsăud, satul Corvinești face parte din subzona etnografică „De Câmpie”, care cuprinde zece comune: Budești, Chiochiș, Matei, Miceștii de Câmpie, Milaș, Nușeni, Silivașu de Câmpie, Sânmihaiu de Câmpie, Teaca și Urmeniș, în cuprinsul cărora sunt 62 de sate. E interesant de observat că jocul din Corvinești se aseamănă în mod firesc cu cel practicat în satele din centrul Câmpiei Transilvaniei, însă cel mai mult se identifică cu ceea ce se joacă în nord-vestul acestei arii folclorice deosebit de frumoase și de complexe, în satele Bozieș, Beudiu, Țentea, Vița, Ceaba sau Valea Ungurașului, ba chiar mai departe în Diviciori și Dej. Pe de altă parte are unele asemănări și cu jocurile ungurești din seria Csárdás, dovadă a interferențelor etnice și culturale.

Asemenea ceterași de taraf, ca specie din ce în ce mai rară, mai pot fi găsiți în bogata zonă folclorică a Câmpiei Transilvaniei, acolo unde tradiția s-a încă-

pățanat să rămână în actualitate: de pildă, în Soporul de Câmpie este vestit taraful lui Covaci Carol zis Gaciu, cu repertoriu adunat și din satele învecinate Iuriu de Câmpie, Frata, Ceanu Mare, Tritenii de Jos, Bercheșiu... sau în Ceaba, taraful condus de frații Ioan și Mihai Zăgrean, ori cel al lui Albu din Dej și altele pe care le putem număra pe degetele unei singure mâini.

(Nota voit subiectivă a autorului)

Iată cum îl evocam pe Liviu, ceterașul, în 1965, undeva departe de casă:

„Satul Corvinești este pentru mine cel mai frumos de pe Pământ. Altul ca el nu există! L-aș putea descrie în multe feluri, cu ceea ce are el unic față de celelalte sate... Însă cea mai plăcută amintire pe care o port în adâncul sufletului, ca pe o icoană a mamei, este legată de joc, de ceterașii satului, de fetele și feciorii care dansau până la istovire în ocolul lui Mărcan... Primașul Liviu, contralăul și gordonășul, urcați în car, cântau de mama focului, răscolind nu numai perechile de fete și feciori prinse în ritmul jocului, ci satul întreg. Jocul în sat era o ceremonie de sărbătoare.

Pe ruda carului, îmi amintesc bine, stătea Cița, tână nevastă a lăutarului. Atitudinea ei era una de supremă adorație, iar chipul ei era numai dragoste, zâmbet și lascivitate. Acum cred că era vorba și de un pic de calculată prefăcătorie, însă atunci eram doar uimit de acel joc complice al privirilor dintre lăutar și țigancă. Uneori, Liviu ridica ochii spre cer, gest de maximă concentrare, mânerul ceterii făcea și el un salt... Apoi lăutarul se arcuia peste vioară, ca pentru plecăciune, şuvițele lungi de păr cânepiu îi cădeau până la bărbie, năclăite de praf și sudoare. Liviu cânta cu atâta temperament, cu gesturi apăsate și largi ale arcușului, încât te așteptai din moment în moment să-i plesnească strunele și jucăria să se facă țandări. Avea în el ceva drăcesc și de posedat, mai ales când alterna melosul la extreme, când pe prima coardă, mi, ascuțit și cu tril de pasăre rară, când pe coarda groasă, sol, grav și vibrant ca o durere. În astfel de momente parcă și jocul perechilor se întetea într-un ritual de magie colectivă... Deodată, melodia se rupea brusc, sub privirile golașe ale jucătorilor și femeilor de pe margine, iar Liviu scotea din arcuș hârtia de cinci sau zece lei, o flutura puțin ca pe o dedicație, apoi îi găsea locul între sâni Ciței, prin bluza de mătase neagră deschisă provocator acolo unde se arcuiește tainic șarpele virtuții. Atunci Cița era numai chicot. Ochii ei de peruzea și de sălbăticiune, strălucind de cine știe ce frumoase și tainice gânduri, irizau efecte ciudate și nerostite seducții... se fixau insistent pe figura lăutarului care, lac de sudoare, surescitat de plăcerea cântatului și de băutură, dar și tulburat de acea languroasă și totală privire a Ciței, turna iar peste strune tot focul puternicei lui pasiuni.”

Păstoritul la Șanț

Dănilă FILIPOI

M-am născut într-o familie în care, în acea perioadă, dintre animale oile erau cele mai prețuite, pentru că de la ele puteai să valorifici absolut tot, spre deosebire de vaci care, în acele timpuri, nu se puteau comercializa ușor, nicidecum să le sacrifici în gospodărie. Așa că oaia ținea casa, de la oi avea omul lapte, brânză, carne, lână, piei și îngrășământ natural. De asta m-am gândit să descriu în câteva cuvinte obiceiul oieritului din localitatea Șanț. Precizez că la noi, în familie, nu se creșteau oi foarte multe, doar câte să fie la număr, cum se mai obișnuia. Mentalitatea era să fie câte îți permiți ca să le poți ține bine, să fie frumoase și bune de lapte. Așa gândeau străbunii, bunicii, părinții, unchiile mele, cu care, împreună, formam un hâjdei atunci când se cătau oile pe brânză. La o stână se strâneau în jur de trei, patru hâjdeie, mai rar cinci. Hâjdeiele erau, de obicei, alcătuite în primăvară, când se făcea laptele de oi, pe la gospodăriile din câmp. După ce urcau oile la munte, se făceau trei, patru săciuri pentru hâjdeie, iar proprietarii își mulgeau fiecare oile lor în timpul celor trei zile cât ținea cătatul pe brânză. În cele trei zile se stabileau diferite sarcini pentru fiecare proprietar de hâjdei. Unii aveau de făcut săciul, alții, de mutat din loc stâna (mutarea) și de o renovat.

În seara de dinaintea cătatului, lucrurile trebuiau luate foarte în serios, din acest motiv se stabilea, în primul rând, intervalul dintre mulsori, preferabil 12 ore, dacă era munte bun ca producție de lapte, sau 10 ori 11 ore, dacă muntele era mai slăbuț.

Tot pe acest criteriu se stabilea și numărul cumpenelor primite după laptele muls. Dacă muntele era bun, puteai să primești 10 cumpene, chiar 11 ori 12 dacă era și mai bun. De asemenea, se stabilea distanța dintre ultima mulsoare și cea din ziua cătatului. Dacă muntele era bun, distanța era de 12 ore, dacă era mai slăbuț, atunci se putea reduce la 11. Ca să fie siguri că oile sunt mulse bine, se practica mulsul în schimb. Proprietarii de la hâjdeiul unu, să zic așa, mulgeau oile de la hâjdeiul doi, cei de la doi, la trei. Ideea era să nu-și mulgă oile lor ca să nu rămână lapte pe a doua zi. Ca să fie și mai siguri, se mai mulgeau și în vârșog. Înaintea hâjdeiului se făcea o strunguță mai mică unde, după pri-

mii mulgători, mai verifica cineva, aproape de fiecare dată din personalul de la stână: unul dintre păcurari, baciul sau vreun ajutor. O paranteză fac aici cu o întâmplare auzită de la tata. Era odată cioban Victor Olariu, al Mariuchii, care, după mulsul hâjdeiilor, s-a dus la unul dintre ele și a făcut vârșog. A găsit atâta lapte, încât găleata i s-a um-

Aurel și Viorica Pătrășcan, 1970, Șanț

plut, iar ce întrecea curgea pârâu la vale. Semn că oile nu au fost mulse de tot, ca să le rămână lapte pentru a doua zi, lapte care să aducă celor care le deținea o cantitate mai mare de brânză.

A doua zi, la cătat, fiecare își mulgea oile lui. După ce se mulgeau oile, urma măsuratul laptelui. Se lua o budacă (vas de lemn) anume pregătită în acest scop, în care fiecare își punea laptele pentru măsurat. În budacă se introducea un carâmb, se lua un ac și se înfigea în el la nivelul la care era laptele, apoi se scotea și se vedea ce cantitate s-a muls. Spre exemplu, 12 țenti, 14 țenti și 4 milii, 15 țenti etc.

Pe vremuri, se încercau tot felul de metode pentru a câștiga mai multă brânză, din acest motiv erau lăsate oile să-și facă nevoile în găleata de muls de către cei mai lacomi. Auzeam, în copilărie, că unii bărbați chiar urinau în găleți în timp ce mulgeau. Pe atunci purtau cămașă lungă și nu erau văzuți ușor. Îmi amintesc că în casa de pe Mării a străbunicilor mei, copil fiind, am auzit o poveste de la niște vecini de-ai lor, cum o femeie de pe timpuri mulgea ea oile la cătat în locul soțului, lucru mai rar întâlnit. Deși erau bogați și aveau oi multe, voiau să mulgă cât mai mult. În acest sens, femeia își introducea sub poale bășici de porc umplute cu apă, iar în timpul mulsului le slobozea în găleată.

Reviste primite la redacție

Viața Românească nr. 1/2025

Mișcarea literară nr. 3-4
(91-92)/2024

Epigrama nr. 110/2024

După ce terminau de muls și de măsurat laptele, urma închegatul, și fiecare se întorcea acasă cu o bucată de caș și de urdă. Nu toată lumea era încântată de produsele obținute atunci, din motivele enumerate mai sus.

Rând pe rând, în timpul verii, erau chemați oamenii după brânză, începând cu stânașul (capul de stână), apoi, fiecare, în funcție de câți țenți avea, de la cei cu mai mulți, până la cei cu mai puțini.

Lăsau și altceva de la oi și, ca să nu rămână în strecurătoare, bobitele le sfărâmau cu mana în lapte, dar tot la cătat, numai. Ideea era să mulgă lapte cât mai mult și prin urmare să primească brânză multă.

După ce stâna se plătea de toți sâmbrașii, adică după ce acestora le era dată toată brânza convenită, baciul făcea brânza pentru sine, în trecut cam doi metări (200 kg), plata pentru baci, se mai făcea câte ceva și celor care împrumutaseră vase – budăci, căldarea de urdă – de aici renumita expresie „urda căldării”, adică plata pentru căldarea folosită ce se cuvenea celui care a dat căldarea stânei spre folosință.

Dacă mai era încă timp rămas, până la ales, ce avea loc înainte doar de Vinerea Mare (Sf. Paraschiva), se mai împărțea pentru toți câteva zile de lapte, bineînțeles în funcție de cantitatea obținută la cătat. De obicei se făcea lapte de toamnă, acru, mult mai gustos decât cel din primăvară, alții mai făceau brânză, urdă, cam fiecare ce dorea. Dacă baciul era plătit în plus, el mai rămânea la munte și după răscol, pentru a pregăti, în locul sâmbrașilor de rând, cele ce se mai cuveveau. Când și cu astea se termina, urma coborâtul oilor de la munte și apoi alesul.

Alesul avea loc întotdeauna în Vinerea Mare (Sf. Paraschiva), adică în 14 octombrie. Doar atunci coborau oile de la munte. Cum înainte erau oi multe, o stână avea și peste 1000 de oi. Așadar, în afară de baci, mai erau și trei păcurari sau ciobani. În seama unui cioban erau calculate în jur de 300 de oi. De cele mai multe ori oile se alegeau în curtea unui păcurar sau la capul de stână sau unde era o curte mai largă. De amintit că pe atunci nu se puteau utiliza grădinile în acest scop, deoarece încă nu erau culeși cartofii. Abia după alesul oilor începea culesul. Plata ciobanilor se făcea înainte vreme în pănură (țesătură groasă de lână), motiv pentru care, până la ales, lâna trebuia toarsă și pănura țesută și bătută în piuă. Ciobanii mai primeau și oi „de simbrie”. Cam la 10 oi se lăsa o oaie drept plată. Bani pentru simbrie au apărut mai târziu. Mai demult, baciul era plătit în brânză (2 metări, adică 200 de kg) pe care și-o făcea el, când termina cu sâmbrașii. Ajutorul de baci, care stătea în munte cam vreo lună și jumătate, tot în brânză era plătit, dar în timpul verii. Se mai plătea strungașul, iar pentru căldarea în care se fierbea urda peste vară se dădea proprietarului câteva kilograme din acest produs. De aici și zicala cu „urda căldării”, folosită ca un fel de amenințare pentru cine a făcut ceva rău: „Lasă, că îți iei tu urda căldării!”

Pentru oile pierdute sau mâncate de lupi nu se plătea simbrie. Păcurarii aveau obiceiul să arate semnele, de obicei urechile de la oi, știut fiind faptul că fiecare proprietar avea semnul lui în urechile oilor. Îmi amintesc că oile părinților mei aveau furcuță în urechea dreaptă și gaură în cea stângă. Pentru oile care fătau în munte se dădea proprietarilor brânză, dar mielul era lăsat pentru stână. Acolo se sacrifica, după care oaia se mulgea.

După ales, omenii își duceau oile la tomnat în câmp. Se strângeau mai multe familii în funcție de prietenii, pământuri, vecini sau rudenii.

Zicale poporane istorice

În revista Arhiva Someșană, Nr. 23, Octombrie-Decembrie 1937, Ianuarie-Martie 1938, pag. 480-482, Ioan S. Pavelea publică articolul cu titlul de mai sus. Pentru bucuria D-voastră preluăm în revista noastră acest articol, fără modificări.

*

Pentru de a atrage atențiunea altor oameni mai competenți asupra unor expresiuni poporane istorice, ce se mai păstrează ca o amintire vagă, ca un reflex al trecutului, aduc spre ilustrare câteva zicări auzite în comuna mea natală Runc.

Precum un frate din Basarabia s-ar întreba ce însemnează d. e. expresiunea: „Mâncate-ar Gherla!” ori „Știe-l Aiudul!” neavând cunoștință despre existența penitenciarelor ardelen de mai înainte, tot astfel să ne întrebăm și noi asupra unor vorbe, ce se mai aud pe aici prin Valea Rodnei.

I. În unele comune, fiind sistemul de economie extensiv, adeseori chiar femei și fete sunt silite să petreacă o parte a anului pe la case în câmp (colibi, măierști, hodăi). Într-un rând, o femeie mai în vârstă a spus: Mă duc acum acasă (în sat) să mă lau (pieptăn) că „nu m-am lăut din fuga tătarului”. Adecă tare de demult. Expresiunea ne spune despre o nenorocire când ținutul nostru era bântuit de invaziunea Tătarilor. Întreaga populația se refugia la munte și în codru, fără a avea timp de a-și lua cu sine măcar ceva unelte necesare. Deci „din fuga Tătarului”, tare demult, de abia țin minte.

II. Am auzit expresiunea: „Of, bată-te Huha!” Am încercat mii de combinații, dar până nu am făcut exerciții militare pe terenul orașului Dej (1915 în preajma plecării pentru a doua oară la războiu) nu mi-am putut explica aceasta expresiune. După însemnările făcute de intelectualii ținutului nostru, o parte din comunele din Valea Rodnei pe un timp oarecare au fost alipite la comitatul (județul) Solnocul interior (azi o parte a județului Someș).

Desigur, delicvenții erau închiși și chinuiți în Dej, la ceva închisoare de pe hotarul orașului numită Huha. Prin urmare, expresiune analogică cu „Mânca-te-ar Gherla!” Cauza amintitei alipiri temporare se pare a sta în fluctuația situației orașelor Rodna, Dej (și mai târziu Bistrița), cari împreună cu comunele aparținătoare formând pe vremuri când apanajul reginei, când al regelui ori al Voivodului din Ardeal, mai rar și al unor familii nobile.

III. Într-o dimineață aud pe un om povestind despre altul că a mers să facă plânsoare (pâră, acuză), la ceea ce un om glumeț zise: „S-a dus la mandatar în Dorna”. Apoi zilnic auzi expresiunile: „I-a dat Dorna” (nimica), ori „S-a împlini în Dorna” (niciodată) și „S-a ales cu Dorna” (cu nimica). Probabil că pe vremuri se rosteau în Dorna de către vreun încredințat al Voivodului sentințe cari nu se prea observau și urmau. Ar fi numai de cercetat că de unde provine termenul latin de „mandatar”.

IV. Tot atât de interesantă ar fi expresiunea: „I-a dat dârva”. Adică: l-a alungat afară cu plângerea sau cu dorința, sau: l-a fugărit, în înțeles figurat: l-a făcut scăpat. Mi-am bătut mult capul cu dârva. Ungurul încă are adjectivul *durva* (grobian, aspru, necioplit). Privitor la firea strămoșilor romani, se spune că romanul era un „*durus*” arător (plugar statornic, dur, încăpăținat, tare). Știm cu toții ce va să zică: om dur, a tracta dur, și ce însemnează: „pădure”. În vechime cu cât omenimea era mai necivilizată, cu atât mijloacele de corecțiune erau mai chinuitoare, ca să fie mai eficace pedeapsa. Crucificarea, tăierea mâinilor, scoaterea ochilor, umblarea peste fiare fierbinți, baterea cu 309 de nuiiele, roata, țepa, furcile și baterea la fund erau la ordinea zilei. Sunt de părere că cuvântul „dârva” folosit în înțeles istorico-judiciar, întru cât atât în Ungaria, cât și la noi încă din vechime s-au aplicat instituțiuni slavonești, vine de la vorba rusească: drova, dreva = lemn. Prin urmare, „i-a dat dârva” la început a însemnat: „i-a dat la fund”, l-a bătut și l-a alungat. (A da „dârva” în unele locuri = a se da de-a berbeleacul, peste cap, a durduluca).

V. Analog cu: „I-a dat Dorna” și mai aproape de zicala: „Bată-te Huha!” se folosește de popor: „S-a dus în Jălăna” (fără nicio ispravă). „Mânca-te-ar Jălăna” năcazul, jalea. „I-a dat jălăna” a făcut drumul în zadar, a pârât și a umblat degeaba. Astăzi, „Jelna” din chestie este un sat săsească lângă orașul Bistrița. Probabil că precum Dejul avea Huha, așa și Bistrița avea Jălăna, loc de supliciu, de chin: „Dute-n Jălăna!”

VI. O altă expresiune ar fi: „O batăte-n Tonciu!” Tonciul știm că e o comună săsească de prezent, în care mai de mult, se spune, locuiau niște saxoni feroci și neumani, cari pe tâlharii și vinovații români îi stâlceau cu bătaia, de li s-a dus vestea.

A consemnat **Valer POP**

Păsările din arealul comunei Șanț *Bufnițele*

Lucian Claudiu GRAPINI

Cunoscute în toată lumea ca păsări preponderent nocturne, bufnițele se încadrează din punct de vedere taxonomic în ordinul *Strigiformes*. Cu toate că au adaptări și moduri de trai similare cu păsările răpitoare de zi, dobândite prin evoluția convergentă, nu sunt strâns înrudite cu ele. Unul dintre primele caractere care ies în evidență la o bufniță este capul mare și rotund, cu ochi pe măsură, orientați în față, care le oferă o vedere binoculară excelentă. Totodată, ele au ceea ce oamenii de știință numesc disc facial, o colecție de formă concavă de pene foarte fine care, împreună cu urechile poziționate asimetric, una mai sus și alta mai jos, le ajută să recepționeze cele mai fine sunete din mediul înconjurător. O persoană care crede că se poate apropia pe furiș de o bufniță, fără ca aceasta să-l simtă, trăiește o iluzie, fiindcă aceste animale uimitoare pot auzi din copaci mișcarea rozătoarelor pe sub pământ sau pe sub zăpadă. Au un simț al văzului foarte bine dezvoltat, lucru de așteptat de la o pasăre de pradă, însă, spre deosebire de răpitoarele de zi, s-au adaptat mai mult pentru vederea pe timp de noapte. Deși sunt capabile să-și desfășoare activitatea pe parcursul zilei, multe bufnițe preferă un stil de viață nocturn, cel mai probabil pentru a evita competiția cu păsările de pradă diurne, profitând, astfel, de o nișă ecologică prea puțin ocupată de alte înaripate. Dacă ați văzut poze sau ați urmărit documentare cu aceste păsări, cu siguranță ați observat una contorsionându-și gâtul într-un mod total nefiresc pentru percepția umană. Având paisprezece vertebre, dublu față de numărul pe care îl au majoritatea mamiferelor, inclusiv noi, oamenii, bufnițele își pot roti capul până la 270 de grade. Canalul vertebral este de circa zece ori mai larg decât vasele

de sânge din interiorul său, astfel încât o astfel de rotire nu le strângulează și, prin urmare, nu împiedică sub nicio formă aportul de oxigen de care creierul are nevoie. Penele bufnițelor sunt foarte fine, moi și cu filamente foarte dese, motiv pentru care zborul lor este neobișnuit de tăcut. Această caracteristică nu este deloc întâmplătoare, întrucât ele nu sunt la fel de rapide sau agile precum păsările răpitoare de zi. Astfel, pentru a se putea apropia de prăzile lor care, adesea, au un simț al auzului foarte bine dezvoltat, bufnițele au ajuns să zboare atât de silențios, încât pe multe dintre ele nu reușim să le auzim când se deplasează. Din punct de vedere morfologic, bufnițele se încadrează într-un interval foarte larg, cu greutatea de la 30 de grame până la 4 kilograme. De asemenea, ele au colonizat o multitudine de habitate, fiind regăsite pe toate continentele globului cu excepția Antarcticii.

În arealul comunei Șanț am reușit să observ doar două astfel de specii, dar acest fapt nu semnifică o slabă distribuție a acestor animale în zona noastră. Habitatele prezente aici sunt foarte bune pentru a găzdui mai multe specii de bufnițe. Deoarece sunt în mare parte inactive în timpul zilei, camuflându-se excelent în desișul pădurilor, sunt convins că am trecut de mai multe ori pe lângă ele fără să le fi văzut. Pe lângă acest aspect, nu am participat la metodele de monitorizare pentru aceste viețuitoare, care se desfășoară pe timp de noapte, sau implică, în unele cazuri, folosirea de chemători pentru a le atrage. Cu toate acestea, vorbind cu ornitologi care au fost repetat în zonă cu scopul de a monitoriza bufnițe, știu din surse sigure că în arealul comunei Șanț se regăsesc mai multe specii decât cele două pe care am reușit eu să le reperez. Nefiind vorba de observații proprii, nu le voi descrie în rândurile ce urmează, dar voi reveni asupra lor într-un articol în care intenționez să fac o scurtă descriere a tuturor păsărilor pe care personal nu le-am văzut sau auzit până în momentul de față în comuna Șanț, dar la care mă aștept să existe sau, în multe cazuri, știu concret că se regăsesc aici de la oameni care lucrează în domeniu.

Huhurezul mare (*Strix uralensis*) are o distribuție eurasiatică, fiind prezent în Europa centrală, estică și în Scandinavia, la latitudini mari și în zonele înalte din Carpați și lanțurile muntoase din Peninsula Balcanică. În Asia, este răspândit în cea mai mare parte a Rusiei temperate, Japonia și mici porțiuni din China. Preferă habitatele forestiere, cu pă-

duri mature, nu foarte dese, de conifere sau amestec, și cu unele locuri deschise în apropiere. În general, este întâlnit la altitudini mai mari, unde îi sunt îndeplinite condițiile de mai sus, dar, pe măsură ce se urcă în latitudine și se intră în etajul taigalei, huhurezul mare se adaptează și zonelor mai joase. Cea mai mare parte a populației acestei specii se află în Asia. Doar circa un sfert din efectivele totale trăiesc în Europa, adică între 50.000 și 143.000 de perechi cuibăritoare. Populația României este de circa 21.000 de perechi. Cuibul este amplasat în scorburi, cuiburi părăsite ale altor păsări, fisuri ale stâncilor, clădiri abandonate sau în scorburi artificiale, amplasate de către ornitologi. Este o pasăre în general sedentară, dar poate coborî în apropierea satelor, câmpurilor sau parcurilor în iernile grele. Huhurezul mare este o specie de dimensiuni medii spre mari, fiind a doua ca mărime din Europa și România, după buhă (*Bubo bubo*). Are o lungime totală de 50 până la 60 de centimetri, o anvergură de 103 până la 124 de centimetri și o greutate cuprinsă între 450 și 1400 de grame, femelele fiind ușor mai solide decât masculii. Culoarea de bază este un gri șters, presărat cu pete și dungii maro sau negricioase, abdomenul și pieptul fiind albicioase sau crem. Există și exemplare mai închise la culoare, la care modelul de pete și dungii este mai puțin pregnant pe fondul maroniu. Din punct de vedere al penajului, sexele sunt asemănătoare. Sunetele scoase de către huhurezul mare se aseamănă mult cu interjecția arhicunoscută buhuhu, emisă de buhă, dar au, de obicei, mai multe note și sunt mai slabe. De asemenea, una dintre chemările sale sună puțin ca un lătrat îndepărtat. Ponta este depusă între lunile martie și aprilie, ouăle fiind clocite de femelă, pe care o hrănește masculul în permanență. Adulții sunt teritoriali și, deseori, agresivi în preajma cuibului și a puilor, atacând fără frică orice intrus, inclusiv oamenii. Această bufniță, ca multe altele asemenea ei, este preponderent nocturnă și specializată în vânătoarea de mamifere mici cum sunt diverse specii de șoareci, pârși, veverițe, cârțițe, chițcani și iepuri mici, pe care le prinde năpustindu-se asupra lor de pe crengile copacilor. În timpul iernii, urechile sale fine îi permit să repereze cu o precizie impresionantă rozătoarele care se mișcă pe sub stratul de zăpadă, reușind să le prindă de multe ori dintr-un singur atac. Se hrănește și cu broaște, șopârle și păsări de dimensiuni mici, deși, rareori, au fost raportate și cazuri în care huhurezii mari au atacat ierunci, femele de cocoș de mesteacăn, găini domestice, ulii păsărari sau alte bufnițe de talie mai mică. În ce mă privește, am avut norocul să mă întâlnesc cu această pasăre de două ori, din mașină și de pe jos, observând-o cum trece prin fața mea fără niciun zgomot, ca o umbră. Talia sa relativ mare și capul rotund și supradimensionat o fac ușor de identificat chiar dacă o vedem preț de câteva secunde.

A doua specie despre care am să vorbesc este strâns înrudită cu cea precedentă, fiind vorba de **huhurezul mic** (*Strix aluco*). Spre deosebire de ruda sa mai mare, acest huhurez este o pasăre predominant europeană, fiind regăsită în aproape toate țările din acest continent. Aria sa de răspândire include și nordul extrem al Africii, nordul Orientului Mijlociu și o parte din Rusia. Populația europeană este apreciată între 535.000 și 940.000 de perechi cuibăritoare, adică peste 80% din efectivele totale. În România, cuibăresc aproximativ 81.000 de perechi. Huhurezul mic este tot o specie de pădure, dar preferă pădurile de foioase sau de amestec, cu arbori maturi, și zone deschise unde să poată vâna. Este mult mai tolerant la influența antropică în comparație cu ruda sa mai mare, mulțumindu-se și cu pălcuri de copaci din apropierea satelor, a fermelor, a parcurilor din orașe sau a grădinilor bisericesti. Deși sunt în mare parte sedentare, unele exemplare se deplasează pe distanțe scurte în timpul iernii dacă sursele de hrană nu sunt mulțumitoare. Cuibărește pe la mijlocul lunii martie, în scorburi de copaci, în cuiburi părăsite de gaițe, coțofene sau ciori, sau în cutii artificiale, special amplasate de către ornitologi. Adulții își apără teritoriul și, mai ales, puii cu multă înverșunare, atacând intrușii în zona ochilor. Huhurezul mic este o variantă în miniatură a celui mare, având aproximativ aceeași formă și aceleași proporții. Are o lungime de 37 până la 43 de centimetri, o anvergură de 81 până la 96 de centimetri și o greutate cuprinsă între 380 și 800 de grame, femelele fiind, din nou, mai mari și mai puternice decât masculii. Modelul penajului este similar cu al huhurezului mare, dar este în mare parte roșcat sau maroniu, cu o tentă mai deschisă pe abdomen, caracteristici valabile pentru ambele sexe. Sunetele sale au un tipar asemănător cu cele ale huhurezului mare, dar sunt mai înalte, mai tânguitoare, mai tremurate și cu o frecvență mai ridicată. Huhurezul mic este un vânător nocturn foarte iscusit, care se hrănește în principal cu rozătoare și mamifere insectivore de talie mică, dar și cu broaște, șopârle mici și cu unele insecte. Deși nu am reușit încă să văd această specie, am auzit-o de mai multe ori seara târziu sau dimineața foarte devreme, când era întuneric, foarte aproape de curtea mea.

1. Lars Svensson, *Ghid pentru identificarea păsărilor din Europa și zona mediteraneană*. Versiunea în limba română – Societatea Ornitologică Română

2. David Alderton, *Enciclopedie completă ilustrată: Păsările lumii*. Versiunea în limba română – Editura Aquila '93

3. Societatea Ornitologică Română, BirdLife International și Asociația Pentru Protecția Păsărilor și a Naturii „Grupul Milvus”, *Atlas al speciilor de interes comunitar din România*

4. Wikipedia.org

Hibernale

Toader Dorel BAZGA

Roada sub ninsoare

Sticlete (*Carduelis carduelis*) delectându-se cu semințe de cicoare

Primii nămeți și sticleți

Ieri a nins ca-n cuaternar. În 24 de ore s-a depus un strat de zăpadă de 45 cm! Urc pe urmele făcute de mașinile 4x4 și admir căciulile stâlpilor de gard, mari cât o zi de post. O pereche de corbi spintecă văzduhul cenușio-pustiu. Încolo, nicio mișcare. Parcă și vântul se sfîia să mîngâie troienele adunate.

Abia după vreun sfert de oră, trei umbre fugare poposesc la o arucătură de băț de mine. Se anină pe tulpinile veștede de cicoare și încep a cărăbăni semințe de parcă se grăbeau să prindă vreun tren. Ghemotoace superbe, cu baza ciocului muiată-n roșu aprins: sticleți, veritabili sticleți. Conform legendei, ăștia au cules până și raze din soare, darămite semințe de cicoare! Bijuterii cu pene, asta sunt. Deși comuni, braconajul i-a mai rărit, fiind vânduți ilegal, drept animale de companie.

Mi-am amintit de o localitate arădeană în care, auzind zeci de sticleți, m-am apropiat de acel loc în speranța de a mă delecta privindu-i. După ce mi-am zgâit zadarnic ochii prin livada de unde se auzeau ciripind, mi-am oprit privirea spre o volieră în care erau închiși laolaltă cu niște cinteze. Câtă cruzime, ignoranță și lăcomie! Oare câți stiglitzi (locuitorii acelei zone îi numeau astfel după numele german al acestei specii: *stiglitz*) ajung chiar și în 2024 pe piața neagră? Cum să-i ții în spatele gratiilor când însăși zborul simbolizează libertatea?

Încep o coborâre vertiginoasă până ajung sub un măr încărcat de fructe bine coapte. Sunt o mulțime. Doi-trei saci pe puțin! Ar trebui să fie un festin pentru mierle și cocoșari, dar parcă toate păsărelele au fost răpite de *gentilis* ori *nisus*.

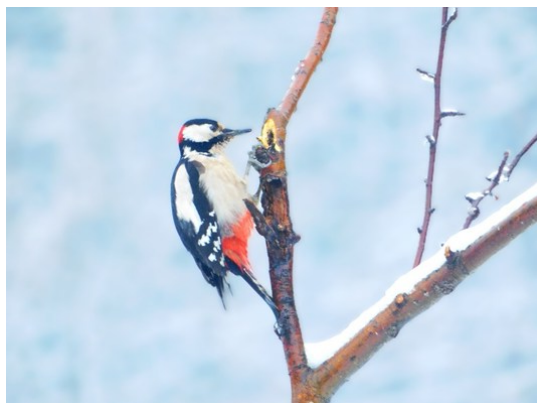
Ajung iar într-o zonă cu case. Un nene cocoțat în balcon își anină instalația cu becuțe pentru sărbătorile de iarnă. La vreo zece case distanță, câțiva porci albi înoată prin zăpada mult mai albă. Doi

dintre ei s-au proptit tocmai lângă o afumătoare, pușind melancolic. Premoniție?

Mă retrag din mrejele satului într-o livadă cu pomi bătrâni. E ora albastră, târzie. O ciocănitoare pestriță mare încă mai ciupește ramurile unui nuc vânos. Apoi bate-n lemn.

23.11.2024

Pe vechiul traseu

Ciocănitoare pestriță (*Dendrocopos major*), în timpul operației pe măr

De ani buni parcurg în fiecare iarnă un traseu prestabilit, tare drag mie: Dealul Poienii (Maieru) - La Dinamitieră (Poiana Ilvei) - Balta Albastră (Măgura Ilvei) - Valea Podinii - Valea Urzii - Pompe (Maieru). De-a lungul său am trăit experiențe de neuitat alături de șoimi călători, șorecari ca omătul, căprioare fotogenice, vulpi râioase sau pescărei (*Cinclus cinclus*) care aveau mereu fir întins la obște. Ce îmi rezerva drumetia de azi? Abia așteptam să descopăr!

Aventura începe cu observarea unor înaripate comune în zonă: pițigoi, vrăbii, corbi. După Curmătură, un cocoșar se fandosește prin ramurile unui frasin. Cerul de plumb este îmbrobodit cu o basma de ceață, din care începe să țărăie o enervantă „ploaie de jneapăn”. Pătrund în Măgura Ilvei. În prima livadă mă împrietenesc cu un doctor de copaci (bărbătuș de ciocănitoare pestriță mare – *Dendrocopos major*), care tocmai opera un măr tânăr, suferind prematur de larvarită galopantă. Stăm la taifas vreo 10 minute, după care

întind pasul spre Balta Albastră, un loc de poveste.

Într-o poiană năpădită de spini, timp de un sfert de oră, am prilejul rarism de-a admira o pisică sălbatică. E zdravănă, cu o coadă cât un sucitor. Ceața și ploaia mă împiedică să scot cadre bune, dar senzația momentului e de nedescris. Felina caută frenetic o pradă, încordându-se și ciulindu-și urechile în scurte răstimpuri. Toată scena se petrece la vreo 50 de metri de case, pe

Pisică sălbatică (*Felis silvestris*) la vânatoare

fondul zgomotelor rurale. La Valea Podinii, împărătușul păsărilor (*Troglodytes troglodytes*) se joacă de-a v-ați ascunselea pe sub roțile unui tractor aflat în concediu de muncă. Nu prea departe, un impozant huhurez mare decolează de pe vârful unui stâlp de electricitate. Zbor elegant și silențios, cum numai la strigiforme întâlnești!

Mă apropiu de Valea Urzii. Trei căprioare sprintare își bat joc de autofocusul aparatului meu de fotografiat, postându-se îndărătul unui gard din sârmă. Doar una îmi

O căprioară (*Capreolus capreolus*) ce aterizase forțat

intră mai bine în obiectiv, săltând grațios prin zăpada puhavă. Trec apoi pe lângă clăi jumulte bine de ciute, a căror urme brăzdează costișele. Sub Pompce, în ferestruica unui horn „antic și de demult” moțăie un huhurez mic (*Strix aluco*). Un final mai fericit nici că se putea!

06.01.2024

Colegiul Național „George Coșbuc” din Năsăud - 160 de ani de la înființare Secvențe istorice

Vasile Șt. TUTULA

La 1777, împărăteasa Maria Tereza (1740-1780) emite actul *Ratio Educationis* prin care se pun, în provinciile Imperiului Habsburgic, bazele înființării de noi școli triviale, școli normale, gimnazii, facultăți și universități.

Chestiunea înființării unui gimnaziu (liceu) românesc la Năsăud s-a pus în discuție în jurul lui 1800 și după războaiele napoleoniene. Dar nu s-a reușit nimic din lipsă de fonduri financiare. Imperiul a fost zguduit în 1848-1849 de revoluția care a afectat grav relațiile dintre națiuni, popoare și etnii.

Totuși, la 1777 s-au pus la Năsăud bazele Școlii Latino-Germane, ale Institutului Militar (1784) și ale Școlii normale, respectiv Preparandia, la 1859. Gimnaziul Superior greco-catolic se va înființa în baza Ordinului Ministerial nr. 1722 din 3 septembrie 1863, cu inaugurarea cursurilor în 4 octombrie 1863. Deschiderea cursurilor s-a făcut cu 44 de elevi, o cifră semnificativă. Au fost prezenți toți cei 44 de elevi alături de: a) Leonte Luchi, căpitan; b) vicarul Grigore Moisil, viitorul director, primul; c) Teologul Ioan Lazăr; d) elevul de cls. I-a, Grigore Pletosu, care a luat cuvântul în numele celor 44 și e) corul care a interpretat Odă Liceului.

La desființarea regimentelor de graniță din Transilvania în 1851, cele 44 de comune grănicerești din Regimentul II și-au oferit bunurile mobile și chiar o parte dintre cele imobile pentru crearea de fonduri școlare și burse pentru elevi.

Prima denumire a gimnaziului a fost „Francisc Iosefian”, după numele împăratului Franz Iosif al Austriei (1848-1916), iar ziua de 4 octombrie 1863 este ziua lui de naștere, ca și un omagiu pentru fondatorul și protectorul instituției școlare. Va purta de-a lungul timpului diferite denumiri: Gimnaziul Superior greco-catolic din Năsăud (până în 1891), Liceul român grăniceresc din Năsăud (până în 1919), Liceul grăniceresc „George Coșbuc” (până în 1948), Școala medie „George Coșbuc” (până în 1956), Liceul „George Coșbuc” (până în 1974), Liceul de matematică-fizică (până în 1990), Colegiul „George Coșbuc” (până în 2000) și Colegiul Național „George Coșbuc”.

Prima locație a gimnaziului era o clădire modestă, cu acoperiș de șindrilă și cu ferestre minuscule. Edificiul propriu-zis al școlii a fost edificat în 1888, cu săli modeste, încălzite cu sobe, iar elevii consumau apă de la fântânile din curte. A fost renovat și îmbunătățit permanent după 1920-1921. În timpul Primului Război Mondial a fost utilizat ca spital militar de campanie.

În 1863 au început școala 44 de elevi, iar azi, în 2023, are 956 de elevi.

În primul an de funcționare activau un director, 3 profesori (dintre care unul de religie), iar, după ce s-au format 8 clase, 14 profesori. În 2023 sunt 36 de clase și 59 de profesori plus un preot greco-catolic și un pastor penticostal.

La un deceniu de la înființare, gimnaziul din Năsăud deținea deja o bibliotecă școlară (577 de cărți, 15 piese muzicale românești, 23 mape, 2 atlase), un muzeu natural (colecție de minerale,

zoologice și botanice), un cabinet de fizică, muzeu de antichități (piese numismatice, în general). Acum, în 2023, Colegiul deține o bibliotecă cu un fond de 25.400 cărți, diverse cabinete (fizică, chimie, informatică, limbi moderne...) și un muzeu al școlii. Are 2 săli de sport de capacitate mijlocie și una de capacitate mare, terenuri de sport în aer liber: fotbal, volei, handbal ș.a.

În 1870-1871, se studiau în clasele I-VIII religia, latina, limba greacă (exceptând clasele I-II), limba germană, limba maghiară, geografie (doar la clasele I-II), istoria (exceptând clasele I-II), matematică, fizică (exceptând clasele I-III și V), istoria naturală (exceptând clasele III și V), filosofie (în clasele VII-VIII).

În anul 1871, prima promoție de 8 clase avea 14 elevi absolvenți. La final se susținea „examenul de maturitate”, care consta din proba scrisă (cu o durată de 5 ore pentru fiecare materie!) din limbile română, latină, greacă, germană, maghiară și matematică, și proba orală din cele mai sus precizate, la care se adaugă religie, istorie, geografie, filosofie și fizică. Din corelarea celor 2 se obținea calificativul „foarte mulțumitoriu” (valde bonum), „mulțumitoriu” (bonum), „destulătoriu” (sufficiens), „de mijloc destulătoriu” (via sufficiens) și „nedestulătoriu” (nesufficiens). În perioada 1870-1910, 737 elevi au susținut acest examen. În 1925, au fost introduse notele la Bacalaureat, 6 fiind nota minimă pentru a promova, probele erau și sunt în continuare de 2 tipuri, doar materiile de susținere a acestora s-au schimbat în timp. Astăzi termină clasa a XII-a aproximativ 170-180 elevi.

Pentru elevi nu exista uniformă, erau îmbrăcați în ținută tradițională formată din cioareci și sumane. În zilele de sărbătoare, elevii mai mari se îmbrăcau cu o jachetă și vestă neagră, pantaloni din pânză albă de casă și purtau pălărie neagră sau cușmă, iar vara pălărie de paie sau panama și ghetete negre în picioare. Cămașa era de obicei albă, iar la gât purtau un șnur de culoare neagră. În timpul iernii, principalele piese erau formate din cojoace, blană de miel învelită în postav, însoțit de un șal negru în jurul gâtului. În chipiul de postav purtau tricolorul. În perioada regimului comunist exista o uniformă obligatorie, din sarafan și cămașă albă sau albastră, cravată roșie cu margini tricolore (la nivel liceal).

Elevii din afara Năsăudului stăteau „la gazde”, locații strict controlate de școală, părinți și autoritățile locale. Alimentația era trimisă de către părinți și constau în mămăligă, lapte, ouă, brânză, cartofi, fasole. Clădirea internatului a fost edificată abia în 1930 (corpul B), concomitent înființându-se și o cantină (actualul CDI).

Activitățile extrașcolare constau încă de la început în: muzică (cor bisericesc, orchestră, fanfară), teatru (regizat întotdeauna de un profesor), lectură, dans (Romana), baluri, expoziții de artă, sărbători precum Maialul și aniversările școlii.

Băieții se întâlneau de obicei la sfârșitul săptămânii pe terenul de instrucție al grănicerilor, actualul Stadion, pentru jocul cu mingea.

Elevilor le era interzis prin Regulamentele interne să frecventeze în afara școlii cafenelele, ospătăriile și alte locuri de petrecere, șezătoarele, fumatul, folosirea armelor, a bătelor, nimicirea animalelor și a păsărilor. În caz contrar, se aplicau pedepse, de la mustrare verbală la exmatricularea din liceu.

La început ziua de joi era declarată liberă pentru că era zi de târg.

Miercuri, 4 octombrie 2023, între orele 16,00-18,30, în Aula Colegiului Național „George Coșbuc” au avut loc festivitățile consacrate aniversării și sărbătoririi a 160 de ani de la înființare.

Despre cerșetori

Valer POP

Cerșetorul este o persoană care, pentru a-și procura cele necesare traiului, cere de pomană. E greu de înțeles că anumite persoane apelează la practicarea cerșetoriei chiar dacă sunt capabile să-și procure cele necesare traiului. Aceasta este înșelătorie.

Încă în urmă cu peste 100 de ani, Parlamentul României a votat Legea nr. 2.908 din 4 iulie 1921 pentru înfrânarea vagabondajului și cerșetoriei și pentru protecția copiilor. Această lege s-a publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 76 din 9 iulie 1921.

Articolul 1 al acestei lege prevede: „Vagabondajul și cerșetoria sunt interzise în tot cuprinsul țării, fiind considerate ca delicte”. Articolul 3 spune: „Se consideră cerșetori, pasibili de pedeapsă în sensul acestei legi, orice persoană aptă pentru oarecare muncă și care, având mijloace de existență, sau putându-și-le procura, face apel, din obișnuință, la caritatea publică, cu scopul de a realiza beneficii personale, în orice mod și în orice loc”.

În orice societate au existat și există cerșetori. Opinia publică acceptă această situație, dar nu este de acord cu cei care „se dau cerșetori”, înșelând buna credință. Nu de puține ori vedem la televizor cum sunt prinși cerșetori prefăcuți și se descoperă asupra lor sume mari. Oameni de acest fel, dacă nu pot cerși, se folosesc de copii.

Știind că un copil cu vârsta mai mică de 10 ani nu poate fi considerat cerșetor și, în consecință, nu poate fi tras la răspundere, sunt persoane care trimit astfel de copii la cerșit. Această faptă este condamnată, pentru că un copil care se obișnuiește cu cerșitul va cerși și când va fi mai mare. Copiii trebuie să meargă la grădiniță sau la școală, care sunt gratuite, nu să zacă, pe jumătate drogați sau beți, în brațele mamelor pe străzile pietoniere comerciale. Cerșetoria rămâne un fenomen socio-cultural care este tratat total diferit de la o țară UE la alta. Fiind considerată o stare temporară, provizorie, cerșetoria este legală sau tolerată în majoritatea țărilor Europei. În unele țări ale UE, precum Danemarca, Grecia, Marea Britanie sau Ungaria, cerșetoria e interzisă. În Ungaria e interzis legal chiar și să scormonești în coșurile de gunoi, oricât de flămând ai fi. În Belgia un cerșit insistent e asimilat cu hărțuiala și poate duce la expulza-

re din țară, chiar dacă ești cetățean european, cum e cazul tuturor romilor români și bulgari. La fel, copiilor le e interzis cerșitul.

Din presa de acum peste 100 de ani am selectat câteva articole interesante care fac referire la cerșetori.

Cum sunt miluiți cerșetorii din Berlin

Nu ai voie să dai un ban cerșetorului, după cum nici el nu are voie să fie aflat de oamenii stăpânirii cu bani în buzunar.

Cine vrea să miluiască un cerșetor-doi, plătește la poliție 1, 2, 3 sau câți lei dorește să deie de pomană, luând în schimb chitanțe. Aceste chitanțe se dăruiesc cerșetorului care ia pe ele numai de ale mâncării și îmbrăcămînții. Cerșetorul prins de poliție cu bani în buzunar, de fiecare ban face o săptămână de temniță.

(Albina, revistă pentru popor,
Anul XXVI, No. 6, mai 1927)

Un cerșetor bogat

În Macău (Țara Ungurească) a murit fără de veste un cerșetor. Deschizându-i-se lada cu zdrențe, pe care o avea în camera lui murdară, au dat de două livrete de depuneri, din care se vedea că avea depuse la o bancă din Hodmezevașarhei șaptezeci de mii de coroane. Bani nu i-a depus în Macău, ca să nu afle cineva, că e bogat. Cunoscuții lui au spus că banii i-a strâns prin cerșit, dar mai ales prin cămătărie. Cerșetorul mort are numai rude îndepărtate, care, fiind foarte sărace, vor ști ce să facă cu banii moșteniți.

(Foaia Poporului din 10 februarie 1913)

Testamentul unui cerșetor

În Praga (capitala Bohemiei în Austria) a murit un cerșetor. Tramvaiul electric trecuse peste el retezându-i amândouă picioarele. În hainele lui zdrențuite s-a găsit un testament, prin care lăsa unui proprietar de case suma de cinci mii de coroane, drept mulțumită că-l lăsa să doarmă pe timp rău și iarna într-o cămăruță mică din curte. Unei femei, care-l silea din când în când să-și schimbe rufele, i-a lăsat două mii de coroane. Fiindcă se îmbăta de multe ori, mai ales iarna, era dus la poliție, unde putea să doarmă la căldură. Drept mulțumită, a lăsat poliției două mii de coroane, iar gardistului (polițaiului), care l-a dus de nenumărate ori la închisoare, o mie de coroane. Unei familii, care îl da totdeauna afară din curte când venea să cerșească, i-a lăsat zece mii de coroane. Toate acestea în testament, căci cerșetorul nu lăsase după el niciun ban, cu toate că sunt și cerșetori bogați. El făcuse acest testament ca să-și bată joc de lume.

(Foaia Poporului din 28 aprilie 1913)

Un cerșetor care-și măsoara banii cu litru

În Debrețin trăiește un cerșetor în etate de 73 de ani, căruia îi lipsește un picior. Cerșitul e oprit și acolo, dar bătrânul Szabo Ianoș, așa îl cheamă, tot cerșește, astfel că în fiecare săptămână e adus de trei-patru ori la poliție. Acum de curând a fost adus iară la poliție, pentru că a cerșit. În traistă avea 3 litri de monede de unu și de doi bani, pe care le strânsese în ziua aceea. El avea și o măsură de un litru, cu care-și măsoara banii. Se vede că nu mergea acasă până nu strângea un număr anumit de litri de bani. Cercetând și la el acasă, poliția a găsit doi saci plini cu monede de unu și de doi bani, apoi și un libret de depuneri la bancă în suma de câteva mii de coroane, făcute tot numai din strângerea banilor celor mici. Cerșetorul acesta știe mai bine ca mulți că o sută de bani fac o coroană și că miile de coroane se pot face economisind (cruțând) cu bănuțul.

(Foaia Poporului din 20 mai 1912)

Reviste primite la redacție

Răsunetul cultural
nr. 1 (141)/2025

Revista UZP
nr. 36/2024

Hohote
nr. 31/2024

Cununații din Șanț din anii 1877-1878

Alexandru DĂRĂBAN

Anul 1877

1¹

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Venedict Dănilă, soldat rezervist	Ecaterina Sângeorzan, fată de econom
Data încheierii căsătoriei	22 septembrie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Născut în Sânosif, cu locuința de nouă în Rodna Nouă, în Ulița Cobășelului, nr. casei 35	Rodna Nouă în Ulița mare sub nr. casei 20
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	25 ani	21 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Tata: Ioan Dănilă	Tănase Sângeorzan și Ioana Iugan
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Miron Leuca de 29 ani și Ioan Domide de 39 ani, din Rodna Nouă, economi	
Martori la cununia însăși	George Filipoi de 37 ani și Senia Iugan din Rodna Nouă, economi	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	În 12, 19 și 26 august, fără impedimente	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

2²

Notă: 2. Ibidem, poz. 2.

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ion Iuga, țigan	Maria Ianoș, fată de țigan
Data încheierii căsătoriei	20 octombrie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Bistrița Bârgăului, nr. casei 23	Rodna Nouă, în Ulița Cobășelului, nr. casei 111
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	31 ani	19 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Sidor Iuga și Irina Buta	Ioan Ianoș și Floarea Onul
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Roman Gabor de 51 ani și Mihăilă Onul de 48 ani, din Rodna Nouă, țigani	
Martori la cununia însăși	Istrate Arman de 36 ani și Palagica de 32 ani, din Rodna Nouă, țigani	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	9, 16 și 23 septembrie, fără impedimente	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

Notă: 1. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SIANBN), fond Registrele parohiale de stare civilă, Oficiul parohial greco-catolic Șanț, Matricula cununaților nr. 557, anii 1875-1908 Ibidem, p. 3 v. – 4 f., poz. 1.

3³

Notă: 3. Ibidem, poz. 3.

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Irimie Șiot, fecior de econom	Nastasia Sângeorzan, econom
Data încheierii căsătoriei	10 noiembrie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Rodna Nouă Ulița Mare, nr. casei 26	Rodna Nouă, Ulița Cârțibavului, nr. casei 119
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	25 ani	35 ani
Starea civilă	Celib	Văduvă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Cifor Șiot și Susana Tapalagă	Samson Ursan tutor, Zaharia Sângeorzan și G. Gușa, părinți
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Odochim Șiot de 58 ani și Grigore Cost. Grapini de 59 ani, Rodna Nouă, economi	
Martori la cununia însăși	Vasile Sângeorzan de 43 ani și Irina Filipoi de 36 ani, Rodna Nouă, economi	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	21, 28 octombrie și 4 noiembrie	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

4⁴

Notă: 4. Ibidem, poz. 4.

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ioan Stăgărean, fecior de ziler	Maria Roman, fată de ziler
Data încheierii căsătoriei	17 noiembrie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Născut în Ludwigsdorf (Giulești, Maramureș), locuiesc ca servitori Ulița Mare, nr. 30	Născută în Borșa, au locuit în Rodna Nouă pe Ulița Cobășelului
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	26 ani	21 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Simion Stăgărean și Agafta Grapini	Gavrilă Roman și Ileana Ștețco
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Foca Grapini de 59 ani și Condrate Iugan de 34 ani, Rodna Nouă, economi	
Martori la cununia însăși	Ilarion Filipoi de 43 ani și Maria Galan de 43 ani, Rodna Nouă, preotul greco-catolic cu soția	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	28 octombrie, 4 și 11 noiembrie	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

5⁵

Notă: 5. Ibidem, poz. 5.

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ioan Cicusia (Cicșa?), fecior de econom	Ioana Grapini, fată de econom
Data încheierii căsătoriei	22 noiembrie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Rodna Nouă, Ulița Cobășelului, nr. 38	Rodna Nouă, Ulița Mare, nr. 43
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	22 ani	19 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Filip Cicusia și Ioana Scripeți	Andrei Cost. Grapini și Maria Grapini
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ștefan Luchi de 28 ani și Clement Domide de 37 ani, Rodna Nouă, economi	
Martori la cununia însăși	Teofil Domide de 37 ani și Melania Cicșia de 33 ani, Rodna Nouă economi	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	4, 11 și 18 noiembrie	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

6⁶

Notă: 6. Ibidem, poz. 6.

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Iosif Moroza, fecior de econom	Irina Pomohati (Pomohaci?), fată de econom
Data încheierii căsătoriei	24 noiembrie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Rodna Veche	Rodna Nouă, Ulița Mare, nr. 23
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	23 ani	22 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Vasile Moroza și Palagica Luchi, ambii morți, Ștefan Luchi tutore	Ilisie Pomohati și Lodovica Candale
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ștefan Luchi de 28 ani și Tanase Pomohati de 63 ani, Rodna Nouă, economi	
Martori la cununia însăși	Ștefan Luchi de 28 ani și Sofia Cicșia, Rodna Nouă, economi	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	4, 11 și 18 noiembrie; de la Sedria orfanală și-a dobândit mirele ca orfan licența cu nr. 3657 din 9.11.1877	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

În aceste 6 căsătorii, una a fost între un celib și o văduvă, toate căsătoriile fiind săvârșite de preotul Ilarion Filipoi, toți au fost de confesiune greco-catolică. În toate cazurile s-a respectat obiceiul vestirii de 3 ori a celor care urmau să se căsătorească, iar într-un caz s-a dat o licență pentru un orfan de la Sedria orfanală. Au fost 5 miri născuți în altă localitate (1 Sânosif, 1 Bistrița Bârgăului, 1 Giulești Maramureș și 1 Rodna Veche) și o mireasă în Borșa Maramureș. Un mire a fost soldat rezervist, o pereche de zileri, o pereche de țigani, iar ceilalți au fost fii sau fiice de economi.

La rubrica observații s-a putut vedea că a fost completată cu mențiunea trecută pe o ștampilă „trecuți la ortodoxie, 21 octombrie 1948”. Prezentăm mai jos un tabel cu vârsta mirilor la data cununiei, precum și vârsta care ar fi avut-o aceștia la data de 21 octombrie 1948.

Numele și prenumele cununaților	Vârsta cununaților la data căsătoriei	Vârsta pe care ar fi avut-o în anul 1948
Venedict Dănilă	25 ani	96 ani
Ecaterina Sângeorzan	21 ani	91 ani
Ion Iuga	31 ani	102 ani
Maria Ianoș	19 ani	90 ani
Irimie Șiot	25 ani	96 ani
Nastasia Sângeorzan	35 ani	106 ani
Ioan Stăgărean	26 ani	97 ani
Maria Roman	21 ani	91 ani
Ioan Cicusia (Cicșa?)	22 ani	93 ani
Ioana Grapini	19 ani	90 ani
Iosif Moroșan	23 ani	94 ani
Irina Pomohati (Pomohaci?)	22 ani	93 ani

Nefăcându-și niște calcule simple matematice, au aplicat metoda să fie cât mai mulți. Se poate vedea că toți cei din tabele ar fi avut în 1948 vârsta de peste 90 ani, fiind cazuri și de peste 100 de ani. Trebuie menționat faptul că media de viață în anul 1932 era de 42,01⁷ ani ceea ce ne duce cu gândul, în mod logic, că cei din tabelele de mai sus la acea dată nu mai erau în viață. N-a contat aceasta pentru diriguitorii ortodocși de atunci, pe ei interesându-i cantitatea, incluzând chiar și pe cei care nu mai erau în viață.

Notă:

7. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/214-229.pdf. Accesat în data de 7.VII.2024.

Anul 1878

1⁸

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ion Luca, fecior de țigan	Maria Gabor, fată de țigan
Data încheierii căsătoriei	16 februarie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Ilva Mare	Măgura, locuiește în Rodna Nouă, nr. 52
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	24 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Tata: Filimon Luca	Roman Gabor și Ileana (Libician?)
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Trofim Luca de 49 ani Ion Onul de 29 ani, Rodna Nouă, țigani	
Martori la cununia însăși	Leon Pintelei de 26 ani și Varvara Gabor de 25 ani, din Ilva Mare, țigani	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	7, 11 și 18 noiembrie 1877 de la impedimentul canonic s-a eliberat în 19 ianuarie 1878 cu nr. 255.	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

Notă:

8. SJANBN, fond Registrele parohiale de stare civile, Oficiul parohial greco-catolic Șanț, Matricula cununaților nr. 557, anii 1875-1908 Ibidem, p. 4 v. – 5 f., poz. 1.

2⁹

Notă: 9. Ibidem, poz. 2.

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Paramon Gușa, fecior de econom	Agafța Nistor, fată de econom
Data încheierii căsătoriei	23 februarie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Rodna Veche, nr. 285	Rodna Nouă, Ulița Mare nr. 34
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	30 ani	16 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Odochim Gușa și Marta Sfrengu	Ion Nistor și Maria Sângeorzan
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Solovestru Pasca de 35 ani și Teodor Cost. Grapini de 54 ani, Rodna Nouă, economi	
Martori la cununia însăși	Ion Donise Anca de 42 ani și Maria Sfrengu de 40 ani, Rodna Veche, economi	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	3, 10 și 17 februarie, de la impedimentul canonic s-au eliberat în 15.II.1878 nr. 65/38	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

3¹⁰

Notă: 10. Ibidem, poz. 3.

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Paramon Domide, soldat rezervist	Ileana Scripeți, fată de econom
Data încheierii căsătoriei	2 martie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Rodna Nouă, Ulița Moldovei, nr. 126	Rodna Nouă, Ulița Mare, nr. 6
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	20 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Toader Domide și Ana Filipoi	Ștefan Scripeți și Agripina Cotu
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Iacob Skasa(?) de 68 ani și Ștefan Filipoi de 57 ani, Rodna Nouă, economi	
Martori la cununia însăși	Lazar Domide de 39 ani și Maria Sângeorzan de 48 ani, Rodna Nouă, podariu (?) cereale	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 17 și 24 februarie	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

4¹¹Notă: 11. *Ibidem*, poz. 4.

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Simion Șirlincan, fiu de ziler morar	Angilina Grapini, fată de econom
Data încheierii căsătoriei	7 martie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Rodna Nouă, Ulița Mare nr. 140	Rodna Nouă, Ulița Mare nr. 69
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	29 ani	23 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Irimie Șirlincan și Nastasia Clejan, ambii morți	Grigore Grapini și Sofronica Filipoi, tata mort
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Avram Popârțac de 55 ani și Anton Domide de 40 ani, Rodna Nouă, economi	
Martori la cununia însăși	Ilarion Filipoi, de 44 ani, preot și Maria Galan de 44 ani, Rodna Nouă	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	24 februarie și 3 martie, o vestire plătită baza orânduită mireasa ca orfană sau licențiată 4 martie 1878	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

5¹²Notă: 12. *Ibidem*, poz. 5.

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Nicolai Moldovan, ziler	Palagica Pomohati, fată de econom
Data încheierii căsătoriei	21 noiembrie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Iacobeni, Bucovina, nr. casei 253	Rodna Nouă, Ulița Mare, nr. 23
Religia	Greco-răsăritean	Greco-catolică
Vârsta la căsătorie	38 ani	24 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	George Moldovan și Ana Socaciu, ambii morți	Ilisie Pomohati și Todosia Candale
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Grigore Olteanu de 70 ani și Odochim Șiot de 59 ani, Rodna Nouă, economi	
Martori la cununia însăși	Leonte Pop de 48 ani și Susana Musnaj, romano-catolici, Rodna Nouă, colectare de dări	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	3, 11 și 17 noiembrie	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Filip Capra, fecior de țigan	Matroana Onul, fata de țigan
Data încheierii căsătoriei	23 noiembrie	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Născut în Feldru, locuiește în Rodna Nouă, Ulița Cobășelului, nr. 113	Rodna Nouă, Ulița Cobășelului, nr. 113
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	25 ani	21 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Ion și Ana Capra	Mihăilă Onul și Ecaterina Cuțitariu
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Istrate Arman de 36 ani și Ion Onul de 29 ani, Rodna Nouă, țigani	
Martori la cununia însăși	Ion Burdeț de 49 ani și Iftinica Berilă de 34 ani, Rodna Nouă, țigani	
Preotul care a săvârșit cununia	Ilarion Filipoi	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	3, 10 și 17 noiembrie	
Observații	Trecuți la ortodoxie abuziv în 21 octombrie 1948 (ștampilă)	

Aceste 6 căsătorii toate au fost între celibi, fiind săvârșite de preotul Ilarion Filipoi, 5 au fost de confesiune greco-catolică, iar un mire de confesiune greco-răsăriteană. În toate cazurile s-a respectat obiceiul vestirii de 3 ori a celor care urmau să se căsătorească, iar într-un caz s-a dat o licență pentru un orfan de la Sedria orfanală, iar în două cazuri au fost impedimente canonice. Au fost 4 miri născuți în altă localitate (1 Ilva Mare, 1 Iacobeni – Bucovina, 1 Rodna Veche și 1 Feldru). Un mire a fost soldat rezervist, 2 perechi de zileri, 2 perechi de țigani, iar ceilalți au fost fii sau fiice de economi.

O pereche de nași au fost romano-catolici, iar 2 perechi au fost țigani.

La rubrica observații s-a putut vedea că a fost completată cu mențiunea trecută pe o ștampilă „trecuți la ortodoxie, 21 octombrie 1948”. Prezentăm mai jos un tabel cu vârsta mirilor la data cununii, precum și vârsta care ar fi avut-o aceștia la data de 21 octombrie 1948.

Numele și prenumele cununaților	Vârsta cununaților la data căsătoriei	Vârsta pe care ar fi avut-o în anul 1948
Ion Luca	24 ani	94 ani
Maria Gabor	24 ani	94 ani
Paramon Gușa	30 ani	100 ani
Agafă Nistor	16 ani	86 ani
Paramon Domide	24 ani	94 ani
Ileana Scripeți	20 ani	90 ani
Simion Șirlincan	29 ani	99 ani
Angilina Grapini	23 ani	93 ani
Nicolai Moldovan	38 ani	108 ani
Palagica Pomohati	24 ani	94 ani
Filip Capra	25 ani	95 ani
Matroana Onul	21 ani	91 ani

Nefăcându-și niște calcule simple matematice, au aplicat metoda să fie cât mai mulți. Se poate vedea că toți cei din tabele ar fi avut în 1948 unul ar fi avut vârsta sub 90 ani, două cazuri fiind peste 100 de ani, iar restul între 90 și 100 ani. Trebuie menționat faptul că media de viață în anul 1932 era de 42,01¹⁴ ani ceea ce ne duce cu gândul, în mod logic, că cei din tabelele de mai sus la acea dată nu mai erau în viață. N-a contat aceasta pentru diriguitorii ortodocși de atunci, pe ei interesându-i cantitatea, incluzând chiar și pe cei care nu mai erau în viață.

Notă:

14. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/214-229.pdf. Accesat în data de 7.VII.2024.

Conspect statistic-sanitar din cercul Rodnei al comitatului Bistrița-Năsăud

Dr. Simion STOICA¹

Cercul Rodnei constituie partea nord-orientală a comitatului, pe un teren muntos 23 km². Constă din 13 comune curat românești, cu un număr de 17.648 de locuitori, amestecați numai ici colea cu puține familii ungurești, armenesti, evreiești etc. Acest ținut are patru scâlzi de ape minerale, cu deosebite ingrediente chimice: Sângeorzul, Anieșul (Dombhat), Antonia și Valea Vinului. În Rodna Veche este așezat oficiul montan peste minele statului. Tot în acest opid² se află și o școală de stat, cunoscută din corespondențele jurnalistice de la 1876 încoace. Ocupațiunea poporului din cercul întreg, în genere, este agronomia, economia de vite, lemnăritul și plutăritul. Exportul de lemnărie este foarte considerabil. Scândurile de rezonanță de aici sunt bine primite și în țări străine.

În Rodna vreo câțiva, mai mult străini, se ocupă și cu exploatarea minelor, unii cu neguțătoria. Situația romantică a locului muntos, dimpreună cu renumitele ape minerale, în timp de vară, servesc și de distracție pentru oaspeți veniți din mai multe părți ale țării care voiesc reînnoirea sănătății și întărirea corpului.

După datele oficiale, în decursul anului trecut, în cercul Rodnei s-au născut cu totul 813 indivizi: 386 bărbați și 427 muieri. Dintre aceștia 705 sunt greco-catolici, 51 romano-catolici, 40 greco-orientali (ortodocși), 7 izraeliți și 10 alte confesiuni. Suma răposăților se urcă la 797: 750 greco-catolici, 35 romano-catolici, 6 greco-orientali, 3 izraeliți și 3 de alte confesiuni. Subtrăgând³ mortalitatea din suma de nașteri, rezultă un plus de nașteri de numai 16 inși. S-au născut morți 6. Cauze mai însemnate de mortalitate au fost: debilitate congenitală – 106, convulsii sau mătreci – 17, atrofie de prunci – 15, pneumonie – 30, tuberculoză – 43, catar de intestine – 20, dizenterie – 17, tifos sau lungoare – 42, scarlatină – 23, morbili sau cori – 20, difterie – 260, holera – 1, crup sau șopârlariță – 22, tuse convulsivă – 47, friguri puerperale – 4, sifilis – 1, peritonită – 2, apoplexie – 22, marasmul senilis (bătrânețe) – 81, amentia⁴ – 1, casus fortuitus⁵ – 2, moarte accidentală – 11, hidropizie⁶ – 6, emfizemă⁷ – 1, cancer uterin – 1, congelare-digerare – 1, hernie – 2, anemie – 1, tabes dorsalis⁸ – 1.

Deși datele sunt bazate mai cu seamă pe constatarea inspectorilor de morți, fiind niște morburii cunoscute, cu puțină excepție se pot privi aproximativ de adevărate. Din sumele suscitute se dovedește că numărul cel mai însemnat de mortalitate a devenit din morbul contagios difterie și slăbiciune de naștere. Cauza din urmă se atribuie la ocupația muierilor cu lucrul greu, care, fiind econoame, în starea gravidității adeseori sunt expuse nașterilor mai înainte de timp. Cauza bătrâneți-

lor este calculată de la 60 de ani în sus; cea mai bătrână persoană a fost de 84 ani. De aici urmează, că având locuitorii ocupații grele, nu prea ajung mai în sus de la acea etate.

Moarte violentă în tot decursul anului a fost numai în 2 cazuri. Acestea caracterizează că ținutul cercului este locuit de un popor păciuit⁹ și liniștit care, deși au trecut peste multe calamități ale timpului modern, nu și-a schimbat natura sa modestă. Mortalitate mai numeroasă s-a ivit între persoanele de la 1-5 și 10 ani.

Suma răposăților în această etate a fost 304, care formează mai jumătate din numărul total al mortalității. O dovadă că organismul omenesc în anii primi ai etății este mai înclinat atât spre morburile epidemice și contagioase, precum și spre altele de altă natură.

În decursul anului au domnit mai multe morburii epidemice și endemice, dintre care primul loc îl ocupă difteria, scarlatina, morbili (cori), tifos, crup¹⁰ și tusea convulsivă. Aceste morburii au domnit mai vârtos la prunci de la 1-10 și 15 ani. Au avut extensiune epidemică în lunile de primăvară și de toamnă ale anului. Comunele în care s-au ivit au fost Sângeorzul Român, Maieru, Leșu, Rodna Veche și Ilva Mare. Cu extensiune mai mare și cu decurgere mai nefavorabilă s-au arătat în comunele Sângeorzul și Maieru care, de regulă, mai în tot anul formează cuibul diverselor epidemii. Aici se naște întrebarea: care este cauza de tocmai aceste două comune, dintre cele mai mari ale cercului, sunt mai expuse morburilor epidemice? Cauza principală se află în situarea locului și în calitatea pământului. Ambele comune sunt așezate pe platoul îngust aflător lângă marginea râului Someș. Spre nord și sud se extind dealuri de înălțime considerabile și clină¹¹ (cădere) rapidă, acoperite cu păduri frumoase și vegetație bogată. Pământul în calitatea lui este mai mult lutos și humus care atrage și conține în sine mai mult timp umezeala. Primăvara, când se topește neaua, și toamna, când se pornesc timpurile ploioase, toată apa care curge de pe dealuri, aducând cu sine mulțime de plante trecute în putreziciune, se așază și stagnează în grădinile și curțile locuitorilor din acele două comune. Ulițele și șanțurile se află căptușite și acoperite de apă și de tină. Acestea, cu deosebire primăvara și la începutul verii, formează într-adevăr loc prea acomodat pentru a-și cânta broaștele melodiile lor dictate de instinctul natural¹².

Plantele care stau mai mult timp în umezeală, prin ajutorul aerului, trec în fermentație și putreziciune. Din acestea se dezvoltă cele mai multe animalcule¹³ părăsite de plante, care sunt cauza principală a mai multor morburii endemice, epidemice și contagioase. Din acele animalcule se ivesc morburile: difteria, scarlatina,

morbili (cori), bubatul, tusea convulsivă, frigurile intermitente etc. Locuri din acelea băltoase sunt favorabile în unele timpuri și pentru dezvoltarea și lățirea contagiului de holeră. Afirmarea din urmă se dovedește destul de clar și cu epidemia de holeră din 1873 care, în comuna Maieru, a domnit în modul cel mai înfricoșat. Fiind locul amintit corespunzător pentru dezvoltarea paraziților, aceștia în scurt timp se sporesc foarte ușor, cu miliardele, infectează aerul și apa necesară de băut, care se strecură prin părțile pământului. Ajungând acești paraziți microscopici în organismul omului, produc diverse morhuri care, apoi dezvoltându-se, se naște contagiul infectător, acomodat pentru a se lăți de la un individ la altul. De aici se explică pentru ce au fost morburile amintite în extensiune așa de mare și periculoase între locuitorii comunelor sus citate. Tot de aici se ivesc aceste morhuri, mai cu seamă primăvara și toamna, când timpul este ploios, aerul și pământul plin de umezeală.

Felul morburilor stă în legătură cu soiul paraziților și dezvoltarea acestora depinde de la schimbările timpului favorabil pentru sporirea și susținerea lor. Din acest incident se explică și variile epidemii ivite în diverse perioade ale timpului. Pettenkofer¹⁴ a dedus influența morburilor epidemice, de exemplu a holerei, din calitățile pământului; tot el a descoperit că unele locuri, de exemplu Lyon, sunt apărate de holeră.

O altă împrejurare foarte ruinătoare pentru sănătate este și acea datină rea și foarte urâtă, în care casele locuitorilor, de regulă, sunt în legătură cu grajdurile și cu cotețele vitelor sau aproape de acestea. Gunoii de la vite este grămadit tocmai în apropierea caselor, unde și rămâne de multe ori cu anii întregi. Afară de aceea, sunt încă de luat în considerare și locuințele strâmte, mici și întunecoase și, ce e mai mult, încă și necurate. De aici poate să priceapă oricine că, mai cu seamă primăvara când se topește neaua și atmosfera începe a se încălzi, ce aer puturos poate fi în jurul caselor și peste tot în comunele unde stagnează atâta umezeală, gunoi putred și alte spurcăciuni. Se înțelege, totodată, că pruncii ca persoane fără ocupație, sunt siliți a petrece mult timp în acel aer nesănătos. Aceasta e cauza că în timpurile

amintite, mai vârtos pruncii au fost expuși la morhuri contagioase. Tot împrejurări de acestea au contribuit la lățirea și decurgerea nefavorabilă a morburilor amintite.

Serbarea priveghiurilor și a pomenilor, pe timpul cât au durat epidemiile, au fost tot atâtea datini acomodate pentru lățirea contagiului.

Prin scurta amintire scripturistică, am voit numai a informa pe onorabili lectori despre cauzele principale ale mortalității și ale multor pericole de viață, anume la persoanele tinere în care se concentrează viitorul națiunii.

Mulți vor trage la îndoială posibilitatea înlăturării răului periculos, dar n-au cuvânt; căci toate cauzele de boli și moarte discutate aici se pot înlătura, unele de tot, altele în mare parte. Prin laboare și energie se pot nimici cuiburile de clocitură a morburilor. Condițiile, recerute în această privință, ar fi deschiderea mai multor canale, ca să se dea curs liber apei care inundă și acoperă teritoriul locuit de oameni. Supraveghere poliție sanitară, cu un cuvânt, energica aplicare a Legii Sanitare care, precum se vede, există numai pe hârtie, fără a fi introdusă și în faptă.

Acestea cad în datoria oficiilor și comisiilor sanitare introduse în fiecare comună; ele sunt obligate a îngriji pentru înlăturarea răului care amenință cu nimicirea totală mai multe generații.

Prin ducerea la îndeplinire a acestor condiții, multe sute, mii de persoane ar fi scăpate din ghearele morții, și bărbații de stat, și toți oamenii de bine, și toți câți doresc înflorirea națiunii lor, nu ar avea atâtea cauze de a se plânge asupra degenerării și împrăștiării locuitorilor.

Foarte m-aș bucura dacă aceste puține cuvinte ar aduce în mișcare activă simțul uman și național al celor care sunt chemați a se interesa pentru binele și educația poporului simplu.

Note:

1. Dr. Simion Stoica s-a născut în anul 1844 (sau 1846?) în comuna Vajdaszeg (azi Gura Arieșului), dar el spune: „Data asupra anului meu de naștere îmi lipsește, fiindcă matricula adevărată a ars în anul de răzmeriță 1848/1849.

După datele câștigate din bătrâni, m-aș fi născut în 1846 în comuna Vaida Sig, comitatul Turda-Arieș, din părinți economi, foști iobagi”. Dar undeva există o însemnare a soției sale Letiția Stoica, născută Șuluțiu, care spune la moartea lui Stoica, 1912, că soțul s-a părăsit din viață în al 68-lea an al vieții sale la Abrud. El și-a început activitatea în 1872 în districtul Năsăud, unde a rămas până în 1894, 22 de ani, adică cea mai bună și frumoasă parte din activitatea sa profesională și culturală, unde, acționând cu interes și dăruire, a contribuit la menținerea sănătății nășăudenilor și a combătut câteva epidemii memorabile, având dreptul la recunoștința poporului din acele părți; și cu atât mai mult are dreptul de a fi rememorat printre nășăudenii de seamă, astăzi, când românii uniți în statul nostru unitar se simt cu toții frați întru origine și națiune (vezi Crișan Mircioiu, Teodor Ghițan, *Doctorul Simion Stoica*, 1844-1912, în *Pisanii Sângeorzene*, Sângeorz-Băi, anul XIII, 2024, nr. 9, p. 40-52).

2. Așezare omenească romană fortificată; centru economic, politic, religios și militar, constituind un început de oraș.

3. Scăzând.

4. Tulburare mintală.

5. Venit pe neașteptate.

6. Boală cauzată de acumularea patologică de apă în cavitățile naturale ale corpului sau în țesuturi; ciroză hidrică.

7. Sindrom care se datorează infiltrării de aer în interstițiile țesutului conjunctiv al unui organ.

8. Boală cronică a sistemului nervos, de origine sifilitică, care se manifestă prin lipsa de coordonare a mișcărilor (în timpul mersului), dureri viscerale vii, tulburări de sensibilitate etc.; ataxie locomotorie, în partea posterioară.

9. Pașnic, calm, de pace, în care are loc pacea.

10. Obstrucție a laringelui manifestată clinic prin respirație sufocantă și printr-o tuse răgușită, uneori cu formare de false membrane.

11. Suprafață sau coastă înclinată.

12. *Observatorul*, Sibiu, anul III, 1880, nr. 18, p. 71.

13. Vietate extrem de mică, observabilă numai la microscop.

14. Max Joseph Pettenkofer, înnoțat în 1883 ca Max Joseph von Pettenkofer, a fost un chimist și igienist bavarez. Este cunoscut pentru munca sa în igiena practică, ca apostol al apei bune, al aerului curat și al eliminării adecvate a apelor uzate.

15. Lucru, muncă, treabă.

16. *Observatorul*, Sibiu, anul III, 1880, nr. 19, p. 75-76.

A consemnat
Alexandru DĂRĂBAN

Cum educăm copiii în familie?

Valer POP

În mijlocul societății de consum actuale și sub asediul tehnicii digitale asupra copiilor imediat ce au deschis ochii în această lume, dar și din dorința părinților de a-și scuti copiii de efort și a le crea condiții de viață cât mai confortabile, copiii sunt adeseori educați greșit. În lumea noastră înțelepciunea biblică, conform căreia „cea mai scumpă comoară pentru om este munca”, ar trebui reevaluată. Părinții, cu toată dorința lor de a le ușura viața copiilor, ar trebui să nu uite să-i educe și spre înțelegerea și practicarea valorilor în viață, munca fiind una dintre ele.

Exercițiul preluării de responsabilități în familie, în casă, și al împlinirii cu conștiinciozitate a acestora, educarea conștiinței copilului în sensul că și el trebuie să ușureze sarcinile părinților, ale celorlalți membri ai familiei, să se implice din dragoste, nu să aștepte să-i vină totul de-a gata de la ceilalți, faptul de a se comporta cu respect față de cei mai în vârstă, față de părinți, de autorități, de învățători și profesori, sunt pietre fundamentale pentru o dezvoltare sufletească armonioasă a copiilor și adolescenților. Și toate acestea trebuie cultivate conștient și consecvent de părinți, care bineînțeles trebuie să trăiască mai întâi ei conform cu aceste valori.

Să îi învățăm să fie politicoși (foarte important să cunoască bunele maniere atât pentru fete, cât și pentru băieți), generoși, blânzi, buni, dar și curajoși. Să-i încurajăm să fie atenți în jurul lor, la frumusețe, dar și la suferință. Să le acordăm copiilor timp, din timpul nostru. Să stăm de vorbă cu ei, să le ascultăm necazurile, să simtă că le suntem alături și să îi ajutăm atunci când au probleme. Copiii trebuie să știe că nu întotdeauna pot avea tot ceea ce își doresc. Sunt momente când bugetul familiei nu permite să-i cumpărăm de exemplu o jucărie mai scumpă. Atunci el trebuie să înțeleagă acest lucru și că va veni și momentul când și dorința lui se va împlini. Pentru a înțelege acest lucru este bine ca părinții să discute cu copiii despre sursele de venit din familie și despre prioritățile cheltuielilor. Să știe că

orice bănuț se câștigă greu și pentru aceasta nu merită să fie cheltuit pe lucruri fără importanță.

Unii părinți confundă pedeapsa cu disciplina. Pedeapsa o dai copilului pentru greșeli repetate, pe când disciplina o faci pentru el, spre binele lui. Copiii nu trebuie pedepsiți când părinții sunt supărați. Dacă se face așa, atunci este un moment prost ales. Nu este bine să vă „răcoriți” pe spinarea copilului, înainte de a lua o măsură disciplinară. Nu este bine nici să-i blamați și nici să-i lăudați prea des. Copilul nu trebuie pedepsit pentru că nu a rezolvat ceea ce el nu poate. Trebuie să știți ce să-i cereți să rezolve. El nu poate efectua orice muncă și nu reușește să învețe bine orice lecție de la orice obiect de învățământ. Pedeapsa se dă când copilul face conștient o faptă rea. Este greșit să obligați copiii la o competiție permanentă, pentru că se dezvoltă stima de sine, și când va ajunge în viață să dea piept cu diferite greutăți s-ar putea să aibă eșecuri. Copilul nu trebuie să creadă că „ești”, dacă nu ești primul”.

Poezia „Pe copil să-l ții în frâne” a lui Vasile Militaru este un bun îndrumar pentru distinși părinți, oglindește foarte bine lucrurile.

Pe copil să-l ții în frâne

Pe copil să-l ții în frâne

De-l vrei om la toți să placă.

Nu-l lăsa orice să-ngâne,

Nu-l lăsa orice să facă.

Nu-l lăsa după plăcerea-i

Unde vrea el să se ducă ...

Din același lemn se face,

Și icoană și măciucă.

Înainte-i stau deschise

Două căi sub largul hâu;

Una duce către bine,

Alta duce către rău.

Grea e pururea și suie

Tot la deal întâia cale;

Cea de-a doua e ușoară:

Merge pururea la vale;

Și-i de-ajuns puțin s-aluneci

Pe alunecosu-i prund

Ca să cazi pe veșnicie

În prăpastia fără fund.

De ești domn sau de ești rege

De ești slugă ori stăpân

Numai fapta te arată

De ești rău sau de ești bun.

RESTITUIRI

A consemnat Alexandru DĂRĂBAN

PETIȚIUNEA

foștilor grăniceri români nr. 17 dată Maiestății Sale prin deputațiunea împuternicită în audiența din 13 decembrie 1860¹

Maiestate c. r. apostolică!

În răstimp de unsprezece ani a patra oară cutează poporațiunea fostului regiment pedestru de graniță al doilea de români din Transilvania nr. 17 a se ivi înaintea înaltei Maiestăți, Domnului și Împăratului său, înaintea serenisimului său Domn al oștirilor spre a încerca cu umilință pe calea îndurării împărătești, un pas cel mai din urmă, dar și cel mai sigur în cauza lor încă nedecisă până acum în privința regulării averii lor comunale și cercuale care fură schimbate prin ridicarea miliției de graniță din Transilvania.

Poporațiunea cu toată umilința memoratului cerc de graniță îndrăznește în cunoștința bunului său drept a cuprinde întru aceea ce au așternut în trei rânduri și a le desluși.

Mai înainte de lămurirea tuturor punctelor din petițiune, își iau îndrăzneala prea plecații locuitori rugători a trimite pe scurt cuprinsul tuturor prea plecatelor lor cereri de mai înainte și, apoi, după finirea cursului istoric al lucrului, a formula întreaga sa petițiune pe drept motivată prin aceasta.

Încă în anul 1848 au adus comunele din graniță prin o proprie deputațiune la pragurile înaltului tron punctele plânsorii lor în privința mai multor abuzuri ce s-au vârat în sistema administrațiunii graniței militare și, între altele, anumit pentru serviciile și isprăvi private fără plată care seamănă foarte aproape cu robotele ce le-au făcut grănicerii în urma ordinarilor mai marilor locuri, apoi pentru mărginirea dreptului de ereditate la partea bărbătească și pentru dispunerea asupra proprietății prin contracte și alte negocieri juridice între cei vii și, în fine, pentru contrarea prescrierilor împiedicare a tinerimii grănicere de la studiul la școlile de mijloc și înalte de staul civil.

La această petițiune către Maiestate fu deputațiunea în înalta rezoluțiune sub nr. 1 a adjutantului general de atunci, principele F. Lobkowitz, cu speranța că i se va împlini cererea, liniștit. Dar când credea prea supusa poporațiune din graniță că pe temeiul repetatei încredințări sub 2/1 va putea aștepta cu cea mai bună speranță și siguranță desăvârșita rezoluțiune prea înaltă, aceiași, după atâtea servicii credincioase folositoare de 88 de ani pe câmpul de onoare, recunoscute de toată lumea, precum și de prea înduratul lor Domn de oaste, se vede căzută ca jertfa mai înaltelor privințe de stat, pentru că în anul 1851 urma pe neașteptate desființarea graniței.

Fiindcă poporațiunii grănicere i s-a făcut aceasta cunoscut în forma unei înalte dispoziții, așa ea s-a încredințat sortii sale fără opunere, cu acea speranță că, mai cu seamă, după jertfele făcute în timpul fatalelor încurcături politice din 1848-1849, i se va concede ca, scăpată de abuzurile de mai înainte, sub o administrație civilă înțeleaptă, să se bucure în siguranță fără împovărări de drepturile rămase de la strămoși, cu atât mai mult căci acestea i s-au garantat prin sacralul cuvânt împărătesc. Și peste aceste, mai vedeau ei o garanție pentru viitorul ei fericit și în aceea că în monarhia austriacă în anul 1851, chiar și aceia care mai înainte nu aveau drepturi, fură introduși în comunele drepturi cetățenești cu posesiunea lor faptică.

Însă ea trebui să spere cu amar că executorii mai de jos a poruncii prea înalte, nefiind bine cunoscuți cu ajustările în rău priceputul său zel de serviciu, condus de o superficialitate nescuzabilă ce vatamă simțul de dreptate al foștilor grăniceri, au conturbat liniștita posesiune a grănicerilor cu aceea că ei, după cum suna nr. 3, declarară pădurile private și comunale de mijloc și înalte nu numai că luate de erariu sub inspecția supremă, ci ca drept proprietate al erariului și, ca atare, le și înscriseră în cadastru de moșii și, drept consecință, de aici după conceptele lor de drept, pe toți aceia care au tăiat lemne din pădurile private și comunale, declarate ca erariale, îi pedepsea cu bani și cu arest.

Locuitorii graniței, siliți prin astfel de proceduri, după desființarea legăturii grănicere, așternuseră la picioarele Maiestății Voastre c. r. apostolice o plânsoare.

Cu cea mai respectuoasă mulțumită primiră ei acordarea în parte a unor puncte din acestea ale lor plânsori, dar cu cea mai adâncă durere trebui să înțeleagă din decretul nr. 4 de la comanda districtuală militară din Reteag din 11 martie 1851 nr. 2063, cât se încorda dregătoria de finanțe în contra binevoitoarelor intenții prea înalte a pune pământul de graniță și drepturile legate de dânsul, a cărui natură de origine era din vechime scutită de sarcini într-o categorie cu dreptul de proprietate țărmurit prin privilegiile dominale, numai ca să încurce lămuritele ajustări de posesiune ale comunelor grănicere și să aibă motiv a pretinde o proprietate privată și comună nediscutabilă, ca bun fiscal.

Direcțiunea finanței de țară din Transilvania declară anumit la punctul a) al aceleiași petițiuni, care cuprinde rugarea pentru libertatea de a căpăta lemne din pădurile comunale, ca pentru tragerea în viitor din pădurile acum așa numite fiscale a dispus guvernul transilvan.

Ba dregătoria financiară în același decret numește libera proprietate a grănicerilor încă chiar și cu un nume stâlcit de proprietate uzufructuară (ad: proprietate numai de folosire) și pomeneste într-un mod rătăcit despre regalia dominale, care nicicând nu au existat mai cu seamă în militarizata Vale a Rocnei și care nici că putea a se introduce pe cale legală, până când mai exista în aceeași vreo comună.

Atât acestea și alte asupra și îngustări de drepturi venite asupra cercului de graniță după demilitarizarea întâmplată în urma celor mai încurcate propuneri și învinuiri, cât și tratarea cea fără socotință din partea dregătoriei de finanțe cu fondul cercului de graniță și anume cu fondul de provente, de montur și cu fondul general al școlilor, luate în păstrarea sa de la dregătoria graniței militare, dădură ocazie foștilor grăniceri în anul 1852 când Transilvania fu norocită cu prezența prea înaltului ei Principe, a așterne o a doua petițiune înaintea prea înaltului tron. Neajungând prin această petițiune la niciun rezultat, mai cu seamă însă în privința consacrării și întrebuințării fondului spre cultivarea mai înaltă a tinerimii din graniță, măcar ca în anul 1851 s-a așezat cu numele și întărit de dregătorie o comisie administratoare de fondul școlilor, tot nu ajunseră la scop, așa împuterniciții comunelor din cercul militar dădură în vara anului 1856 în o audiență la maiestatea Voastră c. r. apostolică o cerere pentru rezolvarea intereselor ce curg din fondul școlar și de montur, ca să se întrebuințeze ca stipendii pentru mai înalta cultivare a tinerimii din graniță, dar până în ziua de astăzi nu se putură împărtași de o prea înaltă decizie.

Din acest temei cutează poporațiunea din cercul fostului al 2-lea regiment român de graniță a mai aduce încă o dată petițiunile sale la pragurile prea înaltului tron, ca să se roage prin aceasta de un puternic cuvânt preînalt, întemeiat pe bază de drept, prin care s-ar pune un capăt tuturor încurcăturilor de drept și asuprelilor și locuitorii grăniceri scăpați de multe spese zadarnice și de scrierile cele fără capăt și, încurcate și de alergături, prin asigurarea de a nu li se mai atinge drepturile lor de proprietate, s-ar încuraja prin aceasta la un nou curaj de a trăi și a muri pentru patrie și pentru preînaltul tron².

Înșirarea temeiurilor de drept și faptele istorice ce sprijinesc această umilită petițiune, cuteza des memorata poporațiune a graniței a o cuprinde în următoarele:

Așa numită vale a Rocnei, ce se mărginește cu comitatul Maramureșului, a fost locuită de timpi necunoscuți de o poporațiune care după dreptul de stat transilvanic a fost numărată între așa numiții „liberi”.

Această poporațiune se bucura de toate acele drepturi care fură dăruite prin lege acestor fel de cetățeni de la factorii legislativi și dispensatori de îndurări ai principatului și ea împlinea toate acele obligații ce i-au fost impuse de dreptate.

De aceste drepturi se ținea mai întâi deplina voie de a dispune nețărmurit de proprietate atât în familie și comună, cât și în cerc, cu toate libertățile și drepturile ce curg de aici.

Aceasta, până la anul 1472, fiindcă nu se afla niciun document, trebuia să se conchidă din fapte complinite, ca ce prin nimica nu se putu dovedi țărnuirea dreptului de proprietate al comunelor în acel timp.

În acel an se ivi o ordinațiune (rescript) de la regele Mathia sub nr. 5, datată din ziua profetului Ieremia, din care se vede că comunitatea Bistrița, credincioasă inclitelor datini ale cetăților aflătoare în fondul regiu: de a pretinde toate pentru sine și a menține cu felurite, deși nu prea oneste, mijloace, drepturi infurisiate și ridică pretenția și asupra Valea Rocnei, care totdeauna a fost liberă și că regele în faptă a și ordonat supunerea acestui ținut, când (după propriile expresii ale documentului) s-ar afla într-o adevăr așa cum s-a înfățișat de către comunitatea Bistrița.

Documentul nr. 6³ al aceluiași rege din sâmbăta după joia verde 1475 arăta că starea lucrului totuși nu a fost așa, cum o au arătat onorata comunitate, că regele deși a conces ca Valea Rocnei să stea sub Magistratul Bistriței, dar și aceasta numai cu drept de jurisdicțiune (jure jurisdictionis) și nu pentru doar ea, doară Bistrița ar fi avut mai înainte vreun drept de jurisdicțiune asupra ei, ci numai pentru că (Bistrița) era prea slabă spre a se apăra în contra invaziilor externe. Despre un jus domini direcți nu pot nici mai departe să fie vorba, ce din nr. 6, titulus jurisdictionis, se intonează expresiv.

Ținutul Valea Rocnei rămase în urma acestei ordinări regești sub jurisdicțiunea Magistratului Bistriței cu toate acele privilegii, libertăți și drepturi de care se bucurau cetățenii orașului Bistrița.

Așa ținutul Valea Rocnei se puse cu comunitatea Bistrița în egală stare și avea a pretinde aceiași tratare ce se cuvenea și cetățenilor orașului, chiar și când nu ar fi avut mai înainte aceleași drepturi și libertăți. Însă aceste drepturi nu de acum s-au dat Văii Rocnei, ci ele ca niște drepturi din veacuri, ereditate, din generație în generație i s-au garantat și pentru viitor spre acel scop ca nu cumva magistratul Bistriței, după vechea și stăpânirea centrală de atunci foarte bine cunoscuta manieră a Domnilor de jurisdicțiune sași, să-și însușească în vreun chip oarecare alte drepturi, decât numai dreptul de administrație politică.

Și, totuși, se află de 1475 încoace, cazuri de plângeri în contra amplexurilor din Bistrița care, în cunoștința nedependenței lor față cu locuitorii, de care nu se vedea a se fi fost ales, apasă pe popor și ca judecători ai lui se folosea de starea lui cea fără de protejare spre înțeleșul lor.

Starea grănicerilor înainte de militarizare în privința posesiunii o dovedește și relația către consiliul de război al curții de sub nr. 7 a baronului Siskovich, care fu încredințat cu militarizarea, datată din 24 august 1763, în care răsfrațe și cu indignare respinge afirmațiile nobililor celor mai de aproape, fondate numai pe presupuneri sofisticate și așternute pe calea cancelariei aulice transilvane, prin care ei voiesc a zice că grănicerii ar fi fost neliberi și apoi descriu pe grăniceri ca posesori ai moșiilor sale proprii, în urma căreia apoi s-a înfăptuit și ridicarea graniței militare.

E demn de însemnat cât de mult s-a silit acel general renumit a descrie pe poporul acela defăimat al ținutului militarizat cum că este excelent pentru serviciile militare prea înalte, ceea ce după aceea s-a adevărit.

Prea plecata promemoria sub nr. 8 a primului colonel de graniță Enzenberg din 11 august 1769, încă da grănicerilor un atestat documentar cum că ei, într-adevăr, au fost apăsați de magistrat, dar și că ei, de altminterlea, totdeauna au fost în libera posesiune a moșiei și pământului lor.

Pertractarea fostă începută în anul 1762 în privința întemeierii graniței militare, care s-a făcut pentru ca plasele poporului, care era datorie a apăra patria, dovediră cu ocazia războiului, urmării ereditare o lipsă de plecare de a servi, veni în anul 1766 la încheierea dorită de mai înalte locuri.

Magistratul Bistriței, încă de la anul 1764, a făcut un document de cesiune în care pune niște condiții, pe care preaînalta dregătorie militară în urma ordinului Maiestății Sale apostolice nu le-a primit, fiindcă aceiași magistrat își însușea în ele drepturi care nu i se cuveneau.

Nedreptele pretenții ale magistratului Bistriței fură respinse, fiindcă însemnatele sub nr. 9 documente, predate generalului comandant de atunci baron Buccov, nu era nicidecum pomenire despre drepturi dominale și despre dări naturale și pecuniare curgătoare din acele drepturi.

În urma acestora a dat magistratul necondiționatul document de cesiune nr. 10/1, care printr-o ordinațiune a consiliului aulic de război nr. 11, datată din 28 ianuarie 1766, se trimise comandai din Sibiu.

Această respingere, cu bună seamă, încă se puse la cale pe temeiul raportului din 4 august 1763 al comandantului general de mai înainte, baronul Josif Siskovich.

Înaltul consiliu de război încă a recunoscut că după conscripția țării din 1749 sub nr. 12 pe tot pământul regesc (săsesc) se aflau numai 700 de familii supuse (iobăgești) și, prin urmare, nu se putea lua ca locuitorii din graniță militarizați care, sigur, erau mai mulți de 700 familii, să fi fost supuși dominali.

Încheierea de aici este că grănicerii din ținutul Rocna, ca oameni liberi, au avut liberă și nediscutabilă posesiune familiară, comunală și cercuală, de care se țin și munții din unghiul nord-estic al Transilvaniei, între Maramureș și Bucovina. Drepturile lor de proprietate le întrebuița nețărnut, folosind arăturile, livezile și pădurile spre folosuri private și iarăși pădurile și munții le arendau sau vindeau spre folosul comunelor.

Documente despre aceasta se află parte chiar în mâna grănicerilor, precum contracte de vânzare și de schimb și altele, parte în deosebitele arhive ale țării și ale fostului consiliu aulic de război, acum așa-numitul c. r. minister de război al statului și numai din singura acea cauză nu s-au putut păstra în întregime sa, căci averea actuală a fostului cerc militar este în mâna dregătoriei de finanțe și așa foștilor grăniceri li s-au luat prin această ocazie de a-și ordina ei însuși, spre scopul defigerii stării lor de drept și al ajustărilor lor prefăcute prin timp, indivizi prevăzuți cu științele poftite și, apoi, a le impune acelora compunerea datelor privitoare la aceasta.

După această pretrimitere nu poate fi îndoială că la ivirea regulamentului întemeierii graniței din 20 februarie 1765 și a împlinirii acestuia, adică a sistemului întemeierii de graniță din 1766, grănicerii din Valea Rocnei au fost în libera posesiune a propriilor lor moșii și pământuri, despre care și reprezentanții comunelor din graniță au dat încă în anul 1853 la comisia așezată pentru despărțirea pădurilor în a ad. 12 informațiuni circumstanțiale și rezemate pe documente.

Prin regulament și sistemul de graniță li s-a regulat și defapt grănicerilor starea de posesiune de mai înainte, și administrarea veniturilor publice s-au întocmit spre scopurile serviciului militar. După sunetul § 74 al regulamentului din 1765 și a § 75 al sistemului constituirii graniței din 1766 sub nr. 13, s-au rezolvat provenitele comunale alodiale (fiindcă mai înainte nu au existat alte alodii) în folosul grănicerilor astfel ca pentru aceea să se așeze o comisie economică anumită cu însărcinarea ca să poarte grija, atât pentru manipularea veniturilor, cât și pentru întrebuițarea acelora în folosul grănicerilor. Temeiul la acest fond s-au pus cu acei 7.799 florini, care de glorioasa suveniră doamna împărăteasă Maria Tereza la plânsorile grănicerilor foști în tabăra anului 1763 i-au dăruit din iertarea contribuției și fiindcă nu s-au putut erua cei îndreptățiți la pretenție, s-au declarat de către comanda regimentului de neîmpărțibili și după sunetul rescrisului consiliu aulic de război din 8 martie 1770 nr. III, punctul 21 sub nr. 21 – 14 s-au și declarat da atare, însumându-se provenitele regimentului. Aceste provente se și întrebuițară spre susținerea ofițerilor administrației militare, precum și spre trebuințele publice ale confinei.

De aici ar fi trebuit, după dreptate, să se edifice cortelele ofițerilor și ale altor persoane aflătoare în serviciul militar de la magistrul de vigiliie în sus; dar acestea, precum și casa institutului de creștere ridicat la 1784, afară de cele tehnice ale zidirii, s-au făcut de grăniceri fără de nicio plată, tot așa toate celelalte edificii,

ce au devenit necesare spre scopul administrației militare, iarăși fără de a fi primit recompensare hotărâtă în sistemă.

Așa li s-au impus grănicerilor în anul 1765 și negoțul cu plute și cu sare pe Someș și Tisa.

Prin aceasta grănicerul, pe lângă chemarea lui militară și agronomă, s-a făcut și neguțator peregrinator spre folosul fondului de provente care, prin acest răstimp de 11 ani, adică până în 1766, au adunat o sumă foarte însemnată de acel timp, de 455.892.

Acest fel de comerț ruina pe grăniceri nu numai în treburile casnice și în sănătatea lor, ci foarte adeseori le cauza moartea crâncenă prin striviri la tăierea lemnului și prin înecări, după cum se vede aceasta din protocolul nr. 15 luat de către comisia ordonată spre îmbunătățirea economiei din graniță în urma poruncii comandai regimentului din 29 martie 1840, nr. 718.

În urma plânsurilor grănicerilor li s-a ridicat această sarcină grea.

În fondul de provente curgeau și banii proveniți din taxele introduse de noi cu însă militarizare adică din taxele de mori, arendări de propinațiune, cârciumărit, vama târgului și venitele măcelăritului care, după cum s-a dovedit mai sus, se cuveneau comunelor.

Aceasta se întâmpla spre dauna respectivelor comune grănicere, căci aceste drepturi din vechime, după cum sună epistola de libertate a regelui Ludovic dată la anul 1520, citată în specificația sub nr. 9, li se lăsară lor expres pe lângă aprobarea drepturilor de mai înainte. Dar fiindcă acuma se privea și se executa toate din punctul de vedere al necondiționatei subordinațiunii militare, așa nimeni a cutedat să se opună cu apărarea valorii drepturilor comunale și încă cu atât mai puțin fiindcă vreun procurator de graniță nu a existat niciodată.

Unii posesori de drepturi de morărit făcură excepție, în contra cărora administrația economică militară lăsa a se zidi mori din fondul de provente. Acești posesori de drepturi de morărit se ținură strâns de dreptul lor și rămaseră copărtași și cu așa numitul înfurișat alodiu al regimentului.

Aceasta despre originala formare a fondului de provente în care curseră și banii de pe lemne de la zili-erii străini și în patru ani, adică de la 1804 la 1808 și taxa comună de lemne începută a se introduce, care totuși a încetat în urma plânsurilor. Cu introducerea sistemului militar se arată lipsa de a extinde granița și pe ținutul Bârgăului și vreo câteva de lângă râul Șieu, ceea ce s-a și întâmplat.

Cu această extindere se făcu neapărat în acel ținut sterp și câștigarea necesarului număr de munți, spre înmulțirea izvoarelor de câștig al grănicerilor.

După aceasta, în anul 1769, fiind grănicerii așezați ca și corp de observație, prevăzuți și cu antiuri în contra turcilor, de ei fu împins vulturul hotarului mai către Bucovina, ce era pe atunci moldovenească și prin aceasta prin ei fură câștigați așa numiții munți revendicați, care după ordinul gloriosului, de eternă memoria demnului și neuitatului împărat Iosif al II-lea ca și coregent, se împărțiră prin plenipotenții comunelor în anul 1779 întâia și în anul 1807 a doua oară între comune, după lipsă, și s-au și înscris la cadastru ca bun comun.

Și aceasta fu demonstrată pe lângă altele mai multe la comisia despărțirii pădurilor din 1853, în răspunsul sub nr. 16 la întrebarea a treia. Munții revendicați toți fură în fapt folosiți de grăniceri, cu singura excepție a muntelui Dosul Stănișoarei care, după precisa măsurătoare, se dădu cu arendă în favorul caselor comunale.

Erariul montan, pe calea comandai generale cam pe la anul 1806, a luat de la orașelul montan Rocna prin contract de arendă nr. 17 muntele Crăciunelul, ce le rămase de la străbuni, despărțindu-l de hotarul lor și ca echivalent (drept schimb) pentru acela i-a dat în posesie revendicatul munte Poiana Coșnei.

Sumele incluse din arendarea „Crăciunelului”, chiar și după luarea muntelui de la rocneni, încă un timp lung s-a dat tot casei comunale din Rocna. Mai târziu s-a împărțit această arendă la toate casele comunale după proporție. În anul 1834 a început a se întrebuința această arendă spre susținerea bandei de muzică a regimentului.

De la anul 1830, după cum sună nr. 18, s-a întemeiat așa-numitul fond de montur, întâi din banii repartizați pe case și încasați și a doua din două treimi a banilor, care comunele însăși și-au impus pentru pășunatul munților. În acela curgea spre îmbunătățirea caselor comunale.

După a) ad. 18 de la 1833 și paușalele din monturile învechite ce se cuveneau celor opt companii campestre ce stătura mai înainte în garnizoana țării și după sunetul contractului de arendă, până la 1839 se dădură toți banii din arende și de la „Crăciunelul” acestui fond, iar de atunci încoace numai jumătate, fiindcă cealaltă jumătate s-a poruncit de către comanda generală a se pune în fondul proventelor.

La împărțirea munților revendicați, rămase muntele Dosul Stănișoarei neîmpărțit și fu arendat, după aclusa nr. 20, până la anul 1836 în favoarea tuturor caselor comunale.

În anul 1836 s-au dat și banii arendării de la Dosul Stănișoarei prin declarația de bunăvoie proprie fondului de montur ca să scape de neplăcerea a contribui după fumuri la câștigarea monturului pentru serviciul intern.

După sistema confiniară erau îndatorați grănicerii, pe lângă o plată la început de 42 valută vieneză, iar mai târziu de 42 monetă convențională, a tăia lemne de ars pentru ofițeri și pentru partidele militare și să le și

care acelora din depărtare, adeseori de 4-5 mile și totuși erau constrânși să se mulțumească cu aceeași plată croită pe stânen.

Până la anul 1836 li se da această plată în bani gata la mână.

Din acest an însă livrarea ei lemnului pentru plată, totuși numai ca să scape de contribuția pe fiecare casă, acei bani de la cei ce aveau dreptul a-i primi se adăugaseră iarăși la fondul de montur căruia, totdeauna, se mai adăugă paușalele dezdăunării pentru montur ce se cuvenea pentru purtarea propriului montur în servicii de garnizoană și tabără. Pe lângă aceste izvoare de venit, s-au mai dat la fondul de montur, spre înmulțirea lui, și suma de rebonificare pentru perechea de papuci care se cuvenea fiecărui individ pe an când era în serviciu de garnizoană sau de tabără, care însă în 1848-1849 nu i-au primit.

După cum suna jurnalul de casă nr. 21, pe timpul desființării institutului de grăniceri erau în banii de montur astfel câștigați o sumă și adică:

În cărți de stat.....17.000 fl. -----cr.

În bani gata.....11.435 fl. 38 2/8 cr.

Laolaltă..... 28.435 fl. 38 2/8 cr.

La aceasta ar fi a se mai socoti și paușalele monturilor învechite care se cuvenea feciorilor ieșiți în tabără cu propriile monture în anii 1848-1849, care se pot socoti la 30.000 fl. după cum sună a) ad. 21.

După sunetul aclusei b) ad. 21 s-a asemnat numai 14.000 fl., iar mai târziu, din temeiuri necunoscute grănicerilor, s-a scăzut la 7.767, ceea ce se vede din c) ad. 21.

Fondul școlar comunal și-a luat începutul după cum arată nr. 22 din banii arendării cârciumăritului pe trei luni care, grănicerii din liberă voie, i-au jertfit spre acel scop.

În cercul Bărgăului curseră în acest fond și banii, din motivul prea slabului seceriș dăruiti pentru sămânță în 1832 de înălțimea sa regească răposatul serenism arhiduce Ferdinand de Este; unele comune au adăugat și venitul agonisit prin îngrădirea și semănarea ogorului (imaș) care, după economia de două câmpuri, în tot al doilea an se întrebuința ca loc de pășune așa încât, după adeverința casei nr. 23, la desființarea regimentului de frontieră rămase o sumă și adică:

În bani gata..... 1.083 fl. 28 cr.

În cărți de stat.....13.191 fl.

În obligațiuni private.....8.831 fl. 25 4/8 cr.

În posturi active.....2.369 fl. 12 1/2 cr.

Laolaltă.....25.475 fl. 6 cr.

Din aceste sume, după socotelile mai adeseori arătate, dregătoriilor mai înalte cu cererea asemnațiunii erogatelor la încheierea anului de administrație 1858 și adică din sumele fondului de montur menit de la anul 1851 pentru stipendii au fost:

Interese..... 8.357 fl. 28 2/4 cr.

Asemenea pentru fondul școlar comunal interese.....10.652 fl. 73 cr.

Laolaltă.....18.652 fl. 1 2/4 cr.

La desființarea stării militare de graniță v-ați îndurat Maiestatea Voastră c. r. apostolică nu numai a lăsa starea de posesiune liberă de atunci în starea sa de mai înainte, ci încă în recunoștință deosebită pentru făcutele servicii folositoare și meritele câștigate prin aceasta, a concede prea grațios folosirea munților revendicați și mai încolo comunelor ce au avut parte la aceia.

Înaltul c. r. guvernământ civil și militar, după cum sună nr. 24, fondul de montur și fondul școlilor comunale, analog caselor comunale și bisericesti, încă le-a recunoscut ca proprietate nedisputabilă a grănicerilor.

Cu toate acestea emisului la desființarea graniței, domnul comisar ministerial de Rosenfeld, îi plăcu a desfășura o părere cu totul opusă inatențiilor preaînalte despre posesiunea și relațiunile publice ale averii comunelor confiniei desființate și puse mâna spre realizarea acelei păreri.

Aceasta se vede din răspunsul înaltului c. r. guvernământ civil și militar din Transilvania sub 26 urmat la aceasta, cu decretul nr. 25 către c. r. comandă militară districtuală din Reteag în care i se sfătuiește Domnul comisar ca să examineze bine ajustările, ce dânsul nu le-a prea considerat și chiar și din privința politică să nu lase a veni la cunoștința grănicerilor părerea lui pronunțată.

În 13 martie 1851, ca în aniversarea desființării graniței, s-a fost așezat, fiind de față reprezentanții tuturor 44 comune, pe calea liberei alegeri, oficial o așa numită comisie administrativă de fond școlar.

Această comisie s-a însărcinat cu revizuirea socotelilor fondului școlar comunal și cu administrația fondului de montur, care încă atunci s-a fost destinat spre stipendii pentru cultivarea mai înaltă a tinerilor din graniță.

Această comisie, recunoscută de dregătorii totdeauna ca și corporațiune, niciodată nu avu norocirea a administra în realitate fondul în urmă pomenit, pentru că nu i se predase, ci ea decăzu la o reprezentațiune ce computa numai în idee (ad. numai cu numele).

În anul 1854 cu ocazia escrierii împrumutului național încă și mai puțin i s-a lăsat fiindcă dregătoria financiară se amesteca de-a dreptul în cauzele fondurilor și cășuna o corespondență supărătoare neîntreruptă prin care în aproape de șase ani nu s-a câștigat nici măcar un ban spre binele comunelor; dar apoi comisiei i-a cășunat o purtare de socoteli în zadarnică și o osteneală răpitoare de timp și de sănătate, iar grănicerilor nu puțină neplăcere pentru atacarea drepturilor lor atât de venerată.

La provocarea făcută în general cugeta comisia administratoare a fondului a împlini o datorie patriotică atunci când a subscris:

Bani gata din fondul de montur per.....	12.000 fl.
Bani scoși din arenda munților.....	4.000 fl.
Laolaltă.....	16.000 fl.

la împrumutul național.

La înțelegerea comisiei ca interesele restante să se facă curgătoare, făcu înaltul guvern prin telegraf întrebare la ministerul de finanțe și după cum suna nr. 27 la răspunsul primit ca și interesele restante crescute per 4.000 se pot subscrie, o făcu și aceasta cu toată binevoirea.

Însă mai târziu, după cum suna emisul prefecturii pres. nr. 814 din 18 iunie 1855, asta în contrazicere cu sine însăși, reflectase că interesele nu se pot asemna până când toată averea, adică atât cea de montur sau de stipendii, cât și a fondului școlar comunal, ce se afla în mâna comunelor, nu se va da la casa principală a țării spre a se ține în evidență.

Comisia, cunoscând păreriile populațiunii, la provocarea repetată făcută în cauza aceasta din partea prefecturii dădu în contra acestei transferări protest, însă nu fu ascultată, ci după ce se făcu declararea nr. 28, cum că exportarea nu prejudeca dreptului de proprietate, după a) ad. 28, toate adeverințele de depozit și alte cărți de preț ținătoare de fondul de montur, care se afla la oficiul contribuționar, se duseră din Năsăud, la care faptă comisia răspunse cu protocol prerezervându-și dreptul, după cum arată b) ad. 28. Comisia, numai după ce se exportase întregul fond de montur sau de stipendii, cum arată c) ad. 28, fu înștiințat despre această întâmplare cu acea observare că documentele despre aceasta erau mai înainte încă în anul 1855 transferate.

În aprilie 1859, după cum arată 29, cerutul mai de multe ori fond al școlilor comunale ce se afla în mâinile comunelor, iarăși se ceru ca să se transporte, însă aceasta nu s-a putut întâmpla fiindcă nici măcar interesele de la obligațiunile concernute de stat sau adeverințele de depozit nu vrea a se plăti, prin urmare o transportare a capitalului era teama de vreun ce și mai rău. La aceasta comisia recercată îndruma comunele la oficiul de cerc unde ele, după cum se vede chiar din a) ad. 29, își dădură declarațiile sale negative.

La începutul anului școlastic 1859/60 venise la cunoștința comisiei cum că acum, chiar și fără a se fi ea preînștiințat mai înainte, mijloacele bănești de lipsă pentru întemeierea preparandiei centrale în Năsăud, s-au asemnat din capitalul fondului de montur, mai întâi în Gherla, după sunetul nr. 30.

Așa comisia își ținu de obligământ a-și prezerva dreptul protestând și prin c. r. locotenentă a-și recere de la casa principală a țării socotelile, prin nr. 31, la care însă nici că primi vreun răspuns.

În urma acestora, ceru comisia în iunie a. c. a se concede o adunare a reprezentanților comunali spre a se justifica ceea ce, după 32, i se și deferi.

Într-aceea, scurt înainte de ținerea adunării, în urma unei petițiuni așternute de către comunele grănicere, pentru concederea de a ridica din fondul de provente grănicer edificiul institutului militar căzut în ruine, veni împărțășirea a) ad. 32 a înaltului c. r. minister de finanțe, în care cauza ambelor fonduri se confunda cu chestiunea de proprietate și în presupunerea că fondul de montur provine exclusiv din veniturile munților revendicați, ceea ce însă nu e adevărat, acea cauză se amână până la decizia pretențiilor de proprietate, nebăgând în seamă împrejurarea că în ținutul regimentului al doilea român nu se află nici o proprietate disputată de felul acesta și că în caz când toți munții s-ar fi folosit de însele comunități, dregătoria de finanțe nu ar fi în stare a pretinde vreo plată pentru această folosire ce amăsurat prea înaltei voințe li se cuvine lor. Acum însă când populațiunea pentru folosul public al comunelor însăși, ea, de bunăvoie, renunța de folosirea în parte și când din această cedare s-a adunat o sumă frumușică, în fine, după o tragere și împingere de zece ani încoace și încolo, s-a încurcat lucrul și mai tare, ceea ce dădu apoi poporului din graniță motiv spre cea mai temeinică neîncredere și mai mare îngrijorare.

În adunarea ținută de toți aleșii reprezentanți ai celor 44 comune, cum se vede din protocolul nr. 33, s-a decretat să se aleagă un comitet nou, precum și o deputațiune constatatoare din patru membri spre a se trimite la maiestatea Sa c. r. apostolică, ceea ce se și făcu.

În înțelesul mandatului dat prin plenipotența nr. 34 de către comisie, deputațiunea, pe temeiul executării făcute cu toată supunerea, care e sprijinită și prin 35, fiind însărcinată de comune, își ia cutezare a constrânge cu toată umilința acele petițiuni în următoarele⁴.

Maiestatea Ta c. r. apostolică să Te

1) Înduri a stăvili și a pune afară de toată îndoiala libera însușire originală a populațiunii posedate de aceasta în moșii, în arături, livezi, păduri, codri de mijloc și înalți ș. a. a fostului cerc al regimentului al doilea de graniță român din Transilvania în înțelesul documentului arătat în specificația nr. 9, păstrat cu toată supunerea de la regii Mathia din 1475, Uladaslaus din 1492 și Ludovic din 1520 și iarăși în înțelesul sistemii ridicării de graniță prin care și acei grăniceri, care mai înainte au fost în starea de supuși domnești, se declaraseră pe vecie de oameni liberi, și pe aceștia dimpreună cu libertățile, dreptățile și privilegiile curgătoare din libera însușire de mai înainte a persoanei și a proprietăților;

2) A pune la cale prea grațios despărțirea cauzelor de posesiune și de fonduri ale fostului al doilea regiment român care, prin demilitarizare și mai cu seamă în timpurile de mai curând, s-au încurcat cu cauzele primului regiment totodată demilitarizat;

3) A face prea grațios ca fondul de montur destinat pentru stipendii, în înțelesul protocolului sub nr. 33 al adunării reprezentanților celor 44 de comune grănicere, păstrat cu toată autenticitatea, după separarea tuturor veniturilor din munții revendicați incluse de la 1 aprilie 1851, să se deie comunelor împreună cu interesele crescute spre libera dispoziție și nemijlocita administrare;

4) A ordona cu mărinimitate preaînaltă ca edificiul institutului de creștere militar care, în tulburările din 1848-1849, căzu victima patimilor și acum zace în ruine, să se ridice spre scopuri școlare din fondul proventelor de graniță care se transferase de la comanda regimentului desființat la dregătorie civilă.

Sigur, din prea grațioasa împlinire a acestei prea supuse cereri poate vedea populațiunea fostului regiment al doilea de infanterie român din Transilvania că i se recunoaște victima sângelui lor, al părinților și moșilor lor vărsat pe toate câmpurile de bătaie ale Europei și a serviciilor militare de graniță făcute din propriile mijloace în răstimp de aproape un secol, fiindcă prin aceasta se ridică toate încurcăturile mai departe ale rămasei averi grănicere și nu s-ar mai da nicio ocazie spre pășiri spre judecată, care însuși pentru înalta stăpânire ar fi neplăcute, iar pentru grăniceri apăsătoare și împreunate cu multe spese, mai departe, fiindcă amara experiență din anii de curând trecuți nu este calificată de a întări pe populațiunea din graniță în încredere lor, mai cu seamă în această perioadă de tranziție și a potoli adâncile îngrijorări despre propria lor existență.

Nici procedura dregătoriei de finanțe nu poate fi un ce lingușitor pentru ambiția militară a populațiunii grănicere și pentru conceputele statului lor despre serviciile făcute, remunerația primită pentru acestea și despre pedepsele împărțite pentru purtarea necorectă.

În fine, cutezăm cu toată umilința a aduce înainte și a ne ruga că poate ar fi avantajos a ordona ca această cauză, ce stă de zece ani nedescurcată, să se hotărască pe cale scurtă prin o comisie ordonată spre aceasta în ființa de față a deputaților de graniță, pentru că deputații ar fi în stare a pune înainte aici pe loc mâna pe toate documentele originale și scrisorile aflătoare în mâinile lor, iar acele ce ar lipsi și ar fi trebuincioase, le-ar procura din arhivele de aici; mai departe, pentru că toate actele de pertractare de până acum, împreună cu hârtiile justificatoare, zac la înaltul minister de stat și de finanțe și pentru că acum, în fine, comunele grănicere au dat ordin împuterniciților săi deputați de față, să aștepte prea înalta hotărâre aici în Viena.

Cu cea mai adâncă umilință prea credincioșii și prea supușii deputați ai celor 44 de comune grănicere ale fostului regiment român al doilea de graniță nr. 17.

Viena, 10 decembrie 1860.

George Lica, căpitan în pensie și posesor de pământ

Ioan Purcelea, căpitan în pensie și posesor de pământ

Basiliu Nașcu, învățător primar și posesor de pământ

Ioachim Mureșianu, posesor de pământ, adjunct de direcțiune la c. r. tribunal de comerț în Pesta

Note:

1. Acum, când tot fostul grănicer are de lipsă a ști ce a cerut și iarăși ce a căpătat deputațiunea noastră de la Maiestate în cauza proprietății și a drepturilor avute și pe sub mână încurcate, iată că publicăm petițiunea provocând pe toți frații grăniceri pe ce au mai scump, ca nu cumva să se depărteze de la scopul cel mântuitor ce-l vâna deputațiunea, adică nu cumva să cadă în osânda fiilor și nepoților lor, cerând de la comisiunea ce se află acum în Năsăud vreo altă întrebuintare a venitelor ce le capătă, decât sigur numai pentru scopul ridicării institutelor de cultură; că numai pe calea aceasta poate să iasă pretențiile în favoarea noastră (Redacția).

2. *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, Brașov, 1862, nr. 12, p. 94-96.

3. Ne rugăm să ni se mai trimită și de aceste documente ca să le lăsăm viitorimii depuse în magazinul documentelor, în *Foaia* ca, zică cine ce va vrea, dar mai prețios odor nu putem lăsa viitorimii în *Foaia* decât astfel de documente, care dovedesc luptele și drepturile stoarse în urma lor, ca să servească de exemplu de luptă pentru drept, ca ce dacă ne lipsește dreptul, apoi și inima și literatura ni se îngustează și veștejește și un strigoi – nu ne va dezminți de la principiul acesta (Redacția).

4. *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, Brașov, 1862, nr. 13, p. 99-104.

5. Idem, nr. 14, p. 111-112.

Vorbe de la Șanț

Pseudo-dicționar de regionalisme. Completare

Lucian Claudiu GRAPINI

Urmare din numărul trecut

fățui vb. – a da față unui obiect, a finisa, a lustrui
fârtái s.n. – sfert
fășnét, -eată adj. – ager; isteț; descurcăreț (*Îi bugăt de fășneț pentru cât îi de ioban.*)
fédăr s.n. – arc oțelos
félcer s.m. (inv.) – asistent medical (*Și felcerul aies-ta se poartă de gânești că-i doftor.*)
fércheș, -ă adj. – aranjat la patru ace (*Meri la oraș de te-ai gătat așa fercheș?*)
férfeniță s.f. – obiect rupt/sfâșiat în bucățele (*A face pe cineva ferfeniță – A-l rupe în bătaie*)
fest adv. – mereu
feștelí vb. – a intra într-un bucluc (*A o feșteli – A o încurca, a o păți*); (*Amu, cu boacăna asta, cred că ai feștelit-o.*)
fetí vb. – a sta multă vreme nemăritată (*O fetit/ Pân-o murit.*)
filcău s.m. – joc de cărți; numărul trei al cărților de joc ungurești (*Muncitorii forestieri: – No, dăm on filcău până vine tamba? – Dăm, că șine/cine știe cân' a vini.*)
filfizón s.m. – tânăr îmbrăcat elegant, cu pretenții asupra sa, dar cu purtare neserioasă
fircăli vb. – a mângăli cu creionul sau cu pixul pe hârtie
fleándură s.f. – haină veche, ruptă
flitúi vb. – a stropi cu insecticid contra insectelor
flocăi vb. – a jumuli; a smulge părul din cap
foaită s.f. – neam; sămânță; rasă (*Fandosâta asta se crede din foaită de grof.*)
foále s.n. – burdof de piele folosit la pomparea aerului pentru aprinderea cărbunilor într-o fierărie
fódori s.m.pl. – dantelă încrețită la manșeta iei
fomfái vb. – a vorbi pe nas
foșgăluí vb. – a foșni, a forfoti
franț s.n. – sifilis
funduáră adj. – în sintagma *Carte funduáră* – Carte funciară
furdului vb. – a derapa
furgătuí vb. – a (se) grăbi; a pregăti ceva în grabă (*Nu mă mai furgătui, că fac lucru de mântuială.*)
furnicár s.m. – urs mic, tânăr
fuştél s.m. – treapta (bara) scării de lemn; fiecare dintre cele două bețe rotunde, legate între ele, cu care se separă și se întinde urzeala/teara
gázdă s.f. – bogat, bogătan; (*De gazde – Din oameni bogați*) (*– Îi fain mirele? – Nu, însă-i de gazde. – No, tași/taci că-i bine.*)

Se scrie	Se pronunță
ce/ci	șe/și
che/chi	ce/ci
fi	șe/și (în unele cazuri); ex: fierăstrău – șerăstău; fin – șin
ghe/ghi	ge/gi (în unele cazuri); ex: gheață – geață; ghindă – gindă
ge/gi	je/ji (în unele cazuri); ex: ger – jer; ginere – jinare;
mi	mni (în unele cazuri); ex: miertă – mniertă, miros – mninos, amiază – amniaz
pi	pci/pce/ce (în unele cazuri); ex: piele – pcele; napi – napci; piedică – pcelică; piept – cept
se	să (de obicei, la terminația formei de plural); ex: vase – vasă; case – casă
și	șâ/șî
vi	ji (în unele cazuri); ex: vițel – jițal; vină – jină
oa	o gutural, alungit

găbuí vb. – a încolți (pe cineva); a înghesui; a prinde
gálbeji vb. – a se îngălbeni la față; a deveni palid
găléndăr s.n. – balustradă; zidul de la gard pe care se poate sta așezat (*Cine nu încape pe laița de la drum stă alături pe gălendar.*)
gălúscă s.f. – sarma (*Cine a mâncat găluște făcute la Șanț nu le uită cât trăiește.*)
găoáșe s.f. – coaja oului (*A ieși din găoașe – A apărea pe lume*)
gávózd s.n. – pană de despicat; ic
găzdác s.m. – vezi gazdă
găzduşág s.n. – gospodărie mare, cu multe animale
gálmă s.f. – umflătură; movilă
gáltán s.n. – gât
gâní vb. – a (se) gândi; a crede (*Io gânesc că mai bine ar și/fi așa.*)
gânít, -ă adv., adj. – dus pe gânduri (*– Stai gânit? – Nu, numa' stau și mă uit.*)
gârlíși s.n. – gura sau gâtul sticlei
ghidărăie s.f. – bucătărie de vară
gínțură s.f. – băutură amară (apă în care este pusă rădăcina plantei numită Fierea-pământului), folosită în dureri de stomac și pentru poftă de mâncare
giólgi s.n. – giulgiu; pânză fină, subțire, cu care se acoperă ceva; pânză pentru acoperit mortul (*Găzdoaia asta are numa' lepedeauă de giolgi, nu de cânepă ca tăta lumea.*)
giúngi s.n. – junghi, durere puternică
goángă s.f. – insectă mare
godináș s.m. – idem godin
goit s.n. – glas (*– Ai un goit de-mi țauie urecile! –*

Niși/nici cu al tău nu mni rușâne!)

gomoní vb. – (Despre copiii mici) a gănguri

goní vb. – (Despre bovine și cervide) a (se) împerechea

gratulá vb. – a felicita; a ura (Obicei de Anul Nou – În dimineața zilei de Anul Nou, copiii, doar băieții, merg din casă în casă și urează gazdelor „An Nou fericit!”, apoi sunt recompensați cu o monedă de mică valoare)

groștiorí vb. – a aduna smântâna (groștiorul)

grumăzí vb. – a strânge/a prinde de gât

gurgói s.n. – vârful ascuțit al opincii; gurgui

háioșă s.n.pl – prăjituri făcute la cuptor din foi de aluat cu untură, umplute cu gem sau cu rahat

hait s.n. – baraj mic artificial sau iazul format de acesta

haláú s.n. – adăpătoare pentru animale; troacă; Denumire locală: „La Halauă”

hamfáu s.n. – ham; căpăstru

hardughíe s.f. – construcție mare, goală și nefolosită

hásnă s.f. – folos; câștig (*Și-o luat veșinu’ tractor, da’ n-o avut nișio/nicio hasnă de el că l-o și strâcat.*)

háța interj. – cuvânt folosit la alungarea porcilor

hăi/hăis interj. – indemn adresat boilor sau vacilor pentru a porni, pentru a se deplasa

hăizăș s.n. – acoperișul casei sau al acareturilor (*Cartea/filmul „Husarul de pe acoperiș” în graiul de la Șanț ar fi „Husarul de pe hăizaș”.*)

hămăi vb. – a lătra

hămălí vb. – a lucra din greu

hămnisăt, -ă adj. – flămând peste măsură; lacom (*Cu hămnisātu’ aiesta, nu ies la creangă verde.*)

hămnisí vb. – a flămânzi foarte tare

hăndrăláu s.m. – fecior care umblă cu interes după fete; bărbat destrăbălat

hărămní vb. – (Despre lucruri) a se distruge (*O lăsat casa lu’ tată-so de izbeliște până s-o hărămnit.*)

hăt adv. – la mare depărtare; mult în timp sau în cantitate (*Mai ai iarbă de cosăt? – Mai am hăt multă.*)

hățáu, -ță s.n. și f. – cărare; drum îngust

hâlbări vb. – a tulbura

hârăi vb. – a întârâta (*Nu mai hârăi cânele, că a rumpe lanțul, și nu te vâd bine.*)

hârb s.n. – ciob; vas vechi, uzat (*Pune apă la găini în hârbu’ de su’ târnaț.*)

hârșt interj. – indemn adresat oilor pentru a intra prin strungă, la muls

hășái vb. – a alunga păsările

hâși/hășia interj. – cuvânt cu care se alungă găinile și alte păsări de curte

hâțaná vb. – a (se) legăna; a scutura; a zgâlțâi

héple adj. m. – tont, nătărău

hépleș, -ă adj. – beat

heredíe s.f. – treabă sau muncă bine făcută

hibă s.f. – defect (*Sângura lui hibă îi că s-o născut.*)

híde interj. – indemn adresat boilor înjugați pentru a o lua la stânga

hie s.f. – lipsă, nevoie (*Nu mni hia să mă-nsor,/ Stau holtei pân-o să mor.*)

hlizí vb. – a râde mult, fără rost; a se holba la cineva (*Tatăl către copii: Stați că vă dau eu bota în mână și vă trimăt cu mieii, să nu vă mai hliziți atâta.*)

ho interj. – indemn adresat boilor, vacilor și, rar, cailor pentru a se opri

hoándră s.f. – femeie ușuratică

hoáspă s.f. – impuritate, corp străin aflat într-un lichid (*– No, da’ șe/ce stai și te uiți lung la păhar? Nu-i bun jinarsu’? – Ba, îi bun, da’ îi plin de hoaspe.*)

hoáșcă s.f. – femeie bătrână și rea

hodínă s.f. – odihnă

hóita interj. – cuvânt cu care se îndeamnă caii înhamăți la car/forgon să o ia la dreapta

hondrái vb. – a (se) freca

hong s.n. – glas puternic (*Are on hong, de-l auzi și mort.*)

hont s.n. (inv.) – cărucior/vagonet folosit în mină la transportul minereului

horhorí vb. – vezi horăi

horjí vb. – a freca (*Băiete, nu mai horjî portița, că-i deșăla-o!*)

hoșman s.m. – slugă (*Bărbate, nu-ți mai lua atâtea oi, că io nu am de gând să stau hoșman la ele.*)

hrápă s.f. – coastă de deal sau de munte prăpăstioasă; râpă, prăpastie

hrănit, -ă adj. – sătul; săturat (*M-am hrănit de tine până peste cap!*)

hrenuí vb. – a bate la cap; a necăji; a săcăi (*O hrenuit-o pe mă-sa până o fost musai să ia joarda la el.*)

hribă interj. – indemn adresat cailor pentru a se da într-o parte

hrúbă s.f. – colibă; casă mică și dărăpănată

húrda interj. – indemn pentru berbeci

húrdu-búrdu adv. – pe fugă, în grabă (*Nu mai lucra hurdu-burdu, că nu-ți mai plătesc.*)

huțătă vb. – a (se) da în leagăn; a (se) legăna

húțătă s.f. – leagăn (improvizat) (*Mama bună o dat în mintea băiețelor. Să dă cu ei pe huțătă.*)

iamú adv. – amu, acum

iamu-ní adv. – imediat

iamúș adv. – amu

ierhă s.f. – piele de oaie sau de vițel folosită la confecționarea pieptarelor (*Distih: Am o oaie bărcă/ Și o tau/tai de ierhă.*)

iléu s.n. – vezi ilău

imășál s.n. – imaș mai mic; Denumire locală: „Imășál”

internită s.f. – placă ondulată de azbociment de aproximativ 1 mp folosită la realizarea acoperișului la diferite construcții (*Când am făcut casa, am drănițat hăizașul, după ani buni, am bătut internită peste draniță. Amu le dau jos și-mî pun tablă pe casă.*)

io pron. – eu

ir s.n. – alifie pentru protecția buzelor

iscálí vb. – a semna

isprájí vb. – a termina un lucru; a trece în lumea celor dreți (*S-o isprăjit de pe lumea asta.*)

iúgăr s.n. – unitate de măsură a unui teren agricol de aproximativ o jumătate de hectar (0,57)

iuí vb. – a striga, a hăuli
îmbătășiune s.f. – epilepsie; amețală (*De la bujula asta, sus, pe claie, m-o luat cu îmbătășiune.*)
îmbârligá vb. – a zăpăci cu vorbe pe cineva; a (se) încurca (*M-am îmbârligat cu pișicheru' aiesta, ș-amu nu știu pe unde să scot cămeșa.*)
îmblătí vb. – a umbla timp îndelungat dintr-o parte în alta fără niciun rezultat
îmboldorí vb. – a se înveli bine; a se încroșna
îmboțí vb. – a se zbârci; a (se) mototoli (*Mă, băiete, stăi fain pe pat, că tăt îmi îmboțăști cuvertura.*)
îmbruji vb. – a bulgări
îmbulzát, -ă adj. – (Despre oameni) adus de spate; cocoșat
îmbulzí vb. – a se înghesui (*Nu vă mai îmbulzâți, stați fain la rând.*)
îmbumbá vb. – a (se) încheia la nasturi
împăjâști vb. – a se acoperi cu iarbă un teren (*Du-te și împăjâște niște stroh ca să să/se împăjâștiască mai iute.*)
împărátús s.m. – luetă, uvulă; pânțaruș
împcelică vb. – a împiedica
împcelicát, -ă adj. – nepriceput, neștiutor (*Îi împcelicat la minte.*)
împcistrí vb. – a împodobi (cu desene, cu motive florale etc. de culori diferite); a împestrița; a colora
împopoțoná vb. – a se împodobi cu fel de fel de zorzoane
împroscá vb. – a spune vorbe grele, supărătoare (*Femeia aiasta te împroscă din tăt nimnicu'.*)
împulái vb. – a ocări; a spune cuiva vorbe urâte, necuviincioase
încálte adv. – barem, măcar
încálá vb. – a se îngrășa excesiv
încălțái s.f.pl. – încălțăminte (*A se încălța – A se căsători cu cineva nepotrivit*)
încontrá vb. – vezi contra
încuiét, -ă adj. – constipat
îndămânós, -oasă adj. – săritor; iscusit; potrivit pentru orice lucru
îndosí verb. – a ascunde; a depozita ceva într-un loc care nu este la vedere (*Nevastă, une/unde mi-ai îndosát șioarișii de sărbători?*)
înfătoșáre s.f. – a pune față în față două sau mai multe persoane pentru aflarea adevărului, confruntare (*No, știi șe?! Nu mă purta prin înfătoșări, că io n-am vreme de mă spațirit!*)
înfípt, -ă adj. – (Despre tineri) îndrăzneț; descurcăreț
îngăduí vb. – a da voie, a permite; (Despre fenomene meteorologice) a se opri; a-și pierde din intensitate
îngimpá vb. – a se înțepa, a intra cuiva un ghimpe sub piele
îngurzí vb. – a încreți
înlóntru adv. – înăuntru (*Hai înlontru, nu mai sta în ploaie!*)
întínje vb. – a muia bucata de pâine sau de mămăligă în sos, în unsoare etc. pentru a mânca
întorcătúră s.f. – ospăț după nuntă (la o săptămână sau la două săptămâni) la care participă tinerii însurați și nașii (*Întorcătura la nănași*)

într-áirlea loc. adv. – la întâmplare; în altă parte (*A vorbi într-áirlea – A vorbi fără coerență, a delira*)
întrecământ s.n. (inv.) – rămașiță; rest
întrecășiune s.f. – concurs; mândrie, îngâmfare
întrecút, -ă adj. – încrezut; (Despre copii) extenuat; se folosește în expresia *întrecut cu somnul* – atât de obosit încât nu poate adormi (*De când o angajat-o la primărie, îi întrecuta lumii.*)
înturná vb. – a (se) întoarce; a (se) învârti (*Întoarnă oile, că să bagă în trifoi!*)
întânát, -ă adj. – sprijinit ușor, în pericol de a cădea; (Despre persoane) încăpățânat, mândru
jăb s.n. – buzunar
jăcuí vb. – a jefui; a lua cuiva și ultimul leuț
jâg s.n. – arsură în gât și în piept după o mâncare grasă, după o beție (*Mă belește jâgul – Mă arde în piept*)
jăgărăie s.f. – jigodie (boală a câinilor tineri cu etiologie virală)
jălav, -ă adj. – umed (*Știmbă-ți/Schimbă-ți ștrimpicii, că ești jălav la tălpci ș-o să te betejaști.*)
jântuít s.n. – zer gras și gustos rezultat în prima etapă de obținere a brânzei, folosit adesea la facerea balmoșului sau la îmbunătățirea ciobelor de la stână
jăreádă s.f. – suport făcut din pari și leături pentru uscarea fânului
jărebge s.f. – măsură la urzit și depănat formată din treizeci de fire (jărebgea are zece numărători, fiecare numărătoare are trei fire urzite)
jášână s.f. – vișină
jdeab s.n. – vale adâncă, săpată de torenți, ce poate conține, uneori, ochiuri mici de apă (*În loc să se uite pe une mere, se holba după păsări ș-o pcicat tăt grămadă-n jdeab.*); Denumire: „Jdeabul Huhului”, „Jdeabul lui Bălăi” și „Jdeabul Domidenilor”
jealóji s.m.pl. – cucuruzi de porumb
jer s.m. – ger
jerí vb. – (Despre scroafe) a se împerechea cu vierul
jerme s.m. – vierme (*Șanțeanul, la restaurant: – Domnucă dragă, am găsat on jerme în zamă. – Ce-ați găsit?*)
jícol s.n. – viscol (*O băut jicolu' as-nopte și mni-o împlut podu' de la casă cu omăt.*)
jicolitúră s.f. – zăpadă viscolită
jier s.m. – vier
jiézure s.m. – viezure, bursuc
jin s.n. – vin (băutură)
jină s.f. – vină (*Copile, nu mai da jină la mâncare, că rămâi flământ.*)
jiță s.f. – șuviță de păr; neam (*De jiță bună – Din neam bun*)
jiță s.f. – vițea (*– Faină jiță ț-o fătat vaca! – Ești ponihos, tu nu vezi că-i jiță!?*)
jițial s.m. – vițel
joárdă s.f. – nuia
jumált s.n. – smalt, email (*Nu horji atâta lingura în blid, că-i dubești jumaltu'!*)
kilométăr s.m. – kilometru (*Din Șanț până pe Neagra is câțiva kilometări buni.*)

lărmă s.f. – gălăgie
lăcriță s.f. – cutie de lemn cu capac (*Adă lăcrița cu acte!*)
lădoi s.n. – ladă mare în care de depozitează porumbul și cerealele
lălăi vb. – a cânta o melodie fără a cunoaște versurile repetând silaba *la*; a interpreta prost o melodie (*Nu mai lălăi, că se spare pruncuțul, lasă-l că adoarme și sângeur.*); a face ceva fără grabă, într-un timp îndelungat (*O lălăiește cât îi zăua de lungă.*)
lămpăș s.n. – felinar; lampă de miner
lătăuș, -ă adj. – plat și subțire (*Piatră lătăușă*)
lătureau, -ancă s.m. și f. – persoană care locuiește într-un sat vecin; străin
lăzuí vb. – a defrișa, a desteleni (*Sapă de laz – Unealtă folosită la destelenirea pământului, la scoaterea rădăcinilor și a pietrelor*)
lăzuitură s.f. – îndepărtarea tufelor și a arborilor spre a pregăti terenul pentru arat; defrișare
leancă s.f. – haină lungă până în pământ; haină veche, sărăcăcioasă, zdrențuită (*Mutu lu' Adam, de care se speriau copiii, umbla îmbrăcat cu o leancă neagră, purta o cârjă metalică, lungă, și un sac în spate.*)
leapșă s.f. – lovitură dată cu palma cuiva (*I-o tras o leapșă, de i-o sărit borșul din nas.*)
leat s.n. – contingent; soldat (*De același leat – De aceeași vârstă*)
lebeniță s.f. – pepene verde (*- Une/Unde meri, veșină? – Mă duc că o vinit motoru' cu lebeniță.*)
lêfter, -ă adj. – fără niciun leu
leít, -ă adv. – aidoma, întocmai, identic (*Îi leit tată-său.*)
leje s.f. – judecată (juridic) (*A da în leje – A da pe cineva în judecată*)
léle s.f. – termen respectuos prin care o persoană mai tânără se adresează unei femei; se folosește și forma prescurtată *le* (*Le Ioană, să vin mâne la căpăluit?*)
leopăi vb. – a mânca zgomotos; a produce un zgomot specific mergând prin apă, prin noroi
lescaie s.f. – monedă cu valoare foarte mică (*A rămâne fără nicio lescaie – A rămâne fără niciun leu*)
libă-libă interj. – chemare pentru rațe și găște
liboví vb. – a se veseli; a se simți bine
lîndină s.f. – ou de păduche
linghișpír s.n. – carusel (*- No, ați vinit din conced? – Am vinit, mamă bună. – Și v-ați dat pe linghișpír ori v-ați lioșotit?*)
lioárcă adj., adv. – plin de apă, ud din cale-afară (*Am ieșat numa' dup-on braț de lemne, și m-o pluait de lioarcă m-o făcut.*)
lioșotí vb. – a se bălăci
lip s.m.sing. – strat de murdărie adunat pe piele sau pe haine
lumnínă s.f. – lumânare
maglaváis s.n. – amalgam; amestec (*Șe-i/ce-i maglavaisul aiestă din blid?*)
máhăr s.m. – persoană importantă și influentă în afaceri; șef; ștab; om cu funcție înaltă (*Mare mahăr o ajiuns și neșcolitu' aiestă.*)

mahórcă s.f. – tutun de proastă calitate
mandúlă s.f. – amigdală (*Bea apa mai stâmpărată, să nu te doară mandulile.*)
mas s.n.sing. – odihnă peste noapte (*- Mneața! Cum ai mas? – Bine, da' mneața? – Tot așa.*); (*A merge cu masul – A călători undeva cu planul de a înnopta într-un loc*)
măștihá s.f. – mamă vitregă
măgăoáie s.f. – obiect supradimensionat (*Di še/de ce nu ți-ai luat și tu o mașână mai mnicuță, nu măgăoia asta?*)
măsluí vb. – a falsifica
mătrăși vb. – a irosi, a risipi; a alunga (*Și-o mătrășat tăta leafa pe nimnicuri în pciat/piață.*)
mătríși s.m.pl. – varice; cârcei (*Am stat pup până m-o luat mătríșii la pcișioare.*)
mână vb. – a conduce (un vehicul, un animal); a trimite o persoană într-un loc ori să facă un lucru (*Sprăhueticul aiestă de fișior, o mánat caii, de-s tăt pcic de apă.*); (*M-o mánat tata să scot cuiele din lețuri cu mța.*)
mânântăl, -țacă adj. – mărunț, mărunțel (*Mânântăl la față*)
mânântúș s.n. – mărunțiș (*La magazin: – N-ai să-mi știmbi/schimbi leii aieștia, că-mi trebe niscai mânântuș pe cân' vin colindătorii.*)
merinde s.f.pl. – hrană rece pe care și-o ia o persoană care merge la lucru
meși adv. – ud learcă (*Din ușa grajdului și până în târnaț meși m-o făcut ploaia.*)
métăr s.m. – metru; măsură echivalentă cu o sută de kilograme (*La boldă: – Domnă, taie-mi patru metări de giolgi din văiu' aiestă.*); (*O tăiet on porc de piste doi metări.*)
meteáhnă s.f. – defect, cusur; viciu; betșug; pasiune
miritéi s.m.pl. – miri; însurăței
mișmăș s.n. – afacere necinstită; fiță, moft (*A umbla cu mișmașuri – A înșela; A fi mofturos*)
mizilíc s.n. – lucru fără importanță; fleac
mneată pron. – dumneata (*- Mamă, mneața, cân' ai fost mnică, ai fost bună? – Oricum, mai bună ca tine.*)
mnérță s.f. – unitate de măsură de volum mare, folosită pentru materiale solide
mnilărie s.f. – depozit de lemne, de formă conică, peste care se pune pământ și bălegar și care arde mocnit, cu scopul de a obține cărbunele folosit în fierărie
mocoși vb. – a face ceva într-un timp prea îndelungat; a migăli (*- Acasă-i badea Sabin? – Acasă, mocoșăște șeva/ceva prin șură.*)

Continuare în numărul următor

Grigore Coful

Definiții în rime

Portret de
Florin Gabriel Călin

ENOTECĂ

Vin turiștii de departe,
Gustă și apoi susțin:
„E-o colecție aparte...
Numai vin!”

ARCAN

Bun la vitele fugare
Sau la tinerii pe care
Îi duceau, câteodată,
Doar cu forța în armată.

OCINĂ

E o bucatăică bună,
Însă, după câte știu,
Toți vecinii pot să spună
Că s-a dat din tată-n fiu.

MOȚI

Merg pe Muntele Găina
Să își caute femei
Și – mi-a confirmat vecina –
Alții nu încap de ei!

EGUMEN

E un lider respectat
De acei ce cred și speră,
Iar departe de păcat,
Viața lui e austeră.

SERTAR

La familii mai sărace
Sau de viță nobilă,
El întotdeauna face
Parte dintr-o mobilă.

EXACTITATE

Sunt convins că am dreptate
Și-o susțin aici, în plen:
E o mare calitate
Și o are doar... Big Ben!

AMNISTIERE

L-au închis c-a tot furat
Cu perseverență,
Însă l-a eliberat
Actul de... clemență.

ABIA

Multe variante n-ai:
Unii-i zic dificultate
Sau un fel de chiu cu vai,
Tipic pentru... greutate.

REA

Asta-i și părerea mea,
Chiar de-i oarecum comună,
Când se spune despre ea
Că-i deosebit de bună!

LIANȚI

Nu sunt atâteaștiutor
Și nici nu promovez culturi,
Dar sunt convins că rolul lor
E doar să facă legături.

RACLE

Sunt modele diferite,
Pe mărimi sau pe culori,
Și-s din vreme pregătite...
Poți să mori!

REGINĂ

Umblă-ntruna-n lung și-n lat,
Dar de va cădea la... pat,
Fii convins că are-o miză:
O remiză!

TÂRȘ

Chiar de-i mic și afectat
De nivelul lui de trai,
Nimeni nu l-a confundat
C-un bonsai.

STUP

În această fabricuță
Se lucrează nebunește,
Exceptând un găgăuță
Care numai trândăvește.

MOLIMĂ

Nu credeam că s-ar putea...
Totuși, s-a adevărit:
Am intrat cu toții-n ea,
Însă mulți n-au mai ieșit!

ODĂ

Închinată-n mod solemn,
Înainte și acum,
Numai celuia ce-i demn...
Chiar postum.

ȚEASTĂ

O chestie-n care
Ideile-ncap,
Cu minte-n dotare,
Dar tare... de cap.

TRAC

Îl aplaudă cu foc,
E actor în plină vervă,
Însă, la intrarea-n joc,
Are, totuși, o rezervă.

CUB

Șase suprafețe
În careu, acum,
Se unesc, fășnețe,
Toate-ntr-un volum.

ATEE

Chiar de e mărinimoasă,
Harnică și implicată,
Nu-i o tipă credincioasă,
Iar de slujbă-i detașată.

JUSTIȚIE

Magistrații – cu temei –
Sunt în mare sărbătoare
Și marchează ziua ei
Aprinzând o lumânare.

GURMAND

Mănâncă șunci, cartofi, orez,
Iar dulciuri bagă de transpiră
Și-acum se miră că-i obez,
Iar eu mă mir de ce se miră.

CRITIC

Câte unul dintr-o mie
A primit pe lume rost:
Cât trăiește, el să scrie,
Că oricine scrie prost.

EpigRebus (6)

ORIZONTAL:

1) La chinezi, în mod frecvent,
În tortúri s-a folosit,
Chiar de-i doar un mic fragment
Dintr-un simplu... țârâit. **(G.C.)**

2) Pe bărbaiți îi cam momește,
Da-i ascuns intrușilor;
Îl zărești când potolește
Plânsul bebelușilor. **(G.C.)**

– Vara, nu-i apreciată,
Dar în vremuri cu răcoare
Ea devine căutată,
Chiar de-i scurtă în picioare. **(G.C.)**

3) Un om în impas,
Cu mintea năucă,
Ce pare rămas
Cu părul măciucă. **(G.C.)**

4) Un act banal, bătu-l-ar vina,
Nu poți niciunde să te duci,
De nu îl ai pornind mașina...
Dar îl găsești și în papuci! **(D.V.)**

– O însușire la femei
Ce vor în viață o schimbare:
Constați că sunt, cu mult temei,
Capabile de-a fi în stare! **(D.V.)**

5) Sunt uragane și tornade
Ce fac prăpăd în urma lor,
Dar chiar și vânturi cumsecade...
Ce doar te mângâie ușor. **(D.V.)**

6) Nu-i nici caiac și nici canoe
Sau yacht la prețuri colosale,
Ci barca-n care moșul Noe,
Urcă potop de animale! **(D.V.)**

– Ca un vânat tratat cu plumb
Sau căruia îi seacă apa
Ori cum e lanul de porumb
Când s-a trecut prin el cu sapa. **(G.P.I.)**

7) Somptuoase edificii,
Unde vezi ieșind pe scene,
Inși cu măști, mimând suplicii,
Inspirați de Melpomene. **(G.P.I.)**

– Cum șrot de floare-am consumat,
Precum un papagal (cu pete),
A trebuit, neapărat,
Fiind sărat, să scap de sete! **(G.P.I.)**

8) De-un biet bolnav, s-au îngrijit
Soția, permanent activă,
Și-un doctor priceput, vestit,
Dar nu-i mai bine, dimpotrivă. **(G.P.I.)**

9) Când merg, uneori, prin Atena,
Atent sunt la litere, deci,
Citind pe silabe elena,
Constat că... e mare la greci.
(G.P.I.)

– Privite clar și-n amănunt,
Cu-nțelepciune drămuie,
Distracțiile-n public, sunt
Comportamente-ngăduite. **(J.N.)**

10) E-n iubire, se-nțelege,
Și în romantism,
Da-n știință, după lege,
Este magnetism. **(J.N.)**

VERTICAL:

1) Nu vă duceți prea departe
Cu o rea măsură,
Pentru cel ce are carte,
Este o postură. **(J.N.)**

2) N-am să vă spun acum povești:
Ea crapă-atunci când o lovești;
La scris se folosea cândva
Și e deosebit de grea. **(F.R.)**

– Vorbind acum în mod cinstit
E un câștig mai... nemuncit;
Nu este mită, nu e șmen,
’Ți-aduce banii pe teren. **(F.R.)**

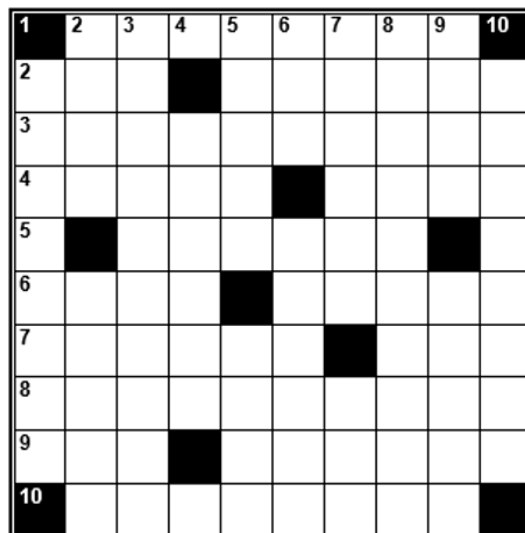
3) Nu-i foarte greu de definit:
Un lemn în sobă aruncat,
Sau unul mai însuflețit
Ce arde-n foc... la figurat. **(F.R.)**

4) O tipă pusă la-ncercare
Într-un proces de-acomodare
Ce, după perioada dată,
Ajunge experimentată. **(F.R.)**

5) Văzuți adesea pe cărare
Purtându-și crucea în spinare
Ei merg de obicei în față.
Și, uneori, dispar în ceață. **(F.R.)**

– Infinitiv pe-o pânză conturat,
Energizant ce-a încărcat dinamul,
Și țel softistului ce-a terminat
Programul. **(V.V.)**

6) În ochii mei când o ridică,
Nevasta mai frumoasă-mi pare,
Dar doză dublă de se-aplică,
Zici că e o ciocănitare. **(V.V.)**

– Motiv de vrajbă și război,
Un disident, la urma urmei,
Ce nu se-amestecă-ntre oi,
Deși e, clar, măgarul turmei. **(V.V.)**

7) La masă o vedem mai rar,
În ritm de dans își prinde cântul,
Stă uneori pe trotuar
Și mai mereu o suflă vântul. **(V.V.)**

– Cu semnătura lui Cutare,
Legalizând corect hârtia,
E o dovadă de valoare
(Sau ceva intim cu soția). **(N.B.)**

8) Pe nas și evident, pe gură,
La oameni și la animale,
În viață sunt prin conjunctură,
Schimbări de gaze chiar vitale. **(N.B.)**

9) E nimerit cuvântul bun
Când te va plictisi ingratur
Și în final eu pot să spun:
Cu asta-am încheiat citatul! **(N.B.)**

– Să nu ne fie de deochi,
Dar nu știm cine poartă vina;
Sunt cazuri care bat la ochi
Și-ți taie deseori lumina. **(N.B.)**

10) În lumea plină de cinism,
Prin știrile ce vin în trombă,
Sunt actele de vandalism,
În multe cazuri chiar cu bombă. **(N.B.)**

Încrucișare: Ștefan CIOCIANU

**Definiții: Nicolae BUNDURI,
Ștefan CIOCIANU, Grigore COTUL,
Petru-Ioan GÂRDA, Janet NICĂ,
Florin ROTARU, David VALENTIN,
Viorel VRÂNCEANU.**

Dezlegarea careului din nr. 14 al revistei

FALS TRATAT DE MEDICINĂ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	P	E	D	I	A	T	R	I		E
2	A	G	E	A	M	I	U		I	X
3	C	A	L	M			T	R	I	S
4	E	L	I	B	E	R	A	T	O	R
5		I	C	I		A	L	I	N	A
6	S	T	A		I	T	A	N		D
7	P	A	T	I	M	A		E	V	A
8	I	T		A	N		A	R	A	R
9	T	E	S	T		O	R	A	S	E
10	A		R	A	B	D	A	R	E	

SUDOKU

Sursa: <https://sudokukingdom.com/>

		2	3				4	1
3	9				4			
		8		6			3	
5	8							6
			9	2		4		
2		9	1			3		
	6			5		1		
	7	5	4		8			
					1		5	3

		5	2	6				1
	4	2					8	
		8	7					
8						9	3	
	7			5	3			
	3		1				4	
1				4	9	2		
		3			2			
						6	9	3

Selecție de **Valer POP**

Rebus

SORCOVA VESELA...

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

ORIZONTAL: 1) SORCOVA (pl.)... 2) ...VESELA... – ...SĂ TRĂIȚI, SĂ-MBĂTRÂNIȚI... 3) ...CA UN MĂR... – ...CA UN PĂR (!)... 4) ...CA UN FIR DE TRANDAFIR... – ...TARE CA PIATRA... 5) ...IUTE CA SĂGEATA... – ...TARE CA FIERUL... 6) ...IUTE CA OȚELUL. 7) LA ANU'... – ...ȘI LA MULȚI ANI! 8) Bătut... cu nuiaua! – Umplu pipa! – Curele la târlci! 9) Prinsă în mișcare. 10) Curs de limbă spaniolă – Se dă la negru (pop.) – Un dar aparte. 11) Certificate de absolvire.

VERTICAL: 1) Nucleu de novă! – Condamna-te pentru fals în acte. 2) Moșul după însurătoare (pop.) – Comună de la țară. 3) Oraș din județul Tulcea – Trece prin apropiere. 4) Copii de la grupa mică – Făcut în ciudă. 5) Toc înalt ce se poartă prin casă – Relație de serviciu. 6) Corp de ciută! – Aflate în etuvă! – Scârțâitul broaștei. 7) Rupt în tur! – Întoarceri... ca la carte. 8) Lucru... inutil. 9) Irochezi... pe jumătate! – Corn cu unt deasupra! – Se dă... la bucată. 10) Epilog fericit de odisee – În sfârșit, SALUTĂRI!

Dicționar: BĂBAR, IUT, TÜV, IROC.**Ștefan CIOCIANU** – Cluj-NapocaDezlegarea **EPIGREBUS** (5) din nr. 14 al revistei:

BOMBĂ, MAMA, EROU, FICAT, ANTICAMERĂ, TIO, UNI, ET, CRAP, COTĂ, T, EMISAR, T, ASTĂZI, NEO, SPIRITUALĂ, TISA, ARȚAR, ACT, ARIENE.

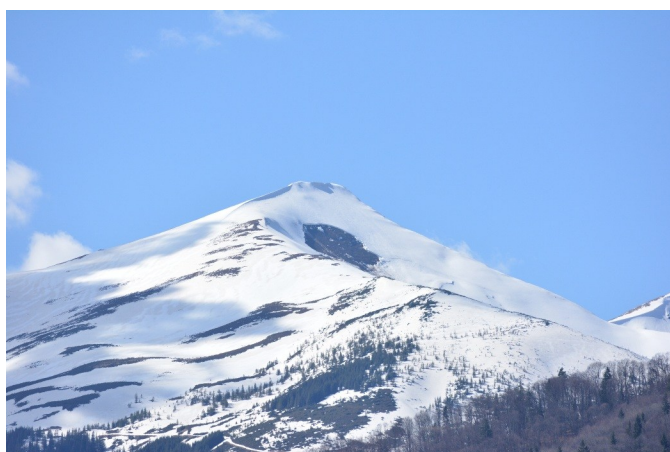
Comuna Șanț - Împrejurimi (Fotografii de Lucian Claudiu GRAPINI)

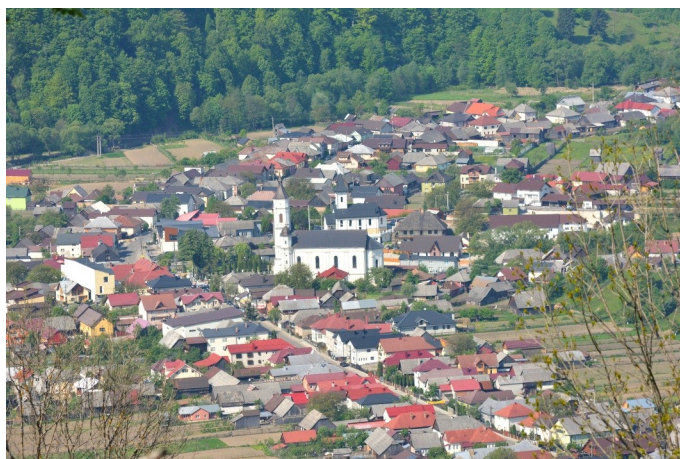
**Munții Rodnei văzuți din Podeș,
Munții Suhard**

**Munții Rodnei (vârfurile Ineu, Ineuș și Roșu)
văzuți din Poiana Brașoveanca, Munții Bârgău**

Vârful Roșu (2115 m), Munții Rodnei

**Comuna Șanț văzută din Prislop,
Munții Bârgăului**

Valea Cățelei și vârful Boului, Munții Bârgău

Valea Măriilor, Munții Suhard

Publicație socio-culturală trimestrială,
editată de **Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”**,
cu sprijinul Consiliului local Șanț, județul Bistrița-Năsăud,
în *Parteneriat media* cu Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR)

Director fondator: Grigore COTUL
Redactor-șef: Leon-Iosif GRAPINI
Redactori: Adela COTUL, Alexandru DĂRĂBAN, Dănilă FILIPOI, Maria FOROGĂU,
Lucian Claudiu GRAPINI, Ana-Floarea HANCIUC, Valer POP
Machetare și tehnoredactare computerizată: Adela COTUL și Grigore COTUL

Adresa redacției: Loc. Șanț, nr. 27, jud. Bistrița-Năsăud, 427285
Email: revista.izvorul.somesului@gmail.com
Web: www.acris.ro

Tipar:
Tipografia PIM, Iași
Tel. 0730 086 676

Redacția respectă grafia autorilor
Responsabilitatea materialelor
publicate aparține în exclusivitate autorilor

Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”

www.acris.ro

ISSN 2784 – 2959, ISSN-L 2784 – 2959

Persoanele care doresc să sprijine financiar
Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”
pot face donații în contul:

ACRIS cont nr. **RO49CECEB00030RON2253387**,
deschis la **CEC Bank**,
CIF: 46144640

